

Ääniteformaattien lasersota

CD-tekniologian esiinmarssi 1980-luvun Suomessa

JOONAS KESKINEN

Tampereen yliopisto

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

Etnomusikologian pro gradu -tutkielma

Marraskuu 2011

Tampereen yliopisto

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

KESKINEN, JOONAS: Ääniteformaattien lasersota. CD-tekniologian esiinmarssi 1980-luvun Suomessa.

Pro gradu -tutkielma, 94 s., 26 liites.

Etnomusikologia

Marraskuu 2011

Tässä etnomusikologian pro gradu -tutkielmassa käsitellään kulttuurihistoriallisesta näkökulmasta CD-tekniologian alkuvaiheita Suomessa vuosina 1983–1989. Tutkimus kuuluu musiikintutkimuksen äänitetutkimuksen haaraan. CD-tekniologian esiinmarssia tarkastellaan formaattisodan käsitteen kautta. Formaattisodalla tarkoitetaan ääniteformaattien välistä kilpailua.

Tutkimuksessa käytetty aineisto on hyvin laaja. Se koostuu kolmesta eri tietokannasta (Suomen kansallisdiskografia, Yleisradion äänilevystön tietokanta sekä Suomen äänitearkisto Ry:n tietokanta) löytyvistä julkaisutiedoista, *Hifi*-lehden vuosikerroista 1979–1989, tutkimushaastatteluista, Musiikkituottajat – IFPI Ry:n kokoomista tilastoista sekä teknologiayhtiö Philipsin sisäisistä tiedotteista.

Vaikka CD-soittimet ja -levyt tulivat Suomessa myyntiin ensimmäisten maiden joukossa jo vuonna 1983, CD-tekniologia yleistyi Suomessa hitaasti verrattuna esimerkiksi Yhdysvaltoihin, Japaniin tai muihin Pohjoismaihin. Syynä tähän olivat erityisesti Suomessa vallinnut vahva kasetti- ja kopiointikulttuuri sekä pienet markkinat. Ensimmäinen suomalainen CD-levy julkaistiin vuonna 1985. Vuoteen 1989 mennessä CD-julkaisusta oli tullut arkipäivää monille suomalaisille levy-yhtiöille, vaikka CD-levyjen myyntimäärä ei vielä ollut lähelläkään C-kasettien tai LP-levyjen myyntimääriä.

Valtaosa Suomessa 1980-luvun aikana julkaistuista kotimaisista CD-levyistä oli kevyttä musiikkia. Ensimmäisinä vuosina julkaistiin enemmän uutta musiikkia, mutta 1980-luvun loppuun mennessä aiemmin muissa formaateissa julkaistun, eli niin kutsutun backkatalogimateriaalin osuus kasvoi kuitenkin noin puoleen kaikista vuosittain julkaistuista kotimaisista CD-nimikkeistä.

CD-tekniologian läpimurto onnistui monesta syystä. Uuden tekniologian lanseeraaminen tuotti taloudellista voittoa niin laitevalmistajille kuin äänitteitä julkaisuille levy-yhtiöillekin. Kuluttajat antoivat arvoa CD-järjestelmän helppokäyttöisyydelle, kestävyydelle sekä CD:n aiempiin tekniikoihin verrattuna paremmalle äänenlaadulle. Myös radioasemien kannalta CD-järjestelmä oli helppokäyttöinen, joskin ne siirtyivät CD-aikaan vasta 1990-luvulla. Artistien kannalta CD oli tapa luoda edistyksellistä imagoa.

CD-tekniologialla oli merkittävä rooli musiikin digitaalisessa vallankumouksessa. CD:n merkitys eräänlaisena välivaiheena äänilevyn ja äänitiedoston välillä on kiistaton. CD-levylle musiikki muutettiin biteiksi, mikä loi pohjan nykyiselle tietokoneistuneelle musiikkikulttuurille.

Asiasanat: CD, digitaalinen vallankumous, formaattisota, äänitetutkimus, äänentoisto

Prologi

”[K]appale hifiromantiikkaa katoaa laserlevyn myötä. Analogisen levysoittimen suorituskyvyn virittelemine on kehittynyt suoranaiseksi salatieteeksi. Akustisen takaisinkytkennän, levyn epätasaisuuksien ja nokkelintakin hifiharrastajaa alati vaanivien resonanssien poistamisyrietykset tarjoavat miellyttävää askartelua koko loppuelämäksi. Nyt sitten tulee ”täydellinen” lasersoitin. Laite hyllyyn, johdot kiinni ja levy soimaan. Siinä se sitten on.”

(Jukka Isopuro, *Hifi* 1/1984, 44–45.)

Sisällysluettelo

1 Johdanto	1
1.1 Etnomusikologia ja teknologia	2
1.2 Miksi tutkia äänitteitä ja niiden historiaa?	4
1.3 Äänitetutkimuksen suuntauksia	6
1.4 Aineisto ja menetelmät	8
2 Digitaalisuus	11
2.1 CD:n digitaalinen toimintaperiaate	11
2.2 Digitaalinen vallankumous	13
2.3 Digitaalinen vs. analoginen ääni	15
3 Formaattisota	19
3.1 Formaattisotahistoria	19
3.2 Formaattisodan intressiryhmät	22
3.3 Keskeiset ominaisuudet äänitealan formaattisodassa	24
4 CD-tekniikan tarina	26
4.1 CD valtaa markkinat	27
4.2 Ensimmäiset CD-soittimet Suomessa	30
4.3 Philips CD ja <i>Brothers in Arms</i> -kiertue Helsingissä	33
5 CD-levyt Suomessa	36
5.1 Ensimmäiset CD-levyt Suomessa	38
5.2 Ensimmäinen suomalainen CD-levy	39
5.3 Suomalainen musiikki siirtyy laseraikaan	46
5.4 Varhaisten kotimaisten CD-julkaisujen sisältö	49
6 CD-tekniikan ominaisuudet formaattisodassa	56
6.1 Kapasiteetti	56
6.2 Fyysinen koko	58
6.3 Liikuteltavuus	59
6.4 Massatuotantomahdollisuus	62
6.5 Kestävyys	64

6.6	Hinta	65
6.7	Äänenlaatu ja -voimakkuus	68
6.8	Kotikopioitavuus	69
6.9	Käytön helppous	71
6.10	Kanavien määrä	74
7	Yhteenveto	76
8	Oman työn arviointi	80
	Lähteet.....	84
	Liite 1	95
	Tutkimusta varten haastattelemani / tiedonantaja antaneet henkilöt	
	Liite 2.....	96
	Suomalaisten albumimittaisten CD-levyjulkaisujen 1985–1989 luettelo	

1 Johdanto

Tässä tutkimuksessa pureudun CD¹, eli Compact Disc -teknologian alkuvaiheisiin Suomessa vuosina 1983–1989. Selvitän miten ja milloin CD-teknologia saapui Suomeen sekä miten se otettiin vastaan kuluttajien, levy-yhtiöiden, laitevalmistajien, median sekä muusikoiden keskuudessa. Tutkimuksessani osoitan, miten uuden ääniteformaatin lanseeraamisessa ei ole kyse vain yksinkertaisesta äänentallennus-teknisestä muutoksesta vaan kulttuurisesti ja taloudellisesti moniulotteisesta tapahtumasta.

Tarkastelen CD-teknologian esiinmarssia formaattisodan käsitteen kautta. Formaattisodalla tarkoitan eri ääniteformaattien välillä käytyä kilpailua. Vaikka formaattisodasta puhutaankin yleisessä keskustelussa ja mediassa, ei termiä esiinny missään lukemassani tutkimuskirjallisuudessa. Tässä tekstissä määrittelenkin kyseisen ilmiön tieteelliseen käyttöön sopivaksi. Formaattisodan käsitettä käytän erityisesti vastatakseni kysymykseen miksi CD-teknologia onnistui tekemään läpimurron. Tarkastelen kysymystä formaattisodan eri intressiryhmien sekä CD-tekniikan eri ominaisuuksien kannalta.

CD-teknologian läpimurto liittyy laajempaan yhteiskunnalliseen muutosvaiheeseen, digitaaliseen vallankumoukseen. Tarkoitan tällä pääasiassa 1900-luvun viimeisinä vuosikymmeninä tapahtunutta muutosta, jossa digitaaliseen järjestelmään perustuva mikroprosessoritekniikka alkoi näkyä ja vaikuttaa entistä enemmän muun muassa kulutuselektronikassa. CD-teknologian synty tapahtui teknologisen murroksen aikana, jolloin digitaaliset järjestelmät oli jo keksitty, mutta jolloin digitaalitekniikka ei ollut – runollisesti ilmaisten – tehnyt vielä vallankaappausta. Tutkimalla CD-teknologiaa uskon löytäväni tietoa myös digitaalisen vallankumouksen ensivaiheista.

CD-järjestelmän kehittivät 1970- ja 1980-lukujen vaihteessa hollantilainen Philips ja japanilainen Sony. Vaikka CD-levyt ja soittimet olivat saatavilla Suomessa jo vuonna 1983, niiden myynti alkoi toden teolla vasta 1990-luvulla, jolloin CD-soittimet alkoivat yleistyä kotitalouksissakin (Muikku 2001, 260). Tässä tutkimuksessa tarkastelen erityisesti vuosia 1983–1989. Päätän tarkasteluni vuoteen 1989 kahdesta syystä. Ensiksi se on viimeinen vuosi, jolloin C-kasetin ja LP-levyjen kappalemääräinen myynti kasvoi suhteessa edellisen vuoden myyntiin. Toiseksi aineiston määrä oli jotenkin pidettävä rajallisena. Historiallisen jatkumon ja kokonaiskuvan hahmottamiseksi olen tutustunut myös 1970-luvun lopun uutisointiin CD-tekniikan varhaisista muodoista sekä 1990-luvun alun levymyyntitilastoihin.

¹ CD-levytekniikan ensimmäisinä vuosina CD-levyä kutsuttiin *Hifi*-lehdessä laserlevyksi, mistä olen johtanut tämän tutkielman otsikon. Nimitys CD vakiintui vasta 1980-luvun loppupuolella.

2000-luvun alusta lähtien CD-levy on hiljalleen väistynyt tiedostomuotoisten, tietokoneelta sekä kannettavilta kovalevy- ja flashmuistisoittimilta kuunneltavien äänitallenteiden tieltä. CD-levy saattaa jäädä viimeiseksi konkreettiseksi ääniteformaatiksi, joka hallitsi markkinoita. Miksi sitten tutkia parhaat päivänsä nähneen CD-tekniikan alkuvaiheita nyt, 2010-luvulla?

CD-levy on ensimmäinen menestynyt tavallisille kuluttajille suunnattu digitaalinen musiikkitalenneformaatti. Sen merkitys eräänlaisena välivaiheena äänilevyjen ja äänitiedostojen välillä on kiistaton – digitaalisten nettimusiikkikauppojen ja laittomasti liikkuvien aineettomien musiikkikappaleiden määrä ja kirjo tuskin olisi niin valtava nykypäivänä ellei CD-levyteknologian myötä musiikkikappaleita ei olisi muutettu aikapäiviä sitten binäärikoodisiksi tiedostoiksi. On vaikea kuvitella, että laittomasti vertaisverkossa digitaalisia musiikkitiedostoja levittävät yksityiset tahot olisivat itse digitoineet analogisille formaateille tallennettua musiikkia sellaista määrää, joka tänä päivänä on tarjolla P2P-verkoissa. Myöskään iTunesin tai Spotifyn kaltaisia verkkopalveluita olisi tuskin syntynyt vielä 2000-luvun alkupuolellakaan, mikäli aineisto ei olisi ollut jo valmiiksi digitaalisessa muodossa. CD-levy oli merkittävä väline äänentallennuksen digitaalisessa vallankumouksessa.

Uusia ääniteformaatteja keksitään varmasti tulevaisuudessakin. CD-tekniikan alkuvaiheiden tutkiminen auttaa hahmottamaan ääniteformaattien välistä kilpailua ja ymmärtämään paremmin, miksi jotkin ääniteformaatit menestyvät toisia paremmin. CD-tekniikan tutkiminen historiallisena ilmiönä on tärkeää juuri nyt, sillä sen alkuaika on vielä hyvin muistissa ja suuri osa siihen liittyvistä dokumenteista saatavissa.

Pyrin löytämään vastaukset tutkimuskysymyksiini monipuolisen aineiston avulla. Tutkimusaineistoni koostuu Musiikintuottajat – IFPI Ry:n kokoamista levyjen myyntimääristä, tekemistäni tutkimushaastatteluista, Hifi-lehden vuosikerroista 1979-1989, levyjen julkaisutiedoista sekä hollantilaisen elektoniikka-alan suur yrityksen Philipsin (koko nimeltään Koninklijke Philips Electronics N.V.) sisäisistä tiedotteista 1980-luvulta. Käsittelen aineistoa ja tutkimusmenetelmiä tarkemmin luvussa 1.4.

1.1 Etnomusikologia ja teknologia

Tässä tutkielmassa tutkin teknologiaa etnomusikologin näkökulmasta. Etnomusikologian määritelmiä on useita, ja tarkkaa rajausta siitä miten ja mitä etnomusikologit oikeastaan tutkivat on hyvin vaikea tehdä. Määritelmät jakautuvat kahdenlaisiin: niihin, joissa painotetaan tutkimuskohdetta, esimerkiksi ei-länsimaista musiikkikulttuuria, ja niihin, joissa painotetaan tutkimusnäkökulmaa, esimerkiksi musiikin tutkiminen kulttuurina yhteiskunnassa (Kurkela et al 2003, 53). Yhteinen nimittäjä

etnomusikologeille on kuitenkin kiinnostus äänellisten ilmiöiden ja niiden rajapintojen tutkimiseen (ks. Nettl 2005, 3–15). Itse kuulun ensisijaisesti tutkimusnäkökulmaa painottavaan joukkoon.

Teknologian määrittelemisen ei ole yksiselitteistä. Tässä tutkielmassa käytän termiä sen laajassa merkityksessä. Tim Ingoldin (1979, sit. Hylland Eriksen 2004, 262–263) mukaan teknologia on “kulttuurisesti välitetyn tiedon kokonaisuus, joka saa ilmiönsä tuotannossa ja käytössä”. Kirjaimellisesti teknologia tarkoittaa tietoa tekniikasta – toisin sanoen oppia siitä, miten jokin toimii ja miten sitä käytetään. Tämän lisäksi laajan teknologiakäsityksen mukaan teknologian piiriin kuuluvat ne hankitut taidot ja valmistetut työkalut, joita ihmiset uusintavat ja soveltavat suhteessa ympäristöönsä (Hylland Eriksen 2004, 262–263). Koska tekniikat muokkaavat sosiaalisia suhteita ja kulttuuria ja nämä puolestaan muokkaavat tekniikoita, kuuluu teknologia sosiaalisen organisaation kulttuuriseen pääomaan² (Pfaffenberg, 1988, sit. Hylland Eriksen 2004, 262–263).

Teknologian ja ihmisen välisestä suhteesta on monenlaisia käsityksiä. Teknologia voidaan nähdä voimakkaana ja itsenäisenä toimijana, joka jopa sanelee sosiaalisen ja kulttuurisen elämän muodot (Taylor 2001, 26). Tätä teknologiadeterminististä ajatusta voimistavat populaarikulttuurissa, erityisesti science fiction -genressä, esitetyt käsitykset tekniikan ja ihmisen välisestä yhteiselosta. Monesti sci-fi elokuvissa ja kirjoissa ihmisen olemassaolo näyttää joko tekniikasta riippuvaisena tai erilaiset koneet ovat jopa käyneet sotaan ihmiskuntaa vastaan (esimerkiksi Terminator ja Matrix -elokuvasarjat).

Vastakohta teknologiadeterminismille on näkemys, jonka mukaan eri tekniikat ovat vain työkaluja ja täysin alisteisia ihmisen toiminnalle. Tällaista käsitystä voidaan kutsua teknologiavoluntarismiksi (Taylor 2001, 26). Todellisuudessa teknologiset keksinnöt toki ovatkin ihmisen keksimiä ja toiminnalle alisteisia, mutta tekniikan siirtyessä sen keksijältä osaksi sosiaalisen organisaation kulttuurista pääomaa, alkaa teknologia elämään omaa elämäänsä ja saamaan uusia sovellusmuotoja. Tästä hyvänä esimerkkinä on CD-teknologia, jota tämä tutkielma käsittelee. CD-järjestelmän tullessa markkinoille 1980-luvun alussa kukaan tuskin osasi aavistaa, minkälaisia sovelluksia sille tullaan kehittämään ja miten CD-teknologia tulee vaikuttamaan esimerkiksi äänitealaan ja musiikin tekoprosessiin. Mikä tahansa (musiikki)teknologinen keksintö sekä vaikuttaa käyttäjiinsä että on jatkuvasti käyttäjiensä työkaluna, jolle keksitään uusia käyttötapoja ja uusia sovelluksia (Taylor 2001, 38).

² Kulttuurisen pääoman käsite ei ole tutkimukseni kannalta merkittävä, joten en käsittele sitä tämän enempää. Käsitteeseen liittyvästä sosiologisesta teoriasta voi lukea esimerkiksi Pierre Bourdieun teksteistä (ks. esim. Bourdieu 1984)

Teknologia on merkittävä osa kulttuuria ja sosiaalista olemassaoloa. Jo tulen sytyttämiseen ja metsästyksen liittyvän tekniikan keksimisestä lähtien on teknologia vaikuttanut merkittävästi sosiaalisten organisaatioiden toimintaan ja jopa selviytymiseen. Teknologian tutkiminen antaa vastauksia esimerkiksi kysymyksiin, kuinka teknologian hallitsevat yksilöt käyttävät valtaansa niihin, joilla teknologiaa ei ole tai kuinka tekniikkaa käytetään erilaisten merkitysten välittämiseen. Teknologian tutkimisessa on kyse siis myös ihmisten välisen kanssakäymisen tutkimisesta.

1.2 Miksi tutkia äänitteitä ja niiden historiaa?

1800-luvun loppupuolella syntyneen ääniteteollisuuden myötä syntyi uusi merkittävä konkreettinen tuote, valmiiksi tuotettu musiikkitalenne, jonka toistamalla soittotaidottomatkin ihmiset pystyivät kuuntelemaan musiikkia kotonaan. Ääniteteollisuuden syntyessä oli tosin olemassa jo musiikkibisnes. Kaupungeissa asuneet ihmiset olivat tottuneet maksamaan musiikista nuottien, konserttien pääsylippujen ja soittimien muodossa (Gronow 1996, 12). Myös ravintolat ja muut julkiset tilat olivat alkaneet palkata muusikoita ja orkestereita viihdyttämään asiakkaitaan. Elävän musiikin rinnalle oli syntynyt myös mekaanisen musiikin (automaattipianot, soittorasiat, posetiivit) markkinat (Shepherd 2003, 323–325), mikä pohjusti tietä myös äänitteiden käytölle julkisten tilojen taustamusiikin lähteenä. Mekaanista musiikkia ei kuitenkaan koskaan hyväksytty täysin elävän musiikin korvikkeeksi toisin kuin äänitteiden kohdalla kävi (Gronow 1996, 12). Nykyään suurin osa kuulemastamme musiikista on peräisin äänitteiltä niin julkisissa tiloissa kuin kodeissakin.

Äänitalenne on keskeinen medium muusikon ja kuuntelijan välillä erityisesti populaarimusiikissa (Heikkinen 2010, 9–10). Tätä käsitystä tukee myös se fakta, että populaarimusiikin keskeisiä elävän musiikin esittämispaiikkoja ovat pääasiassa anniskeluravintolat, joihin laki estää alle 18-vuotiaita pääsemästä. Satunnaisia ikärajoitettomia konsertteja lukuun ottamatta äänitetty musiikki – niin kotistereoista kuin radiostakin – on pääasiallinen medium musiikin kuluttamiseen erityisesti alikäisten keskuudessa.

Monet muusikot ovat opetelleet tyyliään ja omaksuneet omat esteettiset ihanteensa äänitalenteilta. Näin ajatellen musiikkiäänitteiden olemassaolo vaikuttaa myös luovaan työskentelyyn. Amerikkalaisen musiikintutkijan Mark Katzin (2004, 85–98) väitteen mukaan jopa esimerkiksi vibraton lisääntyminen viulusoundissa 1900-luvun alkuvuosikymmeninä selittyy äänilevyn huojunnan myötä tulleella, vahingossa syntyneellä sointi-ihanteella. Tämän väitteen todenperäisyyttä on kuitenkin syytä epäillä, sillä vibrato oli 1800–1900-lukujen vaihteessa hyvin yleinen tehokeino myös esimerkiksi laulussa ja puhallinmusiikissa (Jalkanen 2003, 241–244). Yhteyttä vibraton yleistymisen ja äänilevyn välillä on mahdotonta osoittaa. Suuri

osa tämän päivän populaarimusiikista perustuu äänitallenteilta leikattujen näytteiden (uudelleen)käyttöön, sämpläämiseen. Näin ollen tallennetusta äänestä on tullut myös luovaa tekniikkaa (Théberge 2006, 289).

Äänentallennuksen keksimisen myötävaikutuksella musiikin voidaan sanoa olevan nykypäivänä yleisön näkökulmasta pääasiassa medioitunutta. 2000-luvun alkuvuosina medioitumisen käsite on noussut esiin suomalaisessa musiikintutkimuksessa. Medioituminen terminä erilaisine muotoineen (mediatization, mediatisation ja mediation) on kuitenkin ollut esillä etnomusikologisessa tutkimuksessa jo aiemmin ja saanut useita erilaisia merkityksiä (ks. esim. Negus 1996, 66-98). Käsitteen alkuperä lienee kuitenkin mediatutkimuksen puolella, josta oma käsitykseni medioitumisesta ilmiönä tulee.

Mediatutkijoiden keskuudessa medioitumisella viitataan yhteiskunnalliseen ilmiöön, jossa "tietomme, ymmärryksemme, kokemuksemme ja arkitotuutemme ympäröivästä maailmasta" rakentuu median välittämänä ja samalla "välittömään kokemukseen perustuvan tiedon ja elämysten määrä on suhteellisesti vähentynyt" (Nieminen & Pantti 2009, 6). Medioitumisen myötä myös yksilön identiteetin syntyminen ja rakentaminen on aikaisempaa enemmän median avulla toteutettua ja sen vaikutuksen alaista. Medioituminen voidaan nähdä myös postmodernin teesin yhtenä ilmentymänä – aito todellisuus korvautuu mediatodellisuudella. (Nieminen & Pantti 2009, 6.)

Musiikin medioituminen tarkoittaa sitä, että musiikki rajapintoineen on irrotettu alkuperäisestä kontekstistaan ja on liikutettavissa helposti ajassa ja paikassa yli vuosikymmenten ja mantereiden. Medialla tarkoitan sekä "julkiseksi tekemisen välineitä" (ibid., 6), kuten esimerkiksi nuottigrafiikkaa, sanomalehteä, äänitteitä, radiota ja televisiota, kuin myös niin sanottua uutta mediaa, eli "mikroprosessoriteknologialle perustuvaa viestintää ja kulttuurista toimintaa" (Kärjä 2001, 5) kuten internetiä ja kännyköitä. Suurin osa nykypäivänä ihmisten kuulemasta musiikista on peräisin suhteellisen kaukaa heidän omasta elinpiiristään, jos verrataan vaikkapa 1700-luvun yleisön ja kyläpelimannien tilanteeseen. Lisäksi mallit musiikin tekemiseen, kuuntelemiseen ja siitä keskustelemiseen ovat monesti medioituneita, siis erilaisten tiedotusvälineiden, kuten TV, radio, lehdet ja internet, välittämiä.

Medioitumisen yhtenä piirteenä voidaan nähdä musiikin muuttuminen mobiiliksi, kaikkialle liikuteltavissa olevaksi sekä ubiikiksi, kaikkialla olevaksi. Riki Sorosan 1980-luvun puolessa välissä levyttämä *Kellot ja Peilit* -albumi on tätä kirjoittaessani mahdollista tallentaa vaikkapa mukana kannettavalle iPodille ja kuunnella sitä lentokoneessa matkalla Suomesta Kiinaan tai linja-autossa matkalla Tampereelta lihin.

Näin rajua musiikin medioitumista ei olisi voinut tapahtua, ellei olisi keksitty keinoa tallentaa elävää ääntä – siis ilman värähtelyä – muotoon, josta se voidaan

toistaa uudelleen ja uudelleen jossain toisaalla jonain toisena aikana. Medioituminen olisi toki ollut mahdollista ilman äänitteitä, esimerkiksi printtimediana (lehtiartikkeleina ja nuotteina) sekä radiossa musiikkiesitysten suorina lähetyksinä. Äänitallenteiden olemassaolo muodostaa kuitenkin pohjan koko sille musiikkitodellisuudelle, jossa nykypäivän yleisö elää – milloin itse kuulit viimeksi musiikkia, jota ei toistettu tallenteelta?

Äänitteiden ja niiden historian tutkiminen on keskeisessä roolissa tutkittaessa musiikkia yhteiskunnassa ja toisaalta yhteiskuntaa musiikissa, siis tehdessä etnomusikologista tutkimusta. Äänitteitä on kuitenkin ollut olemassa vasta 1800-luvun lopusta saakka, joten äänitetutkimus koskettaa toistaiseksi varsin lyhyttä, noin 130 vuoden ajanjaksoa. Lisäksi äänitetyllä musiikilla on erilaisia rooleja eri yhteisöissä ja eri maantieteellisissä paikoissa, ja yhä edelleen lienee paikkoja ja yhteisöjä, joissa äänitteet ovat hyvin marginaalinen osa musiikkikulttuuria.

1.3 Äänitetutkimuksen suuntauksia

Tämä tutkimus kuuluu erityisesti musiikintutkimuksen äänitetutkimuksen haaraan. Äänitteellä voidaan tarkoittaa mitä tahansa tallennettua ääntä sisältävää entiteettiä, esimerkiksi puhelinvastaajaan jätettyä viestiä tai .mp3 -tiedostona olemassa olevaa tallennetta. Musiikintutkimuksen haarana äänitetutkimus on keskittynyt musiikkiäänitteisiin ja etenkin kaupallisiin tarkoituksiin tuotettuihin sellaisiin.

(Kaupallisia) äänitteitä on tutkittu monelta eri kannalta 1900-luvun aikana. Seuraavassa esittelen äänitetutkimuksen suuntauksia Heikkistä (2010) mukailen ja tuon esiin muutamia mielenkiintoisia äänitteisiin liittyviä tutkimuksia.

Yksi keskeisistä äänitetutkimuksen suuntauksista on **musiikkiteollisuuden organisaatioihin, talouteen ja ansaintalogiikkaan kohdistuva tutkimus** (ks. esim. Brusila 2007; Negus 1992 & 1997; Burnett 1996, Oesch 1998). Musiikkiteollisuuden kannalta äänite on kuluttajalle myytävä tuote. Kulttuurintutkimuksellisia piirteitä on havaittavissa myös taloustieteiden puolella, erityisesti markkinoinnin ja kulutuksen tutkimuksen parissa. Näin ollen myös kauppa- ja hallintotieteiden puolelta löytyy tähän tutkimussuuntaukseen kuuluvia tutkimuksia (ks. esim. Aunola 2009).

Toinen merkittävä suuntaus on **äänitehistorian tutkimus** (ks. esim. Gronow & Saunio 1990; Gelatt 1977 [1954]; Théberge 1997 & 2006). Tutkimussuuntaus ei tarkastele vain itse äänitteen kehittymistä, vaan usein myös siihen liittyvän tuotanto- sekä toistoteknologian tarkastelua sekä käyttökonventioita. Toisaalta kaiken menneeseen aikaan ja äänilevyyn liittyvän tutkimuksen voidaan katsoa ammentavan tästä melko laajasta suuntauksesta. Ääniteknologian historiaa on tarkasteltu myös musiikintutkimuksen alan ulkopuolella. Esimerkiksi yhdysvaltalainen tekni-

kan historioitsija David L. Morton Jr. on tutkinut koko äänentallennuksen historiaa teoksessaan *Sound Recording – The Life Story of a Technology* (2004).

Suomessa äänitehistorian tutkimusta on tehnyt erityisesti Yleisradion äänitearkiston johtajana työskennellyt etnomusikologi Pekka Gronow. Häntä voidaan pitää kansainvälisestikin äänitetutkimuksen pioneerina. Gronowin laajasta johdannosta ja aiemmin julkaistuista artikkeleista koostuva väitöskirja *Recording Industry – An Ethnomusicological Approach* (1996) tarjoaa mielenkiintoisia lähtökohtia etnomusikologiseen tutkimukseen äänitteiden ja ääniteteollisuuden parissa. Gronowin ja Ilpo Saunion *Äänilevyn historia* (1990) puolestaan käsittelee (musiikki)äänitteiden ja ääniteteollisuuden historiaa hyvin kattavasti. Kirjan englanninkielisen version nimi *An International History of The Recording Industry* (1999) kuvaa tutkimuksen laajuutta mielestäni suomenkielistä paremmin – se käsittelee levyteollisuutta globaalilla tasolla. Kyseisissä teoksissa (englanninkielinen on oikeastaan vain käännös suomenkielisestä) CD-aikakauden tarkastelu jää ymmärrettävästi hyvin suppeaksi ottaen huomioon kirjan alkuperäisen julkaisuajankohdan – ensimmäisen suomalaisen CD-levyn julkaisusta oli kulunut vasta 5 vuotta.

Myös tekijänoikeusjärjestö Teosto Ry:lle työskentelevä Jari Muikku (2001) on väitöskirjassaan *Musiikkia kaikkiruokaisille – Suomalaisen populaarimusiikin äänitetuotanto 1945–1990* käsitellyt äänitealan historiaa laajasti. Vaikka Muikku käsittelee väitöskirjassaan äänitetuotantoa aina 1990-luvulle saakka, jää häneltäkin CD-aikakauden tarkastelu hyvin pintapuoliseksi. Muikku käsittelee Suomalaista ääniteteollisuutta kuitenkin hyvin laajasti ja tarjoaa näin ollen hyvän lähtökohdan oman tutkimukseni tekemiselle – kuvaus 1980-luvulla vaikuttaneiden levy-yhtiöiden valtasuhteista välittää vaikutelman siitä musiikkitieteellisuuden ilmapiiiristä, johon CD-levy astui saapuessaan Suomeen. Oma tutkimukseni pyrkiikin täydentämään Muikun sekä Gronowin ja Saunion tutkimusta erityisesti 1980-luvun ja CD-levyn osalta.

Suomessa toteutetaan vuosina 2009–2012 Tampereen yliopiston ja Tietotekniikan tutkimuslaitoksen *Musiquitous*-hanke. Siinä tutkitaan liikkuvan, jokapaikkaisen (ubiikin) musiikin käyttöä ennen, nyt ja tulevaisuudessa. Tampereen yliopiston alaisuudessa toimivassa historiatyöryhmässä tutkitaan muun muassa 1970-luvulla alkanutta C-kasettikulttuuria Suomessa (ks. Kilpiö & Uimonen 2010, 329-341). Toivon oman tutkimukseni täydentävän kyseistä tutkimusta, tarjoamalla näkökulman toisesta suunnasta, CD-levyn kannalta. CD-levy oli osaltaan vaikuttamassa kasettikulttuurin lähestulkoon totaaliseen katoamiseen Suomesta 1990-luvun loppuun mennessä.

Kolmas merkittävä suuntaus on **reseptiotutkimus**, jossa tutkitaan äänitteen vastaanottoa ja siihen vaikuttavia tekijöitä sekä äänitteiden käyttökonventi-

oita. Tällaista tutkimusta edustavat muun muassa Eisenberg (1988), Taylor (2001), Chanan (2000), Morton (2000), Sterne (2003), Katz (2004), Coleman (2005) sekä osa artikkeleista antologiassa *Music and Technology in the Twentieth Century* (Brown 2002). Musiikintutkija Olli Heikkisen väitöskirja *Äänitemoodi – Äänite musiikillisessa kommunikaatiossa* (2010) kuuluu myös reseptiotutkimuksen alaan ja on tarjonnut minulle monia oivalluksen hetkiä. Heikkinen yhdessä jo mainittujen suomalaisten äänitetutkijoiden kanssa on vaikuttanut vahvasti omaan ajatukseeni äänitteen roolista mediumina, jossa musiikkiteos medioituu.

Minun on vaikea positoida itseäni vahvasti vain yhteen näistä tutkimussuuntauksista. Aineistolähtöisessä tutkimuksessani tarkastelen musiikkiteollisuuden organisaatioita ja niiden ansaintalogiikkaa formaattien välisen kilpailun kautta. Tutkimukseni kuuluu osittain myös reseptiotutkimuksen alaan, sillä tutkimuksessani käsittelen *Hifi*-lehdessä julkaistuja artikkeleita ja mielipidekirjoituksia. Eniten koen kuitenkin kirjoittavani CD-formaatin historiaa, ja näin ollen tutkimukseni kuuluvan erityisesti äänitehistoriantutkimuksen alaan.

1.4 Aineisto ja menetelmät

Tarkastelen aihettani laajan ja monipuolisen aineiston avulla. Tutkimusaineistoni koostuu CD-levyjen julkaisutiedoista, lehtiartikkeleista, tekemistäni tutkimushaastatteluista, Musiikkituottajat – IFPI Ry:ltä (ennen Ääni- ja kuvatalennetuottajat Ry) saadusta tilastollisesta aineistosta sekä Philipsin sisäisistä tiedotteista.

Olen koonnut kolmea tietokantaa yhdistelemällä melko kattavan luettelon suomalaisista CD-levyjulkaisuista vuodesta 1985 vuoteen 1989. Tämän aineiston avulla minun on mahdollista tarkastella muun muassa kuinka paljon ja minkä tyyllilajin musiikkia CD-formaatissa on Suomessa julkaistu sekä mitkä levy-yhtiöt CD-levyjä ovat julkaisseet. Koko luettelo sekä lisätietoja luettelon kirjoittamisesta on liitteessä 2.

Aineistonani on myös *Hifi*-lehden vuosikerrat 1979–1989, yhteensä 136 lehteä. Tarkastelen lehtiaineistoa kolmella eri tavalla. Ensiksi tarkastelen tekstejä historiallisina dokumentteina ja etsin niistä tietoa CD-tekniikan esiinmarssiin liittyvistä tapahtumista. Tämä on taustoittavaa perustutkimusta, jonka avulla pyrin hahmottamaan historiallisten tapahtumien järjestystä ja sisältöä. Lisäksi olen tarkastellut CD-järjestelmän mainontaan liittyviä tapoja sekä yleisönosaston kirjoituksia tavoitteenani selvittää, kuinka CD-järjestelmää on markkinoitu ja kuinka se on otettu vastaan. Kolmanneksi olen etsinyt teksteistä CD-tekniikan ominaisuuksiin (ks. luku 3.3) liittyvää informaatiota ja luokitellut sen systemaattisesti tarkastellakseni mitkä ominaisuudet ovat edesauttaneet ja mitkä puolestaan hankaloittaneet CD-tekniikan läpimurtoa.

Philipsin sisäisiä tiedotteita sain käyttööni kaksi kappaletta. Nämä tulivat minulle ikään kuin sattumalta, kun haastattelin 1980-luvulla Suomen Philipsillä CD-teknologian lanseeraamisesta vastannutta Harri Katasta. Toinen tiedotteista on raportti Dire Straits -yhtyeen *Brothers in Arms* -kiertueen konserteista Helsingissä vuonna 1985 ja toinen on eräänlainen lokikirja CD-tekniikan historiasta, jolla välitettiin informaatiota Philipsin myyntiedustajille ja muullekin henkilökunnalle. Ensiksi mainittu toimi tietolähteenä tarkastellessani CD-tekniikan markkinointia ja toinen täydensi muuta aineistoa CD-historian tapahtumien ajankohtia tarkentaen.

Viitatessani *Hifi*-lehdessä julkaistuihin artikkeleihin, olen viitannut kirjoittajaan, lehdennumeroon ja sivunumeroon (esim. Nieminen *Hifi* 3/1986, 3). Tämä siksi, että uskon lukijalle olevan hyvä tietää kyseen olevan aineistoviitteestä tutkimuskirjallisuusviitteen sijaan. Valitsin *Hifi*-lehden aineistolähteekseni siitä syystä, että se oli laajalevikkisin äänentoistotekniikkaan erikoistunut lehti Suomessa 1980-luvulla.

Syventääkseni tuntemustani CD-järjestelmän tulemisesta Suomeen olen haastatellut kymmentä suomalaisen CD-historian merkkihenkilöä (ks. liite 1). Valitsin haastateltavia formaattisodan eri intressiryhmistä (ks. luku 3.2), ja näin ollen olenkin saanut haastatteluista informaatiota niin artistin, levy-yhtiön, laitevalmistajan, vähittäismyyjän, radiotoimittajan kuin tekniikan asiantuntijankin näkökulmasta.

Kahdeksan tekemistäni haastatteluista on sähköpostikeskusteluja, joissa kirjeenvaihtoa on käyty joissain tapauksissa useamman kirjeen verran. Olen esittänyt täsmällisiä kysymyksiä toivoen saavani täsmällisiä vastauksia. Tämän lisäksi olen pyytänyt informanttejani kertomaan omia kokemuksiaan CD-tekniikasta ja sen alkuaajoista. Tätä tutkimusta varten tein ainoastaan kaksi keskusteluhaastattelua, sillä totesin sähköpostihaastattelujen olevan tarkoitukseeni sopivampia. Varsinaisten haastattelujen lisäksi aineistonani on kuusi vapaamuotoisempaa tiedonantoa. Tähän aineistoon viitatessa olen merkinnyt informantin nimen, haastattelun luonteen ja päivämäärän (esimerkiksi Virtanen, sähköpostihaastattelu 1.1.2001).

Käytän tutkimusaineistonani myös tilastollista materiaalia. Tilastollinen materiaali on pääosassa erityisesti tarkastellessani CD-levyn ja levysoitinten markkinoiden kehittymistä Suomessa. Tilastollinen aineisto on peräisin pääasiassa Musiikkituottajat – IFPI Ry:ltä, joka on pitänyt kirjaa jäsenyritystensä kappale- ja markkamääräisistä kokonaismyynneistä, äänitelan kokonaismarkkinoista sekä myöntänyt ansiomerkkejä (kulta- ynnä muut levyt) eniten myyneille äänitteille. Olen koonnut tilastoja myös omasta tutkimusaineistostani, erityisesti tekemistäni julkaisuluettelosta.

Käytän siis määrällisiä menetelmiä erilaisten tilastojen luomiseen ja tarkasteluun sekä laadullisia menetelmiä, kuten haastatteluiden ja lehtitekstien analyysiä. Monipuolisella aineistolla ja menetelmillä pyrin lisäämään tutkimukseni luotetta-

vuutta (ks. Hirsjärvi et al. 2007, 227–228). Eri aineistot kertovat samaa tarinaa hie-
man eri näkökulmista.

Olen tutkielmassani nostanut esiin muutamia CD-järjestelmään liittyviä
markkamääräisiä hintoja esitellessäni esimerkiksi CD-soittimien ja CD-levyjen hin-
takehitystä. Vertailun helpottamiseksi nykypäivän hintoihin olen muuttanut kaik-
ki tutkielmassa esitettävät markkamäärät vuoden 2008 euroiksi käyttäen Suomen
rahamuseon www-sivuilta löytyvää Arvo-rahamuseon arvokasurilaskuria (Suomen rahamuseo
2011, www-lähde).

Tutkimuksessani pyrin selvittämään kulttuurihistoriallisen tapahtuman kul-
kua ja taustoja analysoimalla keräämääni aineistoa. Tutkimukseni on vahvasti ai-
neistolähtöinen, jolloin lähdekritiikillä on korostunut merkitys : Mistä tiedän, ettei
Hifi-lehden artikkeleissa esitetyt väittämät tai uutiset perustu toimittajien virheelli-
seen tietoon? Kuinka tarkkaan informanttini voivat muistaa noin 25:n vuoden takai-
sia tapahtumia? Kuinka voin luottaa Musiikkituottajat – IFPI Ry:n tilastojen toden-
mukaisuuteen, kun kyseessä on äänitealan etujärjestö?

Olen pyrkinyt punnitsemaan tarkoin jokaisen lähteeni todenmukaisuutta.
Jossain vaiheessa tutkimusprosessia alkoi jopa tuntua siltä, ettei todellisuudesta ole
saatavissa varmaa tietoa ja jäin melkein epistemologiseen ansaan – minusta tuntui,
etten uskalla esittää yhtäkään väitettä ja vastata tutkimuskysymyksiini. Helpotuk-
sen toi kuitenkin ajatus siitä, että kulttuurihistoriallisessa tutkimuksessa kyse on
aina perusteltujen tulkintojen tekemisestä tutkijan löytämien johtolankojen perus-
teella (Alasuutari 1999, 44).

Pidänkin tutkimustani historiantutkimuksena, jonka yksi piirre on sen uu-
delleenkirjoitettavuus. Tällä tarkoitan sitä, että historiantutkimuksen tuottama ”to-
tuus” muuttuu jatkuvasti uusien tutkimusten ja niissä käytettyjen menetelmien ja
aineistojen mukaan. Viimekädessä tiedeyhteisö punnitsee tutkimukseni tulosten
paikkansapitävyyden.

2 Digitaalisuus

Digitaalinen tarkoittaa numeroihin perustuvaa (Haines 2001, 23). Näin ollen esimerkiksi aika-, päivämäärä- sekä puhelinnumerojärjestelmämme ovat digitaalisia.

Kuitenkin arkikielessä, ja myös tässä tutkimuksessa digitaalisuudella viitataan tietokoneistettuun binäärikoodiin. Tällaista koodia käytetään myös CD-tekniikassa.

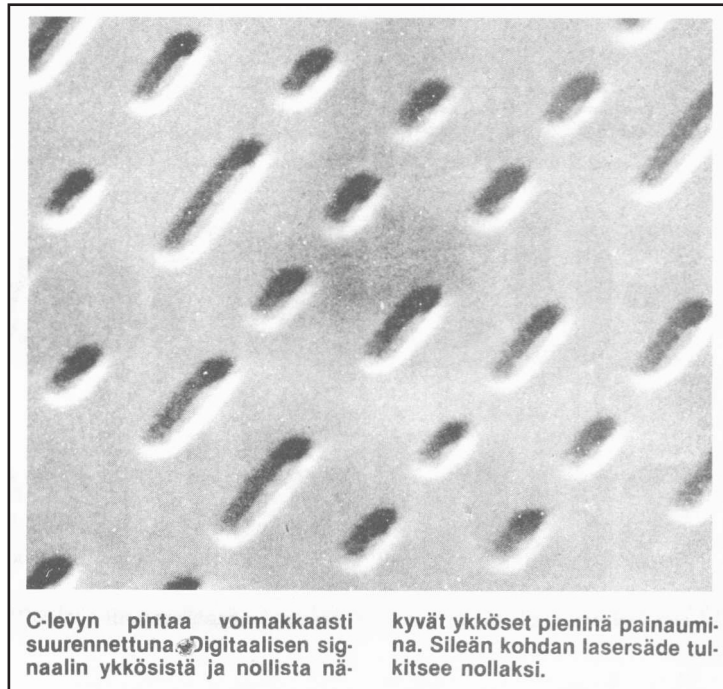
2.1 CD:n digitaalinen toimintaperiaate

Miten CD ja digitaalinen ääni sitten toimivat? CD-levy ei itsessään sisällä monen muun massamuistijärjestelmän tavoin sähköistä jännitettä, jonka avulla informaatio levyllä tallennettaisiin, vaan informaatio on tallennettu CD:n lukupintaan epätasaisuutena. Käytännössä CD:n polykarbonaattimuoviosa valetaan valmistusvaiheessa tiettyyn muotoon, ja tämä muoviosa pinnoitetaan heijastavalla alumiini-, tai joissain harvoissa tapauksissa kultapinnoitteella, joka suojataan erityisellä lakalla. CD-levyn pinnanmuotojen vaihtelua mitataan lähes infrapunataajuisella lasersäteellä. (Pohlmann 1992,5-7; Davidson 1999, 698.)

CD-levylle informaatio on aseteltu spiraalin muotoisesti, ja laser aloittaa niiden lukemisen sisäreunasta seuraten yhtenäistä spiraalia jatkaen kohti kiekon ulkoreunaa. Laserpää lukee CD-levyä 44 100 kertaa sekunnissa, eli näytteenottotaajuus on 44,1 kHz. Näin saadaan tuotettua ääntä, jonka korkein soiva taajuus on teoreettisesti 22 050 Hz, eli korkeampi kuin keskimääräisen ihmisen kuuloalueen korkein taajuus. (Pohlmann 1992, 18, 21.) Jotta näytteenottotaajuus saataisiin pidettyä tasaisena muuttamatta CD:n lukupinnan nystyröiden mittasuhteita, muuttuu levyn pyörimisnopeus siirryttäessä kohti kiekon ulkoreunaa (Davidson 1999, 695). Mikäli CD:n dataraita vedettäisiin suoraksi, olisi se pituudeltaan noin viisi kilometriä.

Joissain lähteissä on CD-levyn alkuaajoista lähtien kerrottu levyttä luettavan digitaalisia nollia ja ykkösiä, jotka on tallennettu eri pituisina mikroskooppisina kuoppina (kuva 1). Todellisuudessa CD:ltä voidaan lukea vain nystyröitä ja pinnanmuodossa tapahtuvia muutoksia, ilman että levyn koodausparametreja muutetaan olennaisesti.

Kyseiset nystyrät eivät suoraan merkitse arvoja "1" tai "0" niin, että jokainen nystyrä olisi esimerkiksi arvoltaan "1" (Toisin kuin kuvan 1 alkuperäinen kuvateksti antaa ymmärtää). CD:n lukupään tulkitessa levyn pinnanmuotoja se havainnoi muutoksia. Muutos pinnassa tarkoittaa aina arvoa "1". Eli, kun lukupää ylittää reunan, se lähettää arvon "1", muissa kohdissa se lähettää arvoa "0" huolimatta siitä ollaanko tasanteella vai nystyrän kohdalla. (Backman, sähköpostihaastattelu 27.5.2010.)

Kuva 1. Ensimmäisiä Suomessa ilmestyneitä kuvauksia CD-levyn toiminnasta on *Hifi*-lehdessä 4/79 julkaistu artikkeli "Korvaako kuvalevyn pikkuveli äänilevyn?" (Koistinen *Hifi* 4/79, 51). Kyseissä artikkelissa CD-levyn pinta esitetään kuoppaisena, ja kuvateksti antaa virheellistä informaatiota.

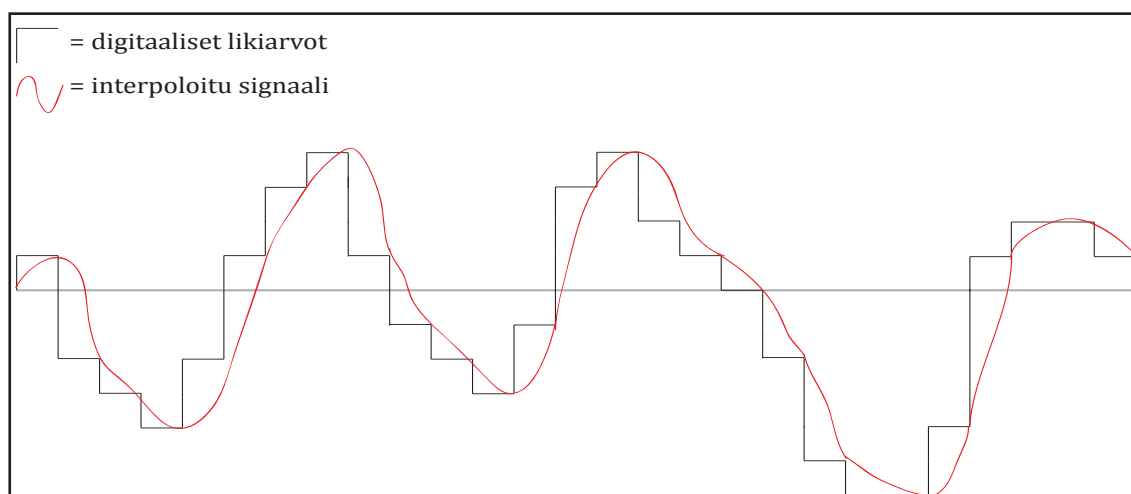
CD-laatuinen ääni muodostuu 16 bittisestä datavirrasta. Bitit voivat saada joko arvon 0 tai 1 jolloin 16 bittiä tulostettuna voisi näyttää esimerkiksi tältä:

0100 1010 0100 1110

Melko yleinen harhaluulo liittyen CD-levytekologiaan on se, että nämä lukupään lähettämät bitit voisi suoraan muuttaa ääneksi yksinkertaisesti 16 bitin lohkoissa. Bitit sisältävät paljon muutakin dataa kuin ääntä (muun muassa teostiedot) ja käyvät lävitse monenlaista muutosta (EFM ja virheenkorjaukset) ennen kuin ne voidaan muuttaa ääneksi DA-muuntimella (DA = digital to analog).

DA-muunnin on merkittävä osa CD-järjestelmää. Se muuttaa saamansa digitaaliset arvot erilaisiksi sähköjännitteiksi, jotka on mahdollista muuttaa soivaksi ääneksi. Jotta digitaaliseen ääneen ei syntyisi näyttöiden porrastetuista arvoista johdettava digitaalista säröä, joudutaan digitaalinen signaali oikaisemaan kahden pisteen välillä, eli interpoloimaan. (Pohlmann 1992, 17.) Voidaankin sanoa, että digitaalinen ääni on aina eräänlainen likiarvo verrattuna alkuperäiseen ääneen (kuva 2). Analogisissa äänitteissä interpolointia ei tarvita, sillä äänisignaali on jatkuva.

Datavirta on eriteltyä stereoäänen vuoksi oikeaan ja vasempaan äänikanavaan, joiden koodisanat on puolitetty 8 bitin tavuiksi ja lomitettu keskenään (vasen

Kuva 2. Digitaalisen äänen interpolointi.

0-7, oikea 8-16 tai oikea 0-7, vasen 8-16 ja niin edelleen). Tavut niputetaan 24 kappaleen datalohkoiksi ja niihin lisätään niin sanotut alikooditavut, joilla välitetään soittimen toimintoja ohjaavat aikakoodit, kappaleiden alkumerkit ja järjestysnumerot, esikorjaus- ja kopiostatuskoodi sekä kyseisen ääniohjelman tekijänoikeustiedot. (Backman, sähköpostihaastattelu 27.5.2010.) CD-teknologian määrittelevän Red Book -standardin mukaisesti CD-levyn tulee siis raitakohtaisesti sisältää myös tekijänoikeustiedot.

Lomittamisenkaan jälkeen levydatavirta ei ole valmis, vaan jokaiseen lohkoon lisätään tahdistussymboli sekä kahdeksan tavua virheentunnistus- ja korjauskoodia. Lohkot ovat loppujen lopuksi siis 33-tavuisia (264 bittisiä) ja niiden fyysinen pituus levyllä vajaan 18 μm . Lopuksi tämä datavirta käy läpi eight-to-fourteen (8-14) -muunnoksen. Tämä EFM- eli kanavakoodaus yksinkertaistaa äänidatan näytearvojen koodikannan (65536 vaihtoehtoa) kahdeksaan bittiin. Näin 16-bittisen äänidatan koodivalikoima on esitettävissä 256:lla eri koodilla, jotka voidaan tallentaa levyllä käyttäen vain yhdeksää eri merkkipituutta/-väliä. EFM pienentää ratkaisevasti levyn luennan virhepotentiaalia sekä vähentää CD:n merkkipinnan tarkkuusvaatimuksia – ilman kyseistä muunnosta CD olisi huomattavasti herkempi pölylle, naarmuille ynnä muille häiriöille. (Backman, sähköpostihaastattelu 27.5.2010.)

2.2 Digitaalinen vallankumous

CD-järjestelmän tuleminen on osa suurempaa ilmiötä, *digitaalista vallankumousta*. Digitaalisella vallankumouksella tarkoitetaan yleensä 1990-luvulla tapahtunutta teknologista muutosta analogisesta digitaaliseen: CD-levyt ja tietokoneella käytettävät musiikkitiedostot syrjäyttivät analogiset ääniteformatit, VHS-kasetit vaihtuivat DVD-levyihin, arkipäivän tiedonhaku siirtyi kirjastoista internetiin, kirjeet korvautuivat sähköpostilla ja lankapuhelimet vaihtuivat digitaalisessa GSM-verkossa toimi-

viin kännyköihin. Viimeisimpänä uudistuksena voidaan Suomessa pitää analogitelevisiolähetysten loppumista ja siirtymistä digitaalisiin televisiolähettyksiin vuonna 2008.

Muutos vaikuttaa kuitenkin alkaneen jo 1970-luvun puolessa välissä, jolloin digitaalisen vallankumouksen kannalta hyvin merkittävä keksintö – mikroprosessori – tuotiin markkinoille. Mikroprosessori on yksinkertaisimmillaan vain pieni piin siru, josta johteita ja puolijohteita siihen yhdistämällä voidaan rakentaa pieni ”tietokone”. Käytännössä ensimmäiset mikroprosessoritekniikkaa soveltavat laitteet olivat nelibittisiä taskulaskimia, digitaalisia rannekelloja ja muita hyvin yksinkertaista laskentaa vaativia laitteita. Mikroprosessoreita alettiin jo 1970-luvun lopussa hyödyntämään monenlaisissa laitteissa. (McFarland 2006, 15–16.) 2000-luvulle tultaessa hyvin suuri osa käyttöelektronikasta hyödyntää mikroprosessoria laitteen ohjaamiseen (Ibid., 2).

Digitaalinen vallankumous on nähty yhtenä Euroopan 1900-luvun suurena murroksena, rinnastettavissa muun muassa ensimmäiseen maailmansotaan ja Neuvostoliiton syntymiseen sekä Euroopan Unionin perustamiseen (Herkman 2002, 66). Tiedotusvälineissä digitaalinen vallankumous esitetään usein todella radikaalina muutosvaiheena (Kärjä 2001, 7).

Digitaalisen vallankumouksen aiheuttamat muutokset kulttuuriin eivät kuitenkaan ole välttämättä niin radikaaleja, kuin mitä julkisessa keskustelussa esitetään. Esimerkiksi television, radion tai äänentallennuksen syntyminen ovat olleet vähintään yhtä merkittäviä muutoksia, elleivät jopa merkittävämpiä. (Kärjä 2001, 6.) Usein digitaalisesta vallankumouksesta puhuttaessa sorrutaan eräänlaiseen positivistiseen teknologiaretoriikkaan, jota harrastavat erityisesti laitevalmistajat, mutta myös teknologiasta vilpittömästi innostuneet kuluttajat ja asian harrastajat (Järvinen & Mäyrä 1999, 10). Digitaalitekniikalle annetaan vallankumouksellinen rooli ja unohdetaan, että monille digitaalisille keksinnöille on ollut olemassa analoginen vastine aiemmin historiassa. Järvinen ja Mäyrä (ibid., 9) kirjoittavatkin osuvasti todetessaan, että ”digitaalisen teknologian kohdalla tällaiset muistinmenetykset seuraavat toisiaan yhtä tiiviissä tahdissa kuin kännykkä-protokollien uusiutuvat kirjainlyhenteet.”

Digitalisoitumisen myötä on alettu puhua myös uudesta mediasta, jolla tarkoitetaan muun muassa internetiä ja matkapuhelinjärjestelmää ynnä muita pääasiassa 1990-luvulla yleistyneitä keksintöjä. Jo sanapari *uusi media* on osa 1900-luvun lopun muutokseen liittyvää huomionhakuisuutta ja osa ”uusista” keksinnöistä ei varsinaisesti ole edes uusia. Monet tahot kuitenkin hyötyvät muutoksen liioittelusta ja sensaatiohakuisuudesta; toimittajat ja akateemiset tutkijat lisäävät näkyvyyttään lukijoiden, päätoimittajien ja rahoittajien keskuudessa, yritykset saavat uusia mark-

kinamahdollisuuksia ja poliitikoille muutoksen kannattaminen saattaa olla osa edistyksellisen imagon luomista. (Hesmondhalgh 2007, 240.)

Muutoksen liioittelu tuli esiin myös äänentoiston digitalisoituessa ja CD-järjestelmän tullessa markkinoille. Kaiutinmainoksissa alkoi toistua digitaalisuuteen viitanneet ”digivalmis” tai ”digitaalivalmis” sanat, joilla uuden CD-soittimen hankkineelle kuluttajille myytiin myös uusia kaiuttimia (ks. esim. Peltoniemi *Hifi* 3/1984, 12; Kruunuradion mainos *Hifi* 4/1984, 60). Kyseessä oli mainoskikka, sillä kaiuttimien osalta digitaalisuus ei vaatinut mitään aiemmasta poikkeavaa tekniikkaa – audiosignaali muutetaan analogiseksi DA-muuntimessa jo kauan ennen kaiuttimelle menoaan.

Myönnän itsekkin syyllistyväni eräänlaiseen digitaalisuuden ihannointiin, ovathan oma musiikinkuunteluni, opinnäytteiden kirjoittaminen, tiedonhaku sekä monet muutkin asiat helpottuneet huomattavasti digitaalisuuden myötä. Itse asiassa omat muistikuvani ajalta ennen digitaalista vallankumousta liittyvät vain varhaiseen lapsuuteen. Lienen niin sanotun digitaaliajan ihminen. Minulla on kuitenkin muistikuva C-kasettikulttuurista, VHS-videonauhoista, analogiradiosta ja -televisiosta. Samaa ei voi välttämättä sanoa itseäni kymmenen vuotta myöhemmin, 1990-luvun puolessa välissä syntyneistä musiikin harrastajista.

Vaikka digitaalinen vallankumous on varsin problemaattinen ilmiö, johon liittyy vahvaa retoriikkaa, ei sitä pidä mielestäni tarkastella vain teknisenä muutoksena. Viimeiset vuodet äänitealalla ovat olleet sangen vaikeita levymyynnin pudottua huimasti, minkä uskotaan johtuvan digitaalisen musiikin laittomasta ja levy-yhtiöille hyötyä tuottamattomasta vertaisverkkojakamisesta, niin kutsutusta nettipiratismista, jota musiikin digitaalinen muoto on käytännössä helpottanut. Musiikin digitalisoituminen on vaikuttanut siis voimakkaasti äänitealan ansaintalogiikkaan. Mielenkiintoisia kysymyksiä liittyen digitaalisen vallankumouksen aiheuttamiin muutoksiin musiikkikulttuureissa ovat myös esimerkiksi: Miten uudet ääniteformaattit vaikuttavat yleisön kuuntelutottumuksiin tai musiikin luovaan vaiheeseen? Nämä kysymykset tarjoavat mielenkiintoisen lähtökohdan jatkotutkimukselle.

CD-tekniikan tuleminen oli merkittävässä osassa digitalisaatiossa, kutsuu sitä sitten vallankumoukseksi tai ei. CD-tekniikka loi pohjan äänentoiston digitalisoitumiselle ja oli se väline, jolla äänen digitaalinen vallankumous tehtiin.

2.3 Digitaalinen vs. analoginen ääni

CD-levyllä ei ollut varteenotettavia digitaalisia kilpakumppaneita ennen 1980-luvun loppupuolta, jolloin digitaaliset nauhatekniikat (erityisesti DAT) sekä kuvaa ja ääntä yhdistävä CD-V tekniikka alkoivat kehittyä. Muut digitaaliset formaattit eivät kuitenkaan saavuttaneet suurta suosiota kuluttajien keskuudessa. Yhtenä syynä tälle

näen vain näennäisen eron käytettävyydessä esimerkiksi digitaalisen DAT-nauhan ja analogisen C-kasetin välillä. DAT oli kuitenkin huomattavasti kalliimpi. Toinen syy DATin heikkoon menestykseen on uskoakseni se, että DATin näytteenottotaajuudeksi valittiin CD-järjestelmän 44,1 kHz:n sijaan 48 kHz, minkä vuoksi CD-levyltä ei pystynyt kopioimaan DAT:ille suoraan digitaalisesti. Syy korkeamman näytteenottotaajuuden valitsemiseen oli se, että CD:n näytteenottotaajuutta ei joissain piireissä pidetty riittävänä sekä se, että ääniteteollisuus pelkäsi suoran digitaalisen kopiointin olevan liian helppoa ja haittaavan bisnestä (Niemi *Hifi* 2/1986, 40; Alaspää, haastattelu 7.4.2010).

Ennen CD:tä käytössä olleet kuluttajaformatit olivat kaikki analogisia. Sana analoginen johtaa kreikan kieleen ja tarkoittaa jotakuinkin "sama kuin". Analogisissa äänitallenteissa ääni tallentuu itsensä jatkuvana kuvaajana, toisin kuin digitaalisissa äänitteissä, joissa ääni tallentuu numeerisina likiarvoina tiettyinä hetkinä. Periaatteessa ei ole estettä sille, etteikö analoginen ääni voisi olla parempilaatuista kuin digitaalinen. (Haines 2001, 23.)

Monet audioharrastajat pitävätkin analogisia formaatteja digitaalisia parempina äänenlaadultaan, mikä on teoriassa perusteltua. Käytössä olleista tai edelleen olevista analogisista äänen tallennus- ja toistomenetelmistä aiheutuu kuitenkin usein häiriötä (kohinaa) ja muita hankaluuksia, kuten liian suuresta dynaamisesta vaihtelusta aiheutuva neulan pomppiminen. Monesti kyseessä tuntuu olevan makuasia – vanhoissa analogisissa äänitteissä sanotaan monesti olevan enemmän tunnelmaa kuin uusissa digitaalisissa, vaikka luonnontieteellisesti mitattuna ääni olisi tismalleen sama.

Mikäli ääni on jossain tuotantovaiheessa ennen lopullista kuluttajaformaattia muutettu digitaaliseen muotoon, ei sen tallentaminen analogiseen formaattiin enää palauta jo teoreettisesti menetettyä informaatiota. Perinteisesti kaupallisen äänitteen tuotannossa on määritelty kolme vaihetta: äänittäminen, masterointi ja masterista kopioitujen kuluttajakappaleiden valmistaminen. Masteroinnilla tarkoitetaan vaihetta, jossa luodaan mahdollisimman hyvälaatuinen "alkuperäiskopio" äänitteestä, jota tämän jälkeen massatuotetaan monistamalla masterista. Erityisesti taidemusiikkijulkaisuissa (Suomessa esimerkiksi Finlandia-levymerkillä julkaistut CD-levyt) on monesti luokiteltu niiden tuotantoprosessin digitaalisuuden / analogisuuden perusteella käyttäen kirjainlyhennettä "A" kuvaamaan analogista ja "D" kuvaamaan digitaalista vaihetta. Näin ollen esimerkiksi AAD luokiteltu äänite tarkoittaa, että äänitteellä oleva musiikki on äänitetty ja masteroitu analogisesti, mutta loppujulkaisu on digitaalinen.

Uusiin asioihin ja uuteen teknologiaan suhtaudutaan monesti tunteikkaasti. Järvinen ja Mäyrä (1999, 11) kirjoittavat (digitaali)teknologiaan liittyvistä mielikuvista *utopian* ja *dystopian* käsitteiden kautta. Teknologiaan suhtaudutaan ristiriitai-

sesti: se on joko pelastava voima (utopiat) tai sivilisaatiota rappeuttava ja elämää köyhdyttävä vitsaus (dystopiat). Siten CD-utopiaan liittyvät ne positiiviset toivot, odotukset ja lupaukset, joita CD-levyyn liitetään ja CD-dystopiaan puolestaan pelot ja negatiiviset odotukset

Suurimmat digitaalisuuteen liittyvät dystopiat liittyvät digitaaliäänen monimutkaiseen toimintaperiaatteeseen ja ajatukseen sen luonnottomuudesta. 1980-luvun alussa toimittaja Jukka Isopuro (*Hifi* 9/1983, 14) kirjoittaa siitä, kuinka digitaalitekniikkaa on arvosteltu ”luonnonmukaisen äänentoiston nimissä. Luonnossa kaikki on analogista, sanovat vastustajat. CD-levyjen sointia on sanottu kireäksi ja laskelmoiduksi, se jättää kuulijansa välinpitämättömäksi.” Isopuro kuitenkin toteaa, ettei digitaalitekniikkaa ja CD-levyä tulisi tästä syyttää. ”CD-levy siirtää kertaheitolla syytettyjen penkille ne tahot, jotka analogisen levyn virheiden suojassa ovat saaneet rauhassa tehdä huolimattomaa työtään.” (ibid., 14)

Joissain tapauksissa digitaalisen ja analogisen äänen kannattajien välinen kädenvääntö sai suorastaan runollisia piirteitä. Tätä kuvastaa esimerkiksi *Hifi*-lehdessä käyty yleisönosastokeskustelu vuosien 1984 ja 1985 vaihteessa. Nimimerkki ”Ossi Wilen” (jonka takana lienee äänentoistoalalla edelleen työskentelevä Ossi Wilen) kirjoittaa digitaaliääntä vieroksuen seuraavasti (*Hifi* 12/1984, 6):

[...] Digitaalitalennus vie musiikista sen, mikä erottaa musiikin äänestä. Soinnut katoavat. Jos tämä keskentekoinen CD jäisi pysyväksi järjestelmäksi, se vierottaisi ihmiset itse musiikista. Ja sitä ei herkän soittimen luoman puhtaan ja kauniin soinnun kuullut ihminen soisi.

”Musiikki takaisin – analoginen äänitys takaisin”

Nimimerkki ”Matti Lamminen” (joka ilmeisesti kirjoittaa myös omalla nimellään) vastaa kahta kuukautta myöhemmin digitaaliääntä puolustaen (*Hifi* 2/86, 7):

Minua äimistyttää, että joku voi kirjoittaa CD-systeemiä vastaan niin järjettömästi kuin Ossi Wilen. Itse rakastan musiikkia ja olen huomannut, että CD-järjestelmä on analogista parempi.

CD-levyistä käytävässä keskustelussa ei ole kysymys digitaalioloskilloopeista vaan sellaisesta digitaalitalennuksesta, jonka taajuusvaste ihmisen kuuloalueella on suora ja puhdas kuin vastasatanut lumi. Mihin ne soinnut katoavat muka digitaalitalennuksessa? [...]

Niin Lammisen kuin Isopuronkin kirjoituksista huokuu eräänlainen CD-utopia. Molemista teksteistä huokuu ajatus siitä, että CD-teknologian avulla pystytään saavuttamaan puhdas ääni, jota eivät mitkään häiriöäännet tai muut tekniikasta johtuvat vääristymät haittaa. Wilen edustaa taas CD-järjestelmään ja digitaalisuuteen nega-

tiivisesti suhtautuvaa kansanosaa, jonka mielestä uusi teknologia vierottaa ihmiset itse musiikista.

Wilenin ja Lammisen käymän sananvaihdon kaltainen keskustelu jatkui Hi-fi-lehden Kirjeitä-palstalla vielä pitkälle 1980-luvulle, kenties jopa 1990-luvulle³. Tällainen keskustelu on mahdollista kuulla vielä nykypäivänäkin, mikäli sattuu kuulotäisyydelle asianharrastajista. Asenteet digitaaliäänen puolesta ja vastaan elävät edelleen.

³ Katso esimerkiksi seuraavat Kirjeitä-palstan kirjoitukset: Pasi Kettunen; Petri Kaipainen; Anadigihifisti *Hifi* 9/1987 5–6; Matti Leinonen *Hifi* 11/1987, 9; Heino Fagernes *Hifi* 5/1988, 11).

3 Formaattisota

Vallankumouksen kanssa samanhenkistä retoriikkaa on myös formaattisodan käsite. Se ei ole peräisin akateemisesta maailmasta, sillä etsinnöistäni huolimatta en löytänyt käsitettä tutkimuskirjallisuudesta. Se lienee peräisin aiheesta kirjoittavien toimittajien teksteistä, joista se on levinnyt myös yleiseen keskusteluun. En muista missä olen käsitteeseen ensimmäisen kerran törmännyt. Sota ja vallankumous käsitteinä dramatisoivat teknologista muutosta ja ovat jopa proosallisia sanavalintoja. Tästä huolimatta käytän itsekin näitä käsitteitä; yhtäältä parempien puutteessa, toisaalta juuri niiden proosallisen sävyn vuoksi. Prosaallisia käsitteitä on käytetty äänitetutkimuksessa aiemminkin. Muun muassa yhdysvaltalainen etnomusikologi Peter Manuel kutsuu C-kasetin saapumista vallankumoukseksi kasettikulttuuria Pohjois-Intiassa tarkastelevassa kirjassaan *Casette Culture* (Manuel 1993).

Formaattisodalla tarkoitan yksinkertaisimmillaan eri formaateilla käytävää kilpailua yleisön suosiosta ja markkinaosuudesta. Formaattisotia on käyty myös äänitealan ulkopuolella, esimerkiksi videokuvan puolella (VHS vastaan BetaMax) sekä tietokoneiliitäntäformaattien (USB vastaan FireWire) kesken. Äänitealan formaattisotaa ei voida kuitenkaan pitää ainoastaan laitevalmistajien välisenä kaupallisena kilpailuna. Se on usein niin laajalle levinnyttä, että jossain vaiheessa osapuolia ei voi enää tarkasti määritellä ja formaattia ei voida pitää vain kilpailuvälineenä, vaan siitä tulee kilpailun tarkoitus. Vastapuolet hämärtyvät ja kilpailu siirtyy osaksi sosiaalisen organisaation kulttuurista mittelöä, jossa erilaiset tunteet ja vallan jakautuminen määrittävät kilpailua enemmän kuin kaupalliset intressit. Voidaankin sanoa, että formaattisodassa eivät ole vastakkain vain eri tekniikat, vaan teknologiat.

3.1 Formaattisotahistoria

Kilpailu eri äänentallennusformaattien välillä leimahti liekkeihin jo heti ensimmäisten kaupallisten sovellusten tullessa markkinoille 1880-luvulla. Äänentoistolaitteiden myynnin yksityishenkilöille aloitti yritysfuusioiden ja -valtausten kautta syntynyt National Phonograph Company 1890-luvulla johtajanaan sähkölampun keksittyään äänitysteknologiasta jälleen innostunut Thomas A. Edison, jota yleisesti pidetään myös äänentallennuksen keksijänä (Morton 2004, 1, 24). Valmiiksi äänitettyjen äänitteiden, tässä vaiheessa vielä sylinterimallisten, tarve kasvoi kotifonografien myötä huomattavasti ja samoihin aikoihin musiikkiääniteteollisuus alkoi kasvaa alana ja saada yhä ammattimaisempia piirteitä (Gronow & Saunio 1990, 26).

Vuonna 1896 Edison yhtiöineen alkoi myydä koteihin fonografeja, joista oli karsittu äänitysominaisuus pois ja ne pystyivät toistamaan vain Edisonin studiossa tuotettuja sylinteriäänitteitä. Vaikka kotiaänitysmahdollisuus olisikin ollut, oli hyvälaatuisten äänitteiden tekeminen niin hankalaa, että ammattilaisten tuottamat

äänitteet olivat huomattavasti parempilaatuisia. (Morton 2004, 24–25.) Ääniteteollisuuden myötä syntyi äänittämiseen ja äänitteiden kopiointiin erikoistunut ammattikunta, joka on säilynyt näihin päiviin saakka ja tunnetaan nykyään miksaajien, masteroijien ja studiotuottajien nimikkeillä.

Edisonin ohella toinenkin merkittävä keksijä työskenteli äänentallennuksen parissa. Puhelimen keksimisestä maailman maineeseen nousseen Alexander Graham Bellin kehittämän grafonin toimintaperiaate oli sama kuin Edisonin fonografin, ja ne kehittyivät kutakuinkin samanaikaisesti lainaillen ideoita toisiltaan. (Gronow & Saunio 1990, 19–31; Morton 2004, 1–42.) Merkittävin seikka historian kannalta lienee se, että 1890-luvulla grafonin valmistuksen lisenssinhaltija Columbia Phonograph Company toi markkinoille Edisonin fonografia puolta halvemman soittimen (Gronow & Saunio 1990, 26–27). Kaiken kaikkiaan tämä johti laitevalmistajien väliseen hintakilpailuun, joka 1900-luvun alkuun mennessä pudotti kotiin myytävien äänentoistolaitteiden hinnan yhteen viidesosaan siitä mitä se oli 1890-luvun alussa. (Morton 2004, 24.) Tämä mahdollisti äänentoistolaitteiden leviämisen yhä useampaan kotiin ja näin ollen lisäsi myös myytyjen äänitteiden määrää. Suomesakin mainostettiin vuoden 1896 keväällä ”Ottakaa maalle Edisonin konserttikone” (Gronow & Saunio 1990, 27).

Oman lusikkansa soppaan laittoi myös saksalaistaustainen, Amerikkaan 1870-luvulla emigroitunut Emile Berliner. Hänen kehittämänsä, kiekkomallista äänitysformaattia käyttävän gramofonin kaupallinen versio tuli myyntiin niinkään 1890-luvun puolella välissä. Gramofonin erityispiirre oli nimenomaan sen kiekkomallinen, massatuotantoon paremmin soveltuva ääniteformaatti, joka erosi Edisonin ja Bellin laitteissaan käyttämästä vahalieriöstä myös siinä, että sen äänenlaatu oli ainakin keksinnön alkuvaiheilla heikompi. Gramofoni osallistui näin Edisonin fonografin ja Bellin grafonin ohella eräänlaiseen formaattisotaan, selviytyen loppujen lopuksi ehkä jopa hieman yllättäen voittajana 1920-lukuun mennessä. Berlinerillä oli alunperin ajatuksena musiikkiäänilevyjen tuotanto nimenomaan henkilöille, jotka halusivat kuunnella ja nauttia musiikista valmiiksi äänitetyiltä äänitteiltä, ei valmistaa äänitteitä itse. (Morton 2004, 33; Gronow & Saunio 1990, 35.) Kotikopioitavuuden puute oli hyödyllistä myös levy-yhtiöille, sillä valmiiksi äänitetyjen musiikkiäänitteiden myynti oli kehittymässä tuottavaksi bisnekseksi – kotona tehdyt kopiot äänitteistä olivat eräänlaisia piraattikopioita, joista ei tietenkään tullut levy-yhtiöille tuottoa.

Olennaista on, että Edisonin, Bellin ja Berlinerin laitteet toimivat kaikki kutakuinkin samalla periaatteella, mutta eivät pystyneet toistamaan toistensa äänitteitä. Fonografilla ei siis pystynyt soittamaan gramofonille tehtyä äänitettä, grafonilla ei pystynyt soittamaan fonografiäänitettä ja niin edelleen. Tällä *eksklusiivisuuden peri-*

aatteella yhtiöt kenties ajattelivat valtaavansa koko teollisuuden alan. Se, jolla olisi paras formaatti, syrjäyttäisi muut.

Lähtökohtana formaattisodille ovat eri laitevalmistajien pyrkimykset saavuttaa tekninen ja taloudellinen dominanssi alalla. Ei pidä myöskään unohtaa tekniikan parissa työskentelevien ihmisten omaa mielenkiintoa keksintöjensä tai aiempien keksintöjen parantamiseen. Teknologiset uudistukset ovat myös keino saada kuluttajat uusimaan laitekantansa ja säilyttämään mielenkiintonsa uudistuksen kohteena olevaan tekniikan alaan (Théberge 1997, 18). Tällä luodaan niin sanottua ”pakko saada” -ajattelua kuluttajien keskuuteen (ks. Shuker 1998, 252).

Formaattisodan myötä eri äänentallennusjärjestelmiä tuottavien yhtiöiden on ollut jatkuvasti pyrittävä parantamaan äänentallennus- ja toistolaitteitaan sekä tallennusformaatteja. Sodan keskeisiä merkkitapahtumia ovat:

- ◆ Sylinterimallisten äänitallenteiden häviäminen markkinoilta kokonaan 1930-lukuun mennessä ja niiden korvautuminen levymallisilla ”savikiekoilla”. Suomessa tämä ”gramofonivallankumous” kulmineitui vuosina 1928–1929 vallinneeseen gramofonikuumeeseen (Gronow & Saunio 1990, 148);
- ◆ Columbia Recordsin LP-levyjen (12”, 33 1/3 rpm) ja RCA Victorin single/EP-levyjen (7”, 45 rpm) standardin hyväksyminen ja patentin purkaminen 1950-luvulla, mikä mahdollisti muun muassa molempien formaattien toistamisen samoilla levysoittimilla sekä vapautti levy-yhtiöt julkaisemaan molemmissa formaateissa. Yleisesti kahden edellä mainitun vinyylilevyformaatin välistä formaattisotaa kutsutaan nimellä kierroslukujen sota [War of the Speeds]. (Gronow & Saunio 1990, 256-259; Morton 2004, 139.);
- ◆ Magneettinauhatekniikalle perustuneiden kelanauhojen ja kasettien menestyminen levymuotoisten formaattien rinnalla 1960-luvulta lähtien. 1970-luvulla Suomessakin vallitsi niin kutsuttu ”kasettikuume”, jonka aikana yllettiin ensi kertaa 1920-luvun lopun äänitemyyntimääriin (Gronow & Saunio 1990, 146);
- ◆ CD-levyn ilmestyminen markkinoille 1980-luvun alussa ja sen dominanssi USA:ssa, Euroopassa, Japanissa ja Kiinassa 1990-luvun viimeisinä vuosikymmeninä. Suomessa CD-levyt ylittivät LP-levyjen ja C-kasettien myynnin vasta 1990-luvun alussa (Musiikkituottajat – IFPI Ry 2011a, [www-lähde](#));

- ◆ Internetin kautta välitettyjen ja tiedostomuotoisten musiikkitalenteiden yleistyminen 1990-luvulta alkaen. Toimiessani lukion musiikinopettajana vuosina 2008–2009 huomasin, että jopa CD-levy alkoi olla nuorisolle tuntematon ääniteformaatti. Suomi on myös ensimmäinen maa, jossa mahdollisuus vähintään yhden megabitin laajakaista-internettiin on jokaisen kansalaisen perusoikeus. Kyseinen laajakaista-asetus astui voimaan 1.7.2010. (Liikenne- ja viestintäministeriö 2009, www-lähde.)

3.2 Formaattisodan intressiryhmät

Kuten kaikissa kilpailuissa, ja sodissa, myös äänitealan formaattisodassa on useita intressiryhmiä. Näitä ovat muun muassa laitevalmistajat, levy-yhtiöt, kuluttajat, musiikin tekijät sekä mediaorganisaatiot. Seuraavassa kuvaan näiden viiden keskinäistä kanssakäymistä.

Usein äänentoisto- ja tallennusjärjestelmiä valmistaneet *yrietykset* ovat olleet yhteydessä *sisällöstä vastaaviin levy-yhtiöihin*. Hyvä esimerkki tällaisesta yhteistyöstä on maailman ensimmäisiin levy-yhtiöihin kuulunut Edison Records, joka, kuten nimikin jo kertoo, oli omistussuhteiltaan vahvasti kiinni Edisonin fonografeja valmistaneissa yhtiöissä. Vielä 1910-luvulla voidaan sanoa äänitteitä valmistetun, jotta äänentoistolaitteita saataisiin myytyä. (Gronow 1996, 40). Olisikin mielenkiintoista selvittää, missä vaiheessa valmiiden musiikkiäänitteiden valmistus muuttui itsenäisenäkin kannattavaksi liiketoiminnaksi. Vuonna 1929 Suomessa koettu gramofonikuume indikoi tällaisen tapahtuneen jo melko varhaisessa vaiheessa. Gramofonikuumeen aikana Suomessa myytiin noin miljoona äänilevyä vuodessa, mikä antaa syyn olettaa, että ääniteteollisuus olisi selvinnyt itsenäisenäkin liiketoimintana.

Joka tapauksessa ääniteteollisuuden ja laitevalmistajien välinen yhteys ei ollut katkennut kokonaan vielä 1980-luvulle tultaessakaan. CD-levytekniikan keksimisestä vastaavat suuryritykset Sony ja Philips olivat mukana tai ainakin hankkiutuivat mukaan niin levysoitin- kuin ääniteteollisuuteenkin. 2010-luvullakin Sony on edelleen yksi maailman suurimmista viihde-elektronikan tuottajista sekä levy-yhtiöistä, joten siteen voidaan sanoa olevan olemassa edelleen.

Täysin harmonista yhteiseloä äänentoistolaitteita valmistavat yritykset ja levy-yhtiöt eivät kuitenkaan ole aina viettäneet. Tähän ovat syynä laitevalmistajien tuottamat laitteet, joilla mitätöitiin eksklusiivisuuspyrkimykset. Esimerkiksi kierroslukujen sodan ollessa kuumimmillaan alkoivat itsenäiset laitevalmistajat valmistaa laitteita, joilla pystyi toistamaan 45 rpm singlelevyjä ja 33 1/3 rpm LP-levyjä sekä jopa 78 rpm savikiekkoja (Théberge 1997, 18). Tämä oli tietenkin isku levy-yhtiöiden eksklusiivisuusperiaatteen mukaista strategiaa vastaan. Vastaavanlaisia konflikteja on varmasti ilmennyt myös muun muassa kasettinauhureiden valmista-

jien ja levy-yhtiöiden välillä – C-kasettiformaatin yleistymisen myötä yleistynyt kotiäänitys koettiin alalle harmillisena toimintana. Jo 1990-luvun loppupuolelta alkaen ääniteteollisuus on kamppailut tietotekniikan alan kanssa tekijänoikeuskysymyksistä liittyen tiedostomuotoisten äänitteiden yksityiseen kopiointiin ja verkkojakamiseen. Kahdessa viimeisessä konfliktissa myös yksityiset kuluttajat ovat joutuneet vastakkain ääniteteollisuuden kanssa.

Kuluttajat ovatkin ääniteteollisuuden ja laitevalmistajien ohella kolmas formaattisodan intressiryhmä. Loppukäyttäjät, siis kuluttajat, ovat viimekädessä se ryhmä, jonka valinnat määräävät sen, mitkä formaatit jäävät elämään ja mitkä kuolevat pois.

Neljäntenä intressiryhmänä voidaan pitää äänitteiden sisällön tekijöitä, eli *muusikoita, säveltäjiä, sanoittajia, sovittajia* sekä *tuottajia*. Heidän roolinsa formaattisodassa on osin ristiriitainen. Jotkut artistit halusivat heidän musiikkinsa julkaitavan statukseltaan korkeampina pidetyissä formaateissa, kuten CD- ja LP-levynä ja kielsivät musiikkinsa julkaisemisen alempiarvoisina pitämässään formaateissa, kuten C-kasettina (Morton 2004, 170). Sama tilanne jatkuu edelleen, sillä vaikka konkreettiset ääniteformaatit eivät tuottaisi artisteille taloudellista hyötyä, haluavat he tunnesyistä julkaista äänitteensä edelleen konkreettisina äänitteinä pelkän aineettoman digijulkaisun sijaan. 2010-luvulla eri formaattien arvostus on muuttunut mielenkiintoisella tavalla. Useat omakustanteina äänitteitä tekevät artistit sekä pienlevy-yhtiöt julkaisevatkin musiikkia C-kasetilla ja LP-levyillä, vaikka näiden tuottaminen on hankalampaa ja kalliimpaa kuin digitaalisten kopioiden (kuten .mp3-tiedostot tai CD-levyt). Kyseessä lienee nostalgian hyödyntäminen kaupallisessa mielessä.

Levyjen myyntimäärät ja täten artistille maksettavat rojalit ovat Suomen kaltaisessa pienessä maassa muutamaa mega-artistia lukuun ottamatta sangen pieniä. Näin ollen pelkkä levymyynti tuottaa yleensä vain vähän taloudellista hyötyä artistille. Sen sijaan menestyneen levyn tuoma näkyvyys nostattaa mahdollisesti artistin esiintymisten lukumäärää ja niistä maksettavaa palkkiota. Artistin kannalta voisi siis sanoa, että mitä enemmän levyä myydään sen parempi – vaikka levyä myytäisiin alle tuotantohinnan. Levyn korkea hinta saattaa vähentää kappalemääräistä myyntiä huomattavasti, joten yhtäältä edullinen jälleenmyyntihinta on artistin näkyvyyden kannalta myönteinen asia. Toisaalta artistit ovat riippuvaisia levy-yhtiöiden taloudellisesta menestyksestä. Levy-yhtiöt tarvitsevat rahaa, jotta ne voisivat julkaista lisää artistin musiikkia tulevaisuudessa, mikä puolestaan takaa artistille jatkuvaa näkyvyyttä. Levy-yhtiöiden taloudellinen menestys heijastuu täten myös levyttävän artistin uraan.

Viidennen intressiryhmän muodostavat äänitteitä hyödyntävät mediaorganisaatiot, etenkin radioasemat. 1920-luvun aikana suuret amerikkalaiset levy-yhtiöt

Victor ja Columbia tekivät huonoa tulosta ja Columbia ajautui jopa konkurssiin. Syy­nä tälle oli ilmeisesti radiotoiminnan aktivoituminen – yleisön oli mahdollista kuun­nella uusinta musiikkia sijoittamalla ainoastaan radiovastaanottimeen. (Morton 2004, 64.) Ymmärrettävästi levy-yhtiöt kääntyivät aluksi radioasemia vastaan. Levy-yhtiöillä oli ongelmia radion kanssa myös kotikopioinnin yleistyessä, sillä kuluttajat pystyivät kopioimaan musiikkia korkealaatuisista radio-ohjelmista ilman, että levy-yhtiöt saivat tästä mitään korvausta. (Morton 2004, 177.) Nykypäivänä radio ja ää­niteala toimivat symbioosissa – radioasemat tarvitsevat sisältöä ohjelmiinsa ja levy-yhtiöt näkyvyyttä julkaisuilleen. Kotikopioiminen radiolähetyksistä ei myöskään ole enää ongelma, koska internet on mahdollistanut musiikkitiedostojen nopean jaka­misen, ja ani harva viitsii nähdä vaivaa radiolähetyksen kopioimiseksi.

3.3 Keskeiset ominaisuudet äänitealan formaattisodassa

Ääniteformaateilla on joukko ominaisuuksia, jotka ovat toimineet kilpailuvaltteina äänitealan formaattisodassa. Olen koonnut niistä listan tarkastelemalla useita eri lähteitä, joissa on käsitelty ääniteformaattien ominaisuuksia. Äänitteiden histori­aa tarkastellessani vaikuttaa siltä, että kilpailuvaltteja formaattisodassa ovat olleet seuraavat ominaisuudet:

- ◆ **massatuotantomahdollisuus** (ks. esim. Gronow & Saunio 1990, 468);
- ◆ **kestävyys** (ks. esim. Gronow & Saunio 1990, 467 & 485–486);
- ◆ **ajallinen kesto/kapasiteetti** (ks. esim. Gronow & Saunio 1990, 256);
- ◆ **hinta** (kuluttajan kannalta/tuottajan kannalta) (ks. esim. Morton 2004, 181; Gronow & Saunio 1990, 469 & 484);
- ◆ **äänenlaatu ja -voimakkuus** (ks. esim. Morton 2004, 131; Gronow & Saunio 1990, 467 & 483-484);
- ◆ **fyysinen koko** (ks. esim. Immink 1998, 460);
- ◆ **(koti)kopioitavuus** (ks. esim. Morton 2004, 167);
- ◆ **liikuteltavuus** (ks. esim. Morton 2004, 168);
- ◆ **käytön helppous** (ks. esim. Gronow & Saunio 1990, 467);
- ◆ **kanavien määrä** (ks. esim. Gronow & Saunio 1990, 470-473).

On ehkä hieman yllättävää, että eri formaattisodissa, koskivat ne sitten äänitefor­maatteja, videokuvaa tai mitä tahansa muuta tekniikan osa-aluetta, ei tekninen suorituskyky ole ollut aina se oleellisin valtti. Esimerkiksi VHS- ja Betamax -videoka-

settien sodan voitti kuvan- ja äänenlaadultaan heikompi VHS. Samoin on käymässä tällä hetkellä audiopuolella, jossa digitaalisesti pakatut äänitiedostot, kuten .mp3-tiedostot⁴ ovat ajamassa CD-levyjen ohitse – usein .mp3-tiedostojen äänenlaatu on huomattavasti CD:n äänenlaatua heikompi. Jopa FireWiren ja USB:n välisen kilpailun voittajana vaikuttaa selviytyneen siirtonopeudeltaan heikompi USB.

Yhtenä syynä tälle ovat mahdollisesti kuluttajien antama arvo esimerkiksi edulliselle hinnalle, käytön helppoudelle ja muille ominaisuuksille. Toinen vaikuttava tekijä formaattisodassa on eri laitevalmistajien keskinäinen kilpailu lisensseistä, käyttäjäryhmistä ynnä muista. Olisikin mielenkiintoista lukea joskus tutkimus siitä, miten esimerkiksi äänitealan formaattisodassa näkyvät levy-yhtiöiden ja laitevalmistajien keskinäiset valtasuhteet ja niiden muutokset.

Palaan yllä esittämäni listaan myöhemmin tässä tutkimuksessa, kun tarkastelen CD-levyn ominaisuuksia formaattisodassa.

⁴ .mp3-tiedosto ei ole minkään standardin mukaisesti pakattua ääntä, vaan .mp3-tiedostot ovat laadultaan vaihtelevia.

4 CD-tekniikan tarina

Suuri joukko CD-tekniikan kannalta olennaisista keksinnöistä tehtiin jo huomattavasti ennen CD:tä. Esimerkiksi ranskalaismatemaatikko George Booleen 1800-luvun puolivälissä keksimä binäärialgebra ja Alec H. Reevesin 1930-luvulla keksimä pulssikoodimodulaatio (PCM) -tekniikka (Pohlmann 1992, 9–10) ovat digitaalisen äänen kannalta merkittäviä keksintöjä. Tietenkin koko äänentallennuksen historia voidaan nähdä olennaisena CD-levyn sukupuuta tarkasteltaessa.

Digitaalitekniikkaan ja optiseen lukujärjestelmään perustuvia äänen- ja kuvantallennusformaatteja kehiteltiin 1970-luvun aikana useilla tahoilla. Alun perin lähtökohtana oli erityisesti videokuvan tallentaminen (Morton 2004, 170; Pohlmann 1992, 11; Immink 1997, 458). Tokiossa vuonna 1977 järjestetyillä audiomessuilla digitaalisia äänilevyprototyyppejä esittelivät japanilaiset laitevalmistajat Sony, Hitachi ja Mitsubishi. Seuraavana vuonna järjestettyyn The Digital Audio Disc Convention'iin osallistui 35 laitevalmistajaa ympäri maailmaa. (Pohlmann 1992, 11.) Kilpailu eri laitevalmistajien digitaalisten äänilevyjen välillä oli syttymäisillään. Vinyylilevyformaatin kansainvälisen standardin menestymisen myötä oli kuitenkin opittu, että alan kannalta kuluttajien hämmentäminen usealla erilaisella ääniteformaattilla ei ollut kaupallisesti järkevää. Toinen formaattisota oli koettu juuri myös videokuvan puolella, jossa kolme eri formaattia söivät markkinat toisiltaan (Philips 1985a, 2).

Hollantilainen Philips ja japanilainen Sony ryhtyivätkin yhteistyöhön standardin kehittämiseksi vuonna 1979 (Immink 1997, 459; Pohlmann 1992, 11; Philips 1985a, 2). Jo seuraavana vuonna he hakivat patenttia CD-levylle. Sony ja Philips aloittivat intensiivisen kampanjan tavoitteenaan saada ääniteteollisuus vakuuttuneeksi siitä, että juuri heidän levynsä oli avain tulevaisuuteen (Gronow & Saunio 1990, 486; Philips 1985a, 2). Vain vuosi CD-levyn patentoinnin jälkeen, vuonna 1981, merkittävä japanilainen laitevalmistaja Matsushita sekä Digital Audio Disc Committee hyväksyivät CD-standardin (Pohlmann 1992, 11). Digitaalisten ääniteformaattien väliseltä formaattisodalta siis vältyttiin kun päästiin yhteisymmärrykseen kansainvälisestä standardista. CD-standardi sisältää myös muita kuin äänentallennukseen käytetyn CD-DA (Compact Disc Digital Audio) -standardin, esimerkiksi CD-ROM -standardin. CD-DA -standardi tunnetaan yleisesti nimellä Red Book sen painetun version kansivärin vuoksi.

Vaikka en tässä tutkielmassa käsittelekään tarkemmin studioteknologian ja soittimien, tai ylipäätään äänen digitalisoitumista, on kuitenkin syytä huomata, että äänisignaalin muuttaminen digitaaliseen muotoon oli keksitty huomattavasti CD-levyä aiemmin. Pulssikoodimodulaatio, jonka avulla analoginen ääni muutetaan di-

gitaaliseksi, keksittiin jo 1930-luvulla. Kyseistä keksintöä sovellettiin aluksi lähinnä puhelinteknologiassa. (Morton 2004, 171.)

Vasta 1960-luvulla digitaaliset äänentallennusjärjestelmät alkoivat kehittyä – niiden yleistymiseen studioissa meni kuitenkin huomattavasti enemmän aikaa. 1960-luvun lopulla Sony esitteli kaupallisen version digitaalisesta äänentallentimesta, joka oli tarkoitettu lähinnä masterointitarkoituksiin. (Morton 2004, 171-172.) Ensimmäisen täysin digitaalisesti äänitetyn äänitteen tittelistä on epäselvyyttä. Eräiden lähteiden mukaan se on yhdysvaltalaisen laulaja-kitaristi Ry Cooderin *Bop till You Drop*, joka julkaistiin vuonna 1979 (esim. Fine 2008, 11). Toisten mukaan se on puolestaan Denonin julkaisema levy, joka sisälsi Smetana-kvartetin versiot Mozartin jousikvartetoista D-duuri KV421 sekä D-molli KV458, jotka äänitettiin huhtikuussa ja julkaistiin marraskuussa 1979 (esim. Backman, *Hifi* 2/1989, 38).

Hieman CD-levyä aiemmin alkoivat yleistyä myös digitaalisuuteen perustuvat musiikki-instrumentit, kuten digitaaliset syntetisaattorit. Soittimien kontrollointiin käytettävä MIDI, eli Musical Instrument Digital Interface -standardi löi itsensä läpi samoihin aikoihin kuin CD-levy. CD-tekniikka ei siis yksinään vastannut musiikin digitalisoitumisesta, vaan myös digitaalisen studiotekniikan sekä soitinten murros tapahtui samoihin aikoihin.

4.1 CD valtaa markkinat

Sony ja Philips esittelivät CD-levyn maailmalle Tokiossa lokakuussa 1982. Euroopassa CD esiteltiin seuraavan vuoden maaliskuussa ja Yhdysvalloissa elokuussa. Mielienkiintoisalla tavalla CD-levyn voidaan sanoa vaikuttaneen myös äänitealan omistussuhteisiin. CD-levyn tuotekehityksessä vahvasti mukana ollut Sony halusi päästä mukaan myös äänilevybisnekseen, ja Gronow & Saunio arvelevatkin Sonyn ostaneen CBS-levy-yhtiön juuri tästä syystä. Philipsillä oli jo oma levy-yhtiönsä, Polygram. (Gronow & Saunio 1990, 486.)

CD valloitti markkinat erityisesti Japanissa ja Yhdysvalloissa ennätysmäisellä vauhdilla. Jo vuonna 1986, vain neljä vuotta keksinnön esittelemisen jälkeen CD ohitti LP-levyjen myynnin Japanissa. Vuonna 1988 sama tapahtui Yhdysvalloissa. Suomessa kesti 1990-luvun puolelle ennen kuin CD alkoi saada kunnolla jalansijaa. Syksyllä 1989 LP-levyt olivat alennusmyynnissä Lontoon suurissa levy-kaupoissa (Gronow & Saunio 1990, 487), ilmeisesti tarkoituksena päästä eroon vanhentuvasta tekniikasta. Yhdysvaltain tilanteesta kertoo paljon se, että vuosien 1988–1990 aikana levy-yhtiöt lopettivat LP- ja 45 rpm singlelevyjen julkaisemisen kokonaan ja poistivat ne katalogeistaan – monien mielestä ennenaikaisesti (Morton 2004, 170). Kuluttajille, jotka halusivat kuunnella musiikkinsa levyiltä ei jäänyt muita mahdollisuuksia kuin hankkia CD-soitin.

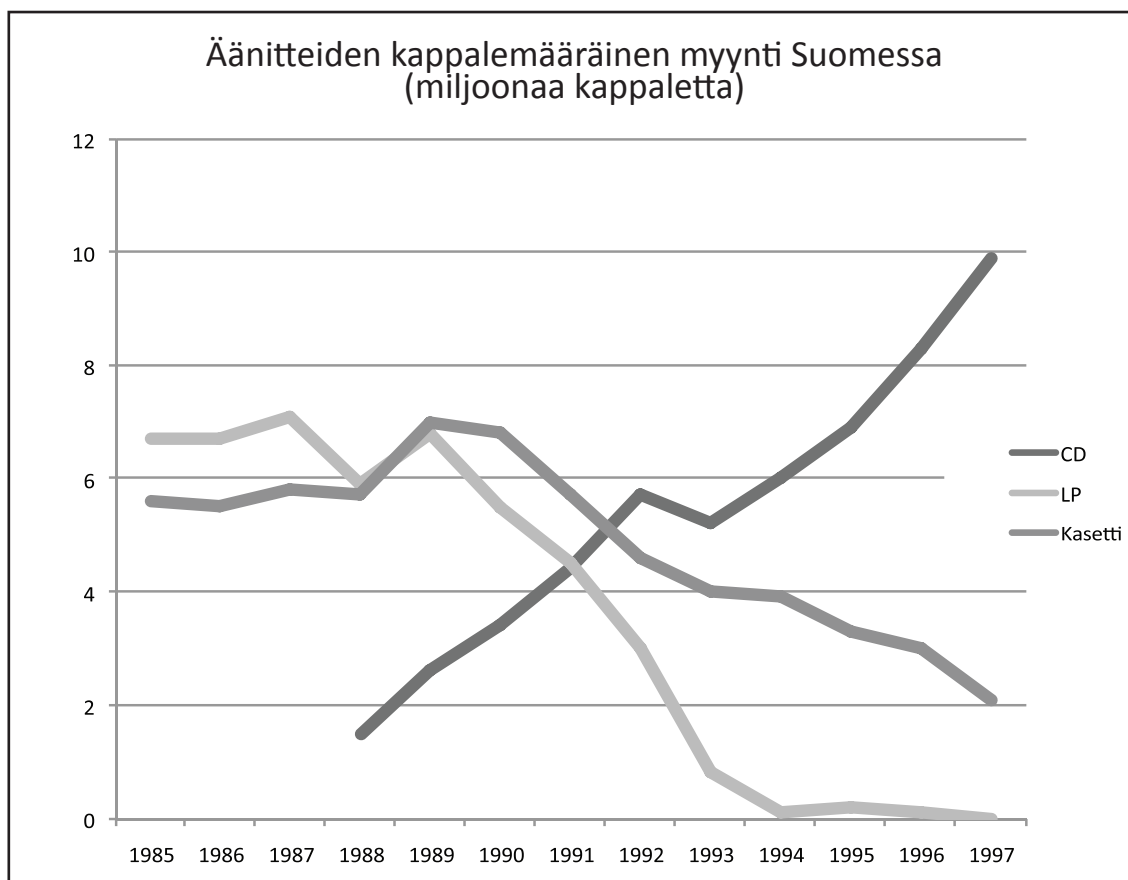
Valmiiksi äänitettyjen C-kasettien myyntimäärä ei kuitenkaan tipahtanut samaa vauhtia kuin LP-levyjen. Vuonna 1986 Yhdysvalloissa myytiin lähes kolme kertaa enemmän kasetteja kuin LP-levyjä (Morton 2004, 170). Yhdysvaltojen, Japanin ja (Länsi-)Euroopan ulkopuolella C-kasetti piti tuotantokustannustensa ja -helppoutensa puolesta pintansa vielä pitkälle 1990-luvulle. Vasta vuonna 1994 CD-levyjen myynti ohitti kasettien myynnin maailmanlaajuisesti. Vielä vuonna 2000 C-kasetti piti hallussaan hieman reilua kolmannesta maailmanlaajuisista markkinoista. (Morton 2004, 173). Suomessa vuonna 2000 vain noin 2,5 % myydyistä äänitteistä oli enää valmiiksi äänitettyjä C-kasetteja (Musiikkituottajat – IFPI Ry 2011a, www-lähde). Mahdollisesti joissain Afrikan, Aasian ja Etelä-Amerikan maissa C-kasetti on edelleenkin käytetyin formaatti.

Suomi siirtyi CD-aikaan Yhdysvaltoja, Japania sekä muita pohjoismaita hitaammin. Vaikka Suomi onkin nykyään tunnettu korkean teknologian luvattuna maana, ääniteformaattiuudistukset eivät ole läpäisseet markkinoita täällä yhtä nopeasti kuin muissa länsimaissa. Suomi oli yksi maailman viimeisistä maista, jotka julkaisivat musiikkia 78 rpm savikiekoilla vielä vuonna 1961 (Morton 2004, 139). Kenties internetissä jaettavien tiedostomuotoisten musiikkitalenteiden aikakaudella Suomi on kerrankin ollut nopeasti mukana teknologisessä kehityksessä.

CD-levyjen myynti ylitti Suomessa miljoonan kappaleen vuotuisen määrän todennäköisesti vuonna 1988, jolloin myös Musiikkituottajat – IFPI Ry:n tilastoissa näkyy CD-levyn myyntimäärä itsenäisenä ensimmäisen kerran. Tätä aiemmin (vuosina 1983–1987) CD-levyjen myynti tilastoitiin osana LP-levyjen myyntiä (Alaspää, haastattelu 7.4.2010). CD-levyjen myyntiluvut ylittivät LP-levyjen ja C-kasettien myyntimäärän vuonna 1992, neljä vuotta Yhdysvaltoja ja Länsi-Eurooppaa myöhemmin. Vuonna 1993, jolloin äänitealan kokonaismarkkinat kokivat pienoisen notkahduksen laman iskiessä, CD ylitti jo LP-levyjen ja C-kasettien myynnin yhteenlasketun määrän. (Kaavio 1.)

Vuosi 1990 on niinikään merkittävä CD-levyn kannalta Suomessa. Tällöin LP-levyjen ja C-kasettien myyntiluku kääntyi laskuun verrattuna edelliseen vuoteen CD-levyjen myynnin kasvaessa edelleen noin 30 % vuotuisella vauhdilla. Tätä voidaan pitää merkinä siitä, että CD alkoi korvata molempia analogisia serkkujaan ja valtaamaan näiden markkinaosuutta.

1980-luvulla aina vuoteen 1988 saakka äänitteiden kappalemääräinen kokonaisymyynti oli Suomessa pysynyt kohtalaisen tasaisena. Vuosien 1987 ja 1988 välillä tapahtunut pudotus LP-levyjen myynnissä oli mahdollisesti dingomanian aiheuttama. Dingomanialla tarkoitan porilaisen Dingo-yhtyeen suurmenestyksen aiheuttamaa fani-ilmiötä, jollaista ei aiemmin oltu Suomessa nähty. Ennen Dingo suomalaiset olivat tottuneet ostamaan ulkomaisten hittien käännösversioita ja levy-yhtiöiden luomien pastissiyhtyeiden levyjä, mutta dingomanian myötä artistin oma-

Kaavio 1. CD-levyjen myyntimäärä näkyy kaaviossa ensimmäisen kerran vuonna 1988, jota ennen niiden myyntimäärä laskettiin osaksi LP-levyjen myyntimäärää (Musiikkituottajat – IFPI Ry 2011a, www-lähde; Alaspää, haastattelu 7.4.2010).

peräisyydelle ja eräänlaiselle autenttisuudelle alettiin antaa arvoa – pastissiyhtyeiden levyt eivät enää käyneet kaupaksi, mikä heijastui kappalemääräisen myynnin laskuna. (Alaspää, haastattelu 7.4.2010.)

Yhdysvaltojen tavoin myös Suomessa LP-levyjen myyntimäärä putosi hyvin nopeasti. Vuoteen 1992 mennessä LP-levyjen kappalemääräinen myynti putosi noin 55 % vuoden 1989 myynnistä, 6,8:sta miljoonasta kolmeen miljoonaan. C-kasettien kappalemääräinen myynti putosi sekin tuolla aikavälillä, tosin ”vain” noin 34 %, seitsemästä miljoonasta 4,6:n miljoonaan. Vuoteen 1994 mennessä LP-levyjen myynti putosi vain noin 100 000:n myytyyn kappaleeseen, eli noin 1,5 %:n siitä, mitä se oli ollut viisi vuotta aikaisemmin. C-kasetteja myytiin kuitenkin vielä 3,9 miljoonaa kappaletta, noin 56 % vuoden 1989 määrästä.

Viimeistään 1990-luvun loppuun mennessä kävi selväksi, että CD-levy löi sekä LP-levyn että C-kasetin näiden kolmen keskinäisessä formaattisodassa. Vuonna 1997 LP-levyjä ei enää näy Musiikkituottajat – IFPI Ry:n tilastoissa sen myyntimäärän pienuuden vuoksi (alle 100 000 kappaletta) ja vuonna 1999 C-kasetteja myytiin enää 0,8 miljoonaa kappaletta CD-levyjen myyntimäärän ollessa noin 10,7 miljoonaa – jokaista myytyä valmiiksi äänitettyä kasettia kohti myytiin siis noin 13 CD-levyä.

4.2 Ensimmäiset CD-soittimet Suomessa

CD-aika koitti Suomessa muita pohjoismaita myöhemmin. Tämä käy ilmi myös CD-soittimien pohjoismaiden välisestä suhteellisen määrän tarkastelusta vielä 1990-luvulle tultaessa: vuonna 1994 suomalaisista kotitalouksista vain 35 % omistivat CD-soittimen, ja vuonna 1996 noin 68 %. Muissa pohjoismaissa vastaavat luvut olivat kaikissa yli 100 %, Norjassa jopa 123 % (Muikku 2001, 260). Yksi syy tälle saattaa olla Suomessa vallinneessa vahvassa kasettikulttuurissa. Suomessa radiokasettisoittimet olivat 1980-luvulle tultaessa yleisempiä kuin muissa pohjoismaissa eikä musiikkia oltu muutenkaan totuttu kuuntelemaan levytä (Taulukko 1).

Taulukko 1. Äänentoistolaitteiden määrä Pohjoismaissa vuosina 1977 ja 1980

Laite	Suomi		Ruotsi		Norja		Tanska	
	1977	1980	1977	1980	1977	1980	1977	1980
Levysoitin	33 %	44 %	72 %	80 %	50 %	63 %	41 %	47 %
Kasettisoitin	24 %	41 %	46 %	63 %	33 %	33 %	33 %	48 %
Radiokasettisoitin	51 %	62 %	31 %	54 %	30 %	50 %	20 %	42 %
Autokasettisoitin		26 %		35 %		32 %		17 %
Kelanauhuri	16 %	12 %	16 %	4 %	18 %	19 %	20 %	19 %
Videonauhuri		0 %		2 %		1 %		1 %
Ei mitään näistä	21 %	15 %	19 %	10 %	27 %	16 %	32 %	22 %

Taulukko 1. Äänentoistolaitteiden suhteellinen määrä kotitaloutta kohden pohjoismaissa vuosina 1977 ja 1980. Kuten taulukosta on mahdollista huomata, oli Suomessa suhteessa vähemmän levysoittimia ja enemmän radiokasettisoittimia kuin muissa pohjoismaissa. ("TK"-nimimerkki *Teostory* 2/1980, 8.)

CD-soittimien myynti alkoi Japanissa Audio Fair -messujen avajaispäivänä, 1.11.1982. Euroopassa ensimmäiset soittimet saatiin jälleenmyyjille 1.3.1983. Tällöin niitä myytiin Englannissa, Hollannissa, Länsi-Saksassa, Ranskassa ja – hieman yllättäen – myös Suomessa. Tätä ennen CD-laitteita oli nähty vain maahantuojien järjestämissä esittelytilaisuuksissa kodinelektronikan vähittäismyyntiliikkeissä. Useimmissa muissa Euroopan maissa myynti alkoi vasta huhti-toukokuussa 1983. Yhdysvalloissa cd-soittimien virallinen myynti alkoi vasta kesäkuussa 1983. (Backman, sähköpostihaastattelu 20.5.2010)

Suomeen saapuivat myyntiin ensimmäisinä Philips CD100, Sony CDP-101, Hitachi DA-1000 ja Denon DCD-2000. Huhtikuussa 1983 soittimien ohjehinnat olivat 4900–5500 markkaa (= 1509,32–1694,14 €; Tuntematon kirjoittaja, *Hifi* 4/1983, 11). Käytännössä CD-laitteiden myynti alkoi Suomessa kunnolla vasta syksyllä 1983 (Katas, sähköpostihaastattelu 31.5.2010), tällöinkin myyntimäärät olivat hyvin pieniä.

CD-soitinten hinta putosi ensimmäisen kerran erityisesti NAD 5200 -soittimen myötä jo vuoden 1983 lopulla. Kyseinen soitin on käytettävyydeltään esimerkiksi Sony CDP-101:tä heikompi, mutta edullinen hinta varmasti houkutteli yhä useamman kuluttajan CD-teknologian pariin. NAD 5200 oli ohjehinnaltaan aluksi 2995 markkaa (= 1007,53 €; Sound Centerin mainos, *Hifi* 9/1983, 7). Maaliskuuhun 1984 mennessä NAD 5200 -soittimen hinta oli pudonnut jo 1995 markkaan (= 600,65 €; Sound Centerin mainos, *Hifi* 3/1984, 9), joka oli samaa tasoa LP- ja C-kasettisoitinten kanssa. Soittimien hinnat ja taso vaihtelivat vuosien 1983 ja 1984 aikana kuluttajaystävällisistä vajaan 2000 markan soittimista ilmeisesti high end -harrastajille tarkoitettuihin lähes 10 000 markan soittimiin.

Kuten monien muidenkaan laitemallien ostajat, eivät NAD 5200 -soittimien ostajatkään saaneet soittimia käsiinsä heti, sillä soitinta pystyi saamaan aluksi vain tilaamalla. Kyse oli siis ennakkomyynnistä. Tämä aiheutti pienimuotoista skismaa eri laitevalmistajien suomalaisedustajien välillä, sillä osa kalliimpia soittimia ennakkoon tilanneista asiakkaista peruutti aiemman tilauksensa ja siirtyi NADiin. (Woods, sähköpostihaastattelu 30.5.2010.)

Hifi-lehden päätoimittaja Pekka Koistinen (*Hifi* 10/1983, 3) kirjoittaa NAD 5200-tapauksesta (sitä kuitenkin suoraan nimeämättä) *Hifi* -lehden pääkirjoituksessa negatiiviseen sävyyn:

Hyvänä esimerkkinä saamattomasta voivottelusta on viimekuukausien lasersoitinkauppa. Yhden maahantuojan keksittyä ilmoitella alle kolmen tonnin lasersoitinta, jota ei kuitenkaan ole saatavana vielä ainakaan tänä vuonna ja josta on vain yksi valokuva nähtävänä helsinkiläisliikkeen aukioloaikana ja josta lasersoitinten lisenssinantajatkaan eivät tunnu tietävän mitään, niin kaikki suoraan hyllyltä ja toisen polven lasersoitimia myyvät ja maahantuovat liikkeet vain voivottelevat kaupan loppuneen kuin veitsellä leikaten.

Ilmeisesti NAD 5200 -soittimen markkinoille tulo ainakin hiljensi muiden laitevalmistajien CD-laitteiden myyntiä hetkeksi, mikä vaikutti myös CD-soittimien kokonaisymyynnin hiljenemiseen. Tämä lienee ollut vain tilapäinen, muutaman kuukauden kestänyt notkahdus. Se kuitenkin ehti mahdollisesti herättää kauppiaiden keskuudessa hetkellistä epäuskoa CD-teknologiaan.

NAD 5200 ei kuitenkaan ollut erikoistapaus ennakkomyynnin suhteen. Ensimmäisinä vuosina kaikki CD-soittimet myytiin käytännössä ennakkotilauksina (Backman, sähköpostihaastattelu 20.5.2010). Äänentoistolaitteisiin erikoistunut Kruunuradio mainosti *Hifi*-lehdessä tammikuussa 1984 ”toisen polven laser-soittimia” puolen sivun kokoisella värimainoksella. Mainokseen sisältyi myös teksti ”TULOSSA! Tee varaus.” (Kuva 3). Vastaavanlaisia mainoksia julkaisivat myös monet muut soittimia myyvät liikkeet ja laitevalmistajat, kuten Yamaha (Yamaha CD-X1 -soittimen mainos, *Hifi* 2/1984, 76).

**KRUUNURADIOSSA ON NYT
TOISEN POLVEN LASER-SOITTIMI**

<p>Technics SL-P8</p> <ul style="list-style-type: none"> — langaton kaukosäätö — 32 kohtainen ohjelmointi — äänenkorkeuden säätö +6 % — täydellinen kappaleenohjaus ja yksityis-kohtaisempi indeksihaku — kappaleiden alun toisto (10 s) — täydellisen informaation näyttöpaneeli 43 x 32,5 x 8,8 	<p>Technics SL-P7</p> <ul style="list-style-type: none"> — leveys vain 315 mm — index- ja pikahaku (3 ja nopeus) — kappaleen hakuehto- ja levyin toisto — selvä näyttöpaneeli 31,5 x 32,5 x 8,8
<p>ALPINE AD 7200</p> <ul style="list-style-type: none"> — kauko ohjain — kappaleiden alun toisto (10 s) — jatkuva soitto — aänellinen pikasiirto — katso Hifi-lehti 11/83 — 43,5 x 33 x 8 	<p>YAMAHA CD-X1</p> <ul style="list-style-type: none"> — 23:n kappaleen ohjelmointi — jäljellä olevan ajan näyttö — pikahaku äänellä — nopeat toimitukset — 34,0 x 29,0 x 9,2

TULOSSA! Tee varaus.

**COMPACT
disc
DIGITAL AUDIO**
**RUNSAK VALKO
LEVYJÄ.**

KRUUNU RADIO
HiFi-palveluliike
Liisankatu 3 • 00170 Helsinki 17 • p. 661 622

Avoimna: ma-to 9—17.30
pe 9—18.00, la 10—14.00

- Vanhat laitteet vaihdossa
- Joustavat maksuehdot
- Asennuspalvelu
- Toimitus myös postitse

Kuva 3. Kruunuradion mainos (*Hifi 2/1984, 50*), jossa mainostetaan toisen polven lasersoitinennakkoon.

CD-soittimien tulo markkinoille näyttääkin edenneen ”sukupolvissa”. Toisen polven lasersoitinennakkoon kirjoitettiin ensimmäisen kerran *Hifi*-lehdessä vuoden 1984 alussa, vajaa vuosi ensimmäisten laitteiden saapumisesta. ”Ensimmäisen polven” laitteiden hinta oli tässä vaiheessa ”pudonnut noin kahdella tuhannella markalla toisen polven uutuusmallien pakottamana” (Koistinen *Hifi 1/1984, 27*). Pian tämän jälkeen maininta toisen polven lasersoitinennakkoon ilmaantui uusien CD-soitinmallien mainoksiin. Toisen polven soittimet olivat lähtöhinnaltaan ensimmäisen polven soittimia edullisempia, 1795–8800 markkaa (= 552,90–2710,63 €), valtaosan soittimista maksaessa noin 3000 markkaa (= 924,07 €). Ensimmäisen polven soittimiin verrattuna toisen polven soittimet olivat monilta ominaisuuksiltaan parantuneet: soittimet löysivät haetut raidat nopeammin, virheenkorjaus oli parempi ja CD-levy syötettiin kaikissa soittimissa vaakatasoon, toisin kuin joissain ensimmäisen polven malleissa, joissa levy asetettiin pystyasentoon. (Isopuro *Hifi 11/1984, 42–52*.)

Marraskuussa 1985 julistettiin jo ”lasersoitinennakkoon läpimurtoa”. Valtaosa testatusta kahdestakymmenestä soittimesta maksoi alle 3000 markkaa (= 872,84 €; Tuomela *Hifi 11/1985, 8–17*.) Soittimien hinta oli siis puolessatoista vuodessa laskenut huomattavasti ja ”digitaaliääni alkoi olla kansan saatavilla” (Tala & Isopuro *Hifi 11/1985, 36–37*). Laitevalmistajien mukaan menossa oli jo kolmas sukupolvi. CD-soittimia ei silti myyty suuria määriä. Vuoden 1985 ensimmäisen neljänneksen aikana Suomessa myytiin yhteensä noin 600 kappaletta. Kaiken kaikkiaan soittimia

myytiin yhden arvion mukaan Suomessa vuosien 1983–1985 aikana yhteensä noin 15 000 kappaletta (Tuntematon kirjoittaja *Hifi* 10/1986, 13).

Sukupolvi toisensa jälkeen seurasi ja CD-soittimien hinnat jatkoivat putoamistaan. Vuonna 1986 aikana myytyjen CD-soittimien keskihinnaksi jäi vain noin 2000 markkaa (= 573 €; Tuntematon kirjoittaja *Hifi* 10/1986, 13). Tammikuussa 1987 markkinoille tuli Samsungin CD-11, joka oli ohjehinnaltaan vain 1290 mk (= 357 €; Tuomela *Hifi* 1/1987, 19) ja jo elokuussa 1987 olivat halvimmat CD-soittimet pudonneet jopa alle 800 markan (= 221 €; Backman, *Hifi* 8/1987, 45). Yksi syy hinnan putoamiseen on laitevalmistajien siirtyminen halvempiin ja heikkolaatuisempiin komponentteihin (Lipshitz & Vanderkooy 1988, 1; Backman *Hifi* 5/1988, 13; Backman *Hifi* 2/1989, 22–25). Toinen syy on varmasti se, että CD-soitinten myyntimäärät kasvoivat kymmenkertaisiksi suhteessa vuoteen 1983 ja tietyt valmistuskustannukset jakautuivat – katteita ei tarvinnut kerätä enää pienistä myynneistä. CD-soittimet olivat siirtymässä marginaalista markettitavaraksi. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö paremmista komponenteista valmistettuja kalliimpia CD-soittimia olisi ollut tarjolla: Stax Quattro II CD-soitin oli ohjehinnaltaan 19 990 markkaa vuonna 1989 (= 4921 €; Hermunen *Hifi* 3/1989, 54).

Aluksi CD-soittimia myytiin vain alan erikoisliikkeissä, kuten Sound Centerissä ja Kruunuradiossa sekä harvoissa kodin elektroniikkaan erikoistuneissa ketjuissa, kuten Expert- ja ”Valtuutettu Philips Kauppia”-myymälöissä. Stockmann oli ensimmäinen tavarataloketju, joka otti CD-soittimet myyntiin. Muut tavaratalot seurasivat vasta 1980-luvun lopussa, jolloin hintataso oli laskenut suurelle yleisölle sopivaksi, levyvalikoima laajentunut huomattavasti sekä kannettavat laitteet yleistyneet. (Katas, sähköpostihaastattelu 31.5.2010.)

4.3 Philips CD ja *Brothers in Arms* -kiertue Helsingissä

Englantilainen Dire Straits -yhtye oli mukana Philipsin CD-teknologian lanseerauksessa ja näkyvässä osassa järjestelmän markkinointimateriaalissa (kuvat 4–6). Dire Straitsin *Brothers in Arms* -albumi on ensimmäinen julkaistu levy, jossa CD-levyä pidettiin ensisijaisena julkaisuformaattina ja tuotantoprosessi eteni kaikissa vaiheissa digitaalisena. Levy on myös ensimmäinen, jota myytiin kansainvälisesti CD-versiona enemmän kuin LP:nä (Philips News Center 2007, www-lähde). Levy voitti parhaiten äänitetyn kevyen musiikin levyn Grammy-palkinnon USA:ssa, minkä vuoksi se soveltuikin hyvin CD-järjestelmän markkinointiin.

Suomeen Dire Straitsin *Brothers in Arms* -kiertue saapui lokakuussa 1985. Se oli merkittävä tapahtuma CD-teknologian markkinoinnissa. Yhtye esiintyi Helsingissä kahtena päivänä, 28. ja 29. lokakuuta. Konserttien yhteydessä kiersi Philipsin CD-linja-auto, jossa oli mahdollisuus kuunnella musiikkia CD-levyiltä (kuva

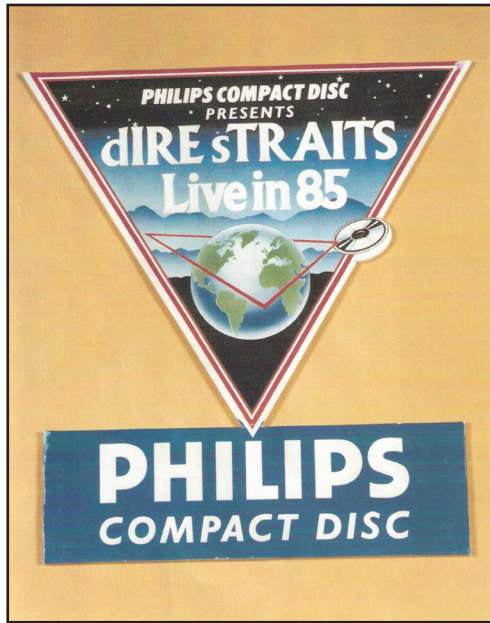
6). Erikoisuustena oli hiljainen CD-levy, jolta saattoi kuunnella CD-levyn hiljaisuutta – C-kasetilta ja LP-levyltähän kuului aina jonkinlaista kohinaa tai ritinää jo ennen varsinaista musiikkia. (Philips 1985b, 54–56; Santonen, henkilökohtainen tiedonanto 1.4.2010.)

CD-bussin lisäksi CD-järjestelmää markkinoitiin monin keinoin konsertin yhteydessä. Esimerkiksi lehdissä oli mainoksia, joissa mainostettiin ”Täydellisyiden tekijät: Philips Compact Disc ja Dire Straits” (Philipsin mainos *Hifi* 10b / 1985, 52). Radiossa ja elokuvateattereissa pyöri mainoksia ja noin 200:n HKL:n bussin kylkeä komisti mainos kiertueesta. Konsertin yleisölle jaettiin yhteensä 14 000 mainoslehtistä, jotka toimivat myös arpajaislipukkeina: palkintoina oli muun muassa Philipsin CD104 CD-soittimia, CD-levyjä ja t-paitoja. Konsertin aikana turvamiehet olivat pukeutuneet Philips Compact Disc/Dire Straits t-paitoihin. (Philips 1985b, 54–56.)

Philipsin sisäisessä arviointiraportissa todetaan mainoskampanjan onnistuneen Suomessa hyvin. Sivuhuomautuksena on tosin, että ”Suomessakin CD-soittimia on ollut/on saatavilla vähän” (Philips 1985b, 54–56. Suom JK). Tammikuussa 1986 *Brothers in Arms* oli Suomen myydyin CD-levy tavoitellessaan noin 3000 myydyin kappaleen rajaa (Isopuro *Hifi* 1/1986, 53).

Kuva 4. Philipsin ja Dire Straitsin yhteistä markkinointimateriaalia vuodelta 1985 (kuva saatu Harri Katakselta sähköpostitse 10.6.2010).

Kuva 5. Philipsin ja Dire Straitsin yhteistä markkinointimateriaalia vuodelta 1985 (kuva saatu Harri Kataksesta sähköpostitse 10.6.2010).

Kuva 6. Philipsin CD-auto vuodelta 1985 (kuva saatu Harri Kataksesta sähköpostitse 10.6.2010).

5 CD-levyt Suomessa

Jotta jokin ääniteformaatti voi menestyä kuluttajien keskuudessa, tulee sillä julkaista musiikkia kattavasti ja monipuolisesti sekä äänitteitä olla saatavilla mahdollisimman helposti. Mikäli CD-levyllä olisi julkaistu esimerkiksi vain taidemusiikkia, se ei todennäköisesti olisi koskaan lyönyt läpi.

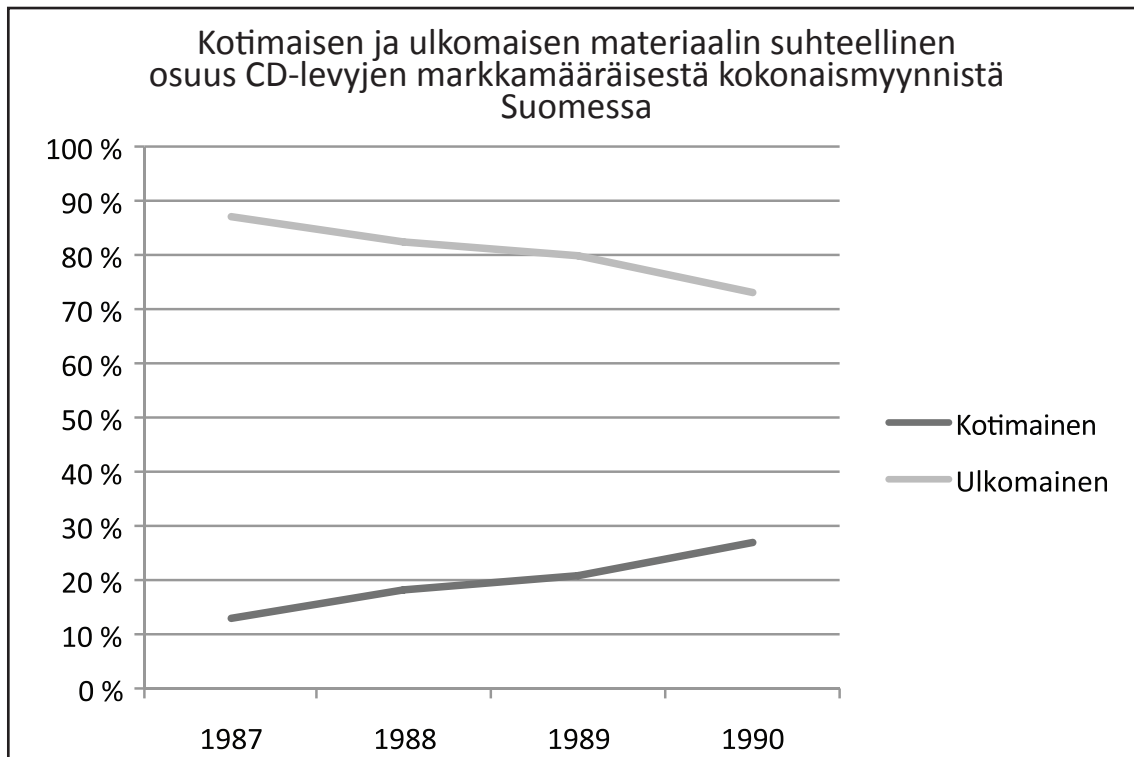
Vielä vuonna 1982 oli epäselvää, mitkä kaikki levy-yhtiöt siirtyisivät CD-levyjen valmistukseen. Laittevalmistajat olivat valmiina CD-tekniikan esiinmarssiin, mutta ohjelmiston niukkuus epäilytti hifiharrastajia: ”[j]os kaiuttimet kestävät dynamiikan ja kukkaro soittimen hinnan, niin kestääkö kärsivällisyys odotella levyvalikoiman kasvamista” (Koistinen *Hifi* 5/1982, 66).

Alkuvaiheessa asianharrastajat kritisoivat heikkoa CD-valikoimaa Suomessa. Ulkomailta kantautui jatkuvasti huhuja uusista CD-julkaisuista, joita Suomesta ei ollut vielä mahdollista hankkia (Isopuro *Hifi* 5/1984, 65). Suomessa vallitsi CD-levyn alkuaikoina pienille markkinoille tyypillinen ongelma. CD-soitinten maahantuojat eivät halunneet hankkia ylimääräisiä soittimia varastoon ennen kuin levy-yhtiöt toisivat maahan lisää valikoimaa. Levy-yhtiöt puolestaan odottelivat CD-soitinten yleistymistä. Jukka Isopuro kirjoittikin osuvasti: ”Nyt vain tarkkaillaan kumpi on muna ja kumpi kana, eli riippuuko soittimien kauppa levyistä vain päinvastoin” (Isopuro *Hifi* 1/1984, 45).

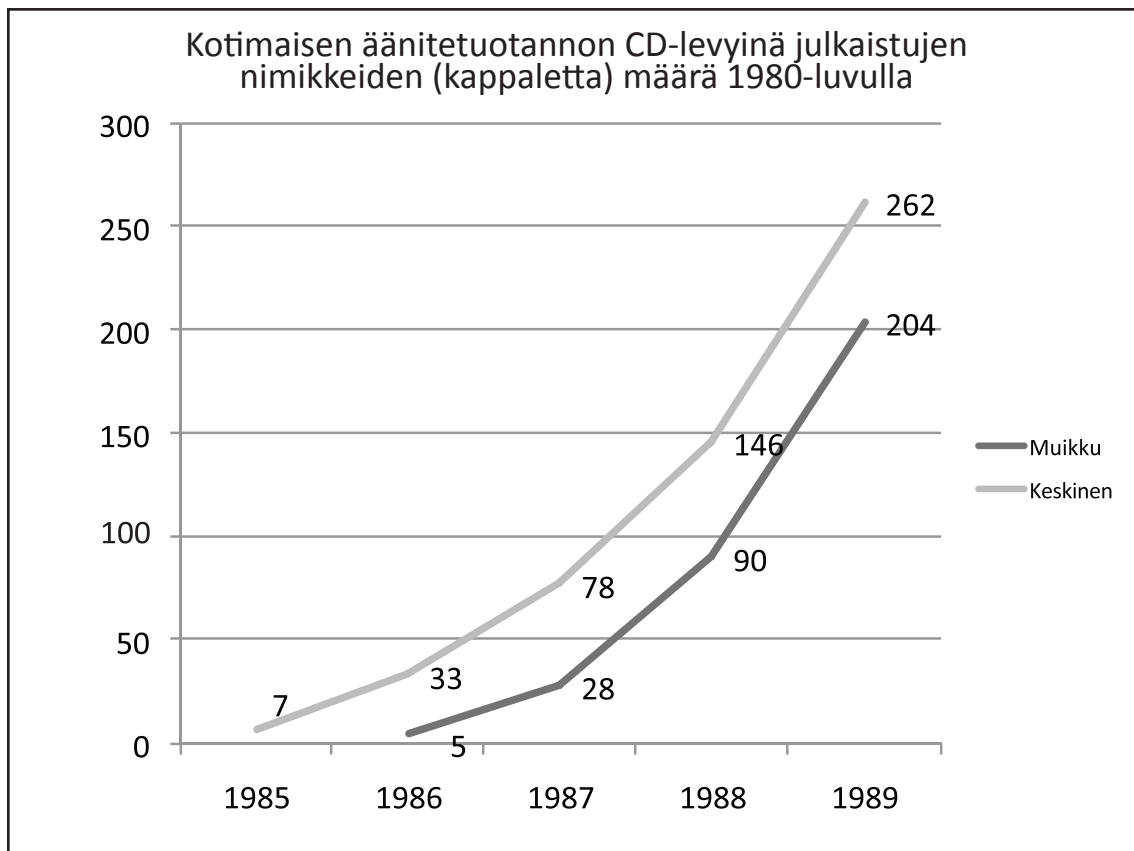
Suomessa CD-levyjulkaiseminen käynnistyi hitaasti, ainakin mitä tulee kotimaiseen materiaaliin. Kotimaisella materiaalilla tarkoitan musiikkia, joka on pääsääntöisesti suunnattu vain Suomen markkinoille ja on suomalaisartistin esittämää. Ulkomaista katalogia julkaistiin ja myytiin CD:nä Suomessa jo vuoden 1983 alusta lähtien.

Ulkomaisen materiaalin suhteellinen osuus CD-levyjen kokonaisymyynnistä oli huomattava vuosien 1987–1989 aikana (kaavio 2). Tätä aiemmalta aikakaudelta ei tietoja ole saatavissa. Ensimmäinen suomalainen CD-levyjulkaisu on vuodelta 1985, joten ennen tätä ulkomaisen materiaalin suhteellinen osuus CD-levyjen kokonaisymyynnistä on 100 %. Ajatellen kotimaisen CD-tuotannon nimikkeiden vähäistä määrää (kaavio 3), on perusteltua olettaa, että kotimaisen CD-materiaalin myynti on ollut hyvin vähäistä. Kotimaisen tuotannon suhteellinen osuus myynnistä kasvoi kotimaisten julkaisujen määrän kasvaessa.

Kaaviossa 3 olen esittänyt sekä omasta tutkimusaineistostani johtamani että Jari Muikun (2001, 254–255) väitöskirjassaan esittämät luvut Suomessa 1980-luvulla CD-formaatissa julkaistujen nimikkeiden määrästä. Esittämämme luvut eroavat huomattavasti, minkä syynä lienee erilaiset tutkimusaineistot sekä raja-
aus: Muikku on tarkastellut vain ÄKT Ry:n jäsenyrityksiä sekä kevyen musiikin äänitetuotantoa kun itse olen pyrkinyt tarkastelemaan kaikkia levy-yhtiöitä genreen tai ÄKT:n jäse-

Kaavio 2. Johdettu Muikun (2001, 220) esittämästä taulukosta.

Kaavio 3. Vertailun vuoksi olen esittänyt sekä tämän tutkimuksen yhteydessä läpi käymästäni aineistosta kokoamani luvut sekä Jari Muikun (2001, 254–255) väitöskirjassaan esittämät luvut.

nytteen katsomatta. Näin valtavat erot eivät kuitenkaan voi johtua vain näistä seikoista, sillä muun kuin kevyen musiikin osuus julkaisuista CD-levyistä koko 1980-luvun ajan on hyvin pieni ja Muikun esittämässä luettelossa ensimmäiset kotimaiset CD:t ovat vuodelta 1986. Kuitenkin on varmaa, että Suomessa julkaistiin kotimaista musiikkia CD:llä jo vuotta aiemmin. Uskon, etteivät kummankaan esittämät luvut eivät ole täysin tarkkoja. Jatkotutkimuksessa olisi syytä selvittää, miksi luvut ovat näin erilaisia ja onko mahdollista selvittää julkaistujen nimikkeiden määrää vielä tarkemmin.

Yhtäkaikki, huomionarvoista on, että vuonna 1989 CD-levyjen julkaisu näyttää molempien esittämien lukujen mukaan päässeen Suomessakin kunnolla käyntiin. Oletettavasti suurimmissa suomalaisissa levy-yhtiöissä CD-julkaisu oli jo arkipäiväistä toimintaa 1990-luvulle tultaessa.

5.1 Ensimmäiset CD-levyt Suomessa

Ensimmäiset CD-levyt saapuivat Suomeen 21.1.1983, jolloin Nepcon toi sarjan CD-levyjä maahamme (Vuokila & Isopuro *Hifi* 12/1983, 125). Levyt sisälsivät pääasiassa vakavaa musiikkia. Keväällä 1983 koitti Suomessa ”toukokuun laserrysäys” (Vuokila *Hifi* 6–7/1983, 43). Tällöin levyvalikoima Suomessa kasvoi yhteensä lähes 80:n nimikkeeseen. Tarjolla oli muun muassa J.J. Calea, Genesisiä, Rainbowta, Dire Straitsia, Wes Montgomeryä ja Roxy Musicia sekä joitain kokoelmalevyjä, esimerkiksi Status Quo. Vakavan musiikin puolella vaihtelevuus oli varsin suuri, vaikka valikoima ei kaikkia tyydyttänyt: ”urkumusiikkia olisi mennyt enemmänkin kuin yksi ainut saatavilla oleva Bach-levy”. (ibid., 43)

Hifi-lehden vuoden 1983 joulukuun numerossa on koottu kaikki tuohon mennessä maahamme vähittäismyyntiin saapuneet tai ainakin joulumarkkinoille luvatut CD-levyt (Vuokila & Isopuro *Hifi* 12/1983, 125-129). Eniten maahamme oli tuohon vaiheessa CD-formaatissa olevia levyjä tuonut Finnlevy. Tämä ei ole sikäli yllätys, että Finnlevy oli tuolloin jo pitkään ollut maamme suurin levy-yhtiö. Finnlevyn julkaisemat CD-levyt sisälsivät niin kevyttä kuin vakavaakin musiikkia.

Olen taulukossa 2 jaotellut eri maahantuojien Suomeen tuomat CD-levyt tyyllilajeittain *Hifi*-lehdessä esitetyn mukaisesti. Mikäli pop, jazz ja viihdemusiikki lasketaan kuuluvaksi yhteen kevyen musiikin tyyllisuuntaan, voidaan sanoa kevyttä musiikkia julkaistun Suomessa vuoden 1983 joulumarkkinoille mennessä yhteensä 116 nimikettä ja vakavaa musiikkia yhteensä 102 nimikettä. Tällainen jaottelu on sikäli perusteltu, että se noudattelee lehdessä esitettyä jakoa. CD-harrastaja pystyi siis vuoden 1983 jouluaattona valitsemaan kuuntelemansa musiikin kaiken kaikkiaan 218 eri laserlevynimikkeen joukosta.

Taulukko 2. Suomessa vuoden 1983 loppuun mennessä julkaistut CD-levyt levy-yhtiön ja tyyllilajin mukaan

	Pop	Viihde	Jazz	Klassinen	Yhteensä
Finnlevy	46	7	5	39	97
CBS	27	0	0	13	40
Kaukomarkkinat	17	0	0	3	20
Nepcon/Denon	9	0	0	28	37
Discophon	0	0	0	19	19
Sonet/Polar	5	0	0	0	5
Yhteensä	104	7	5	102	218

Taulukko 2. Pop, viihde ja jazz -julkaisut olivat yhteisen ”kevyt musiikki” -otsakkeen alla, kun taas ”klassinen” oli oman otsakkeensa alla (Hifi 12/1983, 125–129.)

CD-levyjen julkaisussa Finnlevyn lisäksi kunnostautuivat niinkään CBS ja Nepcon, joka toi maahan Denon -merkillä julkaistua musiikkia. CBS:n Suomessa julkaisemista CD-levyistä valtaosa oli kevyttä musiikkia, kun Nepconin julkaisuissa painottui vakava musiikki. Myös Kaukomarkkinat, Discophon sekä Sonet/Polar julkaisivat CD-levyjä vuoden 1983 aikana.

Vuoden 1984 aikana levyvalikoima kasvoi entisestään. Maaliskuussa Kruunuradio mainosti valikoimastaan löytyvän jo yli 300 nimikettä (Kruunuradion mainos *Hifi* 3/1984, 20). Saman vuoden lokakuussa Philips mainosti nimikkeitä löytyvän jo yli 3600. Koska kyseessä on laitevalmistajan mainos, saattaa lukumäärä olla liioiteltu – laitevalmistajillehan on edullista, mikäli heidän valmistamilleen soittimille löytyy ohjelmistoa. Todennäköisesti nämä kaikki yli 3600 nimikettä eivät olleet saatavilla Suomessa.

Myyntimäärät eivät kuitenkaan olleet huimia. Lokakuussa 1985 Radioliikkeiden liiton toimitusjohtaja Matti Ahtomies kertoo Ruotsissa päästävän kyseisenä vuonna jo 10 000 kappaaleen myyntiin, mutta Suomessa todennäköisesti jäätävän tästä noin puoleen (Niemi *Hifi* 12/1985, 53). LP-levyjen myyntimäärä Suomessa samaisena vuonna oli kuitenkin noin 6,7 miljoonaa kappaletta, joten CD-levyjen osuus kokonaisymyynnistä oli marginaalinen (Kaavio 1).

Huolimatta pienistä myyntimääristä aloittivat suomalaiset levy-yhtiöt kotimaisen materiaalin julkaisemisen CD-formaatissa vuonna 1985.

5.2 Ensimmäinen suomalainen CD-levy

Eräänlaisen perimätiedon mukaan Riki Sorsan *Kellot ja peilit* -albumi on ensimmäinen suomalainen CD-julkaisu. Tarkastelen tässä luvussa kyseistä albumia ja sen CD-

julkaisua sekä ensimmäisen suomalaisen CD-levyn ”ensimmäisyyden” problematiikkaa.

Esko Richard ”Riki” Sorsa (s. 26.12.1952 Helsinki) on suomalainen pop- ja rockmuusikko, joka tunnetaan parhaiten muun muassa hiteistään *Reggae OK* (Suomen euroviisukappale vuonna 1981) sekä *Haaveissa vainko oot mun* (2. sija Suomen euroviisukarsinnoissa vuonna 1985). Myös ensimmäisellä suomalaisella CD:llä *Kellot ja peilit* -levyllä oleva *Tanssijan taival* voitti lehdistön ”ihannetyttöpalkinnon” Syksyn sävel -laulukilpailussa syksyllä 1984. Sorsan aktiiviura sijoittuu nimenomaan 1980- ja 1990-luvuille.

Sorsan tyyliä 1980-luvulla voisi kuvailla kevyeksi poprockiksi. Vaikutteet tulivat pääasiassa angloamerikkalaisesta populaarimusiikista ja suomalaisesta iskelmästä. Sorsa aloitti levyttävän artistin uransa Zoo-orkesterin riveissä 1970-luvulla. Pian hän kuitenkin siirtyi soolouralle julkaisten ensimmäisen sooloalbuminsa *Changing Tunes* vuonna 1980 (CBS).

[Oliko *Kellot ja peilit* sittenkään ensimmäinen suomalainen CD?](#)

Riki Sorsan *Kellot ja Peilit* albumi julkaistiin alunperin C-kasettina ja LP-levynä vuonna 1984 ja CD:nä vuonna 1985. Suomalaisen populaarimusiikin historiankirjoissa kyseistä albumia pidetään Suomen ensimmäisenä CD-julkaisuna (ks. esim. Kaivanto 2011, [www-lähde](#)). On kuitenkin tulkinnanvaraista, onko kyseinen levy ollut ensimmäinen suomalainen CD.

Ensiksi on syytä tarkastella levyn suomalaisuutta. *Kellot ja peilit* levyn julkaisi monikansallisen levy-yhtiön CBS:n Suomen yksikkö. Levy valmistettiin 1985 perustetussa Sonyn CD-tehtaassa, joka sijaitsi Anifissa Itävallassa (Gronow & Saurio 1998, 191). Kyseisen tehtaan omisti jo 1960-luvun lopulla Japanissa perustettu CBS/Sony Group, joten ei ole ihme, että CBS:n julkaisut teetettiin pääasiassa kyseisessä tehtaassa. Omistihan CBS Records suuren osan kyseisen yhtiön osakekannasta (Sony Time Capsule 2011, [www-lähde](#); Sony History 2011a, [www-lähde](#)). CBS:n itsenäinen levytuotanto päättyi vuonna 1988, jolloin Sony Corporation osti sen kokonaan itselleen.

Fyysisesti *Kellot ja peilit* CD-levy tehtiin siis Suomen ulkopuolella ja sen julkaissut levy-yhtiö ei ollut omistuspohjaltaan suomalainen.

Levy kuitenkin äänitettiin Suomessa, Helsingin Myllypurossa sijaitsevassa Millbrook studiossa. Äänittäjänä toimi Juha Heininen. Levyllä soittavat muusikot ovat pääasiassa suomalaisia, ruotsalaista saksofonistia Johan Stengårdia ja syntyperältään englantilaista, levyllä koskettimiakin soittavaa ja useista levyn sävellyksistä vastaavaa Jim Pembrokea lukuun ottamatta. Levyllä soittavat ja laulavat stemmoja Broadcast-yhtyeestä tutut Esa Kaartamo, Erkkä ”Edu” Kettunen, Miri Mieltinen sekä

Kim Lönnholm. Lisäksi levyllä vaikuttavat maankuulu lap steel -kitaristi Olli Haavisto sekä tunnettu suomalainen juurimusiikin puolestapuhuja Jukka ”J.” Karjalainen. Valtaosa levyn sävellyksistä on Esa Kaartamon ja sanoituksista Edu Kettusen tekemiä. Tuottajina toimivat Riki Sorsa itse sekä Kaartamo ja Kettunen. Levyn musiikin tekijät olivat siis pääasiassa suomalaisia.

Eräänlaista julkaisijoiden välistä kilpailua Suomen ensimmäisen CD-levyn julkaisusta lienee ollut. Teknillisen korkeakoulun yhteydessä toimiva ”maailman paras ja ainoa Uudempaa ranskalaista Torwimusiikkia soittava espoolainen teekkaripalokuntaorkesteri” Retuperän WBK pyrki vuonna 1985 julkaisemaan Suomen ensimmäisen täysdigitaalisen (DDD) julkaisun. Pyrkimyksiään he kuvailevat seuraavilla sanoilla:

[...] korostaakseen Uudemman Ranskalaisen Torwimusiikin korkeakylädyuria hipovaa luonnetta RWBK päätti hyödyntää uusinta äänentallennusteknologiaa. Primäärituotoksen tuli olla CD-levy, joka kantaisi tunnistetta DDD, eli signaalia on kaikissa vaiheissaan käsitelty digitaalisena. [...] Korviahivelevän sävelnautinnon tavoittelun lisäksi palokunnan CD-levyprojektia siivitti ajatus siitä että pikaisella aikataululla toimimalla kyseessä olisi ensimmäinen suomalaisten artistien CD-levy.

(Retuperän WBK 2006, www-lähde.)

Kyseinen teekkarihuumorilla maustettu tempaus oli tosin eräänlaisen nostalgisen ironian ilmentymä, sillä levy kuulostaa lähinnä 78 rpm savikiekolta rahinoineen, rittinöineen ja muine häiriöäänineen sekä kapeine spektreineen (Heikkinen 2005, 7). Levyä ei kuitenkaan ehditty julkaista ennen Riki Sorsan *Kellot ja Peilit* -levyä, joten teekkarit jäivät niin sanotusti nuolemaan näppejään.

Kilpailu ei kuitenkaan ollut kovinkaan tasaväkistä CBS:n omistaessa osan CD-levytehtaasta, toisin kuin monet muut Suomessa toimivat levy-yhtiöt. CD-levyjen julkaisussa jo varhain kunnostautuneen Poko Rekordsin toimitusjohtaja Kari ”Epe” Helenius toteaa:

Ei me voitu haaveilla ekasta cd:stä. CBS omisti alussa Euroopan ainoan cd-tehtaan ja huolehti, että kaikkialla Euroopassa eka kotimainen cd oli CBS:n [.]

(Helenius, sähköpostihaastattelu 28.1.2010).

Heleniuksen käsitys ei kuitenkaan pidä täysin paikkaansa, sillä Sonyn/CBS:n levytehdas ei ollut ainoa CD-levytehdas Euroopassa. Ainakin Philipsin omistamalla PolyGramilla oli tehdas Euroopassa (Valsta *Hifi* 6-7/84, 70; Tuntematon kirjoittaja *Hifi* 3/1984, 20). Kenties suomalaisilla ei vain ollut mahdollisuutta tilata levyjään muualta tai PolyGramin tehdas oli niin ruuhkautunut, ettei se ottanut tilauksia vastaan. Heleniuksen lisäksi myös Sorsa (haastattelu 15.12.2009) muistelee, että CBS olisi omistanut Euroopan ainoan CD-tehtaan *Kellot ja peilit* -levyn julkaisun aikaan.

Kellot ja peilit julkaistiin myös LP-levynä ja C-kasettina, ja nämä ilmestyivät noin puoli vuotta CD-versiota aiemmin. CD-levy ilmestyi jakeluun todennäköisesti vasta kesällä 1985, vaikka *Kellot ja peilit* CD-levyn kannessa lukee teksti "Suomen ensimmäinen CD 1984". Varhaisessa vaiheessa CD-levyjen tuotantoaikataulu oli kestoaltaan pidempi kuin muiden formaattien levytehtaan ruuhkautumisen vuoksi (Rautio, sähköpostihaastattelu 22.3.2010; Helenius, sähköpostihaastattelu 28.1.2010). Kyse ei siis ollut strategisesta viivyttelystä, kuten itse alun perin oletin. Kysymys kuitenkin kuuluu, pidetäänkö *Kellot ja peilit* -levyä ensimmäisenä siksi, että sen on katsottu julkaistun jo vuonna 1984?

Levyn ensimmäisestä CD-versiosta ei ole toimitettu kappaletta kansalliskirjastoon. Tuolloin jo voimassa ollut vapaakappalelaki ei vaadi julkaistua äänitettä toimitettavan kaikissa eri formaateissa kansalliskirjastoon. Lisäksi äänitetehtaat monesti hoitivat vapaakappaleiden toimittamisen. On hyvinkin todennäköistä, että ulkomaiselle tehtaalle ei tullut mieleenkään CD-levyjen lähettäminen Suomen kansalliskirjastolle, vaikka vapaakappalelain 5 § määrittääkin kustantajan tai maahantuojan huolehtimaan vapaakappaleiden toimittamisesta mikäli tuotteet on tarkoitettu pääasiassa Suomessa levitettäväksi (Alaspää, haastattelu 7.4.2010; Vapaakappalelaki 12.6.1980/420, 5 §).

Tarkasteltaessa kokoamaani varhaisten suomalaisten CD-julkaisujen listaa (*Suomalaisten albumimittaisten CD-julkaisujen luettelo 1985–1989*, liite 2) on mahdollista huomata, että joidenkin CD-levyjen julkaisuvuodeksi on ilmoitettu *Kellot ja peilit* -CD:n julkaisua aiempi ajankohta. Tällaisia julkaisuja ovat:

- ◆ A.A.B.-tuotanto HANOICD 1. Hanoi Rocks – *Wasted Years*.
Julkaisuvuodeksi ilmoitettu 1984;
- ◆ Fazer Finnlevy / Dig It DIGCD 28. Edu Kettunen – *Edu Kettunen*.
Julkaisuvuodeksi ilmoitettu 1984;
- ◆ Fazer Finnlevy FCD 1002. Pekka Hartonen & Tonttuorkesteri –
Jouluparaati. 20 iloista joululaulua. Julkaisuvuodeksi ilmoitettu 1984;
- ◆ Poko Rekords POKOCD 5. Eppu Normaali – *Rupisia riimejä karmeita tarinoita*. Julkaisuvuodeksi ilmoitettu 1984;
- ◆ M & T Tuotanto MTCD-40. Useita esittäjiä – *Joululevy*. Julkaisuvuodeksi ilmoitettu 1984.

On kuitenkin todennäköistä, että mainituissa äänitteissä julkaisuvuodeksi on ilmoitettu äänitteen alkuperäinen julkaisuvuosi (esimerkiksi LP:nä), ja CD-version julkai-

suvuosi on näin ollen epäselvä (minkä vuoksi en ole tilastoinut kyseisiä levyjä, vaikka ne luettelosta löytyvätkin). Backkatalogista⁵ tehty CD-uudelleenjulkaisu saattaa olla miltä tahansa vuodelta CD-levyn keksimisvuoden ja levyn alkuperäisen ilmestymisvuoden jälkeen. Tämän tutkimuksen puitteissa selvitys todellisesta CD-julkaisuvuodesta jää tekemättä. Tulevaisuudessa selvitys olisi hyvä tehdä, jotta kansallisdiskografiakin saataisiin totuudenmukaiseksi eri formaattien julkaisuvuosien osalta.

Ei voida siis sanoa täysin varmaksi, että *Kellot ja peilit* olisi ensimmäinen suomalainen CD-julkaisu. Kenties tässä asiassa voidaan kuitenkin luottaa niin sanottuun perimätietoon, jota kukaan ei ole viimeisen 25 vuoden aikana ole kumonnut, ja josta alan asiantuntijat sekä alalla toimineet henkilöt vaikuttavat sangen yksimielisiltä.

Miksi *Kellot ja peilit* valittiin ensimmäiseksi suomalaiseksi CD-julkaisuksi?

On oltava jokin syy, miksi *Kellot ja peilit* valittiin ensimmäiseksi suomalaiseksi CD-julkaisuksi. CBS:llä Sorsaa pidettiin "[...] ajankohtaisena ja profiililtaan tunnettuna, mikä takasi Suomen ensimmäiselle CD-julkaisulle hyvän näkyvyyden." (Rautio, sähköpostihaastattelu 22.3.2010). Riki Sorsan ja erityisesti *Kellot ja peilit* -levyn imago oli mitä sopivin CD-julkaisulle. Lisäksi Sorsa itse oli hyvin kiinnostunut CD-tekniologiasta.

1980-luvun puolen välin Suomessa CD-soittimien omistajat mitä todennäköisemmin olivat niin kutsuttuja hifistejä tai high end -harrastajia ja monet näistä harrastajista olivat taloudellisesti riippumattomia työssäkäyviä ylempään keskiluokkaan kuuluvia nuoria kaupunkilaisia, siis juppeja. Juppi (*yuppie*) on lyhenne englanninkielisistä sanoista *young urban professional* tai *young upwardly-mobile professional*. Termi yleistyi 1980-luvulla ja sillä viitataan taloudellisesti riippumattomiin, ylempään keskiluokkaan kuuluviin nuoriin aikuisiin. (Algeo 1991, 220.) Nuori Riki Sorsa lienee edustanut eräänlaista juppiuden ihannetta 1980-90-luvun Suomessa.

Riki Sorsa on kotoisin maamme pääkaupungista Helsingistä, urbanisoituneen Suomen henkisestä ytimestä. Hän on taustaltaan suomenruotsalainen ja puhuikin äidinkielenään ruotsia, mikä antoi hyvän lähtökohdan kansainvälisyydelle. Sorsa tähtäsikin uransa alkuvaiheilla kansainvälisille markkinoille. Hänen kaksi ensimmäistä sooloalbumiaan (jo mainittu *Changing Tunes* sekä *Desert of Love*) sisältävät ainoastaan englanninkielistä materiaalia poislukien *Reggae OK* -kappaleen suomenkielisen version. Hänen kolmas albuminsa *Riki Sorsa* julkaistiin myös englanninkielisenä nimellä *This is the Night*. 1980-luvun alkupuolella Sorsa kiersikin konsertoimassa Suomen lisäksi myös ulkomailla, muun muassa Norjassa, Rostockissa Saksassa sekä Knokken-festivaalilla Belgiassa. Vuonna 1981 *Reggae OK* sijoittui Eurovision laulukilpailussa 16:neksi ja oli top 10 -listalla kymmenessä eri maassa.

⁵ Backkatalogilla tarkoitan levy-yhtiön aiemmin julkaistujen levyjen luetteloa.

(Rikisorsa.com 2011, www-lähde.) Sorsan perhetausta yrittäjän ja kansallisbaletin prima ballerinan lapsena (ibid.) antaa ymmärtää, että hän kuului, mikäli Suomessa voidaan yhteiskuntaluokista puhua, vähintäänkin ylempään keskiluokkaan.

1980-luvun Suomessa podettiin vielä kaupungistumisen aiheuttamia kasvipuja. Riki Sorsa ei suinkaan ollut ainoa kaupunkilainen tai ”stadilainen” Suomen populaarimusiikkipiireissä, mutta häneen sopi moni piirre, joita perinteisessä suomalaisissa rockpiireissä ei katsottu hyvällä – siisti olemus, eräänlainen poliittinen korrektius, toisten tekemien kappaleiden esittäminen, osallistuminen laulukilpailuihin ja niin edelleen.

Monet 1980-luvun alussa ja puolessa välissä vaikuttaneet suomirockbändit ja -artistit olivat kotoisin nimenomaan jostain muualta kuin kehä kolmosen sisäpuolelta, kuten ylöjärveläinen Eppu normaali ja alun perin juankoskelainen, sittemmin tamperelaistunut Juice Leskinen tai Joensuusta ponnistava Hassisen kone. Kaurismäen veljesten ohjaamassa *Saimaa ilmiö* -dokumenttielokuvassa vuodelta 1981 seurataan näiden kolmen edellä mainitun osallistumista *Tuuliajolla* -kiertueeseen. Kyseisessä elokuvassa Riki Sorsan *Reggae OK* -kappaletta jopa parodioidaan (Skaniakos 2010, 115–116; Kaurismäki & Kaurismäki 2007, kohdassa 29:39). *Kellot ja peilit* -levyllä on kuitenkin yksi Juice Leskisen sanoitus, joten Juicella, tai kellään muullakaan rokkarilla tuskin oli mitään oman imagon vaatimaa nokittelua suurempaa Sorsaa tai Sorsan edustamaa tyyliä vastaan.

Sorsa itse on mahdollisesti tietoinen omasta imagostaan ja ulkopuolisuudestaan suomirokkareiden keskuudessa. Kysyessäni *Kellot ja peilit* -levyn myynnistä hän toteaaakin ”[...] mä oon tehny aina hyvää musaa. Iha oikeesti mä en ikinä menny tohon junttilinjalle ni ei mun levyt siks myy.” (Sorsa, haastattelu 15.12.2009). Tietenkin pitää muistaa, että Sorsan levytyksiä on myyty jopa satoja tuhansia (*Reggae OK* myi singlenä yli 100 000 kappaletta euroviisuhuumassa ja vuonna 1985 Sorsan kokoelmalevy myi kultaa), joten ei voida sanoa, että tosiasiallisesti hänen levyjensä myyntiluvut olisivat olleet kauhean pieniä. Kyse lienee siitä, mihin levyjen myyntimäärän suhteuttaa.

Kellot ja peilit -levy huokuu 1980-lukulaista cityestetiiikkaa syntetisaattoreiden, kaiutettujen rumpujen ja tanssittavien kappaleiden myötä. Levyn kansikuvassa Riki Sorsa seisoo kohtalokas ilme kasvoillaan hotelli Tornin katolla Helsingin ydinkeskustassa ja hänen takanaan kimmeltävät kaupungin neonvalot, joita lienee käsitelty olemaan vielä enemmän neon kuin mitä ne olisivat luonnostaan olleet. Hänen hiuksensa on aseteltu todennäköisesti hiustenkuivaajan ja hiuslakan avulla tuuheaksi kokonaisuudeksi. Albumi on kaiken kaikkiaan kuin tehty edustamaan kaupunkilaisuutta ja tulevaisuutta 1980-luvun puolivälin näkemyksen mukaisesti.

Kaiken kaikkiaan Sorsa on uudesta teknologiasta kiinnostunut henkilö. CD-tekniikasta innostuneena hän halusi oman levynsä myös CD:nä: ”Mun mielestä se oli

pääasia että mulla oli CD-levyjä ja CD-levysoitin.” (Sorsa, haastattelu 15.12.2009). Kokemustensa perusteella Sorsa uskoi CD:n olevan tulevaisuuden ääniteformaatti, joskin hän näki sen lähinnä parannuksena C-kasetista, eikä uskonut CD:n syrjäyttävän LP-levyä:

CD-soitin oli uus juttu ja se oli ihan käänteentekevä mun mielest niinku kasetista, C-kasetista, yks eteenpäin. Mä en [...] uskonu et se ois vieny LP-levyjä, niinku vinyyliä veke.

[M]ä menin sit [...] levy-yhtiöön sanoo, et toi CD-juttu on niinku tulevaisuuden juttu, et mä haluun ton [...] seuraavan levyn [...] CD levynä.

(Sorsa, haastattelu 15.12.2009)

Sorsan mukaan levy-yhtiön puolella oltiin aluksi vastahakoisia julkaisemaan *Kellot ja Peilit* CD-formaatissa. Hän perusteli yhtiölle CD-julkaisua historiallisesti merkittävänä tapahtumana ja tulevaisuuden suunnannäyttäjänä. Sorsa oli jopa valmis luopumaan puolista rojalteista, mitä CD-julkaisun vuoksi ehdotettiin levy-yhtiön puolelta. (Sorsa, haastattelu 15.12.2009.) Kyseessä oli tosin alalle kansainvälisestikin tyypillinen tekninen vähennys, jota sovellettiin uuden formaatin kohdalla kunnes formaatti yleistyi ja myyntiluvut kasvoivat (Rautio, sähköpostihaastattelu 22.3. 2010). Sorsa kokee kuitenkin tulleeensa osittain huijatuksi:

[...] mä jouduin tekeen sopimukseen nii, et siit kirjoitettiin erillinen sopimus tästä levystä. Katsos kun ne sanovat, et se on niin kallista. [...] [naurua.] Elikkä taas kusetettiin.

(Sorsa, haastattelu 15.12.2009.)

Levy-yhtiön näkemyksen mukaan *Kellot ja peilit* -levyn julkaisuvaiheessa CD-soitinten määrä Suomessa oli kasvanut jo sellaisiin mittoihin, että tuntui aiheelliselta aloittaa kotimaisten levyjen julkaisu CD-formaatissa. Vaikka tiedossa oli, ettei se olisi ainakaan lyhyellä tähtämellä taloudellisesti kannattavaa, koki levy-yhtiö tarpeelliseksi osoittaa kotimaistakin tuotantoa olevan saatavissa CD:nä. (Rautio, sähköpostihaastattelu 22.3.2010)

Kansainvälisenä levy-yhtiönä CBS oli julkaissut vuoteen 1985 mennessä jo useita CD-levyjä Suomessa. Yksikään niistä ei ollut suomalaisartistin, vaan kansainvälistä repertuaaria, pääosin jazzklassikoita kuten Miles Davisin musiikkia, taide-musiikkia huippuorkestereiden ja -johtajien versioina sekä rock-klassikoita kuten Michael Jacksonia, Bruce Springsteeniä ja Totoa (Rautio, sähköpostihaastattelu 22.3.2010.) CBS toteutti aluksi siis alalle tyypillistä backkatalogin uudelleen julkaisemista.

Koska *Kellot ja peilit* oli suunnattu pienen maan jakeluun, eikä CD-formaatti vielä ollut yleinen sen julkaisuajankohtana, suostui CD-tehdas poikkeamaan nor-

maalista 1000 kappaleen ensipainosmäärästään, jotta varastoriskiltä välttyttäisiin. *Kellot ja peilit* -CD:n painosmäärä olikin aluksi vain 500 kappaletta. CBS:n 1980-luvun tuotantopäällikkö, myöhemmin Sony Music Finlandin toimitusjohtajanakin toiminut Hans "Hasse" Rautio muistelee, että CD-versiona levyä myytiin vain muutamista kymmenistä muutamiin satoihin. (Rautio, sähköpostihaastattelu 22.3.2010.) Todellisia myyntilukuja ei ole mahdollista saada, sillä Sony Musicissa, joka osti CBS:n vuonna 1988 ei ole säilytetty myynnistä poistuneen erän myyntilukuja (Närvä, henkilökohtainen tiedonanto sähköpostitse 23.4.2010). Levy julkaistiin myöhemmin uudelleen CD:nä CBS:n nice price -sarjassa, jonka julkaiseminen aloitettiin 1990-luvun puolella. Nice price- ja vastaavilla midprice-sarjoilla kyettiin lisäämään äänitteen elinkaarta entisestään (Rautio, sähköpostihaastattelu 22.3.2010).

5.3 Suomalainen musiikki siirtyi laseraikaan

Kellot ja peilit ei aloittanut suunnatonta CD-buumia suomalaisissa levy-yhtiöissä. Vaikka alku oli kankea, alettiin musiikkia julkaista CD-formaatissa vuosi vuodelta enemmän. Syyt CD-julkaisuun vaihtelivat yhtiöittäin. Olen taulukossa 3 listannut kotimaista musiikkia CD-levyllä 1980-luvulla julkaisseet levy-yhtiöt sekä näiden julkaisemien nimikkeiden määrän vuosittain.

Eniten CD-formaatissa kotimaista musiikkia julkaisi 1980-luvun aikana Fazer Finnlevy. 1980-luvun lopussa yhtiön CD-katalogi oli yhteensä 195 nimikettä, reilu kolmannes kaikista julkaistuista kotimaisista CD-nimikkeistä.

Yhtiö oli kasvanut 1970-luvulla maamme suurimmaksi levy-yhtiöksi, jolla oli useiden jo kuopattujen yhtiöiden backkatalogin julkaisuoikeudet. 1980-luku oli Fazerille hankalaa aikaa muun muassa organisaation uudistamisen ja Warnerin Suomen edustuksen menettämisen vuoksi. 1980-luvun toisella puoliskolla Fazerin julkaisemat kotimaiset artistit (muun muassa Dingo, Mamba ja Miljoonasade) menestyivät kuitenkin hyvin, mikä nosti firman takaisin raiteilleen, tosin vain väliaikaisesti. Vuonna 1993 Fazer myytiin monikansalliselle Warnerille. (Muikku 2001, 237-241.) Suuri osa Fazerin CD-julkaisuista tehtiin Finlandia-levymerkillä ja oli niin sanotusti vakavaa musiikkia. Safir ja Helmi -merkeillä keskityttiin erityisesti backkatalogijulkaisuun, joka oli taloudellisesti erittäin kannattavaa, sillä levyissä ei juuri ollut tuotantokustannuksia. Yksi syy CD-julkaisemisen aloittamiseen Fazerilla oli, että CD-teknologian uskottiin "pelastavan koko bisneksen" ("Pyykkipojat" nimi-merkki *Informezzo* 3/1987, 5).

Hieman yllättäen toiseksi suurin kotimainen CD-julkaisija koko 1980-luvun osalta oli tamperelainen Poko rekords, joka julkaisi 1980-luvun aikana 35 nimikettä CD-formaatissa. Pokolla oli tähän varaa ja merkittävin syy CD-formaatissa julkaisemiseen oli Epe Heleniuksen (sähköpostihaastattelu 28.1.2010) mukaan näyttämi-

Taulukko 3. Suomessa 1980-luvulla julkaistut CD-nimikkeet (kpl) levy-yhtiöittäin

	EMI	CBS	Discophon	Love/ Dove	Fazer	Poko	A.A.B.
1985	2	1	1	1	2	-	-
1986	1	2	-	-	11	7	2
1987	3	1	-	-	26	9	-
1988	5	4	4	-	53	10	2
1989	8	18	3	-	93	9	-
Yhteensä	19	26	8	1	195	35	4
	Musiikki- Laiho	Flamingo	Finngospel	M & T	Polarvox	Megamania	Bluebird
1985	-	-	-	-	-	-	-
1986	3	2	1	1	2	1	-
1987	1	7	2	2	4	-	2
1988	3	7	-	5	13	3	9
1989	1	8	17	2	5	8	13
Yhteensä	8	24	20	10	24	12	24
	Sonet	Euros	Rockadillo	Olarin musiikki	Johanna	Pyramid	AMT
1985	-	-	-	-	-	-	-
1986	-	-	-	-	-	-	-
1987	3	6	2	-	-	-	-
1988	-	3	1	3	10	2	1
1989	6	13	3	2	14	5	8
Yhteensä	9	22	6	5	24	7	9
	Base Beat	MILS	Ensio	Siboney/ Love	Ondine	Yhteensä	
1985	-	-	-	-	-	7	
1986	-	-	-	-	-	33	
1987	-	-	-	-	-	78	
1988	5	2	1	-	-	146	
1989	9	2	2	12	1	262	
Yhteensä	14	4	3	12	1	526	

Taulukko 3. Levy-yhtiöt on järjestetty niin, että aikaisemmin CD-julkaisun aloittaneet yhtiöt ovat ensin. Luvut perustuvat kokoamaani Suomalaisten albumimittaisten CD-levyjulkaisujen 1985–1989 luetteloon.

sen halu. Vuonna 1989 Poko tosin ei ollut enää lähimainkaan suurin CD-julkaisija vain kahdeksalla julkaistulla CD nimikkeellä. Sen ohitse olivat menneet muun muassa Love Recordsin johdannaiset Johanna, Megamania ja Siboney, jotka julkaisivat sekä Love recordsin backkatalogia että uutta kotimaista materiaalia. Myös monikan-sallinen CBS, hengelliseen ja vakavaan musiikkiin erikoistunut Finngospel, sekä jopa halpatuotantoyhtiö Base Beat Studios Oy, joka pyrki edulliseen huoltoasemamyyn-tiin, ohittivat Pokon vuosittaisten CD-julkaisujen määrässä vuosikymmenen lopussa.

Vähäistä CD-julkaisutoimintaa harjoitti myös kansanmusiikkiin erikoistunut pienlevy-yhtiö Olarin musiikki, joka julkaisi yhteensä viisi CD-nimikettä 1980-luvun puolella. Yhtiötä johti Timo Närväinen, joka toimi samanaikaisesti myös nykyisessä Universal Musicissa (alkujaan Discophon, sittemmin Sonet, Sonet-Polar ja PolyGram) vastaten ulkomaan puolesta. Närväisen (sähköpostihaastattelu 13.9.2010) mukaan Olarin musiikki oli hänelle pelkkä harrastus, mutta kansainvälisessä levy-yhtiössä työskentelevänä hänelle oli syntynyt käsitys siitä, että ”CD oli selvä seuraava askel” (ibid.). Olarin musiikin kansanmusiikkijulkaisut olivat selvästi marginaalissa, mutta CD-julkaisuilla pyrittiin kuitenkin pieneen viennin piristämiseen. Vaikka kotimaiset markkinat eivät olleet vielä kehittyneet täysin CD-aikaan, oli CD jo osassa maailmaa johtava formaatti. Närväinen (ibid.) kuitenkin toteaa, että ”melko hölmöä oli julkais-ta joitakin levyjä kolmessa eri formaatissa, kun yhteismyynti jäi usein alle 1000 kap-paleen”. Syy CD-julkaisuun ei ollut siis laskelmoidun taloudellinen.

Taidemusiikkiin erikoistunut MILS-yhtiö oli myös pieni CD-julkaisija, joka 1980-luvulla julkaisi yhteensä vain neljä CD-nimikettä. MILSiä pyörittävä Markku Lulli-Seppälä kertoo olleensa kyllästynyt LP-levyn huonoon äänenlaatuun:

Aina kun koelevy saapui, se oli pettymys, kun olin tottunut analogisen nauhan paljon parempaan laatuun, puhumattakaan digitaalisesta master-nauhasta!
[...] CD:illä (ainutlaatuiset) äänitykseni pääsivät vasta oikeuksiinsa, kun pienet akustiikan yksityiskohdat tulivat kuuluviin kohinan alta.

(Lulli-Seppälä, sähköpostihaastattelu 2.9.2010).

CD-formaattiakin Lulli-Seppälä pitää vain välttämättömänä pahana, sillä hänen mielestään kaksikanavainen stereo-ääni ei ole riittävän hyvä. Siksi hän nykyään julkai-see levyjä esimerkiksi DVD-formaatissa surround-äänentoistolla. (ibid.) MILSin CD-julkaisupolitiikkaa ei voi perustella kaupallisilla syillä, vaan keskeinen tekijä oli CD:n parempi äänenlaatu.

Valtaosa suomalaisista, ammattimaista julkaisutoimintaa harjoittaneista le-vy-yhtiöistä julkaisi kotimaista musiikkia CD-levyllä 1980-luvun lopussa. Tuskin CD kuitenkin oli ensisijainen julkaisuformaatti millekään yhtiöistä, vaan se oli erään-lainen kuriositeetti LP:n ja C-kasetin rinnalla.

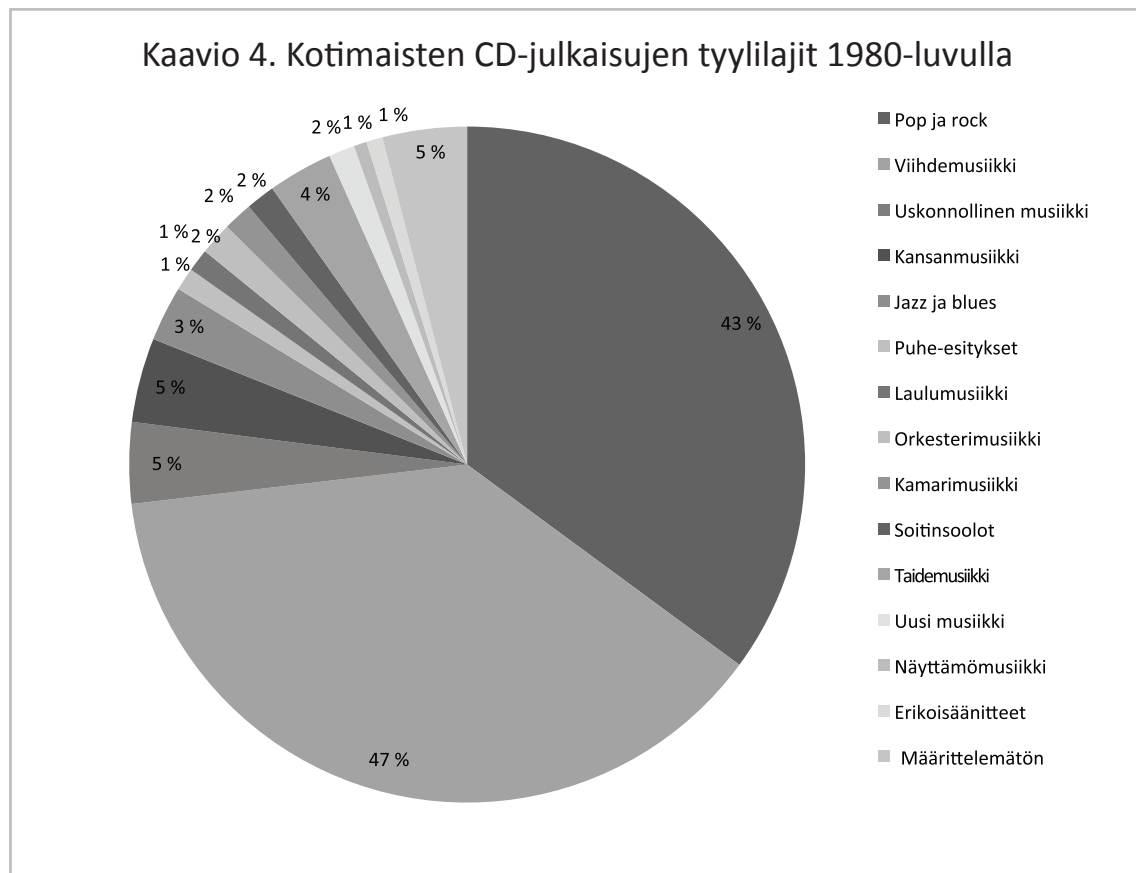
Kaiken kaikkiaan CD-aikaan siirtyminen ei ollut kotimaisille levy-yhtiöille päivän selvä asia. Suomessa vahvana elänyt kasettikulttuuri sekä CD-levyjen valmis-tuksen kalleus hidasti laseraikaan siirtymistä. 1980-luvun lopussa näyttää äänite-alalla kuitenkin vallinneen konsensus siitä, että tulevaisuuden suunta oli digitaali-nen ääni laserlevyltä.

5.4 Varhaisten kotimaisten CD-julkaisujen sisältö

Minkälaista kotimaista musiikkia CD-levyllä sitten 1980-luvulla julkaistiin? Minkä tyyllilajin ystävillä oli eniten eri nimikkeitä valittavissaan levykaupan hyllyltä? Kuinka paljon uutta materiaalia julkaistiin CD:llä ja kuinka paljon taas julkaistiin aiemmin julkaistua materiaalia? Pureudun muun muassa näihin kysymyksiin tarkastelemalla kokoamaani luetteloa ja siitä muodostamiani taulukoita ja kaavioita.

Julkaisujen tyyllilajit olen selvittänyt käyttämällä Yleisradion äänitearkiston *fono.fi* -tietokantaa. Luokitusten taustat ja perusteet vaativat kokonaan oman tutkimuksensa, joten tyydyn luokitteluihin annettuna. Lisäksi käytän kevyen ja vakavan musiikin käsitteitä niitä problematisoimatta, sillä myös se vaatisi oman tutkimuksensa ja suomalaisen kulttuuripolitiikan kyseenalaistamista. Kaiken kaikkiaan aineistoni sisältää 526 nimikettä, joista 26:n tyyllilaji jäi epäselväksi.

Joissain tapauksissa yhdelle nimikkeelle on merkitty kaksi tyyllilajia; esimerkiksi Finlandia-levymerkillä vuonna 1987 julkaistu Jukka Tiensuun *The Fantastic Harpsichord* (FACD 357) on luokiteltu kuuluvaksi lajeihin soitinsoolot, taidemusiikki ja uusi musiikki. Tästä johtuen tyyllilajimerkintöjen kokonaismäärä on yhteensä 644,

Kaavio 4. Tyyllilajit on koottu Yleisradion levystön *fono.fi* -tietokannan merkinnöistä. Joissain nimikkeissä on kyseisessä tietokannassa kaksi tyyllilajimerkintää, mistä johtuen tyyllilajimerkintöjen kokonaismäärä on 644, kun nimikkeiden kokonaismäärä on 526. Tästä johtuen kaaviossa esitettyjen prosenttilukujen yhteenlaskettu summa on 124 prosenttiyksikköä.

eli huomattavasti suurempi kuin nimikkeiden tosiasiallinen määrä (526 kpl). Tästä johtuen kaavion 4 prosenttilukujen yhteenlaskettu summa on 124 prosenttiyksikköä eikä 100 prosenttiyksikköä, kuten nopeasti voisi olettaa.

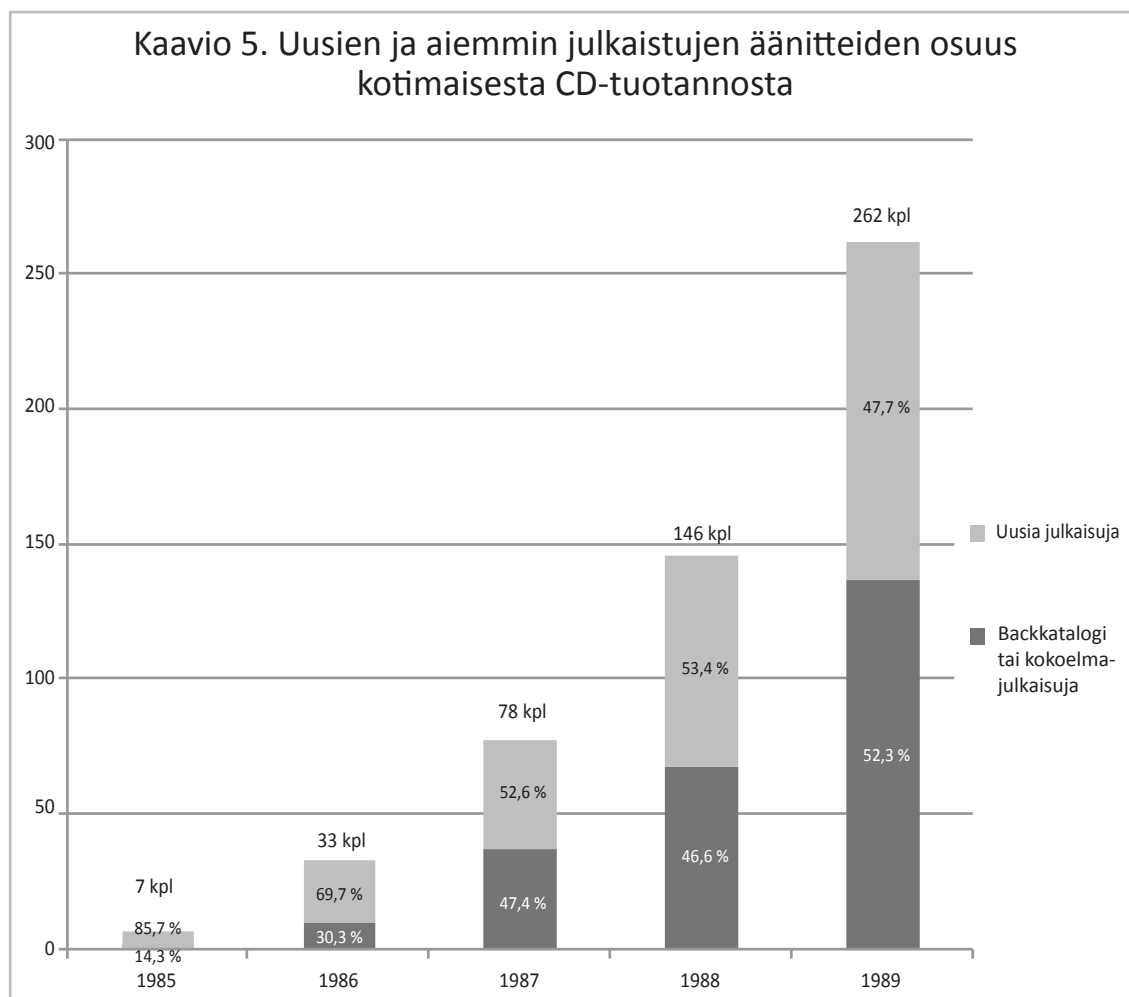
Valtaosa 1980-luvun suomalaisista CD-julkaisuista on niin sanottua kevyttä musiikkia. Mikäli lasketaan yhteen selvästi vakavan musiikin puolelle luokiteltavat tyyllilajit (soitinsoolot, laulu-, orkesteri-, kamari-, taide- ja uusi musiikki sekä näyttämömusiikki) on niitä ollut yhteensä 14 % luetteloni nimikkeistä, kun taas pelkästään pop ja rock sekä viihdemusiikki -kategorioihin on luokiteltu 90 % kaikista nimikkeistä. Kansanmusiikkia ja uskonnollista musiikkia on molempia ollut 5 % julkaistuista nimikkeistä. Samoin määrittelemättömiä levyjä on kaiken kaikkiaan 5 % kaikista luetteloimistani nimikkeistä. Puhe-esityksiä ja erikoisäänitteitä on molempia ollut vain noin 1 % julkaistuista äänitteistä. (Kaavio 4.)

Kaksi viimeksi mainittua tyyllilajia ovat hyvin epämääräisiä, eivätkä sinänsä kerro levyn musiikillisesta sisällöstä juuri mitään: Puhe-esityksiksi on luetteloitu muun muassa Sibeliuksen musiikkia sisältävä *Music of Jean Sibelius* (Finlandia FACD 003) sekä huumoripunkorkesteri Sleepy Sleepersin *Alma tädin illuusio* (Johanna JH-NCD 2501). Erikoisäänitteitä puolestaan ovat esimerkiksi Jukka Linkolan säveltämä *Musiikkia elokuvasta Lumikuningatar* (Finlandia FACD 920) sekä utajärveläisen pop- ja rockorkesteri 22 Pistepirkon *Bare Bone Nest* (Sonet/Spirit SPIRITCD 1).

Olen luokitellut levyt myös sen mukaan ovatko ne uusia julkaisuja vai onko levyjen sisältö julkaistu jo aiemmin, eli ovatko ne niin sanottuja backkatalogijulkaisuja tai kokoelmalevyjä, joille on koottu materiaalia usealta eri julkaisulta (kaavio 5). Tällaisen luokittelun tekeminen ei ole yksiselitteistä. CD-formaatin alkuaikoina tehtaiden ruuhkat saattoivat viivästyttää CD-version julkaisemista vuodelta tai jopa kahdella. Tämän vuoksi olen luokitellut uusiksi julkaisuiksi vuosien 1985–1986 kohdalla myös albumit, jotka on julkaistu alun perin vuotta tai kahta aiemmin. Vuosien 1987–1989 uusiksi julkaisuiksi olen luokitellut nimikkeet, jotka on julkaistu muissa formaateissa enimmillään vuotta aiemmin.

Luokittelua hankaloittaa myös se, että joillain kokoelmalevyillä julkaistiin aiemmin julkaisematonta materiaalia, mikä tekee tällaisesta kokoelmalevystä yhtä aikaa sekä uuden että kokoelmajulkaisun. 1980-luvulla CD-formaatissa julkaistiin myös muutama tupla-albumi, joissa toinen albumeista oli backkatalogimateriaalia ja toinen täysin uusi. Esimerkiksi Matti Salmisen *On hetki / Myrskylintu* (Polarvox KJKCD1) julkaistiin yhtenä CD:nä vuonna 1987, vaikka alun perin nimikkeet on julkaistu erillisinä levyinä vuosina 1980 ja 1987. Olen luokitellut tällaiset levyt kuitenkin backkatalogi- ja kokoelmalevyihin. Tällaiset julkaisut ovat kuitenkin suuria linjoja tarkasteltaessa kuriositeetti.

Backkatalogijulkaisuksi luokittelun perusteena on ollut CD-levyn julkaisu-vuosi suhteessa alkuperäiseen julkaisuvuoteen tai äänitysvuoteen. Joissain tapauk-

Kaavio 5. Palkeissa on merkittynä uusien julkaisujen sekä backkatalogi- ja kokoelmajulkaisujen prosentuaaliset osuudet. Palkkien päälle on merkittynä julkaistujen nimikkeiden kokonaismäärä.

sissa huomattavasti aiemmin äänitettyä materiaalia on julkaistu CD:llä vasta vuosikymmeniä myöhemmin. Tällöinhän kyse on uudesta julkaisusta, vaikka omassa luokittelussa olenkin merkinnyt tällaisen julkaisun backkatalogi- tai kokoelmajulkaisuksi. Tällaisiakaan tapauksia ei ole montaa, joten ne eivät niinkään vaikuta suuriin linjoihin.

Aiemmin julkaistun materiaalin osuus CD-julkaisuista kasvoi vuosikymmenen loppua kohden. Vuonna 1989 sen osuus oli noin puolet kaikista kotimaisista CD-julkaisuista.

Kotimainen CD-julkaisu kuitenkin käynnistyi pääasiassa uudella materiaalla. Vuoden 1985 CD-julkaisuissa ei ole juurikaan aiemmin julkaistua materiaalia, vaan lähes kaikki nimikkeet ovat uusia, aikaisintaan edellisenä vuonna LP-formaatissa julkaistuja kokonaisuksia. Ainoan poikkeuksen tekee Marjatta Pokelan (säv.) *Mörköoppera 1 & 2: lyhennelmä* (Discophon/Kerberos KECD 686), joka sisältää osittain jo vuonna 1982 julkaistua materiaalia. Tämä on sikäli järkeenkäypää, että

uuden teknologian sisäänajo käyttäen vanhoja julkaisuja ei olisi antanut tekniikasta eteenpäin vievää kuvaa.

Vuonna 1985 Suomessa julkaistiin vielä hyvin vähän kotimaista musiikkia CD-levyllä. Julkaistujen nimikkeiden määrä on luetteloni mukaan yhteensä seitsemän. Suurin osa näistä nimikkeistä kuuluu pop ja rock -tyyliluokkaan, joskin myös viihdemusiikkia julkaistiin jonkin verran.

On tosin todettava, että vuoden 1985 osalta tietoni ovat hyvin huteria, sillä mitä varhaisemmista CD-julkaisuista on kyse, sitä vaikeampaa niistä oli löytää tietoa. Vuonna 1985 kotimainen CD lienee ollut vielä siinä määrin kuriositeetti, että esimerkiksi monet julkaisijat eivät toimittaneet CD-vapaakappaleita kansalliskirjastoon ja toisaalta myös kansallisdiskografiaan merkintöjään tehneet kirjastonhoitajat eivät välttämättä ole osanneet merkitä CD-levyjen julkaisutietoja johdonmukaisesti. Uskon, että todellisuudessa vuonna 1985 ei julkaistu seitsemää kotimaista CD-nimikettä, vaan osa näistä on julkaistu CD-formaatissa vasta vuonna 1986 tai myöhemmin.

Ensimmäinen suomalainen CD-levy, Riki Sorsan *Kellot ja peilit* ei käsittääkseni ole saavuttanut klassikkolevyn asemaa, vaikka Sorsa muuten on tunnustettu muusikkona. Myös muut vuoden 1985 lasersankarit ovat vakiinnuttaneet asemansa suomalaisessa musiikkikentässä tai olivat tämän tehneet jo ennen CD-aikaa. Muita kansallisdiskografian mukaan vuonna 1985 julkaistuja CD-levyjä ovat:

- ◆ Pave Maijanen – *Palava sydän* (EMI/Parlophone CDP 7461892).
Julkaistu alun perin vuonna 1985. Kultalevy 1985 ja platinal levy 1986 (Musiikintuottajat – IFPI Ry 2011b, [www-lähde](#));
- ◆ Topi Sorsakoski – *Hurmio* (EMI/Parlophone CDP 7486752). Julkaistu alun perin 1985. Kultalevy 1987 ja platinal levy 1988 (Musiikintuottajat – IFPI Ry 2011c, [www-lähde](#));
- ◆ Marjatta Pokela (säv.) – *Mörköoppera 1 & 2: lyhennelmä* (Discophon/Kerberos KECD 686). Yhdistelmälevy julkaistu vain CD:nä. Kultra- ja platinal levy (*Mörköoppera* LP) vuonna 1982 (Musiikintuottajat – IFPI Ry 2011d, [www-lähde](#));
- ◆ Hector – *Hectorock II* (Love/Dove DOCD 1). Julkaistu alun perin vuonna 1985. *Hectorock I* myi kultaa vuonna 1974 ja platinaa 1975 (Musiikintuottajat – IFPI Ry 2011e, [www-lähde](#)). *Hectorock II* ei myynyt yhtä hyvin;

- ◆ Jean Sibelius (säv.) – *String Quartets A minor, B flat major* (Fazer Finnlevy/Finlandia FACD 345). Sävelletty 1800-luvun lopussa. Äänitteellä julkaistu alun perin vuonna 1985;
- ◆ Dingo – *Kerjäläisten valtakunta* (Fazer Finnlevy FCD 1). Julkaistu alun perin vuonna 1985. Kulta-, platina- ja tuplaplatinallevyt vuonna 1985. Kaikkien aikojen neljänneksi myydyin kotimainen albumi (Musiikintuottajat – IFPI Ry 2011f, www-lähde).

Vaikka kaikki nämä levyt eivät olisikaan konkreettisesti tavoittaneet kauppojen levy-hyllyjä vielä vuoden 1985 puolella, on varmaa sanoa, että CD-formaatissa julkaistiin ensimmäisenä vuonna vain hyvin menestyneiden artistien levyjä, takuuvarmoja myyntivaltteja. Lähestulkoon kaikki (Sibeliuksen jousikvartettoja ja Riki Sorsan *Kelot ja peilit* -levyä lukuun ottamatta) myivät 1980-luvun puolivälin mennessä vähintään kultalevyyn oikeuttavan määrän.

Vuonna 1986 alkoi kotimaista musiikkia ilmestyä enemmän CD-formaatissa. Julkaistujen nimikkeiden kokonaismäärä on yhteensä 33. Valtaosa julkaisuista oli edelleen kevyttä musiikkia, eli pop- ja rock- sekä viihdemusiikkia. Fazer Finnlevy julkaisi taidemusiikkiin erikoistuneella Finlandia-levymerkillä jo kahdeksan nimikettä, eli noin neljänneksen vuoden kaikista CD-julkaisuista. Myös uskonnollista musiikkia julkaiseva Finngospel aloitti CD-julkaisutoiminnan, joskin yhtiö ehti vuoden aikana julkaista vain yhden CD-levyn (Jukka Leppilampi – *Minun käteni soi*, FGCD 5037). Vuoden 1986 aikana kaiken kaikkiaan yksitoista levy-yhtiötä julkaisi kotimaista musiikkia CD-formaatissa. Osa näistä oli monikansallisia levy-yhtiöjättejä, kuten EMI ja CBS, mutta valtaosa kotimaisia toimijoita, kuten Fazer Finnlevy, Poko Rekords sekä Matti ja Teppo Ruohosen luotsaama M & T tuotanto Oy.

Levy-yhtiöt eivät vielääkään hyödyntäneet aiemmin julkaistua materiaalia erityisen paljoa, vaikka backkatalogi- ja kokoelmatalukaisujen suhteellinen osuus nousikin jo noin kolmasosaan vuoden aikana julkaistuista CD-nimikkeistä. Ainoastaan kolme nimikettä vuoden 1986 kotimaisista CD-levyistä oli julkaistu sellaisenaan aiemmin LP-formaatissa. Vuoden aikana julkaistiin myös seitsemän kokoelmalevyä, joille oli kerätty materiaalia aiemmista julkaisuista. Näistäkin Musiikki-Laihon julkaisema *Rakkaimmat joululaulut* (MLCD 5301) sisälsi vain yhden vuonna 1969 ja kaksi vuonna 1983 äänitettyä raitaa, kun muut levyn kappaleet oli äänitetty julkaisuvuonna.

Vuonna 1987 kotimainen CD-julkaisutoiminta jatkoi kasvuaan. Kotimaista musiikkia julkaistiin kaiken kaikkiaan 78:n nimikkeen verran. Tyyllilajillisesti musiikin kirjo kasvoi entisestään. Ensimmäiset kansanmusiikkiäänitteet julkaisivat Lasse Norreksen luotsaama, kustannusyhtiö Polarvoxin alamerkki Amulet (Korkkijalka

– *Korkkijalka*. WISHCD 2), tamperelainen Rockadillo (Piirpauke – *Algazara*. ZENCD 2009) sekä Fazer Finnlevy (*Soiva joulukalenteri*. FCD 14). Jälkimmäinen näistä on useamman artistin materiaalista koostettu joululevy ja on Yleisradion levystössä luokiteltu kuuluvaksi niin popin ja rockin, viihdemusiikin kuin kansanmusiikinkin tyyllilajeihin. Korkkijalka puolestaan soitti irlantilaisista kansanmusiikkia ja Piirpauke musiikkia, jota nykyään nimitettäisiin maailmanmusiikiksi, joten täysin suomalaisista kansanmusiikkia sisältävää pitkäsoittoa ei CD-formaatissa julkaistu vielä tänäkään vuoden aikana.

A.A.B. Tuotanto ja Megamania, jotka olivat aiemmin julkaisseet kotimaista musiikkia CD-formaatissa, eivät julkaisseet vuoden 1987 aikana yhtään kotimaista CD-levyä. Syy tälle on hämärän peitossa. Kovin suuresta suunnanmuutoksesta ei voida kuitenkaan puhua; Molemmat yhtiöt olivat julkaisseet aiemmin vasta kaksi kotimaista CD-levyä. Vuonna 1988 molemmat yhtiöt taas julkaisivat CD-levyjä, joten kenties syy oli vain sopivan sisällön puute. Se, että yhtiöt pitivät väli vuoden CD-julkaisutoiminnasta kertoo kuitenkin siitä, että CD oli tuolloin vielä lähinnä kuriositeetti erityisesti pienlevy-yhtiöiden julkaisutoiminnassa.

Suurimman kotimaisen levy-yhtiön, Fazer Finnlevyn valta-asema alalla näkyi myös kotimaisten CD-nimikkeiden määrässä, sillä lähes puolet kaikista vuoden 1987 aikana julkaistuista kotimaisista laserlevyistä oli yhtiön julkaisuja. Näistä valtaosa sisälsi aiemmin julkaistua tai vähintäänkin aiemmin äänitettyä materiaalia. Vuonna 1987 Fazer Finnlevyllä ilmeisesti tajuttiin backkatalogijulkaisemisen kustannustehokkuus, ja suosikkiartistien kuten Tapio Rautavaaran, Olavi Virran ja Eino Grönin jopa kolme vuosikymmentä aiemmin tekemät tulkinnat siirtyivät laseraikaan ja pysyttiin myymään kuluttajille uusissa kuorissa.

Kaiken kaikkiaan aiemmin julkaistun musiikin uudelleenjulkaiseminen näyttää pääsien vauhtiin vuonna 1987, sillä backkatalogi- ja kokoelmalevyjen osuus vuoden aikana julkaistuista nimikkeistä nousi 47,4 %:iin, josta se vuosikymmenen loppuun mennessä nousi enää vain muutaman prosenttiyksikön. Silti suurin osa CD-julkaisuista oli uutta, aikaisintaan vuotta paria aiemmin LP:llä tai C-kasetilla ilmestynyttä musiikkia.

Vuosina 1988 ja 1989 kotimaisen CD-julkaisun rintamalla ei tapahtunut mitään mullistavaa. Nimikkeiden määrä kasvoi entisestään, joskaan ei suhteessa yhtä paljoa kuin aiempina vuosina. Vuoden 1988 aikana julkaistuista 146:sta kuin myös vuoden 1989 aikana julkaistuista 262:sta kotimaisesta CD-levystä edelleen noin puolet oli backkatalogi- tai kokoelmajulkaisuja. Tyyllilajillisesti merkittäviä heilahduksia ei myöskään tapahtunut.

Vuoden 1987 aikana valtaosa suuremmista kotimaisista levy-yhtiöistä oli siirtynyt jo CD julkaisuun. Vuosina 1988–1989 myös pienet levymerkit, kuten taide-

musiikkiin erikoistuneet MILS ja Ondine sekä huoltoasemamyyntiin erikoistuneet Base Beat ja Ensio siirtyivät CD-aikaan.

6 CD-tekniikan ominaisuudet formaattisodassa

CD-levy eroaa monilta ominaisuuksiltaan aiemmista ääniteformaateista. Seuraavassa vertailen CD-levyä kahteen ääniteformaattiin, 33 1/3 rpm LP-levyyn ja magneettinauhatekniikkaan perustuvaan C-kasettiin, jotka olivat CD-levyn tullessa markkinoille Suomessa vuonna 1983 sen merkittävimmät kilpakumppanit.

Tarkastelemani ominaisuudet perustuvat aiemmin esittämäni listaan formaattisodassa merkittävistä ominaisuuksista. Selvitän mitkä CD-tekniikan ominaisuudet auttoivat CD-teknologian läpimurrossa ja mitkä puolestaan mahdollisesti hidastivat sitä. Tarkastelen ominaisuuksia myös eri intressiryhmien näkökulmista.

6.1 Kapasiteetti

LP-levylle mahtuu äänitettyä ääntä hieman yli 20 minuuttia per puoli, yhteensä noin 45 minuuttia. LP:n kesto on rajallinen siksi, että ääniuran on oltava kooltaan tarpeeksi suuri, jotta neula pystyy sitä lukemaan ja urien on oltava tarpeeksi kaukana toisistaan, jottei neula pomppaa raidalta toiselle liian helposti. Rajoitteet johtuvat siis levyn fyysisistä ominaisuuksista. C-kasetteja on ollut käytössä kapasiteetiltaan eri kokoisia. Näistä yleisimpiä olivat 60 ja 90 minuutin kasetit. Myös 120 minuuttisia kasetteja valmistettiin, mutta ne eivät yleistyneet, sillä erityisesti heikkolaatuisemmissa soittimissa oli tällaisia kasetteja käyttäessä suuri vaara, että nauha sotkeutuu soittimeen – 120 minuuttisissa kaseteissa nauha oli normaalia ohuempaa.

Ajallisesti ilmaistuna CD-levylle mahtuu Red Book -standardin mukaan 74 minuuttia ääntä. CD-levylle siis mahtuu enemmän musiikkia kuin LP-levylle tai parempilaatuisille C-kaseteille. Tästä CD:n ominaisuutta hyödynnettiin muun muassa julkaisemalla yhdellä CD-levyllä kaksi erillistä albumia (esimerkiksi Kauko Röyhkän & Nartun *Onnenpäivä/Lauralle*. Euros Records, Sinetti SINCD 4) tai julkaisemalla kokoelmia, joihin koottiin musiikkia lähes täyden kapasiteetin verran (esimerkiksi *Baarikärpäsiä*. Megamania MGMCD 2021. Kesto 73 minuuttia ja 9 sekuntia). Tällä pystyttiin perustelemaan levyn korkeampaa myyntihintaa kuluttajille. Toisaalta levy-yhtiöiden kannalta tällainen toiminta oli kaupallisesti kaksipiippuista – kannattaako myydä paljon musiikkia yhdellä levyllä, jos materiaalia riittäisi kahteen erilliseen levyyn, ja näin ollen myynnin määrä on teoriassa tuplattavissa?

Joissain tapauksissa 74 minuutin kesto onnistuttiin myös ylittämään. Tämä onnistui pääasiassa neljää eri keinoa käyttämällä: lyhentämällä alku- tai loppuraitaa, pienentämällä urakierrosten välistä etäisyyttä tai laskemalla uran lukunopeutta. Tällaiset keinot ovat kuitenkin CD-standardin vastaisia, ja Philips ja Sony ärhättivätkin ylipitkiä levyjä valmistaneille tehtaille. Äärimmäisenä keinona ne olisivat voineet vaatia valmistuslisenssisopimuksen purkua. (Backman *Hifi* 4/1989, 41–43.)

Yksi kapasiteettiin ja levyn fyysisiin ominaisuuksiin liittyvä CD:n ominaisuus, joka erottaa sen LP-levyistä ja C-kaseteista on, ettei sitä tarvitse kääntää. LP-levyt ja C-kasetit ovat molemmat kaksipuolisia, joten kesken albumin äänite oli käännettävä⁶.

Albumi-termi tuli äänitealan käyttöön jo kauan ennen vinyylilevyjä, C-kasetteja saati CD-levyjä. 78 rpm gramfonilevyjen kapasiteetin ollessa ajallisesti hyvin pieni, oli esimerkiksi pidemmät orkesteriteokset julkaistava useamman levyn kokonaisuutena, jotka monesti pakattiin valokuva-albumimaisesti – tästä siis nimitys albumi. Ensimmäinen tällainen albumi on ilmeisesti Odeon Recordsin vuonna 1909 julkaisema versio Tchaikovskyn *Pähkinänsärkijästä*. (Wald 2009, 185.) CD oli ensimmäinen ääniteformaatti, jolle pystyttiin tallentamaan albumikokonaisuuksia yhtäjaksoisesti, vaihtamatta äänitettä tai puolta kesken kaiken.

LP-aikakaudella eräänlainen albumi- ja puoliajattelu alkoi vaikuttaa ääniteen teosestetiikkaan. Täysmittaisesta albumista tuli ikään kuin kokonaistaideteos, jossa keskellä on puoliaika. Puoliajattelu näkyy vielä hyvin varhaisissa CD-julkaisuissa. Tämä ilmenee esimerkiksi ensimmäisessä suomalaisessa CD-julkaisussa, Riki Sorsan *Kellot ja peilit* -levyssä. LP- ja C-kasetti -versioissa levyn B-puolelle oli oma alkusoitto, lyhyt instrumentaaliversio *Lämpö jää* kappaleesta, jonka kokoversioon A-puoli päättyi. CD-levyllä tämä *Lämpö jää* – Instrumentaali tuntuu kokonaisuudesta irtonaiselta puolen minuutin kummajaiselta. CD-levyn syrjäyttäessä LP-levyt ja C-kasetit unohtui lähestulkoon kokonaan myös puoliaika albumikokonaisuuksista.

Tunnetuin selitys sille, miksi CD-levyn kapasiteetti on nimenomaan 74 minuuttia on, että levyille tuli mahtua Beethovenin yhdeksäs sinfonia kokonaisuudessaan. Tunnen ainakin kolme legendaä siitä, miksi nimenomaan kyseinen teos olisi ollut mittana CD-standardille. Yhden tarinan mukaan se oli Sonyn hallituksen puheenjohtajan Norio Ohgan lempiteos, toisen mukaan se oli Sonyn toisen perustajan Akio Moritan vaimon lempiteos ja kolmannen mukaan tähtikapellimestari Herbert von Karajan vaati sitä, jotta hänen johtamansa versio mahtuisi yhdelle levyille. Kaikki tarinat ovat tietenkin mahdollisia, ja voihan olla jopa niin, että kaikki kolme tarinaa pitävät osaltaan paikkansa. Vuonna 1984 uutisoitiin tosin, että ”[M]aailman pisin CD-levyn kertoo valmistaneensa japanilainen Denon. Levyllä on musiikkia 71 minuuttia. Ohjelmana on Beethovenin yhdeksäs sinfonia, jonka esittää Berliinin Staatskapelle-orkesteri. Kapellimestari on Otmar Suitner.” (Tuntematon kirjoittaja *Hifi* 3/1984, 43.) Mikäli uutiseen on uskomisen, ei Karajanin johtamaa Beethovenin yhdeksättä sinfoniaa julkaistu ainakaan 74 minuuttisena versiona CD-levytekniikan alkurysäyksessä.

⁶ Tosin erityisesti C-kasettisoittimista yleistyi 1980-luvulla malli, joka osasi kääntää kasetin itsensä.

Philipsillä CD-levyä suunnitelleessa työryhmässä työskennellyt Kees A. Schouhamer Immink (1998, 460) kirjoittaakin, että Beethovenin yhdeksättä ei tulisi mitenkään sotkea CD-levyn kapasiteettiin. Kyseessä oli hänen mukaansa levyn fyysisen koon määräämä parametri, josta kirjoitan lisää seuraavassa luvussa.

Eräänlaisena kuriositeettina voidaan pitää täysmittaisten CD-levyjen rinnalle vuonna 1988 saapuneita CD-singlejä. Näiden maksimikesto on 20 minuuttia, ja ne ovat halkaisijaltaan varsinaisia CD-levyjä pienempiä. (Tuntematon kirjoittaja *Hifi* 4/1988, 62.) Tällainen CD-single ei formaattina kuitenkaan menestynyt.

6.2 Fyysinen koko

Ennen CD-levyn standardointia Philipsillä oli suunniteltu halkaisijaltaan 115 mm kokoinen digitaalinen äänilevy, jota voidaan pitää CD-levyn prototyypinä. Levylle ääni-informaatio oli tallennettuna 14 bittisenä 16 bittisen sijaan. Kyseisen levyn halkaisija perustui suosituksen C-kasetin kokoon (Immink 1998, 460), ja väitetäänkin Sonyn Norio Ohgan vaatineen, että levyn tulee mahtua puvun etutaskuun ja olla helposti liikuteltavissa eikä erota juurikaan C-kasetin koosta (Immink 1998, 460). Kokoon liittyy myös CD-levyn nimi, *compact disc* eli ”pienikokoinen levy”, joka nimenä liittyy sen samaan tuoteperheeseen C-kasetin (*compact cassette*) kanssa.

Syy sille, miksi levystä loppujenlopuksi tehtiin 5 mm Ohgan asettamaa standardia suurempi on minulle epäselvä. Kenties muutos 14 bittisestä informaatiosta 16 bittiseen vaati levyn koon kasvattamista, tai Beethovenin yhdeksännellä sinfoniolla on sittenkin jotain tekemistä asian kanssa. Yhtäkaikki CD-levy pakkauksineen oli kuitenkin pienempi kuin LP, mutta suurempi kuin C-kasetti.

CD-levyn kotelo, eli Jewel Case⁷ on kooltaan suurin kotelo suhteessa itse äänitteeseen, mikäli sitä verrataan aiempiin formaatteihin. Alun perin pelkkä kotelo painoi jopa 100 grammaa, mutta eri valmistajien välisen kilpailun myötä paino putoi 68 grammaan (Philips Research 2010, www-lähde). Varhaiset CD-levyt pakattiin siis nykyistä painavampiin, mutta myös kestävämpiin koteloihin. Koteloa suunniteltaessa sen helppo käytettävyys ja kompakti koko olivat keskeisiä ominaisuuksia (ibid.).

Jewel Casen vastaanotto oli hieman ristiriitaista. LP-levyä pienempikokoisen kotelon visuaalista ilmettä arvosteltiin ja pienen kansivihkosen kokoa kritisoiitiin ”lilliputtimaiseksi” (Isopuro *Hifi* 12/1983, 121). Toisaalla koteloa kehuttiin taas ”loppuun asti harkituksi”, sillä suunnittelussa oli selkeästi otettu huomioon ”ulkonäkö, runsaan painetun tiedon tarve, kestävyys, kätevyys ja jopa myymälävarkauksien ehkäisy” (Koistinen *Hifi* 5/1982, 66). Tässä on tosin otettava huomioon, että jälkim-

⁷ Jewel Case oli pitkään ainoa CD-levyn kotelomalli. Nykyään vaihtoehtoja on useita.

mäinen arvio on vuodelta 1982, jolloin sen kirjoittaja on todennäköisesti ollut paremmin perillä CD:n markkinointimateriaalista kuin konkreettisesta tuotteesta.

6.3 Liikuteltavuus

Liikuteltavuudella (eng. portability, mobility) tarkoitan tässä ominaisuutta, joka määrittelee sen, kuinka helppo äänitallennetta on siirtää paikasta toiseen (esimerkiksi selkäreppussa, taskussa tai postitse) sen särkymättä, sekä toisaalta sen kuinka äänitallennetta on mahdollista käyttää liikkeessä (esimerkiksi autostereoista tai korvalappustereoista kuunnellen).

CD-levy on kokonsa puolesta LP-levyn ja C-kasetin välimaastossa, ja sikäli sitä on helpompi kuljettaa mukana kuin LP-levyä, mutta hankalampi kuin pienikokoista C-kasettia. Kaikki kolme formaattia on pakattu niitä suojaavaan koteloon, jota ilman äänitteet olisivat hyvinkin alttiita erilaisille naarmuille, hankaumille tai muille vastaaville vaurioille.

Äänitallenteita on ollut mahdollista kuunnella matkalla jo 1800-luvun lopusta lähtien, jolloin sähköä vaatimattomat mekaaniset äänentallennusjärjestelmät oli monesti pakattu salkkumaiseen kokonaisuuteen. Autoihin ensimmäiset äänentoistolaitteet ilmestyivät niinkään hyvin varhaisessa vaiheessa, ja erityisesti radiotekniikan yleistymisen myötä yleistyivät myös autoradiot – näillä ei kuitenkaan pystynyt toistamaan kuuntelijan omia äänitallenteita.

Muutamia yrityksiä oli rakentaa myös autossa toimivia versioita levysoittimista. Suurin ongelma oli kuitenkin auton värinä, joka häytti melko herkkää mekaniikkaa vaativaa äänilevyn toistoa. Esimerkiksi CBS:n myötävaikutuksella joissain vuosien 1955–1960 Chryslereissä on kojelaudalla Highway Hi-Fi -järjestelmä, joka käytti 16 2/3 rpm nopeudella pyörivää 7” mikrouralevyä. Kyseinen järjestelmä kykeni toistamaan äänilevyä huolimatta auton värinästä ja liikkeestä, sillä neula ja äänivarsi olivat painotettu niin, että ne eivät helposti pomppineet tai luistaneet. Tämä kuitenkin aiheutti sen, että levyt kuluivat nopeasti käyttökelvottomiksi. Järjestelmä ei menestynyt. (Morton 2004, 154-156.)

C-kasetin myötä moni asia kuitenkin muuttui. Se oli ihanteellinen formaatti käytettäväksi kolmessa musiikin liikuteltavuuden kannalta olennaisessa keksinnössä: autostereoissa, korvalappustereoissa sekä matkastereoissa, eli kansankielisesti mankoissa⁸. En lähde tässä tarkemmin selvittämään C-kasetin sikäli mielenkiintoista syntyhistoriaa ja vaiheita (ks. Morton 2004). Totean vain, että 1980-luvulle tultaessa kaikki kolme edellä mainittua mobiilia äänentoistojärjestelmää olivat yleisiä. Kasettijärjestelmää ei värinä ja liike juuri haittaa.

⁸ Sanan “mankka” etymologia viitanee magnetofoniin, eli kelanauhuriin. Omassa nuoruudessani 1980–1990-lukujen vaihteessa manalla viitattiin mukana kannettavaan äänentoistojärjestelmään vastakohtana kodissa olleeseen “suureen” useista erilaisista osista koostuvaan stereojärjestelmään.

Hyvin tärkeä keksintö äänen liikuteltavuuden kannalta tehtiin Japanissa vuonna 1979. Kyseinen keksintö ei teknisiltä ominaisuuksiltaan ollut mitenkään mullistava tai suuresti monista aiemmista keksinnöistä poikkeava (Morton 2004, 168), mutta se aloitti ilmiön, joka tuntuu yhä 2010-luvullakin voimistuvan entisestään. Sonyn kehittämät, C-kasetteja toistavat Walkman -korvalappustereot nousivat muotihitiksi 1970- ja 1980-lukujen vaihteen Tokiossa sekä New Yorkissa. Muutamassa vuodessa villitys levisi ympäri maailman. Korvalappustereoiden myötä musiikki muuttui oikeasti mobiiliksi ja mukana kannettavaksi – keskivertokuluttajankin oli mahdollista kuunnella äänitallenteitaan melkein missä tahansa. Mukana kannettava laite oli kooltaan vaikka vyölle ripustettava, ei vaatinut ulkoista virtalähdettä, eikä häirinnyt ympäristöä, sillä sitä kuunneltiin kuulokkeilla. Se ei myöskään ollut altis mekaanisuudesta aiheutuville ongelmille samalla tavoin kuin esimerkiksi LP-levy, minkä vuoksi korvalappustereot olivatkin hyvin suosittuja esimerkiksi lenkkeilijöiden keskuudessa. Samalla musiikin kuuntelu muuttui aiempaa yksityisemmäksi harrastukseksi. (Morton 2004, 168.)

CD-järjestelmällä oli hankaluuksia kilpailla C-kasetin kanssa liikuteltavuudessa. Vielä pitkälle 1990-luvulle oli itsellänikin tapana tehdä kotona CD-levyistäni C-kasettikopio kuunnellakseni sitä korvalappustereoilla tai autossa, sillä kannettavat tai autossa toimivat CD-soittimet eivät olleet kovin yleisiä. CD on kooltaan hieman C-kasettia suurempi, alttiimpi naarmuuntumiselle sekä sietää huonommin tärinää, joten sen ei voida sanoa olevan yhtä kätevä liikuteltavaksi kuin C-kasetin. Silti CD-teknologia alkoi siirtyä mobiileihin muotoihin jo hyvin varhaisessa vaiheessa.

Ensimmäisenä autostereolaitteisiin yhdistettäviä CD-soittimia esiteltiin Berliinin radionäyttelyssä jo vuonna 1983 – kyseinen Blaupunktin suunnittelema malli ei tosin koskaan päätenyt sarjatuotantoon (Niemi *Hifi* 8/1986, 10). Alkuvuodesta 1984 Pariisissa järjestetyillä Son & Image -messuilla laitettaan esittelivät japanilaiset Sanyo ja Fujitsu sekä Panasonic. Messuyleisö ei tosin päässyt laitteita itse kokeilemaan, eikä niistä ollut muuta tietoa, kuin että laitteet tulisivat mahdollisesti kuluttajien saataville joskus loppuvuodesta 1984. (Rapo *Hifi* 5/1984, 12.) Myös Pioneer ennätti esittelemään uutta ”autolaseriaan” (CDX-1) vuoden 1984 puolella, joskin sen julkaisu suuren yleisön saataville tapahtui vasta vuonna 1985 (Niemi *Hifi* 9/1984, 40).

Ensimmäisenä autoon asennettavan CD-soittimen yksityisten kuluttajien saataville saikin hieman yllättäen Sony, jonka CDX-5 malli tuli Suomessa kauppoihin loppuvuodesta 1984. Tuolloin se oli ohjehinnaltaan 3 450 mk (= 1062,69 €) (Niemi *Hifi* 11/1984, 53.) Joissain varhaisissa autoon asennettavissa CD-soittimissa CD-levy tuli ensin asettaa sitä suojaavaan koteloon, joka sitten työnnettiin soittimeen (esimerkiksi Philipsin varhaisissa malleissa). Toisissa soittimissa oli mahdollisuus asettaa useampi levy auton tavaratilaan asennettavaan erilliseen yksikköön, jota

pystyttiin kuitenkin (kauko)ohjaamaan kuljettajan paikalta (esimerkiksi Sony CDX-J10).

CD-järjestelmän siirtäminen autoon tapahtui siis viiveellä verrattuna kotistereolaitteisiin. Syinä olivat ilmeisesti auton liikkeestä aiheutuva värinä, autossa oleva pöly, levysoittimen toiminnasta aiheutuva lämpö sekä laitteiden saaminen tarpeeksi pienikokoiseksi (Rapo *Hifi* 5/1984, 12; Niemi *Hifi* 8/1986, 10). Samat ongelmat lienevät syynä niin kutsutun korvalappulaserin saapumiselle kauppoihin vasta vuosina 1985–1986.

Ensimmäisenä mukana kannettavia CD-soittimia esiteltiin Tokiossa Japan Electronics Shown yhteydessä. Tällöin esiteltiin ensimmäisenä Suomenkin kauppoihin tullut Sony D-50 malli. (Helle *Hifi* 12/1984, 60.) Korvalappukäytössä kyseistä mallia tosin häiritsi se, ettei se kestänyt tärähtelyä sivuttaissuunnassa (Niemi *Hifi* 2/1985, 28). Lenkkeilijöille kannettavasta D-50 CD-soittimesta ei siis ollut vastaavanlaista hyötyä kuin vaikkapa C-kasetteja toistavista korvalappustereoista. Hinnaltaan D-50 oli 1980 mk (= 576,07 €; Isopuro *Hifi* 4/1985, 46). Hinta oli lähes sama kuin edullisimmissa kotistereoihin liitettävissä CD-soittimissa. Aluksi D-50 -soitinta myytiin alle sen valmistuskustannusten. Tämä oli osa Sonyn strategiaa tehdä CD-järjestelmästä suositumpi (Sony History 2011b, www-lähde). Sonyn C-kasetteja toistavan Walkmanin useat mallit olivat hinnaltaan tosin alle 1000 mk (= 280,84 €), eli huomattavasti CD-versioita edullisempi (Sonyn mainos *Hifi* 6/86, 20–21).

Vuonna 1985 Sonyn D-50 mallille järjestettiin Länsi-Saksassa nimikilpailu, tavoitteena saada sille selkeä tuotenimi. Nimiehdotuksia olivat muun muassa ”Sony-Boy” ja ”Disc-Walker”. Kilpailun voitti ”Moveman”, josta ei kuitenkaan koskaan tullut D-50 mallin nimeä. Päätös tuotenimestä tehtiin Japanissa. (Tuntematon kirjoittaja *Hifi* 6–7/1985, 41.) Lopulliseksi nimeksi tuli ”Discman”, jonka Sony otti käyttöön lanseeratessaan D-50-mallin päivitetyn version ”Sony D-50 Mk II Discmanin” (Tala *Hifi* 6-7/1986, 22).

Discman todennäköisesti pyrittiin brändäämään ainoaksi ja alkuperäiseksi samaan tapaan kuin Walkmanin kohdalla onnistuttiin tekemään 1970–1980-lukujen vaihteessa. En tiedä, yleistykö ”Discman” -nimitys koskaan samalla tavalla kuin ”Walkman” koskemaan muidenkin laitevalmistajien malleja.

Yhdysvalloissa kovaäänisesti musiikkia toistavat mukana kannettavat stereojärjestelmät (eli mankat) assosioituivat vahvasti afroamerikkalaisiin kaupunkilaisnuoriin ja 1980-luvun alussa suosioon nousseeseen hip hop -musiikkiin. Monet kaupungit jopa kielsivät kovaääniset ja häiritsevät mankat järjestysäänneissään. (Morton 2004, 169.) *Hifi*-lehden ensimmäinen CD-matkastereoita käsittelevä artikkeli vuodelta 1986 on otsikoitu ”Mökillä soi laser” (Niemi *Hifi* 2/1986, 49). Tämä antaa ymmärtää, että matkastereoihin ei Suomessa liitetty samanlaista urbaanin nuorison imagoa kuin Yhdysvalloissa. Joka tapauksessa laseraika koitti myös man-

koille. Kaksi ensimmäistä Suomessa esiteltyä CD-soittimella varustettua matkaste-reosoitinta (Philips CD 555 ja Sony CDF-7) eivät suinkaan olleet halpoja. Edullisempi Philips oli ohjehinnaltaan 3 790 mk (= 1064,39 €) ja Sony puolestaan 4 995 mk (= 1402,81 €).

CD-tekniikka ei siis alkuaikoinaan ollut liikutettavuudeltaan samaa tasoa kuin C-kasetti, vaikka peittoaikin LP-levyn erilaisissa mobiileissa muodoissa. CD-järjestelmän heikkous liikutettavuuden kannalta oli sen herkkyyys tärähtelylle. Laittevalmistajille oli kuitenkin hyvin tärkeää saada CD-levy menestymään myös mobiilissa muodossa, sillä korvalappustereoiden ja mankkujen suosion myötä musiikin mukana kannettavuus oli muuttunut keskeiseksi osaksi kuluttajien kuuntelutottumuksia – jotta CD-järjestelmä voisi peittoa C-kasetin, oli sen syrjäytettävä se myös kesämökeillä, koripallokentillä, autoissa ja korvalappustereoissa.

2000-luvulle tultaessa monet CD-levyteknologian liikuteltavuuteen liittyvät ongelmat, erityisesti tärinän osalta, oli jo ratkaistu ja CD-soittimet olivat hyvin yleisiä autoissa sekä korvalappumallisina. CD:n mobilisoituminen tapahtui kuitenkin hieman liian myöhään, sillä juuri kun CD-järjestelmä alkoi vaikuttaa todellisesti mobiililta alkoi uusi formaattisota, jossa CD-järjestelmä joutui kilpasille erilaisten kovalevy- ja flashmuistisoittimien sekä tietokoneiden kanssa. Korvalappu-CD:n tarina jäi hyvin lyhyeksi, sillä Applen iPod ja vastaavat .mp3-soittimet sekä matkapuhelimet, jotka toimivat myös korvalappustereoina ovat vallanneet markkinat lähes täysin 2010-luvulle tultaessa.

6.4 Massatuotantomahdollisuus

Suurin syy siihen, että gramofonilevy selätti vahalieriön niiden keskinäisessä mitelössä 1900-luvun alkupuolella lienee sen parempi soveltuminen massatuotantoon. LP-levyt ja C-kasetit olivat myös hyviä formaatteja massatuotantoa ajatellen. CD-levyjen valmistaminen ei sikäli eronnut LP-levyjen massatuotannosta, että molemmat valmistetaan prässäämällä käyttämällä niin kutsuttua master-levyä. CD-levytehdas on kuitenkin LP-prässäämöön verrattuna kliininen ja vaatii enemmän korkeaa teknologiaa, sillä optisella tekniikalla luettaviin levyihin ei saa valmistaessa joutua mitään ilman epäpuhtauksia (Valsta *Hifi* 6-7/84, 71.) Epäpuhtaudet johtivat muun muassa Juice Leskinen & Grand Slammin *Yöleno* -albumin (GSCD 002) virheelliseen toimintaan – levyn neljästoista raita, *Paskaa* -niminen kappale ei suostunut toistumaan kaikilla soittimilla (Backman *Hifi* 6-7/1987, 34-35).

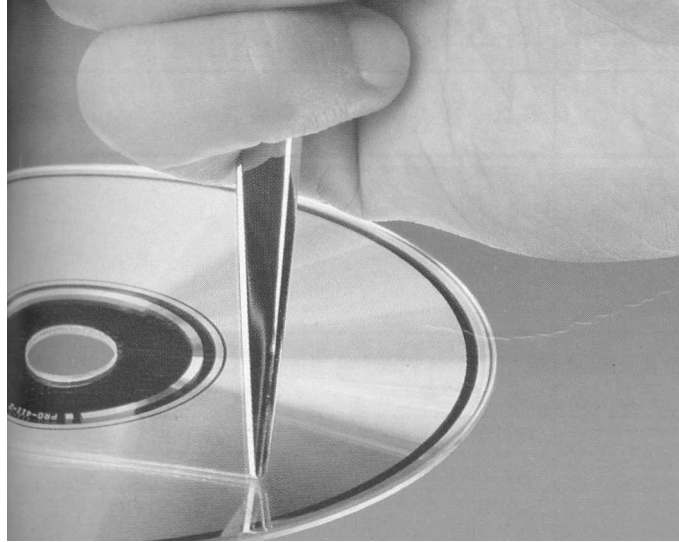
CD-levytehtaan perustaminen oli kalliimpaa kuin LP-levytehtaan, ja tämän vuoksi Suomessakin jouduttiin odottamaan ensimmäistä CD-levytehdasta pitkälle 1990-luvulle, vaikka Mainostelevisio Oy pyrki jo 1980-luvun alussa saamaan yksinoikeuden CD-levyjen valmistamiseen Skandinaviassa (Valsta *Hifi* 6-7/1984, 71.)

tässä kuitenkin onnistumatta. MTV sai kuitenkin vuonna 1987 hankittua 9,2 prosenttia norjalaisen Egva CD A/S -yhtiön osakekannasta, minkä ainakin uskottiin parantavan suomalaisten äänitteiden saamista CD-formaatissa (Tuntematon kirjoittaja *Hifi* 11/1987, 50). Ensimmäinen täysin suomalainen CD-levyjä tuottanut firma, CD-Linja Oy, perustettiin vasta vuonna 1994 (Kaupparekisteri xxxx).

CD-levyjen saaminen levytehtaalta oli 1980-luvulla hitaampaa kuin LP-levyjen, sillä tehtaita ei vielä ollut paljoa, ja ne ruuhkautuivat helposti korkeasta kysynnästä johtuen. Euroopassa toimi aluksi vain muutama CD-tehdas: ensimmäisenä Saksassa Hannoverin Langenhagenissa sijaitseva PolyGramin tehdas, vuonna 1985 Itävallan Anifiin perustettu Sonyn tehdas sekä muutama muu. Vaikka Hannoverin tehdas oli kapasiteetiltaan maailman suurimpia (ellei suurin), oli se vuoden 1984 alussa niin ruuhkautunut, että levyjen valmistamiseen meni jopa 1,5 vuotta tilauksesta. Onneksi levyjä pystyi teettämään muissakin tehtaissa, joita ympäri maailman oli jo ainakin toistakymmentä, ja joiden yhteenlaskettu tuotantokapasiteetti oli useita miljoonia CD-levyjä. (Valsta *Hifi* 6-7/84, 70; Tuntematon kirjoittaja *Hifi* 3/1984, 20.) Ruuhkautumisen välttämiseksi PolyGramin tehdas sai Saksan hallitukselta erikoisluvan teettää töitä myös lauantaisin ja sunnuntaisin (Backman *Hifi* 3/1987, 9). Kysyntä oli silti tarjontaa suurempi.

Koska CD-levytehtaan perustaminen vaati enemmän alkupääomaa ja teknistä osaamista kuin LP-levy- tai C-kasettitehtaan, ei pieniä laitevalmistajista riippumattomia tehtaita 1980-luvulla juuri syntynyt. Osittain tästä syystä ennen 1990-luvulla yleistyneitä kotikopioimisen mahdollistavia CD-R ja CD-RW aihioita CD-levy-piratismi ei ollut suuri ongelma. Piratismi nousi suureksi ongelmaksi Suomessa oikeastaan vasta 1990-luvulla Neuvostoliiton hajottua. Melko nopeasti tämän jälkeen suomalaisten oli mahdollista ostaa laittomia piraattikopioita vastikään julkaistuista levyistä CD-formaatissa itärajan takaa ja Tallinnasta. (Alaspää haastattelu 7.4.2010.) Vuonna 1987 Tanskassa julkaistiin Card Exclusive -levymerkillä joukko vanhojen rock-tähtien levyjä ilman julkaisuluvan hankkimista. *Hifi*-lehti otsikoi tapahtuman ”Ensimmäiset piraatti-CD:t Tanskasta”. (Backman *Hifi* 3/1987, 7.) Kyseessä ei kuitenkaan ollut nykymittapuilla piratismiin verrattava teko, sillä tuolloisten Tanskan lakien mukaan äänitteiden suoja-aika oli vain 25 vuotta.

CD-järjestelmä oli alkuaikoinaan massatuotannon kannalta siis eksklusiivinen, mikä sopi erityisesti isompien levy-yhtiöiden pirtaan. Rajattu valmistusmahdollisuus takasi sen, että kuka tahansa ei päässyt levyjä valmistamaan ja kilpailua saatiin näin kontrolloitua. CD-levyjä pystyttiin levytehtaissa kuitenkin tuottamaan suuria määriä vuorokaudessa, joten järjestelmä oli sopiva massatuotantoon, eikä näin ollen alun tehtaiden ruuhkautumista lukuun ottamatta hankaloittanut levyjen julkaisemista.

Kuva 7. Pioneer PD-9010X -soittimen mainoksessa CD-levyä kohdeltiin kaltoin. Soittimen virheenkorjausjärjestelmän kuitenkin väitettiin pystyvän korjaamaan tällaiset vauriot CD-levyn lukupinnassa. (*Hifi* 9/1985, 78–79.)

6.5 Kestävyys

Yksi LP-levyjien ja C-kasettien suurimmista ongelmista oli niiden nopea kuluminen. C-kasetin nauha venyy jatkuvasti kasettia soitettaessa. Alkuun venymisestä johtuvaa hidastumista on vaikea huomata ihmiskuulolla, mutta vuosien saatossa kasetin spektristä alkaa kadota korkeimmat sävelet ja ääni muuttuu tunkkaiseksi. Vinyylilevy puolestaan kuluu neulan raapiessa sen pintaa jokaisella kuuntelukerralla. Tämä on yksi syy, miksi monet äänentoiston harrastajat kopioivat kalliilla ostamansa LP-levyt edullisemmille C-kaseteille ja säilyttivät LP-levyn pääasiassa omina kotimastereinaan, josta pystyivät valmistamaan uusia C-kasettikopioita edellisten kuluttua loppuun. LP-levyt ovat myös hyvin herkkiä naarmuuntumiselle ja lialle, sillä niitä lukeva neula ei pysty tekemään minkäänlaista virheenkorjausta.

CD-levyä lukee sitä soitettaessa lasersäde, joka ei kuluta levyn pintaa ollenkaan. Näin voidaan sanoa, ettei CD-levy kulu käytössä. Se on kuitenkin melko herkkä naarmuille ja lialle, joskin levyille on tallennettu virheentunnistus- ja korjauskoodeja, jotka mahdollistavat hieman naarmuuntuneenkin levyn toistamisen.

Kestävyys, tai oikeammin kulumattomuus ja virheenkorjauskyky, nousi yhdeksi keskeiseksi ominaisuudeksi CD-järjestelmän markkinoinnissa. Pioneerin PD-9010X -mallin CD-soittimen mainoksessa on kuva, jossa CD-levyn pintaa naarmutetaan saksilla. Mainoksen näkyvin teksti kuuluu ”Nyt tarvitset uuden CD-levyn. Tai Pioneerin uuden PD-9010X:n.” (Kuva 7). CD-teknologiaa mainostettiin jopa korostamalla levyjen selviytymistä tupakantuhkasta ja olutroiskeista (Isopuro *Hifi* 1/1984, 43; Isopuro *Hifi* 9/1983, 17).

Aluksi CD-levyjä pidettiin lähestulkoon ikuisina. Jo 1980-luvun lopussa kuitenkin huomattiin, että näin ei ole. CD-levyn lukupinta on nimittäin altis useille erilaisille vaurioille, vaikka levyä ei käsiteltäisi ollenkaan. CD-levyn lukupinta perustuu peilikirkkaaseen alumiinipinnoitteeseen, joka on altis erilaisille kemiallisille reaktioille, jota voivat aiheuttaa muun muassa happi tai kansilehdissä käytetyt kemikaalit. *Levymädäksi* kutsutaan monenlaisia CD-levyn lukupinnalle tyypillisiä vaurioita. Levymätä voi aiheuttaa esimerkiksi sen, että alumiinipinnoitteeseen syöpyy jopa ihmissilmin nähtäviä aukkoja – koska CD-tekniologiassa pelataan mikroskooppisen pienillä yksityiskohdilla, tarkoittaa silminnähtävä aukko monesti useita tuhansia bittejä kadotettua informaatiota. (Backman *Hifi* 11/1988, 6.)

6.6 Hinta

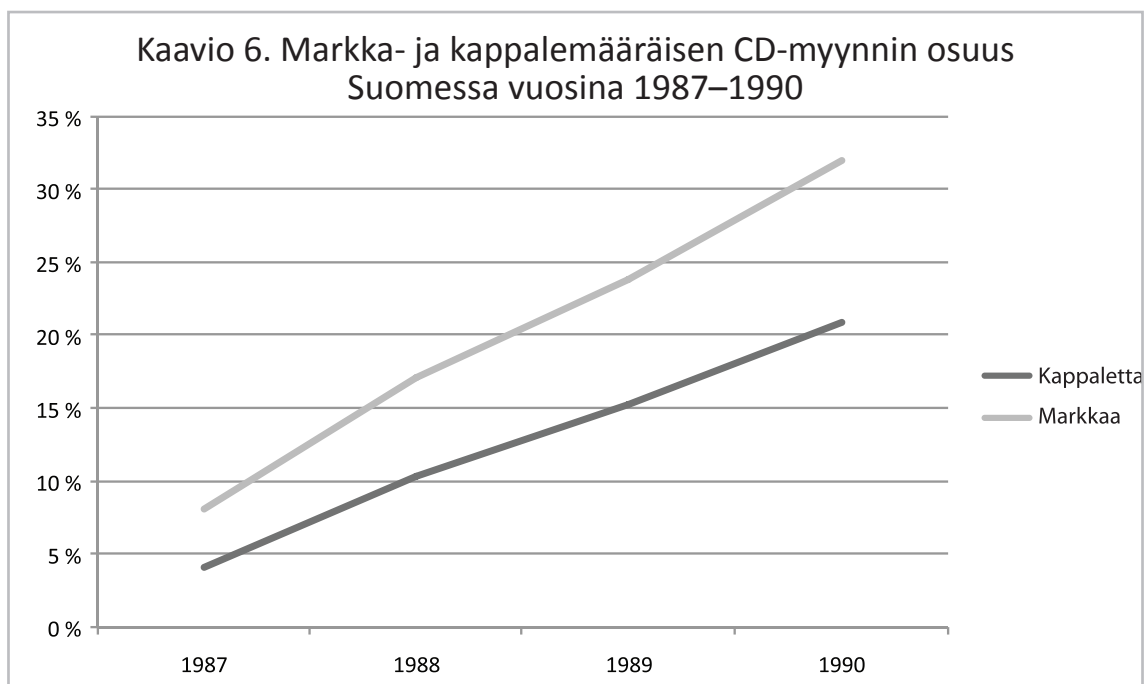
CD-levyn valmistuskustannukset olivat formaatin alkuvaiheilla pienlevy-yhtiöiden kannalta melko suuria. Pientä MILS –levy-yhtiötä jo 1980-luvun alusta pyörittänyt Markku Lulli-Seppälä muistelee, että vuonna 1986 CD-levyjien valmistuskustannukset olivat tolkkuttoman korkeat. Yhden CD-levyn valmistus maksoi 60 markkaa (= 16,85 €) ja painoksen oli oltava vähintään 1000 kappaletta. Tällaisilla ehdoilla CD-levyjien teettäminen oli marginaalissa toimivalle pienlevy-yhtiölle liian kallista. Vuoteen 1988 mennessä hinnat olivat kuitenkin laskeneet ja painosmäärä pienentynyt 500 kappaleen minimiin, joten MILS saattoi aloittaa CD-julkaisemisen. (Lulli-Seppälä, sähköpostihaastattelu 2.9.2010.)

Toinen pienlevy-yhtiö, tosin monin tavoin eri sarjassa MILSin kanssa painiva tamperelainen Poko Rekords sen sijaan aloitti CD-julkaisun jo vuonna 1985. Yhtiön entisen toimitusjohtajan ja perustajan Epe Heleniuksen (sähköpostihaastattelu 28.1.2010) mukaan CD-julkaiseminen oli tapa profiloitua edelläkävijänä, vaikka julkaiseminen ei sinänsä olisikaan ollut taloudellisesti järkevää:

Firmalla meni taloudellisesti hyvin ja mulla oli vähän sellainen uho päällä. Piti näyttää että olemme muita edellä (vaikka cd:n valmistus oli alkuaan niin kallista, että ei niissä julkaisuissa taloudellisesti mitään järkeä ollut).

Pokon oli taloudellisesti mahdollista julkaista taloudellisesti kannattamattomia CD-levyjä, sillä lähestulkoon kaikki pienyhtiön julkaisut myivät hyvin. Yhtiöllä oli tallissaan esimerkiksi Eppu Normaali, J. Karjalainen ja Mustat lasit, Sielun veljet ja Popeda, jotka kaikki olivat (ja ovat edelleen) Suomen mittakaavassa superyhtyeitä.

Vaikka CD-levytekniologian alkuvuosina CD-levyjien julkaisu ei lyhyellä tähtämellä ollut taloudellisesti kannattavaa myöskään isoille levy-yhtiöille (Rautio, sähköpostihaastattelu 22.3.2010), kääntyi suomalainen ääniteala erityisesti suur-

Kaavio 6. CD-levyjen markkamääräisen myynnin osuus äänitteiden kokonaismyynnistä oli suhteessa suurempi kuin kappalemääräisen. Luvuissa on otettu huomioon vain ÄKT:n jäsenyritykset. (Muikku 2001, 218.)

ten levy-yhtiöiden johdattamana melko nopeasti CD-levyteknologian puolestapuhujaksi. Tärkeää oli, että CD-levyteknologia löisi itsensä läpi (ibid.). Perusteet tälle ovat erityisesti CD-levyteknologian mukanaan tuomassa taloudellisen hyödyn potentiaalissa.

LP-levyä ja C-kasettia kalliimman vähittäismyyntihintansa vuoksi CD-levyjen markkamääräinen osuus äänitealan kokonaismarkkinoista Suomessa on suurempi kuin kappalemääräinen osuus (kaavio 6). Koska CD-levystä saatu kate oli suurempi, oli kaupallisia äänitteitä tuottavien yritysten edun mukaista siirtyä nopeasti CD-levyjen tuotantoon. Tämän lisäksi saman äänitteen varastointi ja myyminen kolmessa eri formaatissa nähtiin ongelmallisena ja myös tämän vuoksi alalla pyrittiin siirtymään nopeasti CD-aikaan (Muikku 2001, 224).

CD-levyjen teettäminen oli 1980-luvun lopussa hieman kalliimpaa kuin LP-levyjen. Suuria määriä tuottaessa ero lienee ollut merkityksellinen erityisesti isoille levy-yhtiöille. CD-levyn vähittäismyyntihinta kuluttajille oli kuitenkin lähes kaksinkertainen LP-levyyn verrattuna. (Gronow & Saunio 1990, 488).

LP-levyt oli 1980-luvun puolessa välissä luokiteltu erilaisiin hintaluokkiin levy-yhtiöiden yhteispäätöksellä. Halvin hintaluokka (hintakoodi 016) oli vuoden 1984 korotuksen jälkeen 28 markkaa (= 8,62 €), kotimainen kevyen musiikin LP-levy (hintakoodi 045) 58 markkaa (= 17,86 €) ja klassisen musiikin täysihintainen levy 62 markkaa (= 19,09 €). Sen sijaan uudet kevyen musiikin CD:t maksoivat noin 100 mk (= 30,80 €) ja klassisen musiikin CD:t 110 mk (= 33,88 €). (Tuntematon kirjoittaja *Hifi* 1/1984, 51.)

Uusien CD-levyjen hinnan pudotus ei vaikuta vieläkään tapahtuneen muuten kuin inflaation aiheuttamana. Uudet julkaisut maksavat vuonna 2011 noin 20 € (inflaation vaikutusta laskematta tämä on markkoiksi muutettuna noin 119 mk). Vuonna 1987 tosin koko joukko levy-yhtiöitä alkoi julkaista levyjä myös niin kutsutussa Mid Price -sarjassa. Tällaisten levyjen hinnat pyörivät 64-87 markan tuntumilla ja ne sisälsivät pääasiassa taidemusiikkia (Isopuro *Hifi* 10/1987, 62).

CD-levyllä osattiin siis todella rahastaa kuluttajia, mikä todennäköisesti hidasti CD-levytekniikan yleistymistä – edullisemmilla kuluttajahinnoilla CD olisi varmasti vallannut markkinat vielä nopeammin. Uusi formaatti ja teknologia tarjosi äänitealalle kuitenkin mahdollisuuden nostaa äänitteiden hintoja ja parantaa alan 1970-lukuun verrattuna heikkoa kannattavuutta. 1980- ja 1990-lukujen vaihteessa ääniteala elikin eräänlaista kulta-aikaa, jolloin levy-yhtiöiden voittomarginaali oli suorastaan kadehdittava suhteessa useisiin muihin teollisuudenaloihin.

Kaikki levy-yhtiöt eivät kuitenkaan sulattaneet ”perustelematonta kuluttajahintojen korottamista” (Puumalainen 2011, [www-lähde](#)). Nykyään Poptorin toimitusjohtajana toimiva Erkki Puumalainen johti 1980-luvun lopussa Base Beat Studiot Oy:tä. Se julkaisi ensimmäiset kotimaiset halpa-CD:t keväällä 1988. Ne olivat hinnaltaan 39 markkaa (= 10,07 €) ja olivat yleiseen käyttöön vapautuneista (eli niin sanotusti public domainiin siirtyneistä) teoksista koottuja kokoelmia 50- ja 60-lukujen musiikista. (Puumalainen, henkilökohtainen tiedonanto sähköpostitse 26.8.2010.) Vuonna 1988 äänitteiden suoja-aika oli vain 25 vuotta nykyisen 50 vuoden sijaan. Valtaosa äänitealasta oli kuitenkin innoissaan äänitteen kuluttajahinnan korottamisesta. CD-levytekniikan nähtiin ”pelastavan koko bisneksen”, kuten Finnlevyn markkinointipäällikkö Jaakko ”Jaska” Karilainen arvioi Fazerin sisäisessä tiedotuslehdessä *Informezzossa* kesäkuussa 1987 (”Pyykkipojat”-nimimerkki *Informezzo* 6/1987, 5).

Yksi syy CD-levyn taloudelliseen kannattavuuteen oli se, että jo aiemmin muissa formaateissa tehdyt julkaisut (niin kutsuttu backkatalogi) pystyttiin julkaisemaan ja myymään uudelleen CD formaatissa myös niille kuluttajille, jotka jo omistivat kyseiset äänitteet jossain muussa formaatissa (Gronow & Saunio 1990, 488). Koska backkatalogijulkaisuja tehdessä ei studioajasta tai muutenkaan levyn teko-prosessista muodostunut juurikaan uusia kuluja, alkoivat CD-levyt tuottaa voittoa jo hyvin pienilläkin myyntimäärillä.

CD-levy ja CD-levytekniikka kohottivat äänitealan katteita ja liikevoittoa huomattavasti 1980-luvun ja 1990-luvun vaihteessa (Gronow & Saunio 1998, 192–194).

6.7 Äänenlaatu ja -voimakkuus

Vaikka LP-levyä ja C-kasettia saattoikin toistaa melko voimakkaasti ilman suurempia häiriöitä, merkitsi CD-formaatti ja digitaalisuus mahdollisuutta aiempaa voimakkaampaan sekä tarkempaan äänentoistoon. Olen käsitellyt suhtautumista digitaaliseen soundiin eli äänenväriin tarkemmin myös luvussa 2.3.

Koska LP-levylle ääniuraa kaiverrettaessa voimakkuudeltaan kovat äänet ovat syvemmillä kuin hiljaisemmat äänet, ja neula seuraa levyn uraa mekaanisesti, aiheuttaa liian voimakas ääni neulan pomppimista. CD-levyteknologian perustuessa laseriin ja optiseen lukuun, ei tällaista ongelmaa ole. CD-levyn taustakohina on myös huomattavasti hiljaisempi kuin LP-levyn ja näin ollen hiljaisemmatkin äänet kuuluvat – toisin kuin LP-levyllä, jonka taustakohina peittää ne.

CD-levylle on siis mahdollista tallentaa ja siltä toistaa suurempaa dynaamista vaihtelua kuin LP-levylle. Suuri dynaaminen vaihtelu on tyypillistä erityisesti sinfoniamusiikille – esimerkiksi Wagnerin *Lentävän hollantilaisen* alkusoitossa orkestraatio vaihtelee yksinäisestä, hiljaa soivasta patarummusta kokonaiseen, myrskyn lailla pauhaavaan sinfoniaorkesteriin. Ei olekaan ihme, että CD-järjestelmän edut havaittiin ensin erityisesti vakavan musiikin harrastajien parissa. Ruotsalaisen BIS-levy-yhtiön julkaiseman lyömäsoitinyhtye Kroumatatan levyn kannessa on varoitus vaihtelevasta dynamiikasta – mikäli hiljaisissa kohdissa säätää äänenvoimakkuuden liian kovalle, voi voimakkaimmista kohdista olla laitteille haittaa.

Äänentoistokykyyn ja CD-järjestelmän mahdollistamaan dynaamiseen vaihteluun keskityttiin myös ensimmäisissä CD-levyarvioissa. Toimittaja Jukka Isopuron mukaan kevyessä musiikissa CD-järjestelmä näyttää kykynsä erityisesti äänenvoimakkuuden kasvaessa, vakavassa musiikissa taas ”hiljaisista hiljaisimmat kohdat [ovat] ensimmäisen kerran kunnolla kuultavissa. Etukäteen on paljon puhuttu täyden orkesterin pauhun selkeästä ja pakottomasta toistumisesta, mutta itse asiassa kamari- ja laulumusiikin herkäät vivahteet hyötyvät vielä enemmän CD-levystä.” (Isopuro *Hifi* 9/1983, 14–15, 71.)

CD-levyn taajuusvaste (20 Hz – 22,05 kHz) kattaa koko ihmisen luontaisen kuuloalueen (n. 20 Hz – 20 kHz). Taajuusvaste kuvaa, kuinka laajaa äänispektriä laite pystyy toistamaan äänen säilyessä lähestulkoon virheettömänä. Vaikka LP-levyllä tai C-kasetilla taajuusvaste olisikin suurempi, ei sillä pitäisi käytännössä olla vaikutusta ihmisen kuulokokemukseen. Formaattia suurempia rajoituksia asettavat monesti äänentoistolaitteet, sillä harvat kaiuttimet pystyvät toistamaan edes 20 Hz taajuutta. Monesti sekä LP-levyn että C-kasetin taajuusvaste pienenee käytön myötä äänitteen kulumisen vuoksi. Tavallaan hyvänä pidetyn ”analogisoundin” salaisuus piileekin siinä, että LP-levyltä tai C-kasetilta ei kyetä enää toistamaan ihmisen kuuloalueen korkeimpia taajuuksia, ja soundi muuttuu ikään kuin pehmeämmäksi. Digitaaliääntä

pidettiin (ja pidetään edelleenkin) joissain tapauksissa kireänä, kylmänä ja luonnottomana. Nostalgian huumassa jotkut miksaajat jopa käyttivät digitaalisesti äänitetyt kappaleet C-kasetin läpi masterointivaiheessa, jotta saisivat lopputuotteen kuulostamaan vanhanaikaiselta – ja joidenkin mielestä paremmalta.

CD-levyn puhdas äänentoistokyky nousi keskeiseksi valtiksi formaatin markkinoinnissa ja tiedotuksessa. CD-järjestelmän vapaus erilaisista häiriöäänistä oli ennenkuulumatonta – näin ainakin mainosteksteissä. Sonyn mainos vuodelta 1983 (*Hifi* 4/1983, 4–5) sisälsi kuvan CD-levystä ja tekstin:

~~GRIPS SCRATCH WOW SCHHGH~~

SONYN DIGITAL VALLANKUMOUS SIIRTÄÄ KOHINAT HISTORIAAN.

Sonyn audiovallankumous on sensaatiomainen.

Se poistaa kaikki nykyisen äänentoiston rajoitukset.

[...] Ja tuo vaativille kotikuuntelijoille uuden, uskomattoman levysoittimen, jonka kohinoista ja huojunnoista vapaaseen äänentoiston täydellisyyteen ei mikään levysoitin maailmassa ole yltänyt.

[...] Uusi Sony CDP-101 on kokonaan tunteeton kaikelle muulle paitsi laserlevylle tallennetulle musiikille ja äänelle. Siksi musiikkinautintoasi ei enää voi häiritä mikään: ei pöly, ei lika, eivät naarmut... Ei edes soittimen liikuttelu. CDP 101-soittimen yli 90 desibelin dynamiikka toistaa kaikki äänialueet absoluuttisen puhtaasti. [...]

6.8 Kotikopioitavuus

1970-luvun lopulta lähtien C-kasetin kotikopioiminen koettiin äänitealalla uhaksi. Suomessa kasettikulttuuri oli hyvin voimakas ja kotikopioiminen esimerkiksi radiolähetyksestä äänittämällä oli yleisempää kuin valmiiden äänitteiden ostaminen. Vuonna 1977 Suomeen tuotiin yksityiseen kopiointiin sopivia tyhjiä kasetteja 6,5–7 miljoonaa kappaletta, mutta valmiiksi äänitettyjä kasetteja myytiin vain noin 2,5 miljoonaa kappaletta vuodessa. (Alaspää 1977, 38.) Tutkimusten mukaan joka neljäs itse äänitetty kasetti käytettiin useampaan kertaan uudelleen (ibid., 39). Näin ollen on voidaan olettaa, että jopa kolme neljästä kasetista Suomessa oli yksityisesti tehtyjä kopioita.

Kaupallisia äänitteitä tuottaville yritykselle tämä merkitsi teoriassa miljoonien markkojen vuotuista potentiaalisen myynnin menetystä. Kotikopioimisen vuoksi alan etujärjestöt vaativat, että myydyistä tyhjästä kaseteista kerättäisiin niin

sanottua kasettimaksua, joka käytettäisiin kotimaisten artistien hyväksi. Suomessa kasettimaksu otettiin käyttöön vuonna 1984 (Muikku 2001, 225).

Ennen kirjoittavien CD-asemien ja CD-R -levyjen yleistymistä 1990-luvun loppupuolella CD-levylle oli lähes mahdotonta kopioida kotiolosuhteissa (käytännössä tyhjä CD-aihiot ja kopioivat CD-soittimet olivat niin kalliita, että niihin ei yksityisillä kuluttajilla ollut varaa). 1980-luvun puolessa välissä CD-levyn uskottiin syrjäyttävän C-kasetit sekä LP-levyt nopeasti (Alaspää, haastattelu 7.4.2010; ”Pyykkipojat”-nimimerkki *Informezzo* 6/1987, 5) ja näin ollen lopettavan kotikopioinnin tai ainakin vähentävän sitä sekä valjastavan kuluttajat jälleen ostamaan valmiiksi äänitettyjä äänitteitä.

Hieman erilaisen näkökulman kotikopiointikulttuuriin ja sen kuolemaan saa kuitenkin tarkasteltaessa asiaa äänentoistolaitteiden myyjän silmin. Mahdollisesti tärkein syy kotikopioimiseen olikin rahan säästämisen sijaan LP-levyjen huono käytettävyys, kuluminen ja herkkyys vaurioille sekä valmiiksi äänitettyjen C-kasettien huono laatu: ”Valmiiksi äänitettyt kasetit valmistettiin periaatteessa käytetystä purukumista” (Woods 2010, sähköpostihaastattelu 30.5.2010. Suom. kirjoittaja). Kotona pystyttiin siis asianmukaisilla laitteilla tekemään kestävämpiä ja helppokäyttöisempiä C-kasettikäyttökopioita kallisarvoisista LP-levyistä, joita pidettiin ikään kuin masterkappaleina. LP-levystä saattoi myös kopioida useampia käyttökappaleita, joita esimerkiksi vaihdettiin kavereiden kanssa.

CD-levyformaatin myötä kuluttajat menettivät mielenkiintonsa koko äänentoistoharrastukseen (Woods 2010, sähköpostihaastattelu 30.5.2010). Harrastuksen ja innostuneisuuden tilalle tuli eräänlainen välinpitämättömyys, koska CD oli valmiiksi täydellinen, eikä siitä tarvinnut valmistaa kotikopioita. Mahdottomuus kopioida CD-levylle sekä toisaalta äänentoiston digitaalinen tarkkuus kenties etäännyttivät kuluttajia ääniteharrastuksesta.

Se, että CD-levylle ei pystynyt kotiolosuhteissa äänittämään palveli yhtäältä levy-yhtiöiden intressejä: kun kotikopioiminen saataisiin kuriin, nousisivat valmiiksi äänitettyjen äänitteiden myyntimäärät. Mahdottomuus kopioida CD:lle varmasti myös hidasti CD-tekniikan läpimurtoa Suomessa, jossa oli vahva kasettikulttuuri. C-kasettien myyntimäärät eivät pudonneet CD-levyn myötä niin rajusti kuin LP-levyjen, ja kasetteja myytiin vielä pitkälle 1990-luvulle.

Ensimmäiset uutiset toimivasta äänitettävästä laserlevystä julkaistiin *Hifi*-lehdessä helmikuussa 1989. Kyseessä oli CD-R-levy, joka on kertatallenteinen. Yllättäen tämän levyn kehitti pieni itsenäinen toimija, That's -tuotenimeä käyttävä Taiyo Yuden. Tähtäimessä oli kuitenkin CD-R-levyjen käyttäminen lähinnä tietokoneen massamuistina, CD-ROM-formaattina, sillä äänittäviä CD-soittimia ei markkinoilla vielä ollut. (Backman *Hifi* 2/1989, 4–5.)

Kotikopioinnin siirtyminen audiolaitteista tietokonemaailmaan orasteli 2000-luvulla tapahtunutta muutosta. Musiikin kuuntelu on nykyään vahvasti kytköksissä tietokoneeseen. Erityisesti nuoret kuuntelevat musiikkinsa ennemmin tietokoneelta kuin esimerkiksi äänilevyiltä. Matkakäytössä tietokoneen sijasta käytetään mp3-soittimia, jotka käytännössä ovat pieniä mukana kannettavia musiikki-tietokoneita. Jotta mp3-soittimesta voidaan kuunnella musiikkia, on tiedostot ensin siirrettävä sinne tietokoneella.

Digitaalisten äänitetiedostojen laitton vertaisverkkojakaminen on aiheuttanut päänvaivaa ääniteteollisuudelle 1990-luvun lopulta saakka. P2P-verkossa jaetuista tiedostoista ei makseta minkäänlaisia korvauksia. Kyse on ikään kuin kotikopioimisen ja kasettikulttuurin uudesta tulemisesta – tällä kertaa kopioiminen kavereille tai äänittäminen radiosta tapahtuu vain moninkertaisella volyymillä ja nopeudella.

Mikäli CD-tekniikan myötä materiaalia ei olisi valmiiksi digitoitu, joutuisivat P2P-lataajat, samoin kuin laillistakin aineettomien musiikkitiedostojen verkko-kauppaa harjoittavat tahot, huolehtimaan itse äänitteiden digitoinnista. On hyvin vaikea kuvitella, että verkkopiratismia harrastettaisiin siinä mittakaavassa kuin sitä nyt harrastetaan, mikäli kuluttajat joutuisivat itse digitoimaan jakamansa musiikin.

6.9 Käytön helppous

Suurimpia syitä CD-levytekniikan menestymiseen kuluttajien keskuudessa on CD-soitinten käyttömukavuus. CD-soittimet ovat kokemuksen mukaan helppoja ja mukavia käyttää verrattuna LP-soittimiin ja jopa C-kasetteihin.

CD-levyn datavirtaan kirjoitetut ohjaus- ja teostiedot mahdollistavat CD-soitinten ohjelmoinnin ja kappaleen (tai ”raidan”) automaattisen haun. Vastaavanlaiset ominaisuudet eivät olleet tyypillisiä C-kasettisoittimille tai LP-soittimille, joskin jonkinlaista automatiikkaa oli mahdollista hankkia myös niihin. Monesti automaattilevysoittimet, joilla pystyi siis soittamaan LP-levyjä, olivat hinnaltaan hyvin kalliita. C-kasettia ajatellen tulee muistaa, että lähtökohtaisesti sen toisto jatkui aina siitä kohdasta, johon se oli viimeksi pysäytetty. Mikäli kasetin halusi aloittaa alusta, joutui nauhan kelaamaan oikeaan kohtaan.

Merkittävä muutos aiempiin audiovälineisiin oli CD-levyn kaukosäätömahdollisuus. Ennen CD-aikaa ei äänentoistojärjestelmissä ollut kaukosäätimiä, ei ainakaan sellaisia, joilla olisi pystynyt vaikuttamaan kappaleiden toistojärjestykseen. Sonyn CDP-101 -mallin CD-soitin on ensimmäisiä äänentoistolaitteita, jossa on kaukosäätömahdollisuus. (Backman, sähköpostihaastattelu 20.5.2010.) Kaikissa CD-soittimissa ei tosin ollut kaukosäätömahdollisuutta.

CD-levyn uudelleensoitto-ominaisuus mahdollisti myös taiteellisesti kunnianhimoisia julkaisuja. Philips julkaisi vuonna 1984 pianisti Reinbert de Leeuwin tulkinnan Erik Satien teoksesta *Vexations*. Sävellyksen runkona on puolentoista minuutin mittainen teema, jonka säveltäjä kehottaa soittamaan 840 kertaa peräkkäin. CD-levylle teema on äänitetty 34 kertaa. Jotta teoksen pystyi kuulemaan kokonaisuudessaan äänilevyiltä, tuli levy toistaa uudelleen hieman yli 24 kertaa. (Tuntematon kirjoittaja *Hifi* 3/1984, 43.) Vastaavanlaiset kokeilut jäivät kuitenkin kuriositeetiksi.

Jo varhaisessa vaiheessa käytettävyys ja käyttömukavuus nostettiin hyvin keskeisiksi CD-järjestelmästä kirjoitettaessa. Ensimmäisten Suomessa julkaistujen (ellei jopa ensimmäisen) CD-järjestelmän käyttötestien joukossa on vuoden 1982 marraskuun *Hifi*-lehdessä julkaistu Pekka Tuomelan (*Hifi* 11/1982, 18–19) artikkeli ”Laserlevy – nyt kokeiltavana, ensi vuonna kaupoissa”. Artikkelissa kokeillaan ensimmäistä maamme saatua Compact Disc -laitetta, Philipsin CD 100 -mallin soitinta. Siinä kirjoitetaan CD-järjestelmän automatisoinnista seuraavasti:

Näppäin lähes joka toimintoon

Soittimen käyttö on pitkälle automatisoitu. Levyn paikalleen asettamisen jälkeen suljetaan suojakansi ja painetaan soittonäppäintä. Jos halutaan siirtyä seuraavaan kappaleeseen, samaa näppäintä painetaan uudelleen.

Taukonäppäimen avulla kuuntelu voidaan keskeyttää tilapäisesti ja jatkaa sitä samasta kohdasta. Stop-näppäin pysäyttää levyn ja palauttaa laserlukimen alkuasentoonsa. Levyn lopussa on automaattipysäytys⁹.

Kahden etsintänäppäimen avulla kuunneltavaa kohtaa on mahdollista siirtää hitaasti eteen- tai taaksepäin.

Laitte voidaan ohjelmoida soittamaan levyn kappaleet (tai vain osa niistä) halutussa järjestyksessä. Ohjelmoinnin kapasiteetti on 15 kappaletta.

Etupaneelissa on kaksi hohtodiodiriviä, jotka osoittavat parhaillaan soivan kappaleen ja levyllä jäljellä olevat kappaleet. Hohtodiodien numeromerkkien näkyvyys ei ole paras mahdollinen.

(Tuomela *Hifi* 11/82, 18–19.)

Kyseisessä soitinmallissa ei vielä ollut edes kaukosäätömahdollisuutta, ja tekstissä todetaan kyseessä olevan Philipsin lasersoittimen halvin malli. Silti se ”on toimintoiltaan ja käyttömukavuudeltaan hieman perinteistä automaattilevysoitinta parempi” (ibid., 18–19).

CD-järjestelmän automaattisuus vaikutti kuuntelijoiden mukavuuden lisäämisen ohella myös radiotoimintaan. Uusi teknologia sopi hyvin uudistuneeseen kau-

⁹ Kaikissa LP-soittimissa ei suinkaan ole automaattipysäytystä, vaan levy jatkaa pyörimistä neula siihen painautuneena musiikin päättymisen jälkeenkin. Tällöin neula kuluu turhaan. Automaattipysäytys on lisäominaisuus, josta ollaan jopa valmiita maksamaan.

pallisen radion malliin. Käytännössä CD-aika koitti radioasemilla voimakkaammin vasta 1990-luvun puolella. (Uimonen 2010, 133–134.)

Yleisradioon hankittiin ensimmäinen CD-soitin vuonna 1983. Se sijoitettiin yksikköön L1 tai L2. Myös ensimmäinen CD-lähetys lähetettiin samasta yksiköstä, tarkempi ajankohta on tosin epäselvä. (Kemppainen, sähköpostihaastattelu 24.3.2010.) Todennäköisesti tämä lähetys tapahtui vasta vuosia myöhemmin, sillä ensimmäinen CD on Yleisradion levystöön kirjattu vasta seitsemäs joulukuuta 1988. Kyseinen CD sisältää Sibeliuksen sävellyksiä, muun muassa neljännen sinfonian op. 63. (Yleisradion äänilevystö, sähköposti 11.7.2011.)

CD-järjestelmä muutti radion toimitustyötä. Se mahdollisti radiolähetysten tietokoneohjauksen ja uudenlaisen musiikkihallinnan. (Kemppainen, sähköposti 24.3.2010; Uimonen 2009, 68; Uimonen 2010, 144–145.) Aikaisemmin radiolähetykset tulivat aina toimittajan tekeminä suoraan tai sitten uusintoina aiemmin lähetetyistä ohjelmista tai valmiiksi äänitettyinä kokonaisuuksina. CD-tekniikka yhdessä samanaikaisesti kehittyneen tietokonetekniikan kanssa mahdollisti pitkänkin lähetysten automatisoinnin ja ohjelmoinnin ennalta.

Elokuun alusta 1990 Radiomafia (yksi Yleisradion radiokanavista) aloitti klassisen musiikin yölähetykset ohjelmassa nimeltä *Eine Kleine Nachtmafia*. Kanavan ohjelmapäällikkönä toimineen Pentti Kemppaisen (sähköpostihaastattelu 24.3.2011) mukaan ”välttämättömyydestä tehtiin hyve[.] [Y]öt tulivat halvaksi, kun vanhojen mestarien musiikki oli tekijänoikeuksista vapaata ja sen soitti läpi yön kuuden CD:n Anttilasta ostettu automaattinen Kenwood-[...]soitin.” Tarkemmin kyseistä järjestelmää tuntemattakin voidaan todeta kyseessä olleen CD-automatiikan sovellus.

Toinen esimerkki CD-automatiikasta radioaseman toiminnassa on vuonna 1989 Turussa perustetun Radio Sadan studiosta. Radioasemalla suunniteltua laitetta nimeltä CD Music Editor käytettiin musiikkikappaleiden ohjaamiseen sekä jopa soittolistojen valitsemiseen. Sillä pystyttiin kontrolloimaan kahdeksaa Sonyn CDK-006 CD-soitinta, joihin jokaiseen mahtui 60 CD-levyä. (Uimonen 2010, 144–145.) Näin ollen etukäteen ohjelmoimalla pystyttiin teoriassa toistamaan musiikkia tai muuta ääntä 480:ltä CD-levyltä – yhteensä 592 tunnin ajan. Käytännössä järjestelmän kapasiteettia ei todennäköisesti hyödynnetty näin tehokkaasti, sillä Radio Sadalla tuskin oli käytössään CD-äänitysjärjestelmää, jolla luoda omia kokoelmia. Näin ollen levyiltä soitettiin vain yhtä tai kahta hittiraitaa.

CD Music Editor -järjestelmä integroitiin myöhemmin oululaisen Jutel Oy:n Radioman-järjestelmään (ibid., 144–145), joka on ensimmäinen kansainvälisestikin menestynyt radiolähetysten tietokoneohjaukseen käytetty järjestelmä. Radiokanavien automatisointibisneksellä Jutel Oy onnistui 1980-luvun aikana nostamaan

liikevaihtonsa lähes kymmeneen miljoonaan markkaan (Leino 1998, www-lähde). CD-teknologia toi siis automatisoinnin vahvasti mukaan radiotoimintaan.

Automatiikka vaikutti myös muualla kuin radioasemilla. Ensimmäiset CD-jukeboxit saapuivat Suomeen 1980-luvun lopulla. Näiden kapasiteetti oli huomattavasti suurempi verrattuna aiempiin pääasiassa 7” vinyylisinglejä soittaviin laitteisiin. (Österman *Hifi* 9/1988, 11–13.) Jukebokseja oli pääasiassa pienemmissä ravintoloissa, huoltoasemilla ynnä muissa julkisissa tiloissa. Suurempien liiketilojen, esimerkiksi yökerhojen ja tavaratalojen taustamusiikki oli mahdollista automatisoida CD-järjestelmän avulla (Haapa-aho *Hifi* 10/1989 (Ammattiliite 2/89), 14–15). Tällaiset järjestelmät olivat toimintaperiaatteiltaan hyvin samantapaisia kuin aiemmin mainittu CD Music Editor.

6.10 Kanavien määrä

Varhaisille ääniteformaateille tallennettiin vain yksikanavaista monoääntä – mikäli järjestelmässä olisikin ollut kaksi kaiutinta, olisi molemmista kaiuttimista tullut sama signaali. 1950-luvulla keksittiin kaivertaa LP-levylle kaksi uraa, jota luki kaksipäinen neula. Näin syntyi stereoääni, jossa vasemman ja oikean kanavan signaali eroavat toisistaan ja näin ollen äänentoistoon saatiin lisää tilantuntua, ainakin mainosmiesten puheissa. (Morton 2004, 145–148.)

1970-luvun lopulla, jolloin CD-järjestelmää alettiin kehittää, oli stereoääni vakiintunut jo eräänlaiseksi standardiksi. Monenlaisia muitakin järjestelmiä oli kehitetty, kuten nelikanavaäänitystä, jolla pystyi siis ohjaamaan erilaista signaalia neljään eri kanavaan ja lisäämään tilantuntua entisestään. Ajan saatossa kanavia on tullut lisää ja monenlaisia sovelluksia kehitetty – sekä kaksikanavaisuuden heikkoutta kritisoitu. CD-standardiin kirjoitettiin kuitenkin, että CD:lle tallennetaan kaksikanavaista stereoääntä – näin ollen se ei eroa LP-levystä ja C-kasetista, joille on myös tallennettu pääasiassa stereoääntä.

Standardi on niin tiukka, että kun ruotsalaista BIS-levy-yhtiötä johtava Robert von Bahr (joka on ensimmäisen suomalaisen CD-levyn julkaisseen Riki Sorsan veli) sai idean tallentaa CD-levylle kaksi monoraitaa, ärähtivät lakimiehet. Bahrin ajatus oli, että vanhoja monoäänitteitä saa CD-levylle mahdutettua yhteensä kaksinkertaisen määrän, kun tallentaa molemmille kanaville täysin eri ääniraitaa. Kuuntelu tapahtuisi niin, että ensiksi stereolaitteisto säädettäisiin soittamaan esimerkiksi vain vasemman kanavan musiikki. Kun musiikki loppuu, säädetään laitteisto toistamaan vain oikean kanavan musiikki ja aloitetaan levy alusta. CD-järjestelmän määrittelyssä Red Book -standardissa ei mainita ”tuplamonoa” sanallakaan, mutta määritellään sen sijaan, että monoääni tallennetaan CD-levylle stereona. Tapauksen johdos-

ta kaikille maailman CD-valmistajille annettiin kielto ryhtymästä tuplamonolevyjen valmistamiseen. (Tuntematon kirjoittaja *Hifi* 6-7/1986, 47.)

7 Yhteenveto

Formaattisota on kaikille tekniikan osa-alueille ulottuva ilmiö. Se on sekä seuraus että syy tekniselle ja kulttuuriselle muutokselle. Äänentoistoalalla formaattisota on ollut käynnissä jo ensimmäisten kaupallisten sovellusten ilmestyttyä 1800-luvun lopulla. CD-järjestelmän ilmestyessä 1980-luvun alussa se ei ilmestynyt tyhjiöön, vaan osallistui taisteluun käytetyimmän ääniteformaatin tittelistä ja selvisi voittajana. Suomessa tämä tapahtui hieman myöhemmin kuin muissa pohjoismaissa, Länsi-Euroopassa, Yhdysvalloissa tai Japanissa.

Yhdysvalloissa ja Japanissa CD oli valtaa pitävä formaatti jo 1980-luvun lopulla, mutta Suomessa CD:n myyntimäärä ylitti LP-levyjen ja C-kasettien myyntimäärän vasta vuonna 1992. Vielä vuonna 1994 valtaosassa suomalaisia kotitalouksia ei ollut CD-soitinta. Suomi oli kuitenkin ensimmäisten Euroopan maiden joukossa, kun CD-soittimet tulivat myyntiin 1.3.1983.

Syyt Suomen hitaaseen siirtymiseen CD-aikaan ovat ensisijaisesti kotimarkkinoiden pienuus sekä vahva kasetti- ja kopiointikulttuuri. CD-levystä suunniteltiin aluksi nimenomaan C-kasetin korvaajaa, vaikka loppujen lopuksi se myyntimäärissä syrjäyttikin ensin LP-levyn. Kotimarkkinoiden pienuus aiheutti sen, että CD-soittimia ja -levyjä ei alkuun pystytty myymään suurella volyyymillä kuten isommissa maissa. Tästä johtuen CD-soitinten sekä -levyjen maahantuojilla ja vähittäiskauppiaille oli kova kilpailu asiakkaista, mikä aiheutti satunnaista skismaa.

Samasta syystä myös kotimaisen materiaalin julkaiseminen CD-formaatissa alkoi vasta kaksi vuotta CD-järjestelmän lanseeraamisen jälkeen, vuonna 1985. Kovan laajamittaisesta CD-tuotannosta ei kyseisenä vuonna voida kuitenkaan puhua. CD-levyjä pystyivät parin ensimmäisen vuoden aikana julkaisemaan käytännössä vain suuret (esim. EMI, CBS, Fazer Finnlevy) tai erityisen hyvin kaupallisesti menestyneet yhtiöt (esim. Poko Rekords). Pienemmät ja marginaalissa toimivat levy-yhtiöt, kuten MILS aloittivat CD-tuotannon 1980-luvun lopulla tai vasta 1990-luvun puolella.

Suomalaiset radioasematkin siirtyivät laseraikaan hitaasti. Yleisradioon hankittiin ensimmäinen CD-soitin jo vuonna 1983, mutta ensimmäinen CD-lähetys tehtiin todennäköisesti vasta myöhemmin, sillä ensimmäinen CD-levy on kirjattu Yleisradion levystöön vasta vuonna 1988. CD-järjestelmä yleistyi radioissa 1990-luvun puolella. CD-teknologia ja digitalisoituminen muuttivat radiostudion aikaisempaa automatisoidummaksi, mikä mahdollisesti vähensi toimittajien tarvetta ja lisäsi ennalta ohjelmoidun ohjelmiston lähettämistä. CD-tekniikkaan ja tietokoneisiin pohjautuneet automaattiset musiikkihallintajärjestelmät yleistyivät myös ravintoloissa, ostoskeskuksissa ja muissa julkisissa tiloissa.

Ensimmäiset Suomeen tuodut CD-levyt saapuivat 21.1.1983, reilua kuukautta ennen CD-soittimia. Nämä sisälsivät pääasiassa vakavaa musiikkia. Saman vuoden toukokuussa levyjä oli saapunut Suomeen jo enemmänkin ja painopiste oli siirtynyt jo kevyen musiikin puolelle. Silti vakava musiikki piti suhteellisen osuutensa Suomessa saatavilla olevista CD-levyistä melko suurena vielä ainakin vuoden 1983 loppuun. Kotimaisissa CD-nimikkeissä kevyt musiikki dominoi koko 1980-luvun. Vakavaa musiikkia on yhteensä noin 14 %:lla vuosina 1985–1989 julkaistuilla kotimaisilla nimikkeillä.

Ensimmäisillä CD-levyillä oli paljon uudelleen julkaistua klassikkomateriaalia, mutta myös uutta musiikkia. Mikäli tarkastellaan kotimaista CD-tuotantoa, oli aiemmin julkaistun materiaalin osuus huomattavasti pienempi vuosina 1985–1986 kuin vuosina 1987–1989, jolloin backkatalogi- ja kokoelmajulkaisujen osuus nousi jo noin puoleen kaikista julkaistuista kotimaisista CD-nimikkeistä.

Uuden materiaalin julkaisemisen ajateltiin mahdollisesti luovan edistyksellistä kuvaa uudesta teknologiasta. Tästä esimerkiksi käy hyvin ensimmäinen suomalainen CD, Riki Sorsan *Kellot ja peilit*, joka huokuu 1980-luvun puolenvälin futuristista estetiikkaa konesoundeineen ja neonvalokansineen. CD-järjestelmä lasersäteineen ja digitaalisuuksineen oli myös artisteille ja levy-yhtiöille keino luoda edistyksellistä imagoa.

CD-järjestelmää esiteltäessä ja mainostettaessa kuluttajille nousivat esiin erityisesti ylivoimainen äänentoistokyky, kestävyys suhteessa muihin formaatteihin sekä käytettävyys. Ne olivat pääargumentit myytäessä uutta formaattia kuluttajille tai kuluttajien keskustellessa keskenään CD-tekniikan eduista. CD-järjestelmää esiteltiin Suomessa muun muassa Dire Straitsin *Brothers in Arms* -kiertueen konserttien yhteydessä vuonna 1985. CD-järjestelmä oli varmasti erottautumisen ja edistyksellisen imagon luomisen väline myös kuluttajille.

CD-teknologia toi automatisoinnin ja uudenlaisen kuuntelukäyttäytymisen myös kotitalouksiin. Kaukosäätömahdollisuus, raitojen soittaminen missä tahansa halutussa järjestyksessä, seuraavaan raitaan siirtyminen napin painalluksella, raitojen kestot digitaalinäytöllä ja monet muut tekniset muutokset tekivät CD-järjestelmästä kuluttajien kannalta helppokäyttöisen. CD-tekniikan myötä äänentoistoharrastus muuttui kenties jopa liian helpoksi, mikä aiheutti haasteiden puutteen ja mielenkiinnon vähenemisen äänentoistoharrastusta kohtaan.

Kuluttajille ongelmana oli se, että sekä soittimet että levyt olivat aluksi kalliita suhteessa muihin formaatteihin. Tätä ongelmaa vastaan laitevalmistajat kävivät muun muassa siten, että Sony myi vuonna 1985 kannettavia CD-soittimia alle niiden tuotantohinnan – uusi teknologia oli saatava menestymään. CD soittimien hinta laski 1980-luvun loppuun mennessä noin seitsemäsosaan (inflaatio huomioituna) vuo-

den 1983 hinnoista. Yksi syy tähän oli aiempaa halvempien ja heikompileatuisten komponenttien käyttäminen soitinten valmistamiseen.

Laitevalmistajien kannalta parasta CD-järjestelmässä oli, että sen varjolla pystyttiin myymään kuluttajille kokonaan uusi äänentoistolaitteisto. CD-levyn äänenlaatu oli kauppiaiden mukaan niin paljon parempi, että vanhalla kotistereolaitteistolla digitaalisen musiikin kuuntelu olisi uuden tekniikan haaskausta, suoraan synty äänentoiston puhtautta vastaan. Digitaalisuuden aiheuttamaa muutosta liioiteltiin. Ennennäkematöntä oli, että laitevalmistajat aloittivat lähestulkoon CD-teknologian ensimetreiltä yhteistyön formaatin suunnittelussa ja markkinoinnissa kuluttajille – aiemmin äänitealan formaattisodassa esiintynyttä eksklusiivisuuden periaatetta rikottiin tietoisesti alan yhteisen edun nimissä.

Syyt, miksi levy-yhtiöt lähtivät mukaan CD-teknologian vallankumoukseen ovat ensisijaisesti kaupalliset. 1980-luvun aikana ääniteala oli Suomessa ajautunut heikkoon tilanteeseen, erityisesti mikäli vertaa 1970-lukuun, jota voidaan pitää suomalaisen levy-yhtiötoiminnan kulta-aikana. Aluksi CD-julkaisutoiminta Suomessa ei ollut taloudellisesti kannattavaa. Kyse oli pitkän tähtäimen strategiasta CD-teknologian läpiviemiseksi.

CD-levyn korkea kate teki siitä kuitenkin houkuttelevan välineen taloudellisen voiton tuottamiseen. CD-levyjä ei suuria määriä tuotettaessa ollut juuri kalliimpi valmistaa kuin LP-levyjäkään, silti vähittäismyyntihinta oli yli kaksinkertainen. CD-levyt sopivat massatuotantoon, ja standardit täyttävässä tehtaassa valmistetut levyt olivat kutakuinkin tasalaatuisia, joskin alkuvaiheessa viallisia levyjä pääsi jopa kuluttajille saakka.

CD-järjestelmä tarjosi mahdollisuuden myydä vanhaa materiaalia uusissa kuorissa ja lisätä alan kannattavuutta entisestään. Suuremmissa levy-yhtiöissä CD-teknologian ajateltiin pelastavan koko levy-yhtiöbisneksen. Pienemmät levy-yhtiöt seurasivat perässä: jotkut paremman äänentoiston perässä, toiset parantaakseen vientiä ulkomaille ja jotkut vain paukutellakseen henkseleitään. Viimeisinä mukaan tulleille yhtiöille vaihtoehtoja ei käytännössä enää ollut – CD-teknologia oli tehnyt vallankumouksen. 1990-luvun loppuun mennessä LP- ja C-kasettijulkaiseminen muuttuivat kuriositeetiksi ja marginaalimusiikin ystävien nostalgiahakuisuudeksi.

CD-levyn heikkouksiksi jäivät sekä kotikopioitavuuden puuttuminen että huono liikutettavuus. Korvalappustereoiden, autostereoiden ja mankkujen myötä musiikki muuttui 1980-luvun aikana aiempaa mobiilimmaksi ja musiikinkuuntelu aiempaa yksityisemmäksi toiminnaksi. CD-tekniikka ei ehtinyt mobiiliin kehitykseen mukaan tarpeeksi nopeasti. Juuri kun CD-teknologia vihdoinkin oli syrjäyttänyt C-kasetin mobiilien kuuntelulaitteiden ykkösformaattina, alkoi äänentoistoalalla uusi formaattisota, jossa CD on jäänyt pahasti alakynteen.

CD-teknologia oli merkittävässä osassa äänentoiston digitaalista vallankumousta. Se oli ensimmäinen kuluttajille suunnattu digitaalinen formaatti. Digitaalisuus herätti tullessaan voimakkaita tunteita puolesta ja vastaan. Syy digitaalikammoon piili erityisesti järjestelmän monimutkaisuudessa, joka tekee siitä etäisen ja luonnottoman tuntuisen. Digitaalitekniikan toimintaa on hyvin vaikea selittää verrattuna analogiseen vastineeseen. Monissa lähteissä annetaan jopa virheellistä tietoa CD-järjestelmän toiminnasta.

CD-järjestelmää lanseerattaessa digitaalisuutta tuotiin esille ja sitä selitettiin monissa eri yhteyksissä – näin digitaalisuus muuttui pikkuhiljaa tuntemattomasta tutuksi, luonnottomasta luonnolliseksi. Digitaalista vallankumousta ja sen merkitystä on sekä paisuteltu että vähätelty. Musiikkiteollisuuden ansaintalogiikan kannalta digitaalinen vallankumous on kuitenkin suuri muutos aiemmasta.

CD-levyn myötä musiikki tietokoneistui. Tämä tapahtui vasta 1990-luvun aikana, jolloin CD-ROM -asemat yleistyivät tietokoneissa. Ennen tätä tietokone ei ollut äänentoistolaite, vaan sillä oli täysin muita funktioita. Kun CD-levyn pystyi asettamaan tietokoneen CD-ROM-asemaan ja levyllä olevat musiikkikappaleet kopioida tiedostoiksi koneelle, alkoi tietokoneen rooli muuttua. Siitä tuli muiden toimintojensa ohella musiikin kuuntelulaite, johon käyttäjät pystyivät luomaan omia kokelmiaan.

Tästä ei ollut enää pitkä matka siihen, kun musiikkitiedostoja alettiin aluksi kopioida omalle koneelle lainatuilta CD-levyiltä ja myöhemmin internetin kautta kavereilta. Vertaisverkkojärjestelmä mahdollistaa musiikkitiedostojen nopean siirron koneelta toiselle. Kotikopiointiin sopimaton CD-DA-formaatti on selätetty ja kopioiminen on nopeampaa, tehokkaampaa, vaivattomampaa ja huomattavasti laajamittaisempaa kuin ikinä C-kasetin aikana. Lisäksi musiikkitiedostoja on nykyään mahdollista siirtää mukana kannettaviin mp3-soittimiin, joiden kapasiteetti voi olla satojen CD-levyjen verran. Ne eivät ole alttiita tärähtelylle, naarmuille tai muille CD-levylle tyypillisille mobiiliutta hankaloittaville tekijöille.

Ei liene yllätys, että kopioiminen on levy-yhtiöiden ja niiden etua valvovien järjestöjen toimesta haluttu kriminalisoida tekijänoikeuslain nojalla ja mp3-soittimiin kehitetty kasettimaksua vastaavia taloudellisia rasitteita. Tämä ajatuspolku tarvitsee tosin oman tutkimuksensa, joten en jatka siitä tässä tutkielmassa tämän enempää.

8 Oman työn arviointi

Monelle etnomusikologille on tutkimusta tehdessään käynyt varmasti samoin kuin minulle: aihe ja aineisto vievät mennessään. En pidä tätä kuitenkaan huonona asiana, sillä kulttuurintutkimusta tehdessä on mielestäni tärkeää tehdä tutkimusta, josta tutkijan innostus näkyy ja välittyy. Tällöin myös aineisto ja tutkimuskohde heräävät eloon.

Pidän tämän tutkimuksen ehdottomana vahvuutena sen ajankohtaisuutta ja aiheen merkittävyyttä. Musiikkiteollisuuden ansaintalogiikka on muuttunut radikaalisti ja tutkimukseni antaa vastauksia siihen, miksi näin on tapahtunut. Kenties, jos historia toistaa itseään, voidaan tutkimuksessani esiin nousseista asioista ottaa äänitealalla opiksi.

Tutkimukseni istuu hyvin suomalaisen äänitetutkimuksen kenttään täydentäen aiempaa tutkimusta sekä luoden mahdollisuuksia jatkotutkimukseen. Olen mielestäni onnistunut välttämään turhan teoretisoinnin, mutta kuitenkin löytämään paikkani myös tiedemaailman pelikentällä. Dispositioni olisi tosin pitänyt sitoa vahvemmin historiatieteeseen, koska pidän tutkimustani pääasiassa historiantutkimuksena.

Kun aloitin kotimaisten CD-levyjulkaisujen luetteloimisen oletin levyjä löytyvän noin kaksisataa, kuten aiemmat tutkimukset antavat ymmärtää. Loppujenlopuksi kävin läpi lähes 1000 potentiaalista nimikettä kolmessa eri tietokannassa. Näistä reilut 500 läpäisi kriteerini 1980-luvulla julkaistuiksi kotimaisiksi CD-julkaisuiksi. Kun tutkimusaineistoon lisätään vielä tekemäni haastattelut, käymäni sähköpostikeskustelut sekä 11 vuosikerran *Hifi*-lehdet (yhteensä 136 numeroa ja lähes 10 000 sivua tekstiä) on aineistoni hyvin laaja yhteen pro gradu -tutkielmaan.

Sain kuitenkin käytyä aineiston läpi systemaattisesti ja tieteelle hyviä tapoja noudattaen sekä vastattua esittämiini tutkimuskysymyksiin. Aineiston laajuus on samaan aikaan sekä yksi tämän tutkimuksen vahvuuksia että heikkouksia.

Eri aineistot kertovat samaa tarinaa hieman eri näkökulmista. Näin sain tutkimuskysymyksiini parempia vastauksia kuin esittämällä ne vain yhdelle aineistolle. Toisaalta työmäärä ja aineisto olivat niin suuria, että kokonaisuuksien hahmottaminen ja aineistojen sekä teorian synteesi oli hyvin vaikea tehdä. Mielestäni onnistuin tässä kohtalaisesti. Suunnittelemalla tutkielmani rakenteen ja työvaiheet tarkemmin etukäteen, olisin onnistunut pitämään langat paremmin käsissäni. Toisaalta täysin ennalta suunniteltu tutkimusprosessi olisi ohjannut tutkimukseni etäämmälle aineistosta ja tehnyt siitä teorialähtöisemmän.

Samaan aikaan janoan vielä laajempaa aineistoa. Olisin mielelläni haastatellut vielä useampaa artistia, levy-yhtiöpomoa ja muita alan toimijoita sekä toteuttanut kyselyhaastattelun kuluttajien keskuudessa. Näin löytyisi varmasti uutta tietoa

ja kuluttajanäkökulman saisi vielä paremmin esiin – nythän se perustuu lähinnä omakohtaisiin kokemuksiini sekä muutamaaan *Hifi*-lehden mielipidekirjoitukseen.

Tutkimuksessani painottuvat myös muutaman *Hifi*-lehden toimittajan näkökulmat ehkä turhankin paljon. Ulottamalla tutkimuksen esimerkiksi *Tekniikan maailman*, *Suosikin*, *Helsingin Sanomien* tai muiden lehtien maailmaan olisi kokonaiskuva vieläkin kattavampi ja näkökulmia vielä enemmän.

Jos nyt aloittaisin tämän pro gradu -työn tekemisen tällä kokemusperäisellä tiedolla varustettuna, jakaisin työn useamman tutkijan kesken. Jakaisin työn mielelläni musiikintutkimuksen ulkopuolelta tuleville tutkijoille, esimerkiksi tekniikan tutkijalle, kauppatieteilijälle sekä historian tutkijalle. Koin välillä pienen epävarmuuden tunteita pätevydestäni astuessani itselleni tuntemattomien tieteenalojen maaperälle. Mikäli tällaista tutkimusryhmää ei olisi mahdollista muodostaa, rajaisin aiheen ja aineiston vielä tiukemmin kuin olen nyt tehnyt.

Työskentelyni aikana toin tutkimustani julki monilla eri foorumeilla. Pidin esimerkiksi esitelmän ensimmäisestä suomalaisesta CD-julkaisusta, Riki Sorsan *Kellot ja peilit* -albumista Seinäjoella 2010 järjestetyssä musiikintutkimuksen symposiumissa. Oman tutkimuksen esilletuomisesta oli minulle paljon hyötyä, sillä sain paljon vinkkejä ja palautetta erityisesti aiheenvalinnasta ja tekemästäni rajauksesta. Ongelmallista oli, että aluksi aineiston ja näkökulmien määrä tuntui vain kasvavan, kun aiheesta innostuneet kollegat alkoivat esittää omia näkemyksiään. Loppujen lopuksi tein kuitenkin rajauksia ja linjanvetoja oman näkemykseni mukaan.

Olen tutkielmassani nostanut esiin useita mahdollisia aiheitani *sivuavia* tutkimushankkeita, jotka eivät kuitenkaan olisi käytännössä tämän tutkimuksen *jatkotutkimushankkeita*. Näin ollen en luettelekaan niitä tässä, vaan pohdin sitä, minäkalaisen tutkimuksen tekemiseen tätä pro gradua varten tekemästäni työstä olisi eniten hyötyä tulevaisuudessa.

Formaattisotahistoria sisältää lukuisia tapahtumia ja ilmiöitä, jotka ovat vielä tutkimatta. Tämän pro gradun aihetta voisi laajentaa diakronisesti. Mielenkiintoista olisi tehdä esimerkiksi tämän tutkimuksen kaltainen selvitys siitä, kun 78 rpm äänilevyistä siirryttiin LP-levyihin ja 45 rpm singleihin. CD-aiheen parissakin voisi jatkaa helposti esimerkiksi tarkastelemalla CD-historiaa 1990- ja 2000-luvuilla, eli jatkaa siitä mihin tämä tutkimus ajallisesti jää.

Synkronisesti tutkimustani voisi jatkaa esimerkiksi laajentamalla aineistoa. Mahdollisuuksia tarjoaa myös jo aiemmin esiin nostamani näkökulmien hakeminen muilta tieteenaloilta. Tässä tutkimuksessa olen keskittynyt pääasiassa vain Suomen tapahtumiin – CD-historian tutkimusta voisi laajentaa maatieteellisestikin.

Monia mielenkiintoisia tutkimuksia voisi saada myös syventymällä johonkin tiettyyn osa-alueeseen tutkimuksestani. Paljon ääniteteollisuuden ansaintalogiikasta kertoisi esimerkiksi tutkimus backkatalogi- ja kokoelmajulkaisupolitiikasta pi-

demmällä aikavälillä. Tutkimusta voisi jatkaa myös tekemäni julkaisuluettelon tarkemmalla analyysillä tai syventymällä johonkin mikrohistorialliseen tapahtumaan, kuten Philipsin CD-markkinointiin Dire Straitsin *Brothers in Arms* -kiertueen aikana.

Kokonaisuutena olen tyytyväinen tutkimukseeni. Onnistuin tuomaan esille paljon uutta tietoa sekä aineistoja. Tutkimukseni on selkeä kokonaisuus, eikä lähde liiaksi sivu-urille. Siellä täällä en tosin voinut jättää herkullisia tarinoita kertomatta, vaikka ne eivät olisikaan olleet kovin olennaisia suuren tarinan kannalta.

Epilogi

”Viihde- ja elektroniikkayhtiö Sony on ilmoittanut sulkevansa suuren cd-levytehtaan. Sulkeminen on ensimmäisiä konkreettisia merkkejä cd-tekniikan hiljaisesta hiipumisesta.

Cd-levy on vallankumouksellinen tekniikka, joka on mullistanut musiikin ja digitaalisen tiedon jakelun. Aika on kuitenkin ajamassa sen ohi, sillä esimerkiksi musiikki ostetaan yhtä useammin bitteinä verkosta. Samaan aikaan ohjelmistojakelu it-maailmassa on siirtynyt verkkoon ja dvd-levyille.”

(Pitkänen 2011, www-lähde)

Lähteet

Koska lähdeluetteloni on laaja, olen jaotellut lähdemerkinnät seuraavasti:

- Painetut lähteet & opinnäytteet
- Aineistolähteet
 - Lehtiartikkelit (*Hifi, Informezzo & Teostory*)
 - Yleisönosastokirjoitukset Hifi-lehden Kirjeitä toimitukselle- tai Kirjeet-palstalla
 - Mainokset Hifi-lehdessä
 - Www-lähteet
 - Tietokannat ja diskografiat
 - Haastattelut & tiedonannot
 - Muut lähteet

Painetut lähteet & opinnäytteet

- Alaspää, Arto (1977). "Yksityinen kopiointi – Lainsuojaamaa kohtuuttomuus." Teoksessa *100-vuotias äänilevy. 100 years of recorded sound*. Toim. Jaakko Borg. Ss. 36–39. Helsinki: Äänilevytuottajat r.y.
- Alasuutari, Pertti (1999). *Laadullinen tutkimus*. 3. Painos [1. Painos 1993]. Tampere: Vastapaino.
- Algeo, John (1991). *Fifty Years Among the New Words: A Dictionary of Neologisms*. Lontoo: Cambridge University Press.
- Aunola, Manu (2009). *Patrons and Pathfinders – Two Tales of Successful Strategic Evolution in the Finnish Music Industry*. Lisensiaatintutkielma. Tampereen yliopiston Johtamistieteiden laitos.
- Bourdieu, Pierre (1984). *Distinction: A Social Critique of Judgement of Taste*. Lontoo: Routledge.
- Brown, Hans-Joachim (2002). *Music and Technology in the Twentieth Century*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Brusila, Johannes (2007). "Musiikkiteollisuus". Teoksessa *Populaarimusiikin tutkimus*. Toim. Marko Aho & Antti-Ville Kärjä. Ss. 44–70. Tampere: Vastapaino.
- Burnett, Robert (1996). *The Global Jukebox: The International Music Industry*. Lontoo: Routledge.
- Chanan, Michael (2000). *Repeated Takes. A Short History of Recording and its Effects on Music*. Lontoo & New York: Verso.

- Coleman, Mark (2005). *Playback: From the victrola to MP3, 100 Years of Music, Machines, and Money*. New York: Da Capo Press.
- Davidson, Homer L. (1999). *Consumer Electronics Troubleshooting & Repairing Handbook*. Blacklick, Ohio: McGraw-Hill Professional Book Group.
- Eisenberg, Evan (1988). *The Recording Angel. Music, Records and Culture from Aristotle to Zappa*. Lontoo: Pan Books.
- Fine, Thomas (2008). "The Dawn of Commercial Digital Recording". *ARSC Journal*, vol. 39, No. 1. Ss. 1-17. Annapolis: Association for Recorded Sound Collectors. <http://www.aes.org/aeshc/pdf/fine_dawn-of-digital.pdf>
- Gelatt, Roland (1977). *The Fabulous Phonograph 1877-1977*. Toinen painos. [Ensimmäinen painos 1954.] Lontoo: Cassell.
- Gronow, Pekka (1996). *The Recording Industry. An Ethnomusicological Approach*. Väitöskirja. Tampereen yliopiston Musiikintutkimuksen laitos.
- Gronow, Pekka & Saunio, Ilpo (1990). *Äänilevyn historia*. Porvoo: WSOY.
- (1999). *An International History of the Recording Industry*. Lontoo & New York: Cassell.
- Haines, Russ (2001). *Digital Audio*. Scottsdale: Coriolis Group.
- Heikkinen, Olli (2005). "Dialektinen digikuva. Sämplätyn rahinan ironia ja nostalgia." *Musiikki* 4/2005. Ss. 3-14. Helsinki: Suomen musiikkitieteellinen seura.
- (2010). *Äänitemoodi. Äänite musiikillisessa kommunikaatiossa*. Väitöskirja. Jyväskylän yliopiston Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos.
- Hesmondhalgh, David (2007). *The Cultural Industries*. Toinen painos. New Delhi: Sage.
- Herkman, Juha (2002). *Audiovisuaalinen mediakulttuuri*. Tampere: Vastapaino.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2007). *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.
- Hylland Eriksen, Thomas (2004). *Toista maata? Johdatus antropologiaan*. Helsinki: Gaudeamus Kirja / Oy Yliopistokustannus University Press Finland Ltd.
- Immink, Kees A Schouhamer (1998). "The Compact Disc Story". *Journal of the Audio Engineering Society*, vol. 46, No. 5. Ss. 258-465. New York: AES.
- Ingold, Tim (1979). "The social and ecological relations of culture-bearing organisms: an essay in evolutionary dynamics". Teoksessa *Social and ecological systems*, Toim. Ellen & Burnham. Ss. 271-291. Lontoo: Academic Press.

- Jalkanen, Pekka (2003). "Autonomian ajan Suomi: Biedermeier ja tingeltangel". Teoksessa *Suomen musiikin historia: Populaarimusiikki*. Pekka Jalkanen & Vesa Kurkela. Ss. 112–251. Helsinki: WSOY.
- Järvinen, Aki & Mäyrä, Ilkka (toim. 1999). *Johdatus digitaaliseen kulttuuriin*. Tampere: Vastapaino.
- Katz, Mark (2004). *Capturing Sound. How Technology Has Changed Music*. Berkeley & Los Angeles: University of California Press.
- Kilpiö, Kaarina & Uimonen Heikki (2010). "Kulkee mukana eikä maksa paljon – kuinka C-kasetti muutti äänimaisemaa". *Historiallinen aikakauskirja 3/2010*. Ss. 329–341. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura & Historian Ystävien Liitto.
- Kurkela, Vesa (2003). "Eriintyvien yleisöjen aika: vuodet 1963–90" Teoksessa *Suomen musiikin historia: Populaarimusiikki*. Pekka Jalkanen & Vesa Kurkela. Ss. 462–618. Helsinki: WSOY.
- Kurkela, Vesa; Lahti, Maija; Uimonen, Heikki & Heikkinen, Olli (2009). "Medioitua vai medioimatonta". *Musiikin suunta 3/2009*. Helsinki: Suomen etnomusikologinen seura
- Kurkela, Vesa; Leisiö, Timo & Moisala, Pirkko (2003). "Etnomusikologia". Teoksessa *Johdatus musiikintutkimukseen*. Toim. Tuomas Eerola, Jukka Louhivuori & Pirkko Moisala. Ss. 53–70. Helsinki: Suomen musiikkiteollinen seura.
- Kärjä, Antti-Ville (2001). "Digitaalinen musiikkikulttuuri". *Musiikin suunta 2/2001*. Helsinki: Suomen etnomusikologinen seura.
- Lipshitz, Stanley P. & Vanderkooy, John (1988). *Are D/A Converters Getting Worse?* Julkaisematon koevedos (preprint no. 2586) esitelmästä Audio Engineering Society'n 84. kokouksessa Pariisissa 1.-4. maaliskuuta 1988. New York: AES.
- Manuel, Peter (1993). *Casette Culture. Popular Music and Technology in North India*. Chicago: University of Chicago Press.
- McFarland, Grant (2006). *Microprocessor Design*. Blacklick: McGraw-Hill Professional Publishing.
- Morton, David (2000). *Off the Record: The Technology and Culture of Sound Recording in America*. New Brunswick: Rutgers University Press.
- Morton, David L. Jr. (2004). *Sound Recording. The life Story of a Technology*. Baltimore: The John Hopkins University Press.
- Muikku, Jari (2001). *Musiikkia kaikkiruokaisille. Suomalaisen populaarimusiikin äänitetuotanto 1945-1990*. Väitöskirja. Helsingin yliopiston taideaineiden laitos. Helsinki: Gaudeamus.

- Nettl, Bruno (2005). *The Study of Ethnomusicology. Thirty-one Issues and Concepts*. Illinois: University of Illinois Press.
- Negus, Keith (1992). *Producing Pop. Culture and Conflict in the Popular Music Industry*. Lontoo: Arnold.
- (1996). *Popular Music in Theory*. Cambridge: Polity Press.
- (1998). "Cultural production and the corporation: musical genres and the strategic management of creativity in the US recording industry." *Media, Culture & Society* 20. Ss. 359-379. Lontoo: Sage
- Nieminen, Hannu & Pantti, Mervi (2009). *Media markkinoilla. Johdatus joukkoviestintään ja sen tutkimukseen* (13. laitos). Helsinki: Loki-kirjat.
- Oesch, Pekka (1998). *Musiikkiteollisuus Suomessa: rakenne, työllisyys ja talous*. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.
- Pfaffenberger, Bryan (1988). "Fetished Objects and Humanised Nature: Towards an Anthropology of Technology". *Man* 23. Ss. 236–252. Lontoo: Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland.
- Pohlmann, Ken C. (1992). *The Compact Disc Handbook* (2. laitos). Middleton: A-R editions.
- Shepherd, John (2003). *Continuum Encyclopedia of Popular Music of the World: Volume II. Performance and production*. New York: Continuum.
- Shuker, Roy (1998). *Key Concepts in Popular Music*. Lontoo: Routledge.
- Skaniakos, Terhi (2010). *Discoursing Finnish Rock. Articulations of Identities in the Saimaa-ilmio Rock Documentary*. Väitöskirja. Jyväskylän yliopiston Taiteiden ja kulttuuriin tutkimuksen laitos.
- Sterne, Jonathan (2003). *The Audible Past. Cultural Origins of Sound Reproduction*. Durham & Lontoo: Duke University Press.
- Taylor, Timothy D. (2001). *Strange Sound. Music, Technology & Culture*. New York: Routledge.
- Théberge, Paul (1997). *Any Sound You Can Imagine: Making Music / Consuming Technology*. Hannover: Wesleyan University Press.
- (2006). "Music/ technology/ practice : musical knowledge in action." Teoksessa *The Popular Music Studies Reader*. Toim. Mark Harris, Andy Bennet & Barry Shank. Ss. 283-291. Lontoo: Routledge.
- Uimonen, Heikki (2009). "Lännen malliin. Radio Sata ja 1990-luvun musiikkiradiouudistus." Teoksessa *Musiikki tekee murron*. Toim. Vesa Kurkela. Ss. 61-82. Tampere: Tampereen yliopistopaino Juvenes Print Oy.

- (2010). "The Changing Music Cultures of 1990s Commercial Radios in Finland." Teoksessa *Music Breaks in*. Toim. Kurkela, Mantere & Uimonen. Ss. 139-158. Tampere: Tampereen yliopistopaino Juvenes Print Oy.

Wald, Elijah (2009). *How the Beatles Destroyed Rock'n'Roll: An Alternative History of American Popular Music*. Cary: Oxford University Press.

Aineistolähteet

Lehtiartikkelit (*Hifi, Informezzo & Teostory*)

Artikkelit, joiden kirjoittaja on tuntematon löytyvät tekijän "Tuntematon kirjoittaja" kohdalta. Nimimerkillä kirjoittaneet on luetteloitu nimimerkin perusteella.

Backman, Leo (1987). "Ensimmäiset piraatti-CD:t Tanskasta". *Hifi* 3/1987. Ss. 7.

- (1987). "CD-levyjä riittävästi vasta 1990!". *Hifi* 3/1987. Ss. 9.

- (1987). "Mikä hätänä! Viallisia CD-levyjä myynnissä". *Hifi* 6-7/1987. Ss. 34-35

- (1987). "Kulkijan CD-soittimet". *Hifi* 8/1987. Ss. 44-45.

- (1988). "CD-soittimien laatu laskemassa". *Hifi* 5/1988. Ss. 13.

- (1988). "CD-levyjen ikuisuuskyse. Lahoavatko laserlevyt?". *Hifi* 11/1988. Ss. 5-6.

- (1989). "Äänittävä laserlevy on valmis". *Hifi* 2/1989. Ss. 4-5.

- (1989). "Halvimmat CD-soittimet. Tonnista takaisin". *Hifi* 2/1989. Ss. 22-25.

- (1989). "Digitaaliäänen debyytti". *Hifi* 2/1989. Ss. 38-39.

- (1989). "Viimeiset venytykset". *Hifi* 4/1989. Ss. 41-43.

Haapa-aho, Esa (1989). "Databeat. Atk-ohjattua lasermusiikkia". *Hifi* 10/1989 (Am-mattiliite 2/89). Ss. 14-15.

Helle, Seppo (1984). "Tokion messut - hifistin mekka". *Hifi* 12/1984. Ss. 60-62.

Hermunen, Matti (1989). "Varma sijoitus". *Hifi* 3/1989. Ss. 54-54.

Isopuro, Jukka (1983). "Laserlevyjen maihinnousu" *Hifi* 9/1983. Ss. 14-15 & 71.

- (1983). "Vinyylilevyn haastaja: Compact disc -järjestelmä puntarissa". *Hifi* 9/1983. Ss. 17-19.

- (1983). "Todistavatko laserlevyt jo ylivoimaisuutensa". *Hifi* 12/1983. Ss. 121-122.

- (1984). "Digitaalitoisto kuuma aihe". *Hifi* 1/1984. Ss. 43-45.

- (1984). "Digitaaliääni porskuttaa". *Hifi* 5/1984. Ss. 64-65.

- (1984). "CD-soittimet: Pojasta polvi paranee". *Hifi* 11/1984. Ss. 42-52.

- (1985). "Uudet asetelmat". *Hifi* 4/1985. Ss. 42–29.
 - (1986). "Cd-levyjen suosio yllätti". *Hifi* 1/1986. Ss. 53.
 - (1987). "Hinnat laskevat". *Hifi* 10/1987. Ss. 62.
- Koistinen, Pekka (1979). "Korvaako kuvalevyn pikkuveli äänilevyn?" *Hifi* 4/1979. Ss. 50–51.
- (1982). "Hifistin seuraava hankinta – Lasersoitin". *Hifi* 5/1982. Ss. 5 & 66.
 - (1983). "Markkinat menetetään, jos niin halutaan". Pääkirjoitus *Hifi* 10/1983. Ss. 3.
 - (1984). "Toisen polven lasersoitin". *Hifi* 1/1984. Ss. 27–28.
- Niemi, Pentti (1984). "Tällainen on autolaser". *Hifi* 9/1984. Ss. 40.
- (1984). "Tervetuloa autolaser" *Hifi* 11/1984. Ss. 53.
 - (1985). "Tähti jo syntyessään". *Hifi* 2/1985. Ss. 28–29.
 - (1985). "Hifi elää ja voi hyvin". *Hifi* 11/1985. Ss. 53–56.
 - (1986). "Digitaal nauha tappaa c-kasetin" *Hifi* 2/1986. Ss. 40–41.
 - (1986). "Mökillä soi laser". *Hifi* 2/1986. Ss. 49–50.
 - (1986). "Autossa soi CD". *Hifi* 8/1986. Ss. 10–13.
- Peltoniemi, Jari (1984). "Lasersoitin kylkiäiset" *Hifi* 3/1984. Ss. 12.
- "Pyykkipojat", nimimerkki (1987)
- "Karilaisen Jaska - Finnlevyn markkinointipäällikkö piinapenkissä". *In-formezzo* 3/1987. Ss. 4-5.
- Rapo, Pertti (1984). "Autolaserit Pariisin kevätmessuilla". *Hifi* 5/1984. Ss. 12.
- Tala, Martti & Isopuro, Jukka (1985). "Lasersoitimet määräävät tahdin". *Hifi* 11/1985. Ss. 36–37.
- Tala, Martti (1986). "Hyvä ääni missä vain". *Hifi* 6-7/1986. Ss. 17–23.
- "TK", nimimerkki (1980). "Gallup-kysely musiikin nauhoitustottumuksista Suomessa, Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa". *Teostory* 2/1980. Ss. 7-8.
- Tuntematon kirjoittaja¹ (1983). "Lasersoitimet nyt kauppoissa" *Hifi* 4/1983. Ss. 11.
- (1984). "Vinyyllilevyt kallistuvat". Purskeita -palstan kirjoitus, *Hifi* 1/1984. Ss. 51.
 - (1984). "Finnlevy digitaaliaikakauteen". *Hifi* 3/1984. Ss. 20.
 - (1984). "Maailman pisin". Purskeita-palstan kirjoitus, *Hifi* 3/1984. Ss. 43.
 - (1984). "Sama levy 34 kertaa". Purskeita-palstan kirjoitus, *Hifi* 3/1984. Ss. 43.

¹ Tekstit, joiden kirjoittaja on tuntematon, ovat tyypiltään lyhyitä, uutisenkaltaisia, eivätkä varsinaisia artikkeleita.

- (1985). "Liikettä niveliin". Purskeita-palstan kirjoitus, *Hifi* 6-7/1985. Ss. 41.
- (1986). "Laserlevy, koskaan et muuttua saa". Purskeita-palstan kirjoitus, *Hifi* 6-7/1986. Ss. 47.
- (1986). "CD-soittimia myydään yhä enemmän". Purskeita -palstan kirjoitus, *Hifi* 10/1986. Ss. 13.
- (1987). "MTV CD-levytehtaan osakkaaksi". *Hifi* 11/1987. Ss. 50.
- (1988). "Lasersinglet". *Hifi* 4/1988. Ss. 62.

Tuomela, Pekka (1982). "Laserlevy – nyt kokeiltavana, ensi vuonna kaupoissa". *Hifi* 11/1982. Ss. 18-19.

- (1985). "Lasersoitinmen läpimurto". *Hifi* 11/1985. Ss. 8-17.
- (1987). "Kansanmallit. Lasersoitimet Samsung CD-11 ja Funai CD-5503". *Hifi* 1/1987. Ss. 17-19.

Valsta, Heikki (1984). "CD-tuotannon nykytila". *Hifi* 6-7/1984. Ss. 70-71.

Vuokila, Erkki (1983). "Toukokuun laserrysäys". *Hifi* 6-7/1983. Ss. 43.

Vuokila, Erkki & Isopuro, Jukka (1983). "Kaikki laserlevyt". *Hifi* 12/1983. Ss. 125-129.

Österman, Jarmo (1988). "Satavuotias jukeboxi". *Hifi* 9/1988. Ss. 11-13.

Yleisönosastokirjoitukset *Hifi*-lehden Kirjeitä toimitukselle- tai Kirjeet-palstalla

(järjestetty aakkosjärjestykseen nimimerkin mukaan)

Anadigihifisti	"Kaiken perustana musiikki". <i>Hifi</i> 9/1987. Ss. 6.
Heino Fagernes, Tampere	"Analoginen vai digitaalinen". <i>Hifi</i> 5/1988. Ss. 11.
Matti Lamminen	"Kaasuvalosta sähkövaloon". <i>Hifi</i> 2/1986. Ss. 7.
Matti Leinonen, Hifi Guru Oy, Tampere	"CD on keskonen". <i>Hifi</i> 11/1987. Ss. 9.
Ossi Wilen	"Cd-hysteria vaikka väkisin". <i>Hifi</i> 12/1984. Ss. 6.
Pasi Kettunen	"CD vastaan vinyyli". <i>Hifi</i> 9/1987. Ss. 5.
Petri Kaipiainen	"CD vastaan LP, missä järjen ääni". <i>Hifi</i> 9/1987. Ss. 5-6.

Mainokset *Hifi*-lehdessä

Kruunuradion mainos, *Hifi* 2/1984, 50.

Kruunuradion mainos *Hifi* 3/1984, 20.

Kruunuradion mainos *Hifi* 4/1984, 60.

Philipsin mainos *Hifi* 10b (messuliite)/1985, 52.
Pioneer PD 9010X -soittimen mainos *Hifi* 9/1985, 78–79.
Sonyn mainos *Hifi* 4/1983, 4–5.
Sonyn mainos *Hifi* 6/86, 20–21.
Sound Centerin mainos, *Hifi* 9/1983, 7.
Sound Centerin mainos, *Hifi* 3/1984, 9.
Yamaha CD-X1 -soittimen mainos. *Hifi* 2/1984, 76.

Www-lähteet

- Finnmusic.net (2011). Tuomari Nurmio: Extra. Tarkastettu 21.9.2011. <<http://www.finnmusic.net/main.php?66565d53480775535112>>
- Johanna Kustannus (2011). Juice Leskinen Grand Slam: Yöleno. Tarkastettu 21.9.2011. <<http://www.johannakustannus.fi/kauppa/65>>
- Kaivanto, Petri (2011). *Pomus. Populaarimusiikin museo. Vuodet 1980-1989*. Tarkastettu 11.7.2011. <<http://pomus.net/kehityslinjat/1980-1989>>
- Leino, Raili (1998). ”Jutelin radio-ohjelma elää mikrossa.” *Tekniikka ja talous*. Tarkastettu 9.11.2010. <<http://www.tekniikkatalous.fi/uutiset/article23308.ece>>
- Liikenne- ja viestintäministeriö (2009). *Kaikilla mahdollisuus vähintään yhden megabitin nopeuteen*. Tiedote Liikenne- ja viestintäministeriön www-sivuilla. Tarkastettu 4.6.2010. <<http://www.lvm.fi/web/fi/tiedote/view/919124>>
- Meteli.net (2011). *Riki Sorsa: Kellot ja peilit*. Tarkastettu 21.9.2011. <<http://meteli.net/levy/Kellot-ja-peilit/2700>>
- Musiikkituottajat – IFPI (Ry 2011a). Äänitteiden vähittäismyynti kappaleina. Tarkastettu 11.7.2011. <<http://www.ifpi.fi/tilastot/kokonaismarkkinat>>
- (2011b). Tarkastettu 1.9.2011. <<http://www.ifpi.fi/tilastot/kultalevyt/haku?q=palava+sydän>>
- (2011c). Tarkastettu 1.9.2011. <<http://www.ifpi.fi/tilastot/kultalevyt/haku?q=hurmio>>
- (2011d). Tarkastettu 1.9.2011. <<http://www.ifpi.fi/tilastot/kultalevyt/haku?q=mörköoppera>>
- (2011e). Tarkastettu 1.9.2011. <<http://www.ifpi.fi/tilastot/kultalevyt/haku?q=hectorrock>>
- (2011f). Tarkastettu 1.9.2011. <<http://www.ifpi.fi/tilastot/kultalevyt/haku?q=valtakunta>>
- (2011g). Tarkastettu 1.9.2011. <<http://www.ifpi.fi/tilastot/kultalevyt/haku?q=Lámourha>>

- (2011h). Tarkastettu 1.9.2011. <<http://www.ifpi.fi/tilastot/kultalevyt/haku?q=doris>>
- Philips News Center (2007). *Philips celebrates 25th anniversary of the Compact Disc*. Tarkastettu 15.2.2011. <http://www.newscenter.philips.com/main/standard/about/news/press/20070816_25th_anniversary_cd.wpd>
- Philips Research (2010). *The History of the CD – Jewel Case*. Tarkastettu 4.5.2010. <<http://www.research.philips.com/technologies/projects/cd/jewelcase.html>>
- Pitkänen, Jarmo (2011). "Sony sulkee cd-tehtaan Yhdysvalloissa. Fyysisten medioiden tarve laskussa." *Tietokone* 14.1.2011. Tarkastettu 5.6.2011. <http://www.tietokone.fi/uutiset/sony_sulkee_cd_tehtaan_yhdysvalloissa>
- Poko.fi (2011a). Eppu Normaali: Kahdeksas ihme. Tarkastettu 21.9.2011. <http://www.poko.fi/julkaisut/46/kahdeksas_ihme>
- (2011b). Sielun Veljet_ L'amourha. Tarkastettu 21.9.2011. <<http://www.poko.fi/julkaisut/130/lamourha>>
- (2011c). J. Karjalainen & Mustat lasit: Doris. Tarkastettu 20.9.2011. <<http://www.poko.fi/julkaisut/63/doris>>
- (2011d). Popeda: Kaasua... Tarkastettu 21.9.2011. <<http://www.poko.fi/julkaisut/82/kaasua...>>
- (2011e) Eppu Normaali: Valkoinen kupla. Tarkastettu 21.9.2011. <http://www.poko.fi/julkaisut/47/valkoinen_kupla>
- (2011f) Eppu Normaali: akun tehdas. Tarkastettu 21.9.2011. <http://www.poko.fi/julkaisut/34/akun_tehdas>
- (2011g) Eppu Normaali: Tie vie. Tarkastettu 21.9.2011. <http://www.poko.fi/julkaisut/41/tie_vie>
- Puumalainen, Erkki (2010). *Äänilevybisneksen nousu, uho ja tuho*. Teksti Poptori Oy:n verkkosivuilla. Tarkastettu 1.3.2010. <<http://www.poptori.fi/levybisnes/>>
- Retuperän WBK (2006). *Palaa taas* -CD:n esittely. Tarkastettu 11.7.2011 <<http://www.rwbk.fi/html/levyt/rwbk6.html>>
- Rikisorsa.com (2011). Riki Sorsan historiikki artistin www-sivuilla. Tarkastettu 11.7.2011. <www.rikisorsa.com/historiikki.html>
- Sony Time Capsule (2011). Sony Time Capsule vol. 15: *CBS/Sony Records Inc. Established in 1968*. Tarkastettu 4.5.2011. <<http://www.sony.net/SonyInfo/CorporateInfo/History/capsule/15/index.html>>
- Sony History (2011a). Sony History Part II Chapter 22: *CBS/Sony Records is Established in First Round of Capital Deregulation*. Tarkastettu 22.4.2011. <<http://www.sony.net/SonyInfo/CorporateInfo/History/SonyHistory/2-22.html>>
- (2011b). Sony History Part II Chapter 9: *Opposed by Everyone*. Tarkastettu 29.8.2011. <<http://www.sony.net/SonyInfo/CorporateInfo/History/SonyHistory/2-09.html>>

Suomen rahamuseo (2011). *Arvo rahanarvolaskuri*. Tarkastettu viimeksi 7.7.2011. <http://www.rahamuseo.fi/multimediat_ja_oppimateriaalit_rahanarvolaskuri.html>

Tuomari Nurmion diskografia (2011). Tarkastettu 21.9.2011. <<http://www.sau-nalahti.fi/~leinoju/tuomarinurmio/diskografia.shtml>>

Tietokannat ja diskografiat

Suomen äänitarkiston tietokanta 1901-1999. <<http://www.aanitarkisto.fi>>

Viola -kansallisdiskografian tietokanta. <<https://viola.linneanet.fi/>>

Yleisradion levystön *Fono.fi* -tietokanta. <<http://www.fono.fi>>

Satunmaa. Suomalaisen iskelmän historia. Koonnut Veikko Tiitto. <<http://www.veikkotiitto.fi/Satunmaa.htm#Satunmaa>>

Haastattelut & tiedonannot

Alaspää Arto (2010). Haastattelu Helsingissä 7.4.2010. Haastattelijä Joonas Keskinen. Muistiinpanot haastattelusta haastattelijan hallussa.

Ancient Rotten Graveguards (2011). Tiedonanto yhtyeen Facebook -sivuilla 31.5.2011. Tuloste Joonas Keskinen hallussa.

Backman, Leo (2010). Sähköpostihaastattelu 20.5.2010 ja 27.5.2010. Haastattelijä Joonas Keskinen. Tulosteet kirjeenvaihdosta haastattelijan hallussa.

Helenius, Kari "Epe" (2010). Sähköpostihaastattelu 28.1.2010. Haastattelijä Joonas Keskinen. Tulosteet kirjeenvaihdosta haastattelijan hallussa.

Katas, Harri (2010). Sähköpostihaastattelut 28.5.2010, 31.5.2010 ja 10.6.2010. Haastattelijä Joonas Keskinen. Tulosteet kirjeenvaihdosta haastattelijan hallussa.

Kempainen, Pentti (2010). Sähköpostihaastattelu 24.3.2010. Haastattelijä Joonas Keskinen. Tulosteet kirjeenvaihdosta haastattelijan hallussa.

Lulli-Seppälä, Markku (2010). Sähköpostihaastattelu 2.9.2010. Haastattelijä Joonas Keskinen. Tulosteet kirjeenvaihdosta haastattelijan hallussa.

Närvä, Kari (2010). Henkilökohtainen tiedonanto sähköpostitse 23.4.2010. Tulosteet kirjeenvaihdosta Joonas Keskinen hallussa.

Närväinen, Timo (2010). Sähköpostihaastattelu 13.9.2010. Haastattelijä Joonas Keskinen. Tulosteet kirjeenvaihdosta haastattelijan hallussa.

Puumalainen, Erkki (2010). Henkilökohtainen tiedonanto 26.8.2010. Tulosteet kirjeenvaihdosta Joonas Keskinen hallussa.

Rautio, Hans "Hasse" (2010). Sähköpostihaastattelu 22.3.2010. Haastattelijä Joonas Keskinen. Tulosteet kirjeenvaihdosta haastattelijan hallussa.

- Riihiluoma, V.V. (2010). Henkilökohtainen tiedonanto Facebookissa 1.10.2010. Tulosteet kirjeenvaihdosta Joonas Keskinen hallussa.
- Santonen, Esa (2010). Henkilökohtainen tiedonanto 1.4.2010. Muistiinpanot Joonas Keskinen hallussa.
- Sorsa, Esko "Riki" (2009). Haastattelu Helsingissä 15.12.2009. Haastattelija Joonas Keskinen. Äänite haastattelijan hallussa.
- Woods, Robert "Rob" (2010). Sähköpostihaastattelu 30.5.2010. Haastattelija Joonas Keskinen. Tulosteet kirjeenvaihdosta haastattelijan hallussa.
- Yleisradion äänilevytö (2011). Henkilökohtainen tiedonanto sähköpostitse 11.7.2011. Tulosteet kirjeenvaihdosta Joonas Keskinen hallussa.

Muut lähteet

- Kaurismäki, Aki & Kaurismäki, Mika (2007). *Saimaa ilmiö*. DVD-julkaisu alun perin vuonna 1981 julkaistusta elokuvasta. O: Kaurismäki, Aki & Kaurismäki, Mika. Villealfa Filmproductions Oy
- Philips (1985a). *Compact Disc. A Unique Achievement*. Philipsin sisäinen tiedote, joka toimi eräänlaisena koulutusmateriaalina CD-tekniikasta ja sen historiasta. Saatu Harri Katakselta skannattuna.
- Philips (1985b). *Philips evaluation report*. Raportti CD-tekniikan lanseeraamisesta Suomeen Dire Straitsin konserttien yhteydessä vuonna 1985. Saatu Harri Katakselta käännettynä englanniksi (alun perin hollanninkielinen dokumentti).
- Vapaakappalelaki 12.6.1980/420, 5 §

Liite 1

Tutkimusta varten haastattelemani/tiedonantoja antaneet henkilöt

Alaspää, Arto. Ääni- ja kuvatalennetuottajat Ry:n, nykyisen Musiikintuottajat – IFPI Ry:n entinen puheenjohtaja.

Backman, Leo. *Tekniikan maailman* sekä *Hifi*-lehden entinen toimittaja ja CD-asiantuntija. Kirjoitti 1980- ja 1990-lukujen aikana paljon CD-tekniikasta.

Helenius, Epe. Tamperelaisen Poko Rekordsin toimitusjohtaja. Poko oli yksi ensimmäisistä suomalaisista levy-yhtiöistä, jotka aloittivat CD-julkaisun.

Katas, Harri. Työskenteli aikanaan Suomen Philipsillä. Hän muun muassa järjesti erilaisia koulutustilaisuuksia jälleenmyyjille ympäri Suomea ja osallistui CD-tekniologian maahantuomiseen.

Kemppainen, Pentti. Yleisradion toimittaja 1970–1990 luvuilla. Legendaarisen Radiomafian entinen ohjelmapäällikkö.

Lulli-Seppälä, Markku. Pienen, taidemusiikkiin erikoistuneen MILS levy-yhtiön pyörittäjä.

Närvä, Kari. Sony Music Finlandin myyntipäällikkö. Työskennellyt levy-yhtiöissä vuodesta 1992.

Närväinen, Timo. Kansanmusiikin julkaisemiseen erikoistuneen pienlevy-yhtiön Olarin musiikin toimitusjohtaja. Toimi 1980-luvun aikana myös nykyisessä Universal Musicissa (alkujaan Discophon, sittemmin Sonet, Sonet-Polar ja PolyGram) vastaten ulkomaan puolesta.

Puumalainen, Esa. Pyöritti 1980-luvulla Base Beat Studios Oy:tä, joka tuotti ensimmäisen halpa-CD:t Suomessa. Nykyään Poptori Oy:n toimitusjohtaja.

Rautio, Hans ”Hasse”. CBS:n tuotantopäällikkö 1980-luvulla. Myöhemmin muun muassa Sony Musicin Suomen yksikön toimitusjohtaja.

Santonen, Esa. Musiikkialan ammattilainen sekä muusikkona että studioteknikkona. Työskennellyt muun muassa Digital Editing Room -studioissa yhdessä Love Recordsin perustajan otto Donnerin kanssa.

Sorsa, Esko ”Riki”. Suomalainen pop- ja rockmuusikko, jonka *Kellot ja peilit* albumi on ensimmäinen julkaistu suomalainen CD-levy.

Woods, Robert ”Rob”. Perusti 1970-luvulla äänentoistolaitteisiin erikoistuneen vähittäismyymälän Sound Centerin. Oli myös 1970-luvun lopulla perustamassa New Acoustic Dimensiona, eli NADia, äänentoistolaitteita valmistavaa yritystä.

Liite 2

Suomalaisten albumimittaisen CD-levyjulkaisujen 1985–1989 luettelo

Alkusanat

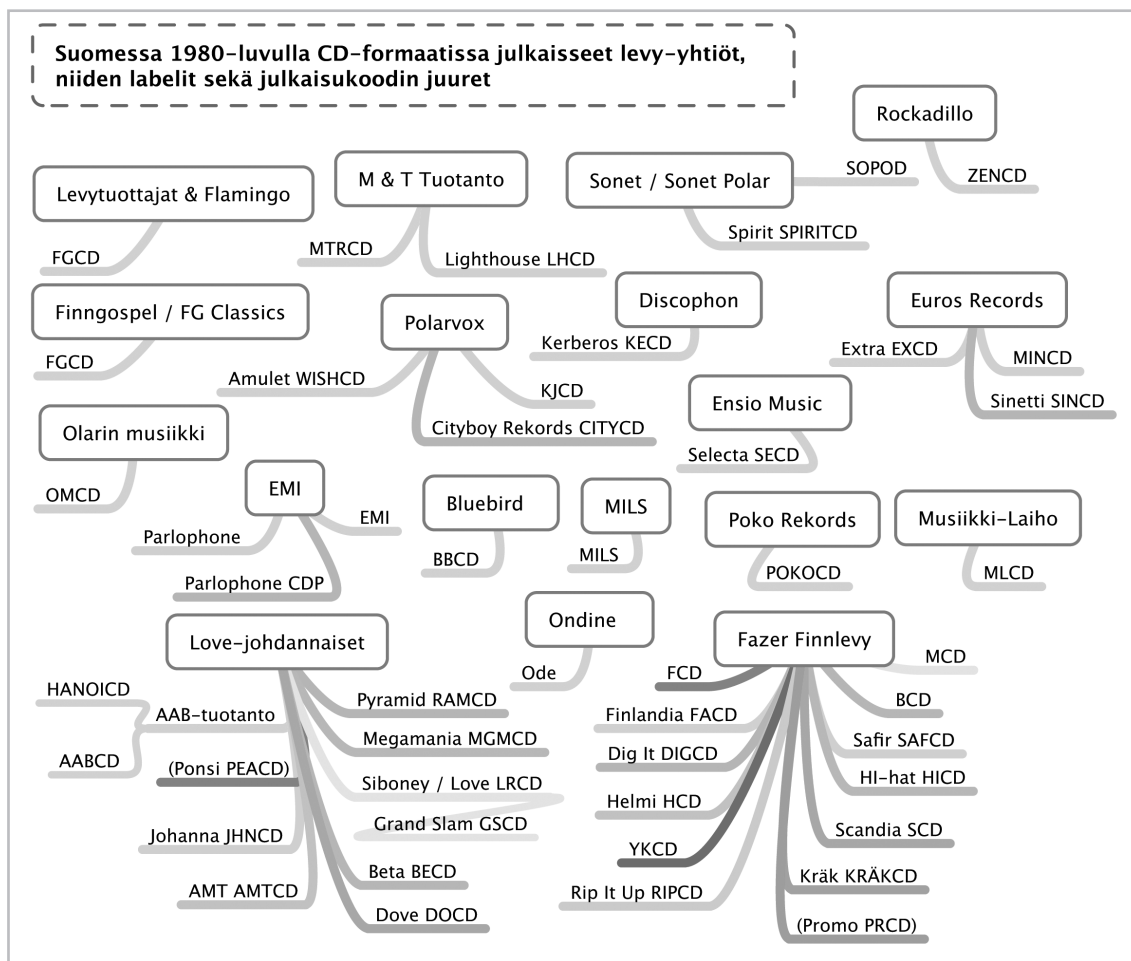
Olen Pro Gradu -tutkielmani puitteissa koonnut melko kattavan listan Suomessa 1980-luvulla CD-formaatissa julkaistuista kotimaisista äänitteistä. Tein työn siksi, että tahdoin selvittää minkälaista musiikkia CD-formaatissa on julkaistu sen ensimetreillä Suomessa. Erityisesti mielenkiintoni kohteena oli julkaistujen äänitteiden genre tai oikeammin tyyllilaji sekä se, kuinka paljon julkaistiin uutta ja kuinka paljon jo aiemmin julkaistua materiaalia.

Kokoamassani luettelossa suomalaisista albumimittaisista CD-levyjulkaisuista vuosilta 1985–1989 olen rajannut tarkastelemani levy-yhtiöt Jari Muikun (2001) väitöskirjassaan tekemän rajauksen mukaan. Näin ollen valtaosa itsenäisistä pienlevy-yhtiöistä jäi tarkasteluni ulkopuolelle. Tästä huolimatta luetteloni on melko kattava, sillä pienet ja itsenäiset levy-yhtiöt siirtyivät CD-aikaan käsittääkseni suurlevy-yhtiöitä myöhemmin ja niiden julkaisumäärät ovat hyvin pieniä.

Muikun mukaan hänen tarkastelemillaan levy-yhtiöillä ”on ollut [1980-luvulla] olennaista taloudellista ja taiteellista merkitystä äänitemarkkinoillamme” (Muikku 2001, 11). Rajaus on mielestäni perusteltu, ja näin ollen tyydynkin lähes tulkoon samaan rajaukseen. Muikku on kuitenkin rajannut tarkastelunsa kohteeksi vain populaarimusiikkiäänitteet ja niitä tuottaneet levy-yhtiöt. Tässä tutkimuksessa tarkastelun kohteena on ääniteformaatti ja näin ollen minkäänlaiset genererajat tai vastaavat eivät ole peruste rajaukselle. Tämän vuoksi olen ottanut suurennuslasini alle Muikun tarkastelemien levy-yhtiöiden lisäksi niin kansanmusiikki- kuin taidemusiikkijulkaisujakin tehneet yhtiöt, jotka näen merkittävänä kyseessä olevan musiikin lajin julkaisijoina, vaikka näillä ei olisikaan ollut juuri kaupallista menestystä. Tarkastelemillani levy-yhtiöillä on (Muikkua mukailleen) ollut taloudellista, taiteellista tai teknologista merkitystä äänitemarkkinoillamme.

Muikun tutkimuksesta minun oli mahdollista tarkastaa merkittävät populaarimusiikkia 1980-luvulla julkaisseet levy-yhtiöt. Kansanmusiikin, hengellisen musiikin ja taidemusiikin julkaisijoista listaa ei löytynyt valmiina mistään, joten selvitin itse, mitkä levy-yhtiöt ovat olleet merkittäviä CD-julkaisijoita näissä tyyllilajeissa. Tämän tein tarkastelemalla Suomen äänitearkiston tietokantaa vuosilta 1901–1999. Kaikki tarkastelemani levy-yhtiöt alamerkkeineen on esitetty kuvassa 8.

Selvittääkseni mitkä levy-yhtiöt ovat julkaisseet taide- tai kansanmusiikkia CD-formaatissa 1980-luvulla, hain tietokannasta satunnaisesti valitsemieni säveltäjien ja esittäjien teoksia sisältäviä äänilevyjä ja tarkastin niiden julkaisijoiden julkai-

Kuva 1 . Suomessa 1980-luvulla CD-formaatissa julkaisseet levy-yhtiöt ja näiden levymerkit / julkaisukoodien juuret.

sukatalogit. Näin sain selville, mitkä yhtiöt olivat julkaisseet taide- tai kansanmusiikkia ylipäätään ja oliko näillä yhtiöillä CD-julkaisuja.

Tarkastelemani säveltäjät taidemusiikkipuolelta olivat Jean Sibelius, Oskar ja Aarre Merikanto, Joonas Kokkonen, Magnus Lindberg, Toivo Kuula sekä Kaija Saari-aho. Näiden säveltäjien teoksia CD-levyllä 1980-luvulla julkaisseista yhtiöistä suurin oli ehdottomasti Fazer Finnlevy Finlandia -levymerkillään. Myös sellaiset pieniyhtiöt kuin Ondine sekä MILS Musiikki Oy julkaisivat taidemusiikkia CD-levyllä 1980-luvun puolella.

Kansanmusiikkipuolelta vastaavanlaisia satunnaisia testiartisteja olivat Tep-
po Repo, Konsta Jylhä, JPP, Värttinä, Piirpauke sekä Niekku. Yksinoikeuden kansan-
musiikin CD-julkaisuissa 1980-luvulla näytti ottaneen Olarin musiikki, joskin senkin
katalogi on hyvin pieni. Hengellisellä puolella merkittävin CD-julkaisija 1980-luvulla
oli Finngospel. Tämä selvisi tarkastellessa Mikko Kuustosen, Pro Fiden, Livingstonen,
Pekka Ruuskan, The Roadin, Tarvo Laakson ja Jaakko Löytyn julkaisuja.

Valitsin tarkasteltavat artistit oman musiikkikentän tuntemukseni ja etno-
musikologian opiskelun kartuttaman asiantuntemukseni perusteella. Uskon otan-

nan riittävän tuottamaan halutun informaation, eli vastaamaan kysymykseen mitkä levy-yhtiöt ovat olleet merkittäviä kansanmusiikin, taidemusiikin ja hengellisen musiikin julkaisijoita 1980-luvulla. Jotkut sinänsä ansiokkaat levy-yhtiöt ovat varmasti jääneet tarkasteluni ulkopuolelle, mutten usko näiden yhtiöiden julkaisujen olevan määrällisesti niin suuria, että ne vaikuttaisivat analyysini lopputuloksiin.

Aikarajaus – vuodesta 1985 vuoteen 1989 – perustuu siihen, että vuonna 1985 julkaistiin tiettävästi ensimmäinen suomalainen CD, Riki Sorsan *Kellot ja peilit* (CBS Finland). Vuosi 1989 puolestaan on viimeinen vuosi, jolloin sekä LP-levyjen ja C-kasettien että CD-levyjen kappalemääräinen myynti kasvoi aiempaan vuoteen verrattuna. Vuonna 1990 vain CD-levyjen myynti kasvoi, kun taas LP-levyjen ja C-kasettien myyntimäärät lähtivät laskuun edelliseen vuoteen verrattuna. Osittain rajaus perustuu myös oletukseeni, jonka mukaan 1990-luvulle tullessa CD-levyjen julkaisumäärät lähtivät huimaan nousuun ja kaikkien julkaistujen CD-levyjen luettelointi olisi tämän pro gradu -työn puitteissa liian työlästä. Osviittaa tällaisesta kehityksestä antaa vuonna 1989 julkaistujen CD-levyjen määrä. Oletuksen todistamisen jätän myöhempään tutkimustyöhön.

Luettelossa olen huomionnut vain täysmittaiset levyjulkaisut, jolloin tarkastelustani jäävät pois vain yhden tai muutaman kappaleen sisältävät singlejulkaisut sekä EP-julkaisut. En myöskään ole huomionnut levy-yhtiöiden tekemiä promootiojulkaisuja, joita ei ole tarkoitettu tavallisten kuluttajien ostettavaksi, vaan markkinointitarkoituksiin.

Suomalaisuuden käsite nousi ongelmalliseksi luetteloa tehtäessä. Luettelosta löytyy myös ulkomaisten artistien levyjä (ks. taulukko 1). Tämä johtuu, siitä, että kyseiset äänitteet on julkaistu nimenomaan Suomen markkinoille ja sikäli niitä voidaan pitää suomalaisina julkaisuina. Suomalaisilla äänitteillä tarkoitankin tässä erityisesti Suomen markkinoille julkaistuja tai Suomessa julkaisutoimintaa harjoittaneiden levy-yhtiöiden julkaisemia äänitteitä.

Taulukko 1. Esimerkkejä luettelossa esiintyvistä ulkomaisten artistien julkaisuista

Levy-yhtiö/ julkaisukoodi	Artisti	Nimike
MILS 8925 ^{ei1}	Marcel Dupre	<i>Trois préludes et fugues, op. 7</i>
Discophon KECD 681	Paul Anka	<i>My Way: Paul Ankan parhaat</i>
Bluebird BBCD 1054 ^{ei2}	Francis Goya	<i>This is Francis Goya</i>
Bluebird BBCD 1066	Francis Goya	<i>Moscow nights</i>
Bluebird BBCD 1081 ^{ei2}	Francis Goya	<i>Minä olen muistanut</i>
Bluebird BBCD 5002	Francis Goya	<i>Concerto fro My Love</i>
Bluebird BBCD 5003	Francis Goya	<i>The Romantic Guitar of...</i>
Bluebird BBCD 5004	Francis Goya	<i>Scandinavian Moods</i>
Fazer Finnlevy BCD 16	Francis Goya	<i>Summernight Moods</i>

Olen koonnut luettelon yhdistämällä kolmesta eri tietokannasta löytyvää tietoa sekä muutamaa tietokantojen ulkopuolista tietolähdettä (kuten Poko Rekords -levy-yhtiön kotisivuja) hyödyntämällä. Ensisijaisesti käyttämäni tietokannat ovat:

- ◆ Yleisradion äänilevystöstä koottu *fono.fi* -tietokanta (<http://www.fono.fi>);
- ◆ Suomen Äänitearkisto ry:n kokoama *Suomen äänitearkiston tietokanta vuosilta 1901-1999* (<http://www.aanitearkisto.fi>);
- ◆ Kansalliskirjaston ylläpitämä *Viola – kansallisdiskografia* (<https://viola.linneanet.fi>).

Ensimmäisessä vaiheessa käytin Suomen äänitearkisto ry:n kokoamaa Suomen äänitearkiston tietokantaa vuosilta 1901–1999 selvittäessäni mitä suomalaisia CD-levyjä Suomessa on *mahdollisesti* julkaistu ennen vuotta 1990. Kyseisestä tietokannasta käy ilmi vain äänitteiden nimi, esittäjä, äänitysvuosi, formaatti sekä kaupallinen tuotekoodi, mutta ei julkaisuvuotta. Näin ollen listasin kaikki albumimittaiset julkaisut, jotka on (kaikki raidat mukaan lukien) äänitetty ennen vuotta 1990 ja julkaistu CD-formaatissa.

Toisessa vaiheessa tarkastin julkaisuvuoden selvittämiseksi kaikki ensimmäisessä vaiheessa löytyneet merkinnät sekä Viola-kansallisdiskografiasta että Yleisradion äänilevystön *fono.fi* -tietokannasta. Näin pystyin selvittämään niin alkuperäisen kuin CD-levyversionkin julkaisuvuoden mahdollisimman tarkasti.

Joissain tapauksissa varmaa CD-julkaisuvuotta oli mahdotonta löytää, sillä CD-versionkin kohdalla Violassa ja *fono.fi*-tietokannassa on saatettu ilmoittaa vain alkuperäinen julkaisuvuosi, mikä ei monissa tapauksissa voi pitää paikkaansa. Tällainen tilanne on esimerkiksi silloin, kun CD-levyn julkaisuvuodeksi on ilmoitettu vuotta 1985 aiempi ajankohta, mikä on mahdottomuus, sillä ensimmäinen suomalainen CD-levy *Kellot ja peilit* on julkaistu vasta 1985. Näissä tapauksissa olen pyrkinyt selvittämään julkaisuvuoden tietokantojen ulkopuolelta: kysymällä artisteilta itseltään, levy-yhtiöiltä tai niissä työskennelleiltä henkilöiltä. Lisäksi olen hyväksynyt tietolähteeksi joissain tapauksissa myös Veikko Tiiton yhteistyössä Marko Niemen, Pekka Takun ja Olli-Pekka Purasen kanssa kokoaman ja internetistä löytyvän *Satunmaa. Suomalaisen iskelmän historia* -diskografian ja teosluettelon. Vaikka kyseinen sivusto ja diskografia on toteutettu pääosin harrastustoimintana, vaikuttaa siltä, että diskografiaa kootessa on osoitettu tarkkaavaisuutta ja asiallista lähdekritiikkiä, jotta sen voi hyväksyä tieteellisen tutkimuksen lähteeksi.

Monet 1980-luvulla julkaisutoimintaa harjoittaneet levy-yhtiöt ovat kuitenkin lopettaneet toimintansa tai ovat yrityskauppojen myötä siirtyneet toisten yhtiöiden omistukseen. Esimerkiksi Fazer Finnlevy siirtyi kokonaan Warnerin omistukseen 1990-luvun alussa – Warnerilta ei kuitenkaan löytynyt tietoa Fazer Finnlevyn

1980-luvun julkaisuista. Moniin lähettämiini sähköposteihin en saanut vastausta ollenkaan. Kaiken kaikkiaan luetteloa ei kyennyt mitenkään saamaan täydelliseksi kaikin osin, ja sitä voidaankin pitää lähinnä vain suuntaa antavana.

Ensimmäisen vaiheen nimikkeistä karsin toisessa vaiheessa pois melko suuren osan, sillä moni ennen vuotta 1990 äänitetty CD-julkaisu oli julkaistu vasta 1990-luvulla tai myöhemmin. Luotteloinnin lisäksi luokittelin äänitteet Yleisradion äänilevystön luokitusten mukaisesti tyyllilajeihin. Kirjasin myös äänitteiden keston käyttäen pääasiassa fonofin tietokantaa, jossa eri formaattien väliset erot äänitteen kokonaiskestossa on myös huomioitu, toisin kuin kansallisdiskografian tietokannassa – tosin tämäkin vaikuttaa tapauskohtaiselta. Ilmeisesti niin kansallisdiskografiasa kuin fonofin tietokannassakin vaihtelee tietojen syöttämistapa ja tarkkuus syöttäjästä riippuen, sillä monin osin tiedot on syötetty epä johdonmukaisesti. Keston ja tyyllilajin lisäksi pyrin merkitsemään myös äänitysvuoden tai äänitteen alkuperäisen julkaisuvuoden käyttäen kaikkia kolmea tietokantaa – tässäkin tiedot olivat monin kohdin ristiriitaisia.

Tutkimistani tietokannoista ja lähteistä ei aina löytynyt yhteneviä tietoja, joten pyrin merkitsemään lähteen aina huolellisesti. Epäselvissä tilanteissa luotin ensisijaisesti kansallisdiskografiaan, toissijaisesti fonofin tietokantaan. Joissain tapauksissa näiden lähteiden ulkopuolinen informaatio vaikutti uskottavammalta. Esimerkiksi M & T tuotannon julkaisema Eurooppa 3 -yhtyeen *Kosketuksia*-albumi (MTRCD 103) vaikuttaa tietokantoja tarkastellen julkaistun vuonna 1989, vaikka yhtyeen johtohahmo V.V. Riihiluoma muistelee levyn todellisuudessa julkaistun vasta vuonna 1990 (Riihiluoma, henkilökohtainen tiedonanto Facebookissa 1.10.2010). Toinen tietokantojen luotettavuutta koetteleva tapaus on Ancient Rotten Graveguards, eli A.R.G. -yhtyeen *Entrance* -albumi (Megamania, MGMCD 2024), joka Äänitearkisto Ry:n tietokannan mukaan on äänitetty 1989 (ko. tietokannassa yhtyeen nimi esiintyy tosin virheellisesti muodossa Ancien Rotten Grabeguards). Kansallisdiskografiasta ja fonofin tietokannasta kyseistä levyä ei löydy ollenkaan. Todellisuudessa levyä ei ikinä julkaistu CD-formaatissa (A.R.G. yhtyeen tiedonanto Facebook-sivullaan 31.5.2011). Tällaisissa tilanteissa olen hylännyt tietokannoista löytyvän informaation ja luottanut niiden ulkopuoliseen informaatioon.

Kaiken kaikkiaan sain tutkimustyöni tuloksena listattua 565 nimikettä. Näistä 39:n (n. 6,9 % luettelon äänitteistä) julkaisuvuosi jäi hämärän peittoon ja jätin ne siksi pois tehdessäni tilastointia. Tämän lisäksi 26:ta nimikettä jäljelle jääneistä 526:sta äänitteestä ei löytynyt fonofin tietokannasta ja näin ollen en tilastoinut näiden tyyllilajia. Äänitteiden julkaisumäärän suhteen luettelon sisäinen virhemarginaali on näin ollen mainittu 6,9 % ja jäljelle jäävien äänitteiden tyyllilajin suhteen 4,9 %. Todellisuudessa julkaisumäärien suhteen virhemarginaali on vielä suurempi,

sillä kuten aiemmin osoitin, kansallisdiskografiasta sekä *fono.fi* -tietokannasta löytyy virheitä.

Äänitteiden kaupallisista tunnuksista

Äänitteiden kaupalliset tunnukset ovat eräänlaisia rekisterinumeroita, joita seuraamalla olen pyrkinyt systemaattisuuteen luetteloidessani CD-levyjulkaisuja. Kootessani luetteloa huomasin muutaman seikan liittyen näihin tunnuksiin. Ensinnäkin numerointijärjestelmä vaihtelee levy-yhtiöittäin ja levymerkeittäin, monesti muuttuen jopa levymerkin sisällä. Kolme yleisintä numerointiperiaatetta ovat:

1. CD-levyjulkaisuille oma numerointinsa, joka etenee johdonmukaisesti CD-levyjen julkaisujärjestyksessä. Esimerkiksi Poko Rekordsin POKOCD 1 (Eppu Normaali: Kahdeksas ihme, CD) on levy-yhtiön ensimmäinen CD-julkaisu, mutta 61. LP-julkaisu (mistä johtuen saman levyn LP-version koodi on PÄLP 61);
2. CD-julkaisulla on samankaltainen kaupallinen tunnusnumero kuin muissa formaateissa tehdyillä vastaavilla julkaisuilla. Esimerkiksi CBS 4502682 (Riki Sorsa: Myrskyn silmä, CD) on sisällöltään sama äänite kuin CBS 4502681 (LP) ja CBS 4502684 (C-kasetti) – vain viimeinen numero muuttuu formaatin mukana;
3. CD-julkaisulla on sama tunnusnumero kuin muissa formaateissa tehdyillä vastaavilla julkaisuilla, vain etumerkintä muuttuu. Esimerkiksi Fazerin FACD 5112 (Frederik: Pelkkää rautaa) on CD-versio samasta äänitteestä, jonka LP-version koodi on FL 5112.

Tämän lisäksi joidenkin kaupallisten koodien takana ei vaikuta olevan minkäänlaista systemaattista periaatetta. Näin on erityisesti monikansallisilla levy-yhtiöillä, joiden tuotekoodit vaikuttavat muutenkin hyvin paljon monimutkaisemmilta kuin supisuomalaisien yhtiöiden – onhan monikansallisilla yhtiöillä huomattavasti enemmän julkaisuja maailmanlaajuisesti ja numeroinnin pitää näin ollen olla täsmällisempää ja yksityiskohtaisempaa. Lisäksi monikansallisten yhtiöiden kohdalla kaikki kolme käyttämäni tietokantaa käyttävät hieman erilaista numerointiperiaatetta, vaikka lähtökohtaisesti kaupallisen tunnuksen pitäisi olla aina sama.

Kaupallisten tunnusten merkintätavat vaihtelevat myös tietokannoittain niin, että esimerkiksi *fono.fi* -tietokannassa koodi on muotoa "FCD 32" ja *Violassa* taas muotoa "FCD32" – kirjainjuuren ja numeron välissä siis joko on tai ei ole väliä riippuen tietokannasta. Tällainenkin pieni ero on sikäli harmillinen, että hakutoi-

mintoa käyttäessä koodin tulee olla kirjoitettu juuri oikein. Luettelossa sekä tässä tutkimuksessa olen kuitenkin päätenyt käyttämään *fono.fi* -tietokannan mukaista kirjoitusasua.

Luettelon merkinnöistä

Luettelosta löytyvät tiedot on jaettu sarakkeittain. Ensimmäisessä sarakkeessa on ilmoitettu levy-yhtiö tai levymerkki, joka säilyy samana kunnes toisin on ilmoitettu. Olen järjestänyt julkaisuluettelon aakkosjärjestykseen levy-yhtiöittäin. Näin ollen ensimmäisen on AAB Tuotannon julkaisut ja viimeisenä Sonetin. Levy-yhtiön vaihtumisesta on ilmoitettu kaksoisviivalla ja uuden levy-yhtiön nimellä ensimmäisessä sarakkeessa. Joillain levy-yhtiöillä on ollut useampia levymerkkejä. Levymerkit ovat myös merkittynä ensimmäisessä sarakkeessa, mutta ne erottaa toisistaan yksinkertainen viiva kaksoisviivan sijaan.

Toisessa sarakkeessa on ilmoitettu julkaisukoodi sekä nimikkeen mahdollinen puuttuminen jostakin tietokannasta. Tietokantoja olen merkinnyt loppuviitenumeroin, joissa ¹ on Suomen äänitearkiston tietokanta, ² on Yleisradion *fono.fi* -tietokanta ja ³ merkitsee Suomen kansallisdiskografiasta Viola- tietokantaa.

Kolmannessa sarakkeessa ilmoitan nimikkeen artistin. Joissain tapauksissa artisteja on useampi, ja olen tällaisissa tilanteissa joko luetellut joukon artisteja (silloin kun niitä ei ole ollut yli kolmea) tai käyttänyt kirjainlyhennettä VA (Various Artists) merkitsemään useamman artistin tuotannosta koottua nimikettä.

Neljännessä sarakkeessa on julkaisun nimi. Joissain tapauksissa julkaisulle on kaksi eri nimeä, ja olen pyrkinyt täsmällisesti merkitsemään poikkeavuudet (sekä lähteet loppuviittein).

Viidennessä sarakkeessa on CD-julkaisuvuosi muodossa ja kuudennessa sarakkeessa alkuperäinen julkaisuvuosi tai äänitysvuosi (tai molemmat). Mallin olen ottanut kansallisdiskografiasta, jossa "p"-etuliitteellä merkataan julkaisuvuotta ja "r"-etuliitteellä äänitysvuotta. Kaikki julkaisuvuositiedot ovat peräisin kansallisdiskografiasta, ellei toisin ole mainittu. Äänitysvuodet olen puolestaan selvittänyt Suomen äänitearkiston tietokannasta, ellei toisin ole mainittu.

Seitsemännessä sarakkeessa olen ilmoittanut äänitteen keston niin kuin se on Yleisradion *fono.fi* -tietokannassa merkitty. Mikäli äänitteen kesto ei ole kyseisestä tietokannasta löytynyt olen pyrkinyt tarkastamaan sen jostain muusta lähteestä. Poikkeavasta lähteestä olen niinkään ilmoittanut loppuviitteenä.

Kahdeksannessa sarakkeessa olen ilmoittanut ruksilla mikäli nimike olen tilastointia tehdessäni laskenut backkatalaogi- tai kokoelmajulkaisuksi. Viimeisessä sarakkeessa olen merkinnyt Yleisradion *fono.fi* -tietokannan mukaisen tyyllilajin, mikäli se on ollut löydettävissä.

Yliviivatut merkinnät ovat äänitteitä, joiden julkaisuvuosi jäi minulle epäselväksi. Näitä nimikkeitä en ole huomionnut tehdessäni tilastointia. Ne ovat luettelossa siksi, että kyseiset nimikkeet on mahdollisesti julkaistu 1980-luvulla ja tämä tieto voi vielä selvitä jatkotutkimuksessa.

Varsinaisten tietokantojen lisäksi olen pyrkinyt merkitsemään loppuviite-merkintänä myös kaikki muut lähteet, joita olen käyttänyt luetteloa kootessani, kuten esimerkiksi levy-yhtiöiden www-sivut sekä diskografiatietoja sisältävät harrastajien ylläpitämät sivustot. Tällaisia lähteitä ei ole montaa, sillä pääosin päätin pysyä kolmen päälähteeni mukaisissa tiedoissa.

Suomalaisten albumimittaisten CD-levyjulkaisujen 1985–1989 luettelo

Levy-yhtiö	Koodi	Artisti	Levyn nimi	CD julk.	Alukup. julk.	Kesto	u/bk	Genre
AAB Tuotanto	HANOI1BCD 1	Hanoi-Rocks	All Those Waf(j)sted Years	p1984	r1981-1985	63.08		Pop ja rock
	AABCD 102	Hector	Masters	p1986	p1986	51.05	x	Pop ja rock
	AABCD 103 ^{ei1}	Rauli Badding Somerjoki	Masters Badding	p1986	r1974-1986	49.09	x	Pop ja rock, viihdemusiikki
	AABCD 2	Dave Lindholm	Aino / Huoneet 6 ja 14	p1988	p1982 & 1983	71.06	x	Pop ja rock, viihdemusiikki
	AABCD 3	Rauli Badding Somerjoki	Laulajan taival 2: 28 sävelmää	p1988	p1988	74.14	x	Pop ja rock
AMT	Amtcd 2002	Sleepy Sleepers	Rocky VI - pölkkyllä päähän	p1989	r1986, p1986 ²	36.06	x	Pop ja rock
	Amtcd 2004	Sleepy Sleepers	Sleepy Sleepers sings Matti ja Teppo	p1989	p1987, r1987	35.05	x	Pop ja rock
	Amtcd 2007	Sleepy Sleepers	Born in the S.a.v.o.	p1988	p1985, r1985	41.04	x	Pop ja rock, puheesitykset
	Amtcd 2008	Backsliders	Same shit different day	p1989	r1987-1989	31.03		Pop ja rock
	Amtcd 2009	Sleepy Sleepers	Turakaisten paratiisi	p1989	r1988	39.07		Pop ja rock
	Amtcd 2013	Jay & The Miracles	Small songs from Jay & The Miracles	p1989	r1989	46.12		Pop ja rock
	Amtcd 2014	Garbo	Pitkä tie	p1989	r1988	41.04		Pop ja rock
	Amtcd 2016	Sleepy Sleepers	Sleepy Sleepers sings Elvis	p1989	r1989	47.09		Pop ja rock, puheesitykset
	Amtcd 2015 ^{ei1}	Leningrad Cowboys	Leningrad Cowboys go America	p1989	r1987-1988 ^(tp)	17.01		Jazz ja blues, pop ja rock, viihdemusiikki
	Base Beat	BCD 101	VA	Aikuisten iskuhitit	p1988	r1975-1988	48.07	x
BD 102		VA	Laserhitit lapsille	p1988	r1980-1988	32.06	x	Pop ja rock, viihdemusiikki
BCD 103		VA	Apache - rautalankaklassikot	p1988	r1988	41.08	x	Pop ja rock
BCD 104		Kalevi Korpi	Operetin helmiä	p1988	r1984-1988	37.05	x	Viihdemusiikki
BCD 105		VA	Iskelmän ikivihreät: Hetki lyö	p1988	r1980-1988	49.08	x	Pop ja rock, viihdemusiikki
BCD 107		Tapio Rautavaara	Muistathan kai	p1989	r1959-1963	42.04	x	Viihdemusiikki
BCD 108		VA	Muistathan kai - terveiset savotalta	p1989	r1949-1962	38.06	x	Viihdemusiikki
BCD 109 ^{ei2}		Eino Grön	Muistathan kai	p1989	r1962-1963		x	

	BCD 110	VA	Muistathan kai - Romantiikan sävelin	p1989	r1956-1963	40.09	x	Viihdemusiikki
	BCD 111 ^{ei2}	Laila Kinnunen	Muistathan kai - Mandshurian kummut	p1989	r1957-1963		x	
	BCD 112	VA	Muistathan kai - Iskelmäkaruselli	p1989	r1959-1963	36.07	x	Viihdemusiikki
	BCD 113	VA	Muistathan kai - Vain merimies voi tietää	p1989	r1959-1963	40.05	x	Viihdemusiikki
	BCD 114	VA	Muistathan kai - Rakastan sinua elämä	p1989	r1958-1963	43.06	x	Kansanmusiikki, viihdemusiikki
	BCD 115 ^{ei2}	Olavi Virta	Muistathan kai - Vihreät niityt	p1989	r1961-1963		x	
Bluebird	BBCD1052	Heikki Sarmanto, Tapani Kansa	Betonimylläri	p1987	r1987	42.05		Viihdemusiikki
	BBCD 1054 ^{ei2}	Francis Goya	This is Francis Goya	p1988	r1983-1988		x	
	BBCD 1061 ^{ei2}	Oskar Merikanto, Tapani Kansa	Oskar Merikannon kauneimmat laulut	p1988	p1988	39.00 ³		
	BBCD 1062	Lea Laven	Kortit kertoo kohtalomme	p1988	r1985-1988 p1988	36.05		Viihdemusiikki
	BBCD 1063 ^{ei2}	Esa Pakarinen	Beat	p1988 ⁴	r1988			
	BBCD 1066	Francis Goya	Moscow nights	p1989	p1982 ³	49.09	x	Kansanmusiikki, viihdemusiikki
	BBCD 1067	Tapani Kansa	Oi jouluyö	p1988	r1988	45.06		Uskonnollinen musiikki, viihdemusiikki
	BBCD 1068	Mikko Alatalo	Napapiirin huumaa	p1989	p1989	54.09		Viihdemusiikki
	BBCD 1070	Mikko Alatalo	21 suosittua lastenlaulua		r1984-1988	54.08		Pop ja rock
	BBCD 1072	Reijo Taipale	Virran rannalla	p1989	p1989	38.05		Viihdemusiikki
	BBCD 1074 ^{ei2}	Erkki Junkkarinen	Ystävän laulu	p1989	r1989			Viihdemusiikki (LP)
	BBCD 1075 ^{ei2}	Aikamiehet	Kuin ruusu kaunein	p1989	p1989(LP) <small>huom!</small>	37.07 ³		Viihdemusiikki (LP)
		Huom! Yksi raita r1992 ¹ , mutta ei voi pitää paikkaansa, koska myös vuonna 1989 julkaistulla LP versiolla.						
	BBCD 1076	Lea Laven	Mustasukkaisuutta	p1989	p1989	37.05		Viihdemusiikki
	BBCD 1077	Tapani Kansa	Öinen tuuli valvoo	p1989	p1989	42.05		Viihdemusiikki
	BBCD 1078	Wiola Talvi(kki)	Yours	p1989	r1989	45.04		Jazz ja blues
	BBCD 1080	Jamppa Tuominen	Luoksein	p1989	p1989			Viihdemusiikki
	BBCD 1081 ^{ei2}	Francis Goya	Minä olen muistanut	p1989	p1989	39.05 (LP)		Viihdemusiikki (LP)
	BBCD 2526	Mustangs	Twist side story	p1988	p1988	38.07		Pop ja rock, viihdemusiikki
	BBCD 2534	Jamppa Tuominen	Suosituimmat laulut	p1989	r1982-1989	43.05	x	Viihdemusiikki
	BBCD 2536 ^{ei2}	Reijo Taipale	Suosituimmat laulut	p1989	r1982-1989	40.04 (LP)	x	Viihdemusiikki (LP)
	BBCD 5001	Mikko Alatalo	Mikon parhaat	p1988	p1974-1987	71.10	x	Viihdemusiikki
	BBCD 5002	Francis Goya	Concerto fro My Love	p19872	p1985&1987	44.04	x	Viihdemusiikki
	BBCD 5003	Francis Goya	The Romantic Guitar of...	p1988 ²	p1980- 1988 ^{2&3}	54.07	x	Viihdemusiikki
	BBCD 5004	Francis Goya	Scandinavian Moods	p1988	r1981-1988	56.09	x	Viihdemusiikki
	BBCD 5005	Tapani Kansa	Suosituimmat laulut	p1989	r1987	40.05	x	Viihdemusiikki
CBS	CDCBS 26245 ^{ei1}	Riki Sorsa	Kellot ja peilit	(p1984 ³), p1985 ⁵	p1984	40.04		Pop ja rock
	CDCBS 26970	Maarit (Hurmerinta)	Tuuli ja taivas	p1986	r1986	42.03		Pop ja rock
	CBS 4502682	Riki Sorsa	Myrskyn silmä	p1986	r1986	33.04		Pop ja rock
	CBS 4606822	(Heikki Sarmanto),Taina Lehto	Scene from a trance	p1987	r1988 ¹ , r1987 ³	45.05		Jazz ja blues

	CBS 4608722 ^{ei2&3}	Good Evening Manchester	Learning to sing	p1988	p1988 (LP), r1988	44.07 (LP)		Pop ja rock
	CBS 4608872	Juhamatti (Jussi Mäkelä)	10	p1988	r1977-1986	36.04		Viihdemusiikki
	CBS 4609362	Maarit (Hurmerinta)	Tuskan tanssi	p1988	r1988	41.04		Pop ja rock
	CBS 4609952	Sleepy Sleepers	Mopott Show		p1979 ² , r1979	37.04		Pop ja rock
	CBS 4609962	Sleepy Sleepers	Holiday in New York		p1978, r1978	33.06		Pop ja rock
	CBS 4624192	Smack	Radical (Made in Heaven)	p1988	r1988	38.05		Pop ja rock
	CBS 4629692	VA	Muistatko / 21 iskelmäklassikkoa	p1989	p1976-1985, r1977-1989	73.09	x	Viihdemusiikki
	CBS 4632152 ^{ei2}	Johnny Yen	Amok	p1989	p1988 & 1989 (LP), r1988-1989	34.00		
	CBS 4633222	Lea Laven	Cbs klassikot Lea Laven	p1989	r1978-1983	56.06	x	Viihdemusiikki
	CBS 4633232	Reijo Kallio	Cbs klassikot Reijo Kallio	p1989	r1979-1986	52.06	x	Viihdemusiikki
	CBS 4633242 ^{ei1}	Riki Sorsa	Cbs klassikot Riki Sorsa	p1989		57.08	x	Viihdemusiikki
	CBS 4633252	Sleepy Sleepers	Cbs klassikot Sleepy Sleepers	p1989	r1978-1985	45.08	x	Pop ja rock
	CBS 4633262	Tapani Kansa	Cbs klassikot Tapani Kansa	p1989	p1977-1979	49.08	x	Viihdemusiikki
	CBS 4633272 ^{ei1}	Kirka	Cbs klassikot Kirka	p1989		57.07	x	Viihdemusiikki
	CBS 4634162	Stratovarius	Fright Night	p1989	r1989	40.04		Pop ja rock
	CBS 4654752	Anita Hirvonen	CBS klassikot Anita Hirvonen	p1989	r1977-1986 ²	56.09	x	Viihdemusiikki
	CBS 4654762	Anneli Pasanen	CBS klassikot Anneli Pasanen	p1989	r1976-1984	53.07	x	Viihdemusiikki
	CBS 4654772	Jamppa Tuominen	Cbs klassikot Jamppa Tuominen	p1989	r1977-1981 ²	51.07	x	Viihdemusiikki
	CBS 4654782	Juhamatti	Cbs klassikot Juhamatti	p1989	r1977-1985	52.05	x	Viihdemusiikki
	CBS 4656562	Tumppi Varonen (Problems)	Kuuma rakkaus	p1989	r1989	30.03		Pop ja rock
	CBS 4659632	Mikael Anreot	I Gotta Know ² / Every Hour ^{1&3}	p1989	r1989	49.05		Pop ja rock, viihde
	CBS 4659652	Juhamatti (Jussi Mäkelä)	Hymy	p1989	r1989	36.03		Viihdemusiikki
	CBS 4659732	Timo T.A. Mikkonen ja ystävät (mm. Cantores Minores)	Joulusydan	p1989	r1988 & 1989	47.06	x	Viihdemusiikki
	CBS 4662432	Pirjo Hirvonen	Manhattan memories	p1989 ²	p1989 (LP) ³	48.07		Jazz ja blues
	CBS 4663672 ^{ei2&3}	Kirka	Hengailaan		p1984			
Discophon /	KECD 602	VA	Täti Monika	p1988	r1979	34.07	x	Viihdemusiikki
Kerberos	KECD 606	VA	Kolme iloista rosvoa. Kasper, Jesper ja Joonatan	p1988	r1979	41.06	x	Viihdemusiikki
	KECD 640	Lasse Mårtenson	Särgård - Saaristo	p1988	p1977?	34.05	x	Viihdemusiikki
	KECD 677 ^{ei2}	Airdash	Thank God It's Monday	p1988	r1988	34.02 (LP)		Pop ja rock (LP)
	KECD 679	Anneli Saaristo	Anneli Saariston parhaat	p1989	p1978-1989		x	Viihdemusiikki
	KECD 682	VA	Kupperkeikku	p1989	r1989	43.09		Viihdemusiikki
	KECD 686 ^{ei1}	Marjatta Pokela (säv)	Mörköooppera 1 & 2. lyhennelmä	p1985	r1980, 1985	74.00	x	Viihdemusiikki
	KECD 681	Paul Anka	My Way: Paul Ankan parhaat	p1989	p1989	44.08	x	Pop ja rock, viihdemusiikki
EMI	EMI 777-7918562	Mari Rantasila	Auringossa	p1989	r1988, p1989	44.05		Pop ja rock, viihdemusiikki
	EMI 724352201426 ³ / Parlophone CDP 7486762 ²	Pave Maijanen	Maailman tuulet	p1987	r1987	46.07		Pop ja rock
	EMI 7907892	Jope Ruonansuu	Matkiva kulkuri	p1988	r1988	33.05		Puhe-esitykset, viihdemusiikki
	EMI 777-7920812	Heikki Lund	Rakastaja	p1989	r1989	40.05		Viihdemusiikki

	EMI CDP 7488282	Veikko Lavi	Elämäni kronikka	p1988	r1988	45.06		Viihdemusiikki
	Parlophone 7932452	Neljä ruusua	Hyvää päivää	p1989	r1989	38.03		Pop ja rock
	Parlophone CDP7461892	Pave Maijanen	Palava sydän	p1985	r1985	43.06		Pop ja rock
	Parlophone 777 7905242	Lapinlahden linnut	Lauluja nuppilasta	p1988	r1988	41.09		Viihdemusiikki
	Parlophone 777-7905672, CDP7905672	Havana Black	Indian Warrior	p1989	r1988	38.05		Pop ja rock
	Parlophone 777-7913822	Tuula Amberla	Siniset kyneleet	p1988	r1988	41.05		Pop ja rock
	777 7914592	Topi Sorsakoski & Agents	Pop	p1988	r1988	36.06		Pop ja rock, viihdemusiikki
	777 7925322	Avo Heyskanen	Avo Heyskanen	p1989	r1989	40.05		Pop ja rock
	7925332	Harri Marstio	Ilon sekunnit	p1989	r1989	35.04		Viihdemusiikki
	7925342	Lapinlahden linnut	Elämä janottaa	p1989	r1989	31.05		Pop ja rock
	EMI 7933112	Huhu	Huhu	p1989	r1989	42.07		Pop ja rock
	Parlophone CDP7901552	Lapinlahden linnut	Lapinlahden linnut - parhaat	p1987	p1985-1987	62.10	x	Pop ja rock
	Parlophone 777-79540721	Lapinlahden linnut	Lapinlahden linnut		r1985			
	Parlophone CDP7462802	Topi Sorsakoski & Agents	In beat	p1986	r1985-1986	36.05		Viihdemusiikki
	CDP 7468992	Topi Sorsakoski & Agents	Besame mucho	p1987	r1986-1987	34.06		Pop ja rock, viihdemusiikki
	CDP 7486752	Topi Sorsakoski	Hurmio	p1985	r1985	35.07		Viihdemusiikki
Ensio Music /	SEGD-006	Henry Theel	Henry Theel		r1982	35.07		Viihdemusiikki
Selecta	SEGD-013	Tuula Amberla	Lulu		r1984, p1984	42.003 (LP)		
	SECD 025	Rainer Friman	Sinä iltana tähdet...	p1988	p1988	51.08		Viihdemusiikki
	SECD 029	Rainer Friman	Linnut	p1989	r1989	40.06		Viihdemusiikki
	SECD 030	Anna Hanski	Anna Hanski	p1989	r1989	44.07		Pop ja rock, viihdemusiikki
	SEGD-031	VA	Hittitusina		p1989 (LP); r1989			
Euros Records	EXCD 1 ^{ei2&3}	Tuomari Nurmio	Tuomari Nurmio Extra	p1989 ⁶	r1979-1988		x	
Extra	EXCD 2 ^{ei2}	Juice Leskinen	Extra	p1989	r1981-1987	47.04 (LP)	x	Pop ja rock (LP)
	EXCD 3 ^{ei2}	Sleepy Sleepers	Extra	p1989	r1983-1987	37.00 ³	x	
	EXCD 4	VA	Suomi-rock	p1989	r1986-1989		x	Pop ja rock
	EXCD 5	Kauko Röyhkä & Narttu	Extra	p1989 ⁷	r1983-1988		x	Pop ja rock (LP)
	EXCD 6	The Quiets	The Quiets / Rautalankaa extra	p1989	r1987-1989, p1987	35.06	x	Pop ja rock
	EXCD 7	Heikki Kinnunen	Heikki Kinnunen extra	p1989	r1989	36.05		Viihdemusiikki
	MINCD 5	Kauko Röyhkä & Narttu	Mutta, mutta	p1989	r1988	18.02		Pop ja rock
Sinetti	SINCD 1	Peer Günt	Good Girls Don't	p1987	r1987	42.04		Pop ja rock
	SINCD 2	Peer Günt	Peer Günt 1 / Through the Wall	p1987	p1985	55.07	x	Pop ja rock
	SINCD 3 ^{ei2}	Peer Günt	Backseat	p1987	p1986			Pop ja Rock (v.2000 julkaisun mukaan)
Huom! Äänite julkaistu aikaisemmin kahta viimeistä kappaletta (Badboys are here (remix) ja Little squeezer) lukuunottamatta v. 1986/Euros.								
	SINCD 4	Kauko Röyhkä & Narttu	Onnenpäivä / Lauralle	p1987	r1983 & 1984	65.09	x	Pop ja rock
	SINCD 5	Kauko Röyhkä & Narttu	Maa on voimaa & paska kaupunki / tuhlausta	p1987	p1985	50.07	x	Pop ja rock
Huom! Äänite julkaistu aik. kahta viimeistä kappaletta lukuun ottamatta v. 1985/Euros.								
	SINCD 6	Kauko Röyhkä & Narttu	Pikku enkeli / Kulta-aika live	p1987	p1986 & p1986	60.10	x	Pop ja rock

	SINCD 7	Kauko Röyhkä & Narttu	Mieluummin vanha kuin aikuinen / Paha maa	p1988	r1987	63.09	x	Pop ja rock
	SINCD 1022	Tavaramarkkinat	Lievä kosto	p1989	p1985, r1985	38.04	x	Pop ja rock
	SINCD 1036	22 pistepirkko	Kings of Hong Kong	p1989	r1986-1987	32.05	x	Pop ja rock
	SINCD 1044	Kauko Röyhkä & Narttu	Ihmelapsi	p1988	r1988	37.04		Pop ja rock
	SINCD 1046	VA	Joulutahti	p1988	r1978-1988	41.06	x	Pop ja rock, viihdemusiikki
	SINCD 1048 ^{ei2&3}	Peer Günt	Fire Wire		r1988			
	SINCD 1050	The Quiets	More! The Quiets	p1989	r1987-1989	67.13		Pop ja rock
	SINCD 1056	Leevi & The Leavings	Unelmia ja toiveita	p1989	r1980-1989	52.06	x	Pop ja rock, viihdemusiikki
	SINCD 1058 ^{ei2}	Peer Günt	Years on the road	p1989	r1985-1989, p1989	46.04 (LP)	x	Jazz ja blues, pop ja rock (LP)
Fazer Finnlevy	FCD 1	Dingo	Kerjäläisten valtakunta	p1985	p1985	38.04		Pop ja rock
	FCD 2	Katri Helena	On Elämä Laulu	p1986	r1986	49.06		Viihdemusiikki
	FCD 3	Eve	Laulava muukalainen	p1986	r1986	43.05		Pop ja rock
	FCD 4	Arja Saijonmaa	Valitut laulut	p1986	r1979-1986	46.08	x	Viihdemusiikki
	FCD 5	Tapani Kansa	Lauluja 1967-1986/ 20 Tunnetuinta levytystä	p1986	r1967-1986	64.08	x	Viihdemusiikki
	FCD 6	Tapio Rautavaara	Reissumiehen taival / 21 toivottua levytystä	p19874	p1956- 19792	64.08	x	Viihdemusiikki
	FCD 7	Olavi Virta	Poika varjoiselta kujalta / 21 toivottua levytystä	p1987	p1956-1966	60.09	x	Viihdemusiikki
	FCD 8	Katri Helena	20 Toivotuinta levytystä	p1987	p1969-1984	65.09	x	Viihdemusiikki
	FCD 9	Mamba	Lauantai-ilta	p1987	r1985-1986	49.07		Viihdemusiikki
	FCD 10	VA	Kultainen 60-luku	p1987	r1961-1968	65.12	x	Pop ja rock
	FCD 11	Vesa-Matti Loiri	Vesku Helismaasta	p1987	p1969-1977	59.09	x	Viihdemusiikki
	FCD 12	VA	Kultainen 60-luku II	p1987	p1963-1969	68.12	x	Pop ja rock, viihdemusiikki
	FCD 13	Hector	Hector	p1987	p1965-1974	68.10	x	Pop ja rock
	FCD 14	VA	Soiva joulukalenteri	p1987	p1957-1972	65.11	x	Kansanmusiikki, pop ja rock, viihdemusiikki
	FCD 15	Paula Koivuniemi	20 toivotuinta levytystä	p1987	p1968-1982	70.10	x	Viihdemusiikki
	FCD 16	Solistiyhtye Suomi	24 riemukasta rillutusta	p19872	p1981-1987	58.10	x	Viihdemusiikki
	FCD 17	Georg Ots	Unohtumaton	p1988	p1957-1973	67.10	x	Viihdemusiikki
	FCD 18	VA	Mörri-möykyn toivekonsertti 27 toivottua lastenlaulua	p1988	p1953-1983	64.12	x	Viihdemusiikki
	FCD 19	VA	Superhittiparaati 1960-1961	p1987	p1959-1961	71.11	x	Viihdemusiikki
	FCD 20	VA	Superhittiparaati 1962-1963	p1987	p1960-1962	72.12	x	Viihdemusiikki
	FCD 21 ^{ei2}	VA	Superhittiparaati 1964-1965	p1987	p1964-1965		x	
	FCD 22	VA	Superhittiparaati 1966-1967	p1987	p1964-1967	73.14	x	Viihdemusiikki
	FCD 23	VA	Superhittiparaati 1968-1969	p1987	1967-1969	71.11	x	Viihdemusiikki
	FCD 31	Irwin Goodman	Irwinin parhaat	p1989	p1965-1988	71.11	x	Viihdemusiikki
	FCD 32	Katri Helena	Kauneimmat rakkauslaulut	p1989	p1972-1988	70.10	x	Viihdemusiikki
	FCD 33	VA	Rakkaudella. 21 romanttista laulua	p1989	p1980 ² , r1962-1989	71.10	x	Pop ja rock, viihdemusiikki
	FCD 1001	Sing Song Sisters	Tonttuparaati 20 hauskaa joulul.	p1989	p1959-1977	47.09	x	Viihdemusiikki
	FCD 1002	Pekka Hartonen & Tonttuorke.	Jouluparaati. 20 iloista joululaulua	p1984		39.13		Kansanmusiikki, viihdemusiikki
	FCD 1003	Cantores Minores	Kauneimmat joululaulut	p1989	p1961-1976 ²	43.08	x	Viihdemusiikki

FCD 2002	VA	Suosituimmat eläinlaulut. 20 hauskaa lastenlaulua	p1989	p1936-1983, p1983	47.10	x	Viihdemusiikki
FCD 2003	VA	Hyrskyn myrskyn. 20 riemukasta lasten suosikkia	p1989	p1960-1983, p1983	43.08	x	Viihdemusiikki
FCD 2004	VA	Nukkumatin suosikit. 20 toivottua iltalaulua	p1989	p1949-1979	49.10	x	Viihdemusiikki
FCD 2005	VA	Peipon pesä. 20 unohtumatonta lastenlaulua	p1989	p1934-1979, p1983	44.08	x	Viihdemusiikki
FCD 2006	VA	Peikkometsä. 20 jännää lasten laulua	p1989	p1934-1983, p1983	46.09	x	Viihdemusiikki
FCD 5112	Frederik	Pelkkää rautaa	p1988	p1970-1981	49.08	x	Viihdemusiikki
FCD 5128	Tapiolan kuoro & VA	Lapset siinä hyörii	p1989	p1976 & 1986	53.12	x	Viihdemusiikki, kansanmusiikki
FCD 5132	Solistiyhtye Suomi	Neljänkympin villitys	p1988	r1988	42.09		Pop ja rock, viihde
FCD 5133	Tapiolan kuoro	Synttärimarssi ja muita tenavaikäisten lauluja	p1988	r1988	39.10		Viihdemusiikki
FCD 5134	Candle Light Orchestra/ Brass band	Nuoruuteni savotat - musiikkia Mikko Niskasen elokuvasta	p1988	r1988			Erikoisäänitteet, kansan
FCD 5136	Kake Randelin	Pakko painaa pitkää päivää	p1989	p1989	39.05		Viihdemusiikki
FCD 5137 ^{e1,2}	Tauski Peltonen	Charlotta	p1989	r1988-1989			Viihdemusiikki (LP)
FCD 5139	Eini	Lauantai-illan tyttö	p1989	p1989	38.04		Kansanmusiikki, viihdemusiikki
FCD 5141	Susanna Haavisto	Musiikkipullat	p1989	p1989	36.09		Viihdemusiikki
FCD 5142	Timo Turpeinen	Reissumiehen muistot	p1989	p1989	34.05		Pop ja rock, viihde
FCD 5143	Jaakko Ryhänen, Seppo Hovi, Ylioppilaskunnan laulajat	Ilta Volgalla	p1989	p1989	40.07		Viihdemusiikki
MCD 1	Reijo Taipale	Reijo Taipale	p1988	p1962-1974	46.11	x	Viihdemusiikki
MCD 2	Tapio Rautavaara, Kari Kuuva, Seppo Hanski, Jörgen Petersen	Kultainen 60-luku. Suomalaisen suosikki-iskelmä: top 16. (hittikokoelma 1962-1968)	p1988	p1962-1968	45.06	x	Viihdemusiikki
MCD 3	VA	Kitarat soi. Rautalankamusiikin parhaat	p1988	p1963-1981	43.08	x	Pop ja rock
MCD 4	Mikko Alatalo	Mikko Alatalo	p1988	p1978-1985	52.06	x	Viihdemusiikki
MCD 5	Danny	Danny	p1988	p1964-1972	46.06	x	Viihdemusiikki
MCD 6	Irwin Goodman	Irwin Goodman	p1988	p1965-1976	45.07	x	Viihdemusiikki
MCD 7	Humppa-veikot	Humppa-veikot solisteineen	p1988	p1959-1973	53.11	x	Viihdemusiikki
MCD 8	Georg Malmsten	Georg Malmsten	p1988	p1934-1965	56.10	x	Viihdemusiikki
MCD 9	Anneli Sari	Anneli Sari	p1988	p1977-1981	51.07	x	Viihdemusiikki
MCD 10	Paula Koivuniemi	Paula Koivuniemi	p1988	p1966-1982	53.08	x	Viihdemusiikki
MCD 11	Veikko Lavi	Veikko Lavi	p1988	p1953-1978	53.11	x	Viihdemusiikki
MCD 12	Juha Vainio	17 Hilpeää ja haikeaa rallia	p1989	p1965-1979	44.06	x	Viihdemusiikki
MCD 13	Kari Tapio	16 suosittua levytystä	p1989	p1976-1986	54.07	x	Viihdemusiikki
MCD 14	Tapani Kansa	18 suosittua levytystä	p1989	p1968-1986	54.10	x	Viihdemusiikki
MCD 15	Kirka (The Islanders)	Kirka - 16 isoa-hittia		p1967-1979	48.06		Pop ja rock, viihdemusiikki
MCD 16	Solistiyhtye Suomi	18 suosittua levytystä	p1989	p1981-1985	49.09	x	Viihde
MCD 17	Hurriganes ^{e1,2}	Jailbird / 10/80	p1989	p1979 & 1980	59.13	x	Pop ja rock
MCD 18	Hurriganes	Rocking / Seven days, seven nights	p1989	p1982 & 1983	69.09	x	Pop ja rock
MCD 19	Paula Koivuniemi	18 suosittua levytystä	p1989	p1977-1982	64.09	x	Viihdemusiikki
MCD 20	Matti Esko	Matti Esko - 22 parasta	p1989	p1975-1985	70.08	x	Viihdemusiikki

	MCD 21	Fredi	Fredi - 21 Toivottua	p1989	p1967-1978	72.09	x	Viihdemusiikki
	MCD 22	Finlanders	Finlanders	p1989	p1986-1988	71.08	x	Viihdemusiikki
	MCD 23	Laila Kinnunen	Laila Kinnunen - 24 ikivihreää	p1989	p1957-1966	64.11	x	Viihdemusiikki
	MCD 24	Tapio Rautavaara, Kipparikvartetti	50-luvun suomalaiset suuriskelmät	p1989	p1950-1959	68.12	x	Viihdemusiikki
	MCD 25	Hurriganes	Hurriganes 1978-1984	p1989	r1978-1984 ¹	72.09	x	Pop ja rock
	MCD 26	Viljo "Vili" Vesterinen	Viljo vesterinen vili	p1989	p1934-1959	64.16	x	Viihdemusiikki
	MCD 27	Veikko Ahvenainen, Veikon Hanurikvartetti, Hanurikvartetti	Metsäkukkia. Hanurimaestarin 20 parhaita levytystä	p1989	p1969-1985	63.08	x	Viihdemusiikki
	MCD 28 ^{***}	Esa Pakarinen	Esa Pakarinen		p1964-1981 ⁺			
	MCD 29	Eino Grön, Taisto Tammi, Henry Theel, Olavi Virta, Reijo Taipale, Esko-Rahkonen	Tangokuninkaat		p1957-1983	68.09		Viihdemusiikki
	MCD 30	Olavi Virta	20 unohtumatonta		p1953-1963	54.10		Viihdemusiikki
	MCD 31	VA	Finnish Graffiti /1 Rautalankaa ja beat-musiikkia 1961-1965	p1989	p1963-1965	68.12	x	Pop ja rock, viihde
	MCD 32	VA	Finnish Graffiti /2 Suomirockin oppivuodet 1965-1970	p1989	p1965-1976	57.08	x	Pop ja rock, viihdemusiikki
	BCD 1	Pepe Willberg	Parhaat	p1989	p1971-1978	55.08	x	Viihdemusiikki
	BCD 2	Markku Aro	Parhaat	p1989	p1968-1977	50.07	x	Pop ja rock, viihde
	BCD 3	Pasi Kaunisto	Parhaat	p1989	p1969-1978	48.10	x	Kansanmusiikki, viihdemusiikki
	BCD 4	Virve "Vicky" Rosti	Parhaat		p1975-1979	55.07		Viihdemusiikki
	BCD 5	The Sounds	The Sounds	p1989	p1963 & 1965	30.04	x	Pop ja rock
	BCD 6	Pirkko Mannola, Vieno Kekkonen, Brita Koivunen	Pirkko - Brita - Vieno	p1989	p1955-1985	51.09	x	Viihdemusiikki
	BCD 7	VA	Superhumpat	p1989		42.09	x	Viihdemusiikki
	BCD 8	Hector	Hectorrock-1		p1974	36.04		Pop ja rock, viihdemusiikki
	BCD 9	A. Malando (orkesterin johtaja)	Suosikitangoja	p1989	p1977	42.06	x	Viihdemusiikki
	BCD 10	Arja Saijonmaa	Arja Saijonmaa ja Mikis Theodorakis	p1989	p1972	41.03	x	Kansanmusiikki, viihdemusiikki
	BCD 11	VA	Elämä juoksuhaidoissa. Sota-ajan laulut	p1989	p1939-1969	61.08	x	Viihdemusiikki
	BCD 12	Paula Koivuniemi	Vie minut pois	p1989	p1980	40.06	x	Viihdemusiikki
	BCD 13	Tapani Kansa	Tässä ja nyt	p1989	p1983 & 1989	42.05	x	Viihdemusiikki
	BCD 15	Saukki ja oravat	Saukki ja oravat	p1989	p1959-1978	42.06	x	Viihdemusiikki
	BCD 16	Francis Goya	Summernight Moods	p1989	p1979	40.05	x	Kansanmusiikki, viihdemusiikki
	BCD 19	VA	Toivelauluja	p1989	p1955-1971	50.07	x	Viihdemusiikki
	YKCD 1	VA (Georg Ots jne.)	Hetki Lyö	p1989	r1953-1988	48.06	x	Pop ja rock, viihdemusiikki
	YKCD 2	VA	Keskiyön aikaan. 100-suosituinta iskelmää 2		p1951-1988	51.06		Viihdemusiikki
	YKCD 3	VA	Olen suomalainen. 100-suosituinta iskelmää 3			56.08		Viihdemusiikki
	YKCD 4	VA	Kuinka rakkaus alkoi. 100 suosituuinta iskelmää 4		p1957-1989	50.05		Pop ja rock, viihdemusiikki
	YKCD 5	VA	Satumaa	p1989	p1955-1988	50.07	x	Viihdemusiikki
	YKCD 6	VA	Hymyhuulet	p1989	r1958-1988	52.12	x	Pop ja rock, viihdemusiikki
	YKCD 7	VA	Hyvää joulua. Kaikkien aikojen joululaulut	p1989	p1957-1983	47.07	x	Uskonnollinen musiikki, viihdemusiikki

Dig It	DIGCD 1	Maarit	Jäätelökesä	p1987	p1976-1981	60.08	x	Pop ja rock
	DIGCD 2 ^{ei2}	Markku Johansson	Blue Echoes	p1987	p1986			
	DIGCD 28	Edu Kettunen	Edu Kettunen	p1984		39.06		Pop ja rock
	DIGCD 37	Pepe Ahlqvist and the Sunset Boulevard	Pepe Ahlqvist and the Sunset Boulevard	p1988	r1986-1987	34.03		Jazz ja blues, pop ja rock
	DIGCD 38	Bigboy	Bigboy - Live 89	p1989	r1988	40.04		Pop ja rock
	DIGCD 39	Pepe Ahlqvist, H.A.R.P.	Pepe Ahlqvist H.A.R.P.	p1989	p1989	34.03		Jazz ja blues, pop ja rock
	DIGCD 40	Greedy Pig	Rye rye man	p1989	r1988-1989	34.04		Pop ja rock
	DIGCD 41	She-She Sam	Look What We Started	p1989	r1988-1989	45.06		Pop ja rock
	DIGCD 42	Gringos Locos	Punch Drunk	p1989	r1988-1989	58.06		Pop ja rock
	DIGCD 43	Riki Sorsa	Roomanpunaista	p1989	r1989	38.04		Pop ja rock, viihdemusiikki
	DIGCD 44	Broadcast	Best of Broadcast	p1989	r1980-1984	64.07	x	Pop ja rock
Finlandia	FACD002	VA	Finlandia - Finnish music. Suomalaista musiikkia	p1986	p1986, r1968-1983	49.04	x	Laulumusiikki
	FACD003	Jean Sibelius	Music of Jean Sibelius	p1989	r1907-1990 ¹	60.08	x	Puhe-esitykset
	FACD004 ^{ei2}	Jean Sibelius	Symphonies nos. 4 & 5	p1987	r1968	66.00 ³	x	
	FACD005	VA	Finlandia 2. Finnish Music	p1987	r1980-1986	62.08	x	Soitinsoolot, TAIDEMUSIIKKI
	FACD006	Leevi Madetoja	Finnish Choral Works 1. Kuorolauluja	p1987	r1975-1999 ¹	65.08	x	Laulumusiikki
	FACD009	Einojuhani Rautavaara	Cantus arcticus op. 61: concerto for birds and orchestra	p1989	r1980 ³ , r1968-1984 ¹	54.01	x	Orkesterimusiikki, TAIDEMUSIIKKI, Uusi musiikki
	FACD010	VA	Joululauluja. Christmas Carols	p1987	r1959-1983	62.12	x	Uskonnollinen musiikki
	FACD011 ^{ei2}	Leevi Madetoja	Symphony no. 2	p1989	r1981 ³ , 1973 ¹	73.22 ³	x	
	FACD012	VA	Musica Fennica 1772-1843	p1989	p1989, r1979-1983	73.02	x	Soitinsoolot, TAIDEMUSIIKKI
	FACD020	Martti Talvela	Martti Talvela - Suomalaisia kansanlauluja	p1989	p1974 & 1986	43.06	x	Kansanmusiikki
	FACD105	Aarre Merikanto	Juha op.25	p1988	r1972	106.00	x	Näyttämömusiikki
	FACD106	Paavo Heininen	Silkkirumpu, op. 45	p1989	r1989	78.00		Näyttämömusiikki
	FACD202	Jean Sibelius	Lieder	p1986	r1980	67.11	x	Laulumusiikki
	FACD205S	Jean Sibelius	Mieskuorolaulut, Songs for male vocal choir	p1987	r1986 ³ , r1987 ¹	68.10		Laulumusiikki
	FACD343 ^{ei1}	Pehr Henrik Nordgren	Violin concerto no. 3	p1986	p1985(LP)	49.01		Orkesterimusiikki
	FACD345 ^{ei2}	Jean Sibelius	String quartets A minor, B flat major	p1985	r1984 ³ , r1985 ¹	59.40 ³		
	FACD348	Erik Bergman	String quartet op. 98	p1986	r1984 ³ , r1986 ¹	39.00		Kamarimusiikki, TAIDEMUSIIKKI
	FACD349	Aarre Merikanto (PSO)	Orchestral works	p1987	r1986 ³ , r1987 ¹	60.01		Orkesterimusiikki
	FACD350	Pehr Henrik Nordgren	Concerto no.1 for cello and string orchestra / concerto for strings	p1987	r1984 ³ , r1986 ¹	44.01		Orkesterimusiikki
	FACD351	Jean Sibelius	Cello/Piano	p1986	r1985 ³ , r1986 ¹	54.06		Soitinsoolot, taidemusiikki
	FACD353	Joonas Kokkonen	Requim in memorian Maija Kokkonen	p1986	r1985	36.00		Uskonnollinen musiikki
	FACD354	Jean Sibelius	Works for small orchestra	p1986	r1985	57.02		Orkesterimusiikki
	FACD355 ^{ei2}	Einojuhani Rautavaara	String quartet No. 2 op. 12	p1987	r1987	67.14 ³		
	FACD356	Uuno Klami	All'ouverture op. 43	p1987	r1987	62.01		Orkesterimusiikki
	FACD357	Jukka Tiensuu	The fantastic harpsichord	p1987	r1986-1987 ³ , r1987 ¹	66.02		Soitinsoolot, TAIDEMUSIIKKI, Uusi musiikki

	FACD358 ^{ei2}	Usko Meriläinen	Monuments circulares en doceur. String quartets Nos. 1 & 2	p1987	r1986 ³	49.023		
	FACD359 ^{ei2}	Paul Hindemith	The life of Mary op. 27	p1988	r1988 ¹ , r1987 ³	55.513		
	FACD360	Jean Sibelius	Violin concerto in D minor op. 47	p1988	r1987 ³ , r1988 ¹	58.01		Orkesterimusiikki
	FACD361	Magnus Lindberg	...de Tartuffe, je crois: for piano & string quartet	p1989	r1987-1988 ³ , r1988 ¹	56.02		Kamarimusiikki, TAIDEMUSIIKKI, Uusi musiikki
	FACD362 ^{ei2}	Anssi Karttunen, Tuija Hakkila	Contemporary music for cello & piano	p1988	r1987 ³ , r1987-1988 ¹	70.473		
	FACD363	Erik T. Tawastjerna, Liu Hui-Ying	Piano Duets	p1988	r1987 ³	68.05		Kamarimusiikki, TAIDEMUSIIKKI
	FACD364	Trio Finnico	Contemporary piano trios	p1989	r1989 ³ , r1988 ¹	70.01		Kamarimusiikki, TAIDEMUSIIKKI
	FACD365 ^{ei2}	Avanti!	Avanti Chamber Orchestra	p1988	r1987 ³	56.093		
	FACD366	Kari Kriikku	The virtuoso clarinet	p1989	r1988 ³ , 1989 ¹	66.03		Kamarimusiikki, TAIDEMUSIIKKI, Uusi musiikki
	FACD367	Jukka Tiensuu	The e1uberant harpsicord	p1989	r1986-1987 ³ , r1989 ¹	65.06		Soitinsoolot, TAIDEMUSIIKKI, Uusi musiikki
	FACD368	Erik Bergman	Mieskuorolauluja	p1988	r1987 ³ , r1988 ¹	58.03		Laulumusiikki, PUHE-ESITYKSET, TAIDEMUSIIKKI, Uusi musiikki
	FACD369	Uuno Klami	Psalmus	p1988	r1988 ³	50.00		USKONNOLLINEN MUSIIKKI
	FACD370	Aulis Sallinen	Washington Mosaics	p1989	r1987-1988 ³ , r1989 ¹	70.01		Orkesterimusiikki
	FACD371	Erik Bergman	Works for mixed choir	p1988	r1987 ³ , r1988 ¹	74.05		Laulumusiikki
	FACD372	Magnus Lindberg	Action - situation - signification. Kraft.	p1988	r1987	57.00		Kamarimusiikki, TAIDEMUSIIKKI, Uusi musiikki
	FACD373	Paavo Heininen	Piano concerto 1 op. 15	p1989	r1989	64.01		Orkesterimusiikki
	FACD374	Kaija Saariaho	Verblendungen	p1989	r1989	67.00		Kamarimusiikki, TAIDEMUSIIKKI, Uusi musiikki
	FACD375	Jean Sibelius	Early chamber works	p1989	r1989	71.01		Kamarimusiikki, TAIDEMUSIIKKI
	FACD376	Einar Englund	Concerto for 12 cellos	p1989	r1989	69.01		Kamarimusiikki, TAIDEMUSIIKKI
	FACD378	Einojuhani Rautavaara	Cantos Die Liebenden	p1989	r1989	64.02		Orkesterimusiikki
	FACD380	Soile Isokoski	The celebrated soprano Soile isokoski	p1989	r1981 ³ , r1989 ¹	62.13		Laulumusiikki
	FACD906	Jyväskylän kamariorkesteri	Suomalaisia orkesterisävellyksiä	p1989	r1982	47.06		Näyttämömusiikki
	FACD911	Martti Talvela	Joulun lauluja	p1989	r1983	42.10	x	Viihdemusiikki
	FACD913	Heikki Sarmanto	Suomi: Symphonic jazz poem for orchestra	p1988	r1983	26.00	x	Jazz ja blues
	FACD918	Candomino	Suomalaista musiikkia	p1987	r1985, 1987 ³ , r1986 ¹	57.09		Laulumusiikki
	FACD919	Arto Noras	Masterpieces for cello	p1988	r1976-1977	58.05	x	soitinsoolot, TAIDEMUSIIKKI
	FACD920	Jukka Linkola	Musiikkia elokuvasta Lumikuningatar	p1987	r1987	54.00		Erikosäänitteet
	FACD921	Tapiolan kuoro	Water under snow is weary	p1988	r1986, 1987 ³ , r1981, 1988 ¹	61.05		KANSANMUSIIKKI
	FACD923	Izumi Tateno	Romantic piano music	p1988	r1988 ³ , r1989 ¹	60.07		Soitinsoolot, TAIDEMUSIIKKI

	FACD924	Heikki Sarmento	Pohjoisia kuvia - Norther pictures	p1988	r1988	51.01		Jazz ja blues, viihdemusiikki
	FACD926	Soile Isokoski	Kauneimmat joululaulut ¹ / joululaulumme ³	p1989	r1989	64.11		Uskonnollinen musiikki
	FACD927	Ylioppilaskunnan laulajat	YL:n joulu	p1989	r1989	47.10		Uskonnollinen musiikki
Helmi	HCD 351	Olavi Virta, Vilho Vartiainen, Georg Malmstern	Suomen suosituimmat	p1988	p1938-1978	42.09	x	Viihdemusiikki
	HCD 424	Viljo Vesterinen, Lasse Pihlajamaa, Taito Vainio	Harmonikan parhaat	p1988	p1939-1982	52.11	x	Viihdemusiikki
	HCD 429	Reijo Taipale, Henry Theel, Juha Eirto, Eino Grön	Tangojemme parhaat	p1988	p1953-1983	51.08	x	Viihdemusiikki
	HCD 501	Olavi Virta	Suuret tangot	p1988	p1953-1966	56.07	x	Viihdemusiikki
	HCD 835	VA	Soiva joulumaa	p1988	p1978	44.09	x	Viihdemusiikki
Hi-hat	HHCD 001 / HHCD 1	Mikko Alatalo	Siirtosuomalaisen-laulut ¹ / Siirtomaasuomen-laulut ³		r1970-1982	69.07		Erikoisäänitteet, pop ja rock, viihdemusiikki
	HHCD 002	Jukka Linkola	Jukka Linkola Oetet ^{2&3} , Lady in Green ¹		p1979&1982	70.04		Jazz ja blues
Kräk!	kräkd 32	Miljoonasade	Pesuhuoneesta keittiöön	p1988	p1987	49.05		Pop ja rock
	kräkd 35	Clifters	Kuningas	p1987	p1987	38.08		Pop ja rock
	kräkd 38	Mamba	Syksy	p1987	r1987	33.04		Pop ja rock
	kräkd 39	Eve	Saura	p1987	p1987	39.03		Pop ja rock
	kräkd 40	Miljoonasade	Laukauksia viulukotelossa	p1988	r1988	44.06		Pop ja rock
	kräkd 42	Säppi	LP 1	p1988	r1988	43.05		Pop ja rock
	kräkd 43	Kultakuume	Purkkaa	p1988	r1988	36.05		Pop ja rock
	kräkd 44	Miljoonasade	Veitsen valossa	p1989	r1988-1989	40.05		Pop ja rock
	kräkd 45	Mamba	Mamban parhaat	p1989	p1985-1988	57.06	x	Pop ja rock
	kräkd 49	Miljoonasade	Vain nopeat elävät	p1989	r1989	41.05		Pop ja rock
Rip It up	RIPCD 3 ^{ms}	Remu and His Allstars	Viittä vaille kaks	p1987	p1987	32.05		Pop ja rock
	RIPCD 4	Hurriganes	Hurriganes - Live at Metropol	p1988	r1988	38.05		Pop ja rock
Safir	SAFCD 1010	Tamara Lund	Tamara Lund / Sinun omasi ¹	p1988	p1963-1966	42.09	x	Viihdemusiikki
	SAFCD 1011	Kirka	Isot hitit	p1988	p1967-1980	52.08	x	Pop ja rock, viihdemusiikki
	SAFCD 1018	Irwin Goodman	Rentun rallit	p1988	p1966-1977	46.08	x	Viihdemusiikki
	SAFCD 1061 ^{ms&3}	The Renegades	Renegades		p1964-1965	67.09 (LP)		Viihdemusiikki
	SAFCD 2025	Jussi and the Boys	Parhaat 1973-76	p1989	p1973-1976	72.10	x	Pop ja rock
	SAFCD 2044 ^{ms}	VA	Wir Machen Musik - saksalaisia iskelmiä 1937-1943	1990? ²		74.13		Viihdemusiikki
	SAFCD 2045	Mamba	Mamba / lauantai-ilta		1985 & 1986	71.11		Viihdemusiikki
	SAFCD 2046	Maarit Hurmerinta	Siivet saan / Nykyajan lapset		p1979 & 1980			
	SAFCD 2048	Kojo	So-mean / Lucky Street		p1979 & 1980	74.8		Pop ja rock
	SAFCD 2052	Pave's mistakes (Pave-Maijanen)	Pave's Mistakes / Pidä huolta		p1980 & 1981	71.09		Jazz ja blues, pop ja rock, viihdemusiikki
Scandia	SCD 1	Eino Grön	23 tunetuinta levytystä	p1987	p1963-1983	66.13	x	Viihdemusiikki
	SCD 2Z	Juice Leskinen-Slam	Juice Leskinen-Slam		p1979-1980	70.13		Pop ja rock
	SCD 3	Veikko Ahvenainen / Kouvolan kaupunginorkesteri	Finland Calling -Suomi kutsuu. Veikko Ahvenaisen sävellyksiä	p1988	r1988	51.02		Orkesterimusiikki
	SCD 695	Matti Salminen	Rantakoivun alla	p1989	p1983	35.05	x	Erikoisäänitteet, viihdemusiikki
	SCD 696	Arja Saijonmaa	Ystävän laulu	p1989	p1983	36.06	x	Viihdemusiikki

	SCD 719	Eino Grön	Bandoneon	p1989	p1987	38.05	x	Viihdemusiikki
	SCD 720	Lasse Mårtenson	Kaikki paitsi purehdus on turhaa	p1988	p1988	37.07		Viihdemusiikki
	SCD 721	Katri Helena	Almaz	p1988	r1987-1988	46.06		Viihdemusiikki
	SCD 722	Taneli Mäkelä	Askelees kuulu ei	p1988	r1988	38.07		Viihdemusiikki
	SCD 725	Teuvo Oinas	Särkyneen toiveen katu	p1988	p1988	40.06		Viihdemusiikki
	SCD 727	Eki Jantunen	Ruusuja sinulta	p1989	p1988-1989(LP)	43.06		Viihdemusiikki
	SCD 729	Arja Saijonmaa, George de Godzinsky	Arja saijonmaa ja George de Godzinsky Finlandia-talossa	p1988	r1986, p1988	39.08		Viihdemusiikki
	SCD 730	Taneli Mäkelä	Kielletty rakkaus	p1988	r1988	38.05		Viihdemusiikki
	SCD 732	Timo Tervo, Jonna, Slager-Band	Paivieni juoksu	p1989	r1988-1989	43.05		Viihdemusiikki
	SCD 733	VA (Ryhmäteatteri)	Taru sormusten herrasta. Lauluja ryhmäteatterin näytelmästä (1988)	p1989	p1989	50.09		Viihdemusiikki
	SCD 734	Eino Grön	Mustarastas: Suomalaisia lauluja	p1989	r1989	40.04		Viihdemusiikki
	SCD 736	J. Huimapää ja tanssiorkesteri	Kun kasvosi näin	p1989	r1989	36.06		Viihdemusiikki
	SCD 737	Arja Saijonmaa	Yhteinen taivas ja maa	p1989	r1989	39.02		Viihdemusiikki
Finngospel	FGCD 1008	Jubilate	jubilate		r1979 ²			
	FGCD 1045	VA	Me käymme joulun viettohon	p1987	r1987	60.07		Uskonnollinen musiikki
	FGCD 1048	Aale Lindgren, Kari Jussila	Arioso	p1987	r1987	69.05		Uskonnollinen musiikki
	FGCD 1049-1050	Jubilate	Jul med Jubilate	p1989	r1988	103.18		Uskonnollinen musiikki
	FGCD 1051-1052	Gioachino Rossini / Jubilate	Petite messe solennelle	p1989	r1989	83.00		Uskonnollinen musiikki
	FGCD 1053	Raita Karpo	Joulu	p1989	r1988	54.10		Uskonnollinen musiikki
	FGCD 1057	Dominante	Laudato Domini	p1989	r1988	40.04		Uskonnollinen musiikki
	FGCD 1058	Serena-kuoro	Finländk och Internationell körmusik med Serena ³ , A Ceremony of Carols jne. ²	p1989	r1988	47.06		Uskonnollinen musiikki
	FGCD 1059	Klemetti-opiston kamarikuoro	The Klemetti Institute Chamber Choir ³ / Pääsiäisyön messu jne. ²	p1989	r1989	68.01		Uskonnollinen musiikki
	FGCD 2005	Susikoirat	Susikoirat	p1989	r1989	22.02		Uskonnollinen musiikki
	FGCD 5021-5022 ^{ei2&3}	Pro Fide	Tupla		p1983(LP)	66.09-(LP)		
	FGCD 5037	Jukka Leppilampi	Minun käteni soi	p1986	r1986	52.03		Uskonnollinen musiikki
	FGCD 5055	Johanna Kallio + kuoro	Pidä minusta kiinni!: hiljaisuuden lauluja	p1989	r1987	39.03		Uskonnollinen musiikki, viihdemusiikki
	FGCD 5060	Pekka Ruuska	7 tarinaa	p1989	r1988	40.03		Uskonnollinen musiikki
	FGCD 5062	Hillel Tokazier	Etz chajim	p1989	r1988	48.07		Uskonnollinen musiikki
	FGCD 5063 ^{ei2}	Exit	Exit	p1989	r1989			
	FGCD 5066 ^{ei2&3}	Edison	Se toimii		r1989	40.03-(LP)		Pop ja rock- uskonnollinen musiikki (LP)
	FGCD 5067	Amani	Amani	p1989	r1989	45.08		Kansanmusiikki, uskonnollinen musiikki
	FGCD 5068 ^{ei2}	Lars Edberg	Ännu en sång	p1989	r1989			

	FGCD 5069	Crapula Mundi	Eräänä päivänä	p1989 ^{2&3}	r1989 ³	42.06		Uskonnollinen musiikki
	FGCD 5070	Heureka	Muut äänet	p1989	r1989	40.03		Pop ja rock, uskonnollinen musiikki
	FGCD 5071 ^{ei2}	Jakaranda	Kuka olisi uskonut?	p1989	r1989			
	FGCD 6001	Jakaranda	Aika on tullut / Ilon sirpaleita	p1989	r1986-1987	72.11	x	Kansanmusiikki, uskonnollinen musiikki
Flamingo	FGCD 1	Vesa-Matti Loiri	Vesa-Matti Loiri / Eino Leino	p1987	p1978	35.05	x	Pop ja rock
	FGCD 2	Vesa-Matti Loiri	Vesa-Matti Loiri / Eino Leino 2	p1987	p1980	38.04	x	Viihdemusiikki
	FGCD 3 ^{ei3}	Kirka	R.O.C.K	p1986 ⁴	r1986	39.05		Pop ja rock
	FGCD 4	Broadcast	Step On It	p1987	r1986	43.06		Pop ja rock
	FGCD 5 ^{ei2}	Hector	Nuku idiootti	p1987	r1987	43.05 (LP)		Pop ja rock (LP)
	FGCD 6	Kirka	The Spell	p1987	r1987	41.04		Pop ja rock
	FGCD 7	Bogart Co.	New Games	p1987	r1987	42.04		Pop ja rock
	FGCD 8	Vesa-Matti Loiri	Vesa-Matti Loiri / Eino Leino 3	p1988	r1985	47.04	x	Viihdemusiikki
	FGCD 9	Jörgen Petersen	Kultainen trumpetti	p1988	r1981-1982	43.06	x	Viihdemusiikki
	FGCD 10	Irwin Goodman	Rentun ruusu	p1988	r1988	36.05		Viihdemusiikki
	FGCD 11	Hector	Varjot ja lakanat	p1988	r1988	48.05		Pop ja rock, viihdemusiikki
	FGCD 12	Kirka	Surun pyyhkit silmistäni	p1988	r1988	39.04		Pop ja rock, viihdemusiikki
	FGCD 13	Irwin Goodman	Vuosikerta -89	p1989	r1987-1989	33.05		Pop ja rock, viihdemusiikki
	FGCD 14 ^{ei3}	Irwin Goodman	Härmäläinen perusjuntti	p1989 ⁴	r1984	41.07	x	Viihdemusiikki
	FGCD 15	Edu Kettunen	Lentäjän poika	p1986	r1985-1986	35.04		Pop ja rock
	FGCD 24	Edu Kettunen	Rodeo	p1988	p1987	34.06		Pop ja rock, viihdemusiikki
	FGCD 34	Vesa-Matti Loiri	Sydämeeni joulun teen	p1988	r1986-1988	37.05		Uskonnollinen musiikki, viihdemusiikki
	FGCD 38	Edu Kettunen	Eräänä yönä...	p1989	r1989	36.04		Pop ja rock
	FGCD 39	Kim Lönnholm	Minä olen muistanut	p1989	r1989	36.06		Pop ja rock
	FGCD 40, Myös FGCD 4040	Kirka	Anna käsi	p1989	r1989	38.04		Viihdemusiikki
	FGCD 1373	Reijo Taipale	Niittykukkia/ Niittykukkaset		r1970-1984	50.07		Viihdemusiikki
	FGCD 1422	VA ^{ei1}	Lasten lauluretket Parhaat palat levyiltä Lastenlauluretki 1 & 2	p1987		72.11	x	Viihdemusiikki
	FGCD 4036	VA	Suomen parhaat (hittikokoelma 1989)	p1989	r1988-1989	53.07	x	Pop ja rock, viihdemusiikki
	FGCD 4037	Vesa-Matti Loiri	Unelmia	p1989	r1989	34.03		Viihdemusiikki
	FGCD 8015	VA	Lapsuuden jouluku	p1989	p1986	35.04	x	Kansanmusiikki, viihdemusiikki
Johanna	JHNCD 2001	Tuomari Nurmio	Kohdusta hautaan	p1988	p1979 ²	30.07	x	Pop ja rock
	JHNCD 2002	Dave Lindholm	Vanha & uusi romanssi	p1989	r1979, p1980	32.03	x	Viihdemusiikki
	JHNCD 2006	Pelle Miljoona	Viimeinen syksy	p1989	p1979 ² , p1980 ³	38.05	x	Pop ja rock
	JHNCD 2009	Tuomari Nurmio ja Viides kolonna	Maailmanpyörä palaa	p1989 ²	p1981 ²	35.05	x	Pop ja rock
	JHNCD 2010	Bluesounds	Black	p1989	p1980	45.07	x	Pop ja rock
	JHNCD 2012	Problems?	Katupoikia	p1989	p1980	37.03	x	Pop ja rock
	JHNCD 2013	Agents	Agents	p1989	p1980	29.05	x	Pop ja rock, viihdemusiikki
	JHNCD 2014	Se	Pahaa unta	p1989	p1980	36.06	x	Pop ja rock

	JHNCD 2021	Pelle Miljoona	Moottoritie on kuuma	p1988	p1980	39.04	x	Pop ja rock
	JHNCD 2032	Juice Leskinen Slam	Ajan henki	p1989	p1981	45.04	x	Pop ja rock, puhe-esitykset, viihdemusiikki
	JHNCD 2037-2063	Hanoi Rocks	Bangkok Shocks Saigon Shakes / Oriental Beat	p1988	p1981 & 1982	69.11	x	Pop ja rock
	JHNCD 2038	Kari Peitsamo	Gulliverin retket	p1989	p1981	39.06	x	Pop ja rock, viihdemusiikki
	JHNCD 2041	Tuomari Nurmio	Lasten meuhetki	p1988	p1981	36.05	x	Pop ja rock
	JHNCD 2059	Hector	Eurooppa	p1989	p1981	32.02	x	Pop ja rock, viihdemusiikki
	JHNCD 2061	Juice Leskinen	Dokumentti	p1989	p1981	36.06	x	Pop ja rock, viihdemusiikki
	JHNCD 2501	Sleepy Sleepers	Alma tädin illuusio	p1988	p1983	55.05	x	Pop ja rock, puhe-esitykset
	JHNCD 2504	Juice Leskinen	Boogiteorian alkeet peruskoulun ala-astetta varten, lyhyt oppimäärä	p1988	p1983	70.08	x	Pop ja rock
	JHNCD 2513	Leevi and the Leavings	Suuteleminen kielletty	p1988	p1980	32.07	x	Pop ja rock, viihdemusiikki
	JHNCD 2514	Leevi and the Leavings	Mies, joka toi rock 'n' rollin Suomeen	p1989	p1981	34.05	x	Pop ja rock
	JHNCD 3005	Tuomari Nurmio	Punainen planeetta	p1989	r1981 & 1982	34.03	x	Pop ja rock
	JHNCD 3006	Hector	Hyvää yötä Bambi	p1982	p1982, r1982	36.03		Pop ja rock
Beta	BECD 4015	Anssi Tikanmäki	Maisemakuvia Suomesta	p1988	r1981, p1981	36.04	x	Pop ja rock
	BECD 4017 ^{ei1}	Lievonen	Loru	p1988	p1988	36.05		Jazz ja blues
	BECD 4018	Marjatta Airas	Lorca, granados, de Falla	p1988	r1987 & 1988	44.03		Viihdemusiikki
	BECD 4019	Matti Rag Paananen	Prinsessan testamenttu- / lauluja huumeiden-uhreilta		r1988	49.05		Viihdemusiikki
	BECD4020	Seppo Kantonen	Phases	p1989	r1987 & 1989	37.04		Jazz ja blues
Dove (Love)	DOCD 1	Hector	Hectorrock II	p1985	r1984, 1985	45.06		Pop ja rock, viihdemusiikki
M&T Tuotanto	MTRCD 101	Matti ja Teppo	Aito tunne	p1989	r1989	35.05		Viihdemusiikki
	MTRCD 102	Matti & Teppo	Joulu on rakkautta	p1989	r1984, 1989	40.06	x	Viihdemusiikki
Lighthouse	LHCD 1	Bogart co.	Only lonely	p1986	r1985-1986	56.07		Pop ja rock
	LHCD 109	T.T. Oksala	Shore stories	p1988	r1987-1988	33.03		Pop ja rock
	LHCD 112	Annica	Badly Dreaming	p1988	r1988	34.04		Pop ja rock
	MTCD 1	Matti ja Teppo	Parhaat	p1987	r1969-1987	66.09	x	Viihdemusiikki
	MTCD 2	Matti ja Teppo	Matti ja Teppo '87	p1987	r1987	57.06		Viihdemusiikki
	MTCD-40^{ei2}	VA	joululevy	p1984	r1984			
	MTCD-59	Matti Esko	Matti Esko	p1988	r1983-1988	69.07	x	Viihdemusiikki
	MTCD-60	Tarja Ylitalo	Tarja Ylitalo	p1988	r1979-1988	58.08	x	Viihdemusiikki
	MTCD-62	Finlanders	Bamboleo	p1988	r1986-1988	59.06		Viihdemusiikki
Megamania	MGMCD 2003 ^{ei2}	Freud, Mar1, Engels & Jung	Rintaan pistää, sukut haisee enkä pidä jeesuksesta	p1989	p1986	39.04 (LP)	x	Viihdemusiikki (LP)
	MGMCD 2004	Tuomari Nurmio	Käytettyä rakkautta	p1986 ⁹	p1986	38.05		Pop ja rock
	MGMCD 2008	Freud, Mar1, Engels & Jung	Siunattu hulluus	p1989	p1989	38.06		Pop ja rock, viihdemusiikki
	MGMCD 2012	Stone	Stone	p1989	p1988	47.06		Pop ja rock
	MGMCD 2013	Freud, Marx, Engels & Jung	Takamehtien mekatähtiä	p1989	p1988	38.06 (LP)		Pop ja rock, viihdemusiikki
	MGMCD 2015	Tuomari Nurmio	Kuu	p1988	r1988	32.03		Pop ja rock
	MGMCD 2017 ^{ei1}	Stone	No Anaesthesia	p1989	p1989	44.04		Pop ja rock
	MGMCD 2018 ^{ei2}	Freud, Marx, Engels & Jung	Jokainen hakee juomansa itse	p1989	r1988 & 1989			

	MGMCD 2021	VA, Eppupopedanormaali	Baarikärpäsiä	p1989	p1979-1989	73.09	x	Pop ja rock
	MGMCD 2023	VA (Tapio Rautavaaran lauluja)	Sunnuntaina sataa aina	p1989	p1989	33.05		Pop ja rock, viihdemusiikki
Ponsi	PEAGD6	Hector	Ruusuportti		r1979	40.07		viihdemusiikki
Grand slam	GSCD 002	Juice Leskinen Grand Slam	Yöento	(p1986 ³), p1988 ⁹	r1986, p1986 ²	71.06	x	Pop ja rock, viihdemusiikki
	GSCD 003	Juice Leskinen Grand Slam	Minä	p1988	r1987	47.05		Pop ja rock
MILS	MILS 8820 ^{ei2}	Markku Hietaharju	Reger-franck-reubke ¹ , Symphonische Fantasie & Fuge op. 57. ³	p1988	r1986 ³ , r1988 ¹	54.14 ³		
	MILS 8822	Ilari Lehtinen & Ralf Gothoni	Chanson Sans Paroles	p1988	r1988	49.06		Kamarimusiikki, TAIDEMUSIIKKI
	MILS 8923	Toivo Kuula	Piano ja urkuteokset	p1989	r1989	70.07		Soitinsoolot, TAIDEMUSIIKKI
	MILS 8925 ^{ei1}	Marcel Dupre	Trois préludes et fugues, op. 7	p1989	r1987 & 1988 ¹⁰	67.01		Soitinsoolot, TAIDEMUSIIKKI
Musiikki-Laiho	MLCD 1001	Rölli	Röllin laulut 1	p1986	r1985-1986	34.07		Viihdemusiikki
	MLCD 1002	Rölli	Röllin laulut 2	p1988	p1987, r1987	41.07		Viihdemusiikki
	MLCD 1003	VA	30 kaikkien aikojen lastenlaulua	p1988	r1983-1988	72.14	x	Viihdemusiikki
	MLCD 1101	Finntrio	Lounatuulen laulu - Finntrio tänään lapsille	p1986	r1986	37.06		Viihdemusiikki
	MLCD 1201	VA	Tii-li-a-taa-li-a-tal-lal-laa- Lastenlaulujen aarteita-osa 1		r1983			
	MLCD 3002	Erkki Friman	Pariisin taivaan alla	p1987	r1987	36.06		Viihdemusiikki
	MLCD 3205	Suuri Tango-orkesteri Bandola	Tango Festival	p1988	r1987-1988	42.05		Viihdemusiikki
	MLCD 5001	Kari Hillo (joht.) & Studio-orkesteri	Oi jouluyö - joulun tunnelmaa	p1989	r1989	39.06		Viihdemusiikki
	MLCD 5301	VA	Rakkaimmat joululaulut	p1986	r1969-1986	43.09	x	Viihdemusiikki
Olarin musiikki	OMCD5	Kankaan pelimannit	Suvitunnelma. Viljami Niittykosken sävellyksiä	p1988	r1972-1982, p1982	49.00 ³	x	Kansanmusiikki (LP)
	OMCD13	Keskipohtanmaan kamariorkesteri	Plocka vill jag skogsviol: finlandsvenska folkmelodier	p1988	p1987	45.04		Kansanmusiikki
	OMCD 15	JPP	JPP. New Finnish Folk Fiddling	p1988	r1987-1988	56.10		Kansanmusiikki
	OMCD 22	Värttinä	Musta lindu	p1989	r1989	40.07		Kansanmusiikki, viihdemusiikki
	OMCD 25	Salamakannel	Salamakannel	p1989	r1989	39.04		Kansanmusiikki
Ondine	ODE 731-2	Jorma Hynninen	Opera Arias	p1989	r1989	52.05		Näyttämömusiikki
Poko-rekords	POKOCD 1	Eppu Normaali	Kahdeksas ihme	p1986 ¹¹	p1985	38.02		Pop ja rock
	POKOCD 2	Sielun veljet	L'amourha	p1986 ¹²	p1985	48.06		Pop ja rock
	POKOCD 3	J. Karjalainen & Mustat lasit	Doris	p1986 ¹³	r1984-1985	34.07		Pop ja rock
	POKOCD 4	J. Karjalainen & Mustat lasit	Varaani	p1986	r1985-1986	38.04		Pop ja rock
	POKOCD 5	Eppu Normaali	Rupisia riimejä karmeita tarinoita	p1984	13.8.1984	36.03		Pop ja rock
	POKOCD 6	Popeda	Kaasua...	p1986 ¹⁴	r1983, 15.8.1983 ⁵	32.04	x	Pop ja rock
	POKOCD 7	Sielun veljet	Kuka teki huorin	p1986	r1986	37.04		Pop ja rock
	POKOCD 8	Nights of Iguana	The Gift	p1986	r1986	40.05		Pop ja rock
	POKOCD 9	Eppu Normaali	Valkoinen kupla	(p1986 ³), p1987 ¹⁵	r1986	48.05		Pop ja rock
	POKOCD 10	J. Karjalainen & Mustat lasit	Kookospähkinäkitara	p1987	r1987	42.06		Pop ja rock

	POKOCD 11	VA	Laserajan legendat - Poko Recordsin tähtihetkiä 1977-1987	p1987	r1977-1987	53.08	x	Pop ja rock
	POKOCD 12	Eppu Normaali	Akun tehdas	p1987 ¹⁶	p1980	35.04	x	Pop ja rock
	POKOCD 13	Eppu Normaali	Maximum Jee & Jee	p1987	p1979	34.05	x	Pop ja rock
	POKOCD 14	Eppu Normaali	Aku ja köyhät pojat	p1987	p1983	37.04	x	Pop ja rock
	POKOCD 15	Eppu Normaali	Tie vie	p1987 ¹⁷	p1982, 1982	42.04	x	Pop ja rock
	POKOCD 16	Nights of Iguana	Grapefruit Tree	p1987	p1987	35.04		Pop ja rock
	POKOCD 17	Sielun veljet / LAmourder	Shit-hot	p1987	p1987	38.06		Pop ja rock
	POKOCD 18	Sielunveljet	Suomi-Finland	p1988	r1988	41.06		Pop ja rock
	POKOCD 19	Pate Mustajärvi	Lago nero	p1988	r1988	39.04		Pop ja rock
	POKOCD 20	Hank and His Milkmen	Piruparka pyytää maitoa	p1988	r1988	36.06		Pop ja rock, viihdemusiikki
	POKOCD 21	Eppu Normaali	Imperiumin vastaisku	p1988	r1988	44.04		Pop ja rock
	POKOCD 22	J.Karjalainen	Lumipallo	p1988	r1987-1988	41.05		Pop ja rock
	POKOCD 23	Yö	Suurimmat hitit 1983-88	p1988	p1983-1988	65.09	x	Pop ja rock
	POKOCD 24	Hassisen kone	Historia 1980-1982	p1988	p1980-1982	54.06	x	Pop ja rock
	POKOCD 25	Juliet Jonesin sydän	Albania ja muita kansallislauluja	p1988	p1984-1988	57.08	x	Pop ja rock
	POKOCD 26	Juliet Jonesin sydän	Jänis	p1988	r1988	41.10		Pop ja rock
	POKOCD 27	Popeda	Hallelujaa	p1988	r1988	54.05		Pop ja rock
	POKOCD 28	Yö	Toinen puoliaika	p1989	p1989	39.06		Pop ja rock
	POKOCD 29	VA	Suomi soi '89 (hittikokoelma 88-89)	p1989	p1988	49.05	x	Pop ja rock
	POKOCD 30	Eppu Normaali	Lyömättömät!	p1989	r1978-1988	59.06	x	Pop ja rock
	POKOCD 31	Ilona	Ilotulitus	p1989	r1989	39.07		Pop ja rock
	POKOCD-32 ^{m2223}	Prestige	Attack Against Gnomes		p1989(LP)	39.04 (LP)		Pop ja rock
	POKOCD 33	Sielun veljet	Myytävä (Suurimmat hitit 1983-1988)	p1989	p1983-1988	68.09	x	Pop ja rock
	POKOCD 35	Horsepower	Virginity	p1989	r1989	43.05		Pop ja rock
	POKOCD 36	Sielun veljet	Softwood music (under slow pillars)	p1989	r1989	36.04		Pop ja rock
	POKOCD 37	J. Karjalainen ja Mustat lasit	Live	p1989	r1989	50.06		Pop ja rock
	POKOCD 38	VA	Balladi Vuosikymmenen upeimmat rockballadit	p1989	p1981-1988	70.04	x	Pop ja rock
Polarvox	wishcd 1	Boycott	Boycott	p1987	r1987	39.04		Pop ja rock
Amulet	wishcd 2	Korkkijalka	Korkkijalka/korkleg	p1987	r1987	42.08		Kansanmusiikki, viihdemusiikki
	wishcd 3	Sakari Kuosmanen	Sakari Kuosmanen	p1988	r1985-1986	72.08		Pop ja rock, viihdemusiikki
	wishcd 4	VA	Hot Rocks	p1987	r1987	41.03		Pop ja rock
	wishcd 5	Juice Leskinen	Kuopio, iisalmi, Nivala	p1988	r1983, p1984	72.09	x	Kansanmusiikki, pop ja rock, viihdemusiikki
	wishcd 6	Andy McCoy	Too much ain't enough	p1988	r1988	40.05		Pop ja rock
	wishcd 7	Claudia	21 sävelmää	p1988	r1986-1988	74.11	x	Pop ja rock
	wishcd 8	Zero nine	Voodoo you	p1988	r1987-1988	34.04		Pop ja rock
	wishcd 9	Boycott	No!	p1988	r1988	40.06		Pop ja rock
	wishcd 10	Va-Bank	Va-Bank	p1988	r1988	35.03		Pop ja rock
	wishcd 11	Petri Möller	Monta pientä maailmaa	p1988	r1988	42.05		Pop ja rock
	wishcd 12	Honey B & T-Bones	Ninety-nine	p1988	r1988	39.07		Jazz ja blues, pop ja rock
	wishcd 13 ^{m2}	Juice Leskinen	Masters	p1986	r1974-1986		x	
	wishcd30	Albert Järvinen	Braindamage - or still alive	p1988	r1988	50.05		Jazz ja blues, pop ja rock
	wishcd32	Sakari Kuosmanen	Suurin onni	p1989	r1989	36.03		Pop ja rock
	kjcd 1	Matti Salminen	On hetki / Myrskylintu	p1987	p1980, 1987	72.12	x	Viihdemusiikki

	kjcd 47	Kiti neuvonen	Nuoruustango	p1988	r1988	43.04		Pop ja rock, viihdemusiikki
	kjcd 48	Matti Salminen	Sinua sinua rakastan	p1989	p1979-1987	34.06	x	Viihdemusiikki
	kjcd 39 ^{ei1}	Va	Laulusi elää, Brel!	p1989	r1984, p1984	42.05	x	Viihdemusiikki
	kjcd 2 ^{ei1}	Matti Salminen	Lauluja levyiltä Lauuluja onnesta ja kaipauksesta. Härmän häät ja muita kansanlauluja.	p1988	p1978 & 1983	73.11	x	Kansanmusiikki, viihdemusiikki
	kjcd 44 ^{ei1}	Va	Laulusi elää, Brel II	p1989	p1986	32.05	x	Viihdemusiikki
	kjcd 51 ^{ei1}	Johnny Lee Michaels	Between screen and mind: original soundtracks from Finnish films	p1989	r1986, 1989	17.00		Pop ja rock, viihdemusiikki
Cityboy rekords	CITYCD 1	Smack	Smack	p1986	p1983	56.09	x	Pop ja rock
	CITYCD 2	Smack	State of Independence - The Collection	p1988	r1984-1988	70.11	x	Pop ja rock
Pyramid	RAMCD 3001	Leevi and The Leavings	Perjantai 14. päivä	p1989	p1986	41.05	x	Pop ja rock, viihdemusiikki
	RAMCD 3012	Kari Peitsamon Skootteri	Vedestä nousee hai	p1988	r1987	32.06 (LP)		Pop ja rock
	RAMCD 3013	Hearthill	Hearthill	p1989	r1988	40.06		Pop ja rock
	RAMCD 3014	Leevi and The Leavings	Häntä koipien välissä	p1988	r1988	36.05		Pop ja rock
	RAMCD 3018	Hearthill	Cut Up	p1989	p19892	40.07 (LP)		Pop ja rock
	RAMCD 3020	Leevi and The Leavings	Musiikkiluokka	p1989	p1989	34.05		Pop ja rock
	RAMCD 3025	VA	Miten enkeleitä vietellään: Lauuluja Bertolt Brechtin runoihin rakkaudesta	p1989	p1989	41.04		Viihdemusiikki
Rockadillo	ZENCD 2004	Piirpauke	Wild East / Villi Itä	p1987	p1986 (Villi Itä)	40.05		Pop ja rock
	ZENCD 2009	Piirpauke	Algazara	p1987	r1987	44.05		Jazz ja blues, kansanmusiikki, pop ja rock
	ZENCD 2015	Dave Lindholm	Jose blues	p1988	r1988	43.05		Jazz ja blues, pop ja rock
	ZENCD 2016	Gasoline Girls & Petrol Boys	Tulta ja hunajaa	p1989	r1987-1989	72.09	x	Pop ja rock
	Sisältää enemmän biisejä (20) kuin alkuperäinen LP tai C-kasetti (11), kesto lähes 74 min, lisäraidat levyiltä Rakkaudella tehty							
	ZENCD 2017	Piirpauke	Zerenade	p1989	r1988-19893	60.06		Kansanmusiikki, viihdemusiikki
	ZENCD 2018 ^{ei1}	Dave Lindholm	Creampistols	p1989	r1989	38.06		Pop ja rock
Siboney	LRCD 1	Kaj Chydenius / VA	Kaj Chydenius: lauluja	p1989	p1966		x	Viihdemusiikki
Love Records	LRCD 11	Suomen Talvisota 1939-1940	Underground rock	p1989	p1970	35.06	x	Pop ja rock, viihdemusiikki
	LRCD 39	Rauli Badding Somerjoki	Synnyin rokkaamaan	p1989	p1970	35.05	x	Pop ja rock
	LRCD 69	Pepe ja Paradise	Niin vähän on aikaa	p1989	p1972	30.05	x	Pop ja rock, viihdemusiikki
	LRCD 72	Tauno Palo	Kulkurin kannel	p1989	p1972	27.04	x	Viihdemusiikki
	LRCD 88	Juice Leskinen & Coitus Int	Juice Leskinen & Coitus int	p19892	p19732	44.05	x	Pop ja rock
	LRCD 129	Wigwam	Nuclear Nightclub	p1989	p1975	37.02	x	Pop ja rock
	LRCD 148	Piirpauke	Piirpauke	p1989	p1975	35.02	x	Jazz ja blues, kansanmusiikki
	LRCD 156	Kari Rydman	Niin kaunis on maa	p1989	p1976	40.05	x	Viihdemusiikki
	LRCD 163	Juice Leskinen	Singlet 1974-1976	p1989	p1976	33.07	x	Pop ja rock, viihdemusiikki
	LRCD 182	Hector	Hotelli Hannikainen	p1989	p1976	37.04	x	Pop ja rock
	LRCD 400	Hurriganes	20 Golden Greats		p1989	58.11		Pop ja rock

	LRC4 4791	Jukka Tolonen	Tolonen! / Summer Games	p1989	p1971 & 1973	66.04	x	Jazz ja blues, pop ja rock
Sonet	sopod 1014 ^{e1}	Pekka Ruuska & Ritz	Hämärän juhlat	p1987	r1986	40.05		Pop ja rock
Sonet Polar	sopod 1016 ^{e2}	Saara Suvanto	Saara Suvanto	p1987	r1987			Pop ja rock (LP)
	sopod 1017	Paula Koivuniemi	Hei Buona Notte	p1987	p1987	41.04		Viihdemusiikki
	sopod 1021	Kolmas nainen	Hikiset siivut	p1989	r1988	43.06		Pop ja rock
	sopod 1023	Paula Koivuniemi	Sen siksi tein	p1989	r1988-1989	41.06		Viihdemusiikki
	sopod 1024 ^{e2}	Mamba	Tunteellisella tuulella	p1989	r1989			
	sopod 1025	Saara Suvanto	Intiaaninainen	p1989	r1989	41.02		Pop ja rock
Spirit	SPIRITCD 1	22-Pistepirkko	Bare Bone Nest	p1989	r1988-1989	40.07		Erikoisäänitteet, jazz ja blues, pop ja rock, viihdemusiikki
	SPIRITCD 2	Electric Blue Peggy Sue And The Revolutionions from Mars	Music for McDonald's	p1989	r1989	40.06		Pop ja rock

Lähdeviitteet:

- ¹ Suomen äänitearkiston tietokanta 1901-1999.
- ² Yleisradion levystön Fono.fi -tietokanta.
- ³ Viola -kansallisdiskografian tietokanta.
- ⁴ Satumaa. Suomalaisen iskelmän historia. Koonnut Veikko Tiitto.
- ⁵ Meteli.net (2011), www-lähde.
- ⁶ Finnmusic.net (2011), www-lähde.
- ⁷ Tarkastettu levystä
- ⁸ Tuomari Nurmion diskografia (2011), www-lähde.
- ⁹ Johannakustannus.fi (2011), www-lähde.
- ¹⁰ Lulli-Seppälä, sähköpostihaastattelu 2.9.2010
- ¹¹ Poko.fi (2011a), www-lähde.
- ¹² Poko.fi (2011b), www-lähde.
- ¹³ Poko.fi (2011c), www-lähde.
- ¹⁴ Poko.fi (2011d), www-lähde.
- ¹⁵ Poko.fi (2011e), www-lähde.
- ¹⁶ Poko.fi (2011f), www-lähde.
- ¹⁷ Poko.fi (2011g), www-lähde.